ΖΑΧΑΡΙΑ ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

Τομος Β'.

ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΑ ΥΠΟ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΔΙΑ ΤΗΝ Β΄ ΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΟΝ ΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΑΛΛΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ.

ΑΘΗΝΑΙ
ΦΩΚΙΩΝ ΣΤΑΥΡΟΥ, ΕΚΔΟΤΗΣ
6 - ΟΔΟΣ ΟΜΗΡΟΥ - 6

ΖΑΧΑΡΙΑ ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΤΟΜΟΣ Β΄.

ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΑ ΥΠΟ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΔΙΑ ΤΗΝ Β΄ ΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΟΝ ΤΩΝ ΑΛΛΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ.

ΠΡΩΤΗ ΕΚΔΟΣΙΣ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ
Ε. Α. ΤΑΜΠΑΚΗ
ΣΤΑΔΙΟΥ 84
ΑΘΗΝΑΙ

ΑΘΗΝΑΙ
ΦΩΚΙΩΝ ΣΤΑΥΡΟΥ, ΕΚΔΟΤΗΣ
6, ΟΔΟΣ ΟΜΗΡΟΥ, 6 (ΕΝΑΝΤΙ ΒΟΥΛΗΣ)
1923

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

'Εν 'Αθήναις τῇ 4 Μαΐου 1923.

ΑΡΙΘ. { Πρωτ. 15530
Διεκπ. .....

Πρὸς τὸν κ. Ζαχ. Παπαντωνίου,

συγγραφέα διδακτικῶν βιβλίων.

Γνωστὸν ποιοῦμεν ὑμῖν ὅτι δι' ἡμετέρας πράξεως τῇ 19 τοῦ λήξαντος μηνὸς ἐκδοθείσης καὶ τῇ 28 τοῦ αὐτοῦ δημοσιευθείσης ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 33 φύλλῳ τῆς 'Εφημ. τῆς Κυβερνήσεως ἐνεκρίθη τὸ πρὸς κρίσιν ἐν χειρογράφῳ ὑποβληθὲν ὑμέτερον βιβλίον «Νεοελληνικὰ 'Αναγνώσματα» διὰ τὴν Β΄ τάξιν τῶν 'Ελληνικῶν σχολείων καὶ τὴν ἀντίστοιχον τῶν ἄλλων σχολείων τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως, εἰσακτέον εἰς τὰ εἰρημένα σχολεῖα ἀπὸ τοῦ ἀρχομένου σχολικοῦ ἔτους 1923—24.

Κατ' ἐντολὴν τοῦ 'Υπουργοῦ

(Τ. Σ.) 'Ο τμηματάρχης τοῦ Γ΄ τμήματος
Ι. ΓΡΥΠΑΡΗΣ

Π. ΖΑΓΑΝΙΑΡΗΣ

'Ολα τὰ γνήσια ἀντίτυπα φέρουσι τὴν ὑπογραφὴν τοῦ συγγραφέως.

Παπαντωνίου

Τύποις Σεργιάδου, Γεωργίου Σταύρου, 10.

ΥΜΝΟΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ*

1

Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν κόψη
Τοῦ σπαθιοῦ τὴν τρομερή,
Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν ὄψη,
Ποῦ μὲ βία μετράει τὴν γῆ.

2

'Απ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη
Τῶν 'Ελλήνων τὰ ἱερά,
Καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
Χαῖρε, ὦ χαῖρε, 'Ελευθεριά!

3

'Εκεῖ μέσα ἐκατοικοῦσες
Πικραμένη, ἐντροπαλή,
Κ' ἕνα στόμα ἀκαρτεροῦσες
"Ελα πάλι, νὰ σοῦ πῇ.

---

* 'Εκλογή.

4

Ἄργει νἄλθῃ ἐκείνη ἡ μέρα,
Καὶ ἦταν ὅλα σιωπηλά,
Γιατὶ τά σκιαζε ἡ φοβέρα,
Καὶ τὰ πλάκωνε ἡ σκλαβιά.

5

Δυστυχής! παρηγορία
Μόνη σοῦ ἔμενε, νὰ λὲς
Περασμένα μεγαλεῖα,
Καὶ διηγῶντάς τα νὰ κλαῖς

6

Καὶ ἀκαρτέρει, καὶ ἀκαρτέρει
Φιλελεύθερη λαλιά,
Ἕνα ἐκτύπαε τ᾽ ἄλλο χέρι
Ἀπὸ τὴν ἀπελπισιά,

7

Κ᾽ ἔλεες· πότε, ἄ! πότε βγάνω
Τὸ κεφάλι ἀπό τ᾽ ς ἐρμιαῖς;
Καὶ ἀποκρίνοντο ἀπὸ πάνω
Κλάψαις, ἄλυσαις, φωναῖς!

8

Τότ᾽ ἐσήκωνες τὸ βλέμμα
Μέσ᾽ στὰ κλάϊματα θολὸ
Καὶ εἰς τὸ ῥοῦχό σου ἔσταζ᾽ αἷμα
Πλῆθος αἷμα Ἑλληνικό.

9

Μὲ τὰ ῥοῦχα αἱματωμένα
Ξέρω ὅτι ἔβγαινες κρυφά,

Ὁ παλαιὸς ἀγωνιστὴς καὶ ὁ νέος.

(Ἔργον Π. Ρούμπου)

Περιορίζεται, πετειέται,
Αἷμα ἀνθρώπινο διψᾷ.

Τὸ Εἰκοσιένα

(Ἔργον Π. Ρούμπου)

21

Τρέχει, τρέχει ὅλα τὰ δάση
Τὰ λαγκάδια, τὰ βουνά,
Καὶ ὅπου φθάση, ὅπου περάση
Φρίκη, θάνατος, ἐρμιὰ

22

Ἐρμιά, θάνατος, καὶ φρίκη,
Ὅπου ἐπέρασες κ᾽ ἐσύ·
Ξίφος ἔξω ἀπὸ τὴν θήκη,
Πλέον ἀνδρείαν σοῦ προξενεῖ

23

Ἰδοὺ ἐμπρός σου ὁ τοῖχος στέκει
Τῆς ἀθλίας Τριπολιτσᾶς.
Τώρα τρόμου ἀστροπελέκι
Νὰ τῆς ρήξῃ πιθυμᾷς.

24

Μεγαλόψυχο τὸ μάτι
Δείχνει πάντα ὅπῶς νικεῖ,
Καὶ ἂς εἶν' ἅρματα γεμάτη,
Καὶ πολέμια χλαλοή.

25

Κατεβαίνουνε, καὶ ἀνάφτει
Τοῦ πολέμου ἀναλαμπή.
Τὸ τουφέκι ἀνάβει, ἀστράφτει,
Λάμπει, κόφτει τὸ σπαθί.

26

Γιατί ἡ μάχη ἐστάθη ὀλίγη;
Λίγα τὰ αἵματα γιατί;
Τὸν ἐχθρὸν θωρῶ νὰ φύγῃ,
Καὶ 'ς τὸ κάστρο ν' ἀνεβῇ.

27

Μέτρα.... εἶν' ἄπειροι οἱ φευγᾶτοι
Ὅποῦ φεύγοντας δειλιοῦν·
Τὰ λαβώματα 'ς τὴν πλάτη
Δέχοντ' ὥστε ν' ἀνεβοῦν

28

Ἐκεῖ μέσα ἀκαρτερεῖτε
Τὴν ἀφεύγατη φθορά·

Νά, σᾶς φθάνει, ἀποκριθῆτε
Σ τῆς νυκτὸς τὴν σκοτεινιὰ

29

Ἀποκρίνονται, καὶ ἡ μάχη
Ἔτσι ἀρχίζει, ὁποῦ μακριὰ
Ἀπὸ ῥάχη ἐκεῖ, σὲ ῥάχη
Ἀντιβούυζε φοβερὰ

30

Ἀκούω κούφια τὰ τουφέκια,
Ἀκούω σμίξιμο σπαθιῶν,
Ἀκούω ξύλα, ἀκούω πελέκια,
Ἀκούω τρίξιμο δοντιῶν.

31

Ἄ! τί νύκτα ἦταν ἐκείνη,
Ποῦ τὴν τρέμει ὁ λογισμός;
Ἄλλος ὕπνος δὲν ἐγίνη
Πάρεξ θανάτου πικρός.

32

Τῆς σκηνῆς ἡ ὥρα ὁ τόπος
Οἱ κραυγαῖς, ἡ ταραχή,
Ὁ σκληρόψυχος ὁ τρόπος
Τοῦ πολέμου, καὶ οἱ καπνοί,

33

Καὶ οἱ βρονταῖς, καὶ τὸ σκοτάδι,
Ὁποῦ ἀντίσκοφτε ἡ φωτιά,
Ἐπαράσταιναν τὸν ἅδη
Ποῦ ἀκαρτέρειε τὰ σκυλιά.

34

Γ' ἀκαρτέρειε — Ἐφαίνοντ' ἤσκιοι
Ἀναρίθμητοι γυμνοὶ
Κόραις, γέροντες, νεανίσκοι
Βρέφη ἀκόμη εἰς τὸ βυζί.

35

Ὅλη μαύρη μυρμηγκιάζει,
Μαύρη ἡ ἐντάφια συντροφιὰ
Σὰν τὸ ῥοῦχο ποῦ σκεπάζει
Τὰ κρεβάτια τὰ στερνά.

36

Τόσοι, τόσοι ἀνταμωμένοι
Ἐπετειοῦντο ἀπὸ τὴν γῆ,
Ὅσοι εἶν' ἄδικα σφαγμένοι
Ἀπὸ τούρκικην ὀργὴ

37

Τόσα πέφτουνε τὰ θερισμένα
ἀστάχια εἰς τοὺς ἀγρούς·
Σχεδὸν ὅλα ἐκειὰ τὰ μέρη
Ἐσκεπάζοντο ἀπ' αὐτούς.

38

Κύττα χέρια ἀπελπισμένα
Πῶς θερίζουνε ζωαῖς!
Χάμου πέφτουνε κομμένα
Χέρια, πόδια, κεφαλαῖς,

39

Καὶ παλλάσκαις, καὶ σπαθία,
Μὲ ὁλοσκόρπιστα μυαλὰ

Καὶ μὲ ὁλόσχιστα κρανία
Σωθικὰ λαχταριστά,

40

Προσοχὴ καμμιὰ δὲν κάνει
Κανείς, ὄχι, εἰς τὴν σφαγή.
Πᾶνε πάντα ἐμπρός! Ὤ! φθάνει
Φθάνει, ἕως πότε οἱ σκοτωμοί;

41

Ποῖος ἀφίνει ἐκεῖ τὸν τόπο,
Πάρεξ ὅταν ξαπλωθῇ;
Δὲν αἰσθάνονται τὸν κόπο,
Καὶ λὲς κ᾽ εἶναι εἰς τὴν ἀρχή.

42

Ἀπ᾽ τὰ κόκκαλα βγαλμένη
Τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά,
Καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη
Χαῖρε, ὦ χαῖρε, Ἐλευθεριά!

43

Τῆς Κορίνθου ἰδοὺ καὶ οἱ κάμποι·
Δὲν λάμπ᾽ ἥλιος μοναχὰ
Εἰς τοὺς πλάτανους, δὲν λάμπει
Εἰς τ᾽ ἀμπέλια, εἰς τὰ νερά.

44

Εἰς τὸν ἥσυχον αἰθέρα
Τώρα ἀθῷα δὲν ἀντηχεῖ
Τὰ λαλήματα ἡ φλογέρα
Τὰ βελάσματα τὸ ἀρνί.

45

Τρέχουν ἅρματα χιλιάδες
Σὰν τὸ κῦμα εἰς τὸ γιαλό·
Ἀλλ᾽ οἱ ἀνδρεῖοι παλληκαράδες
Δὲν ψηφοῦν τὸν ἀριθμό.

Ἡ Ἱστορία (Ἔργον Ν. Γκύζη)

46

Ὦ τρακόσιοι! σκωθῆτε
Καὶ ξανάλθετε ᾽ς ἐμᾶς
Γὰ παιδιά σας θέλ᾽ ἰδῆτε
Πόσο μοιάζουνε μὲ σᾶς.

47

Ὅλοι ἐκεῖνοι τὰ φοβοῦνται,
Καὶ μὲ πάτημα τυφλὸ
Εἰς τὴν Κόρινθο ἀποκλειοῦνται,
Κι' ὅλοι χάνονται ἀπ' ἐδῶ

48

Στέλνει ὁ ἄγγελος τοῦ ὀλέθρου
Πεῖνα καὶ θανατικό,
Ποῦ μὲ σχῆμα ἑνὸς σκελέθρου
Περπατοῦν ἀντάμα οἱ δυό.

49

Καὶ πεσμένα εἰς τὰ χορτάρια
Ἀπεθαίνανε παντοῦ
Τὰ θλιμμένα ἀπομεινάρια
Τῆς φυγῆς καὶ τοῦ χαμοῦ.

50

Καὶ ἐσὺ ἀθάνατη, ἐσὺ θεία
Ποῦ ὅ,τι θέλεις ἠμπορεῖς,
Εἰς τὸν κάμπο, Ἐλευθερία,
Ματωμένη περπατεῖς!

51

Σ τὴν σκιὰ χειροπιασμέναις,
Σ τὴν σκιὰ βλέπω κ' ἐγὼ
Κρινοδάχτυλαις παρθέναις
Ὁποῦ κάνουνε χορό·

52

Σ τὸν χορὸ γλυκογυρίζουν
Ὡραῖα μάτια ἐρωτικά,
Καὶ εἰς τὴν αὔρα κυματίζουν
Μαῦρα ὁλόχρυσα μαλλιὰ

53

Ἡ ψυχή μου ἀναγαλλιάζει,
Πῶς ὁ κόρφος καθεμιᾶς
Γλυκοβύζαστο ἑτοιμάζει
Γάλα ἀνδρείας. καὶ ἐλευθεριᾶς.

54

Μέσ᾽ ᾽ς τὰ χόρτα ᾽ς τὰ λουλούδια
Τὸ ποτῆρι δὲν βαστῶ.
Φιλελεύθερα τραγούδια
Σὰν τὸν Πίνδαρο ἐκφωνῶ

55

᾽Απ᾽ τὰ κόκκαλα βγαλμένη
Τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά,
Καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη
Χαῖρε, ὦ χαῖρε, ᾽Ελευθεριά !

56

Πῆγες εἰς τὸ Μεσολόγγι
Τὴν ἡμέρα τοῦ Χριστοῦ
Μέρα ποῦ ἄνθισαν οἱ λόγγοι,
Γιὰ τὸ τέκνο τοῦ Θεοῦ

57

Σοῦ ἦλθε ἐμπρὸς λαμποκοπῶντας
Ἡ Θρησκεία μ᾽ ἕνα σταυρό,
Καὶ τὸ δάκτυλο κινῶντας
Ὅπου ἀνεῖ᾽ τὸν οὐρανό

58

Σ᾽ αὐτό, ἐφώναξε, τὸ χῶμα
Στάσου ὁλόρθη ᾽Ελευθεριὰ
Καὶ φιλῶντάς σου τὸ στόμα
Μπαίνει μέσ᾽ ᾽ς τὴν ἐκκλησιὰ

59

Εἰς τὴν τράπεζα σιμώνει,
Καὶ 'ς τὸ σύγνεφο τὸ ἀχνὸ
Γύρω γύρω της πυκνώνει
Ποῦ σκορπάει τὸ θυμιατὸ

60

'Αγροικάει τὴν ψαλμῳδία,
'Οποῦ ἐδίδαξεν αὐτή.
Βλέπει τὴν φωταγωγία
Σ' τοὺς 'Αγίους ἐμπρὸς χυτή.

61

Ποιοί εἶν' αὐτοὶ ποῦ πλησιάζουν
Μὲ πολλὴ ποδοβολή.
Κι' ἅρματα ἅρματα ταράζουν;
'Επετάχτηκες 'Εσύ.

62

Ἄ! τὸ φῶς ποῦ σὲ στολίζει,
Σὰν ἡλίου φεγγοβολὴ
Καὶ μακρόθεν σπινθηρίζει
Δέν εἶναι ὄχι ἀπὸ τὴν γῆ.

63

Λάμψιν ἔχει ὅλη φλογώδη
Χεῖλος, μέτωπο, ὀφθαλμός·
Φῶς τὸ χέρι φῶς τὸ πόδι,
Κι' ὅλα γύρω σου εἶναι φῶς

64

Σέ γνωρίζω ἀπὸ τὴν κόψη
Τοῦ σπαθιοῦ τὴν τρομερή,
Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν ὄψη
Ποῦ μὲ βία μετράει τὴν γῆ.

65

Εἰς αὐτὴν εἶν' ξακουσμένο
Δὲν νικειέσαι ἐσὺ ποτέ.
Ὅμως, ὄχι δὲν εἶν' ξένο
Καὶ τὸ πέλαγο γιὰ σέ.

66

Τὸ στοιχεῖον αὐτὸ ξαπλώνει
Κύματα ἄπειρα εἰς τὴν γῆ,
Μὲ τὰ ὁποῖα τὴν περιζώνει,
Κ' εἶναι εἰκόνα σου λαμπρὴ

67

Μὲ βρυχίσματα σαλεύει
Ποῦ τρομάζει ἡ ἀκοή.
Κάθε ξύλο κινδυνεύει
Καὶ λιμῶνα ἀναζητεῖ.

68

Φαίνεται ἔπειτα ἡ γαλήνη
Καὶ τὸ λάμψιμο τοῦ ἡλιοῦ,
Καὶ τὰ χρώματα ἀναδίνει
Τοῦ.γλαυκότατου οὐρανοῦ

69

Δὲ νικειέσαι, εἶν' ξακουσμένο,
Σ τὴν ξηρὰν ἐσὺ ποτέ.
Ὅμως, ὄχι δὲν εἶν' ξένο
Καὶ τὸ πέλαγο γιὰ σὲ

70

Περνιοῦν ἄπειρα τὰ ξάρτια,
Καὶ σὰν λόγγος στρυμωχτὰ
Τὰ τρεχούμενα κατάρτια,
Τὰ ὁλοφούσκωτα πανιά.

71

Σὺ ταῖς δύναμαίς σου σπρώχνεις,
Καὶ ἀγκαλὰ δὲν εἶν' πολλαῖς,
Πολεμῶντας, ἄλλα διώχνεις,
Ἄλλα παίρνεις, ἄλλα καῖς

72

Μὲ ἐπιθύμια νὰ τηράζῃς
Δύο μεγάλα σὲ θωρῶ
Καὶ θανάσιμον τινάζεις
Ἐναντίον τους κεραυνὸ

73

Πιάνει αὐξαίνει, κοκκινίζει
Καὶ σηκώνει μιὰ βροντή,
Καὶ τὸ πέλαο χρωματίζει
Μὲ αἱματόχροη βαφή.

74

Πνίγοντ' ὅλοι οἱ πολεμάρχοι,
Καὶ δὲν μνέσκει ἕνα κορμὶ
Χάρου, σκιὰ τοῦ Πατριάρχου
Ποῦ σὲ πέταξαν ἐκεῖ

75

Ἐκρυσφόσμιγαν οἱ φίλοι
Μὲ τ' ς ἐχθρούς τους τὴ Λαμπρὴ
Καὶ τοὺς ἔτρεμαν τὰ χείλη
Δίνοντάς τα εἰς τὸ φιλὶ

76

Κειαῖς ταῖς δάφναις, ποῦ ἐσκορπῆστε
Τώρα πλέον δὲν ταῖς πατεῖ,
Καὶ τὸ χέρι, ὅπου ἐφιλῆστε,
Πλέον, ἄ! πλέον δὲν εὐλογεῖ.

77

Ὅλοι κλαῦστε· ἀποθαμένος
Ὁ ἀρχηγὸς τῆς Ἐκκλησίας
Κλαῦστε, κλαῦστε· κρεμασμένος
Ὡσὰν νά τανε φονηᾶς.

Η ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ

Οἱ θρῦλοι οἱ ὁποῖοι πτερυγίζουν γύρω εἰς τὴν Ἁγίαν Σοφίαν φανερώνουν τὴν κατάπληξιν ποὺ εἶχεν αἰσθανθῇ ὁ Βυζαντινὸς λαὸς ὅταν εἶδε περατωθὲν τοιοῦτο ἔργον. Τὸ ἀπέδιδεν εἰς τὴν ἐπέμβασιν ὑπερφυσικῶν δυνάμεων.

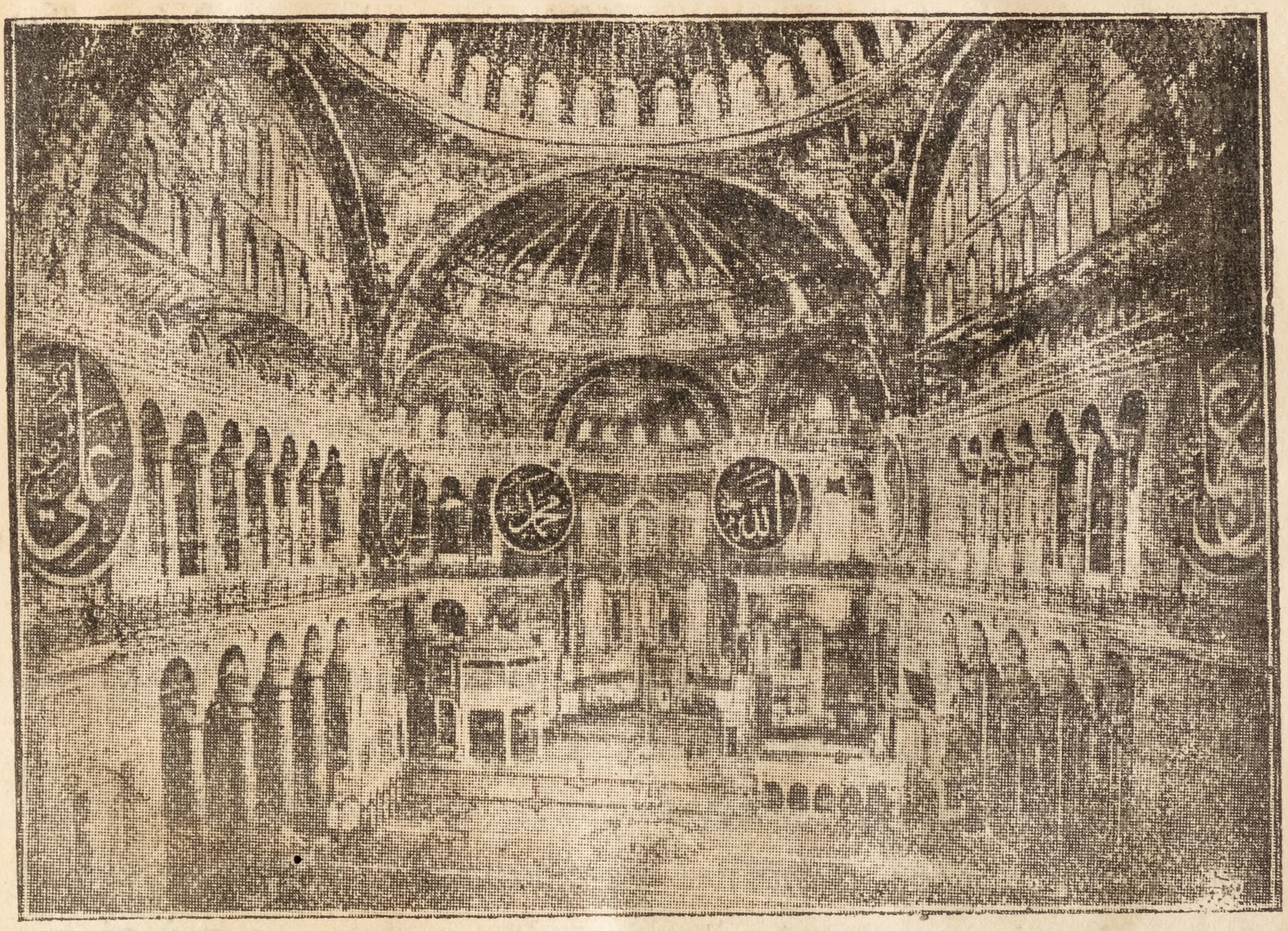

Τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας, ὅπως εἶναι σήμερον.

Διηγεῖται ἡ λαϊκὴ παράδοσις ὅτι εἰς τὸν Ἰουστινιανὸν ἐνεφανίσθη ἕνας ἄγνωστος καὶ τὸν συνεβούλευσε νὰ μὴ φοβηθῇ τὴν δαπάνην. Εἶχεν ἀρχίσει τότε νὰ κτίζεται ὁ περίφημος θόλος. Ὁ αὐτοκράτωρ ἔβλεπεν ὅτι αἱ δαπάναι ὑπερβαίνουν τοὺς ὑπολογισμούς του, ἐνῷ ἐξ ἄλλου τὸ Κράτος εἶχεν ἀνάγκην πόρων διὰ νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὰς ἄλλας του ἀνάγκας. Ὁ ἄγνωστος ἐνεφανίσθη εἰς τὸν Αὐτοκράτορα καὶ τοῦ ὑπεσχέθη νὰ εὕρῃ αὐτὸς τὰ χρήματα.

Ἐζήτησε μόνον νὰ τὸν συνοδεύσῃ ἕνας ἐκ τῶν ἀνθρώπων τοῦ Παλατίου. Ὁ Αὐτοκράτωρ δὲν ἔδωσε προσοχήν. Ἀλλὰ τὴν ἑπομένην ὁ ἄγνωστος πάλιν τοῦ παρουσιάσθη καὶ ἐζήτησε μεταγωγικὰ γιὰ νὰ φέρῃ εἰς τὸν Αὐτοκράτορα μεγάλα βάρη χρυσοῦ. Ἡ ὑπηρεσία τῶν Ἀνακτόρων ἐτέθη τέλος πάντων εἰς τὴν διάθεσίν του.

Ὁ μυστηριώδης ἄνθρωπος παρέλαβεν 20 ἄλογα μὲ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Αὐτοκράτορος, ὡδήγησε τὴν συνοδείαν ἔξω τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὴν ἔφερεν εἰς παράδοξον Παλάτι κατάφορτον ἀπὸ χρυσάφι τὸ ὁποῖον ὑψώνετο κατὰ σωροὺς μέσα εἰς τὰς αἰθούσας του. Βυθίζων ἐκεῖ τὸ φτυάρι του ὁ ἄγνωστος ἐφόρτωσε τὰ εἴκοσιν ἄλογα μὲ χρυσάφι καὶ τὰ ἔστειλεν εἰς τὸν Αὐτοκράτορα, ὅπου εἶπεν εἰς τοὺς αὐλικοὺς ὅτι εἶναι ἠναγκασμένος νὰ μείνῃ ὀλίγον πίσω διὰ νὰ κλείσῃ τὴς πόρτες τοῦ σπιτιοῦ. Ὅταν ὁ Αὐτοκράτωρ ἔλαβε τὸν θησαυρὸν ἔστειλεν ἀμέσως τοὺς ἀνθρώπους του νὰ τὸν εὕρουν καὶ νὰ τὸν φέρουν.

Ἐπῆγαν εἰς τὸ ἴδιο μέρος, ἀντὶ ὅμως τοῦ Παλατιοῦ καὶ τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶδαν παρὰ τὴν Ἔρημον.

Κατὰ τοιοῦτον τρόπον ἐκφράζει ἡ παράδοσις τὴν δόξαν τοῦ Αὐτοκράτορος ὁ ὁποῖος μὲ ἀδάμαστον πίστιν ἔφερε τὸ ἔργον εἰς πέρας καὶ τοῦ τολμηροῦ Ἀρχιτέκτονος ποὺ τὸ συνέλαβε καὶ τὸ ἐξετέλεσε. Ἀνθέμιος ἐκ Βράλλης, καὶ ὁ Ἰσίδωρος ὁ Μιλήτου οἱ δύο ἀρχιτέκτονες τῆς Ἁγίας Σοφίας, Ἀσιατικῆς καταγωγῆς καὶ οἱ δύο, ἄνθρωποι τόλμης καὶ ἐπιστήμης ἐξαιρετικῆς, ἀντίκρυσαν μὲ ἡρωισμὸν τὸ πρόβλημα τοῦ θόλου καὶ κατώρθωσαν μετὰ μεγάλους μόχθους νὰ ὑψώσουν τέλος εἰς ὕψος 50 μέτρων ὑπὲρ τὴν γῆν τὸν περίφημον τροῦλλον, ἔργον τρομακτικὸν καὶ θαυμαστόν, κρεμάμενον μᾶλλον διὰ χρυσῆς ἁλύσεως ἀπὸ τὸν οὐρανόν, καθὼς τὸ χαρακτηρίζει ὁ Προκόπιος, παραστηριζόμενον ἐπὶ τοῦ κτι-

ρίου. Συνετελεῖτο οὕτω τὸ ἀποκορύφωμα τῶν οἰκοδομικῶν ἔργων τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Διότι ἦτο ὁ κατ' ἐξοχὴν οἰκοδόμος Αὐτοκράτωρ.

Διὰ τῆς πρωτοβουλίας του, ἡ Πρωτεύουσα καὶ τὸ Κράτος τοῦ Βυζαντίου ἐπροικίσθησαν μὲ μνημεῖα, ἐκκλησίας, μοναστήρια, ἀνάκτορα, τείχη, γεφύρας, ὑδραγωγεῖα, θέρμας καὶ νοσοκομεῖα. Τὰ ἐρείπιά των σκορπισμένα καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τοῦ τότε Βυζαντινοῦ Κράτους, μαρτυροῦν περὶ τῆς θαυμαστῆς του ἐνεργητικότητος καὶ διατηροῦν τὸ ὄνομά του. Σήμερον ἀκόμη εἰς τὸ Ἀλγέριον, εἰς τὴν Τύνιδα, εἰς τὸ Σινᾶ, εἰς τὰς ἐρήμους χώρας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, εἰς τὴν Ραβέννα, διατηροῦνται αἱ ἀναμνήσεις τῆς Μεγάλης ταύτης Βασιλείας. Καὶ ἐπὶ ταύτης ὑψώθη τὸ μέγιστον τῶν θρησκευτικῶν κτισμάτων τοῦ Βυζαντίου, τὸ ὁποῖον ἔδωσε τὸν θεμελιώδη τύπον τοῦ Βυζαντινοῦ ναοῦ. Ἀλλὰ πρέπει κανεὶς νὰ παραδεχθῇ ὅτι τὴν πολλὴν τόλμην τοῦ ἀνθρώπου τὸ θεῖον τὴν φθονεῖ. Τὸ τόλμημα τοῦ Ἀνθεμίου καὶ τοῦ Ἰσιδώρου, ὁ τροῦλλος τῆς Ἁγίας Σοφίας κατέπεσε τὴν 7ην Μαΐου τοῦ ἔτους 558. Μεγάλη θλῖψις διὰ τοῦτο ἐχύθη εἰς τὸ Βυζάντιον. Οἱ δύο ἀρχιτέκτονες τοῦ Ναοῦ εἶχαν ἐν τῷ μεταξὺ ἀποθάνει. Ἐπεφορτίσθη ἐν τούτοις ὁ Ἀρχιτέκτων ἀνεψιὸς τοῦ ἑνὸς ἐξ αὐτῶν, τοῦ Ἰσιδώρου, νὰ ἀνεγείρῃ τὸν τροῦλλον. Καὶ τὸ κατώρθωσε διαρρυθμίσας ὀλίγον τὸ σχῆμα καὶ περιορίσας τὴν τόλμην τοῦ ἀρχικοῦ ἔργου, οὕτως ὥστε ἡ πίεσις νὰ εἶναι μικροτέρα. Τὴν παραμονὴν τῶν Χριστουγέννων τοῦ ἔτους 562 ἐγκαινιάσθη ὁ νέος Τροῦλλος ἢ μᾶλλον ἔγειναν διὰ δευτέραν φορὰν τὰ ἐγκαίνια τοῦ Ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας ἐνώπιον τοῦ Πατριάρχου καὶ τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Εὔκολον εἶναι νὰ ἐννοήσωμεν τὴν χαρὰν τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ Αὐτοκράτορος, ὅταν εἶδαν τὸν Ναὸν καὶ πάλιν ἀνυψωμένον εἰς δόξαν

τοῦ Κυρίου. Βεβαίως αἱ προβλέψεις τοῦ Ἀνθεμίου καὶ τοῦ Ἰσιδώρου δὲν ἐπηλήθευσαν μέχρι τέλους. Ἠπατήθησαν ὅσον ἀφορᾷ τὴν στερεότητα τοῦ θόλου.

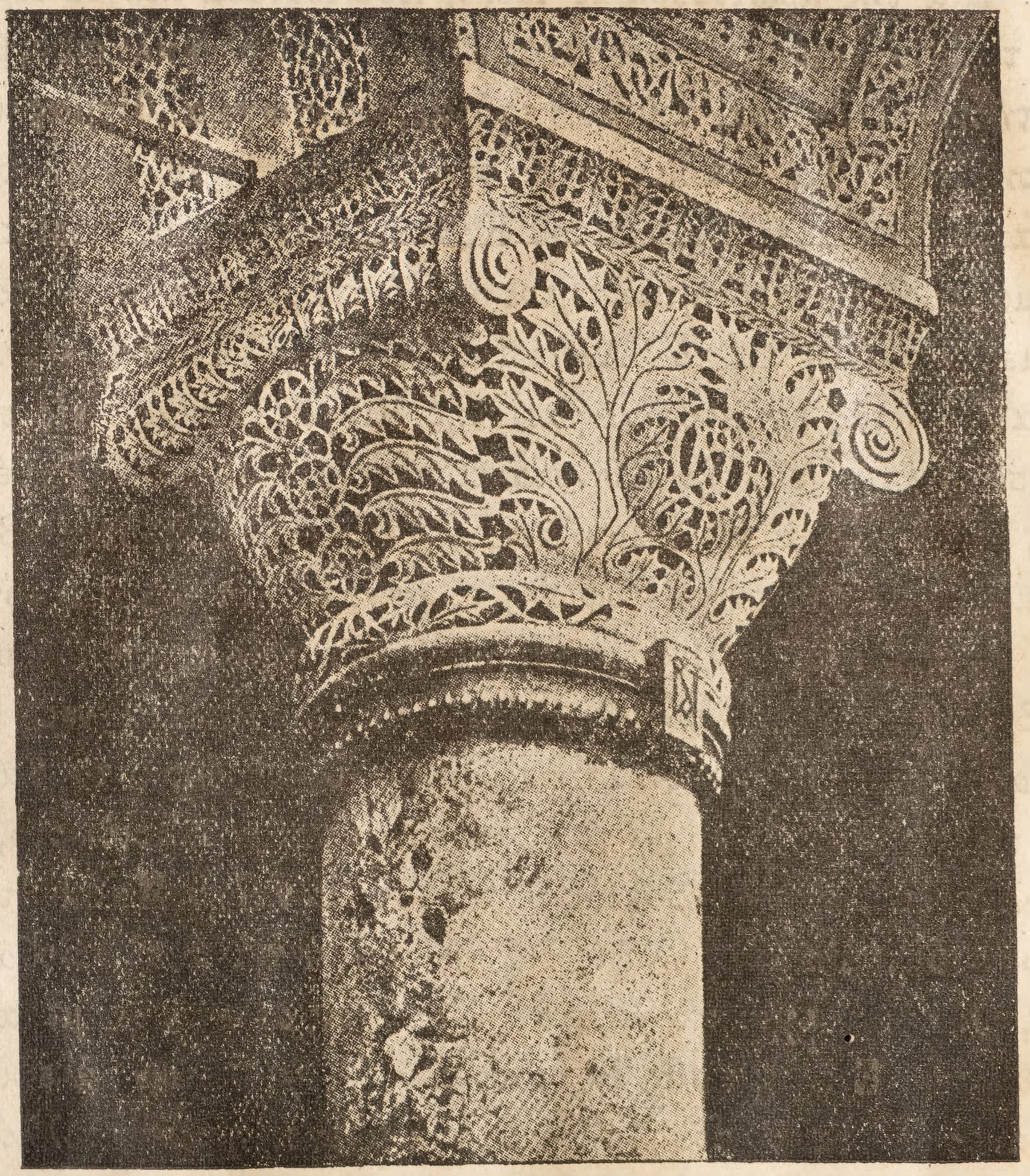

Κιονόκρανον τῶν μεγάλων Κιόνων

Ἀλλὰ ἡ δόξα των δὲν ἐμειώθη. Διότι, ὅπως λέγει ξένος ἐπιστήμων κρίνων τὸ κτίριον, ἔργα τοιαύτης μεγαλοτόλμου συλλήψεως δὲν εἶναι δυνατὸν ἀμέμπτως καὶ νὰ ἐκτελεσθοῦν ἀπὸ τὴν πρώτην στιγμήν. Ἡ Ἁγία Σοφία κατ' αὐτὸν εἶναι ἀπὸ τὰ ἰσχυρότερα δημιουργήματα τῆς Ἀρχιτεκτονικῆς τοῦ κόσμου. Περισσότερον ἀπὸ ὅλην της τὴν δια-

κόσμησιν ἐκπλήττει ἡ ἐλαφρότης τὴν ὁποίαν ἔδωσαν οἱ ἀρχιτέκτονες εἰς τὸν Κολοσσιαῖον Ναόν.

Ἀπὸ τοῦ 1453 ὅπου ἡ Ἁγία Σοφία ἔγεινε Τουρκικὸν Τζαμὶ δὲν ἔχει βέβαια τὴν πρώτην της λάμψιν. Τὸ «Μιχρὰβ» τὸ ὁποῖον δεικνύει τὴν διεύθυνσιν τῆς Μέκκας, ὁ Χρυσοῦς θρόνος ὅπου λαμβάνει θέσιν ὁ Σουλτᾶνος, οἱ πράσινοι δίσκοι, οἱ χαραγμένοι μὲ μουσουλμανικὰ γράμματα, χονδροειδεῖς εἰς τὸ μέγα των σχῆμα καὶ ἐκτυφλωτικοῦ χρωματισμοῦ, οἱ τάπητες ποὺ ἐσκέπασαν τὰς θαυμαστὰς πολυχρωμίας τοῦ δαπέδου εἶναι Ἰσλαμικὴ διακόσμησις ἡ ὁποία μοιραίως θὰ ἐπήρχετο διὰ νὰ καλύψῃ τὸν χαρακτῆρα καὶ τὴν Ἱστορίαν τοῦ Ναοῦ.

Τὸ ἀσβεστόχρισμα, τὸ λαμπρὸν μωσαϊκὸν ἀπὸ τοὺς Τούρκους ἀφαιρεῖ ἕνα ἐκ τῶν κυριωτάτων στολισμάτων του. Πρέπει ὁ ἐπισκέπτης τοῦ Ναοῦ, μὲ μίαν εὔκολον προσπάθειαν τῆς φαντασίας του νὰ ξαναφέρῃ τὸν Βυζαντινὸν διάκοσμον, νὰ ἀφαιρέσῃ τὸ ἀσβεστόχρισμα ποὺ σκεπάζει τὴν λάμψιν τῶν Μωσαϊκῶν, ν' ἀνάψῃ τὰς ἀναριθμήτους καντήλας, ν' ἀναστήσῃ τὰς θαυμασίας πομπάς, τὰς λειτουργίας, τὰς στέψεις, τὰς συνόδους καὶ τότε θὰ ἐννοήσῃ τί ἦτο ἡ Ἁγία Σοφία μέχρι τῆς ἡμέρας ὅπου εἰσῆλθεν ἐκεῖ ὁ κατακτητής.

Ὅταν αἱ θύραι τῆς Ἁγίας Σοφίας παρεβιάσθησαν ἀπὸ τὰς βαρβαρικὰς ὁρδάς, ἕνας λειτουργὸς τοῦ Ὑψίστου, καθὼς λέγει ἡ παράδοσις, ἐλειτούργει ἀκόμη ἐντὸς τοῦ Ἱεροῦ. Εἰς τὸν καλπασμὸν τῶν ἵππων τοῦ βαρβάρου, εἰς τοὺς ἀριθμοὺς τῶν κατακτητῶν, εἰς τὰς φωνὰς τοῦ τρόμου τῶν πιστῶν, ὁ Ἱερεὺς διέκοψε τὴν λειτουργίαν, ἔλαβε τὸ δισκοπότηρον μὲ τὰ ἱερὰ σκεύη τῆς Μεταλήψεως καὶ μὲ σταθερὸν καὶ τελετικὸν βῆμα κατηυθύνθη πρὸς τὰ πλάγια τοῦ θυσιαστηρίου. Οἱ στρατιῶται κραδαίνοντες τὰ ξίφη των ὥρμησαν ἐναντίον

του, ἀλλὰ ὁ ἱερεὺς ἐξηφανίσθη εἰς ἕνα αἰφνίδιον ἄνοιγμα τοῦ τοίχου, ὁ ὁποῖος ἔκλεισεν αὐτοστιγμεὶ μετὰ τὴν ἐξαφάνισίν του. Ἐνόμισαν οἱ Τοῦρκοι πὼς ἦταν μυστικὴ θύρα καὶ ἔτρεξαν νὰ τὴν ἀνοίξουν. Τίποτε... Εἶδαν τὸν τοῖχον στερεὸν καὶ συμπαγῆ. Ἀπὸ τὸν τοῖχον αὐτὸν τώρα ἀκούεται κἄποτε, λέγουν, ἀόριστος ψαλμωδία. Ὁ κρυμμένος ἱερεὺς ὑποψιθυρίζει τοὺς ψαλμούς. Ὅταν ἡ Ἁγία Σοφία γείνῃ πάλιν χριστιανική, θὰ βαδίσῃ πάλιν πρὸς τὸ ἱερὸν καὶ θὰ συνεχίσῃ τὴν λειτουργίαν τὴν διακοπεῖσαν τὴν 29ην Μαΐου 1453.

ΧΑΡΗΣ ΗΜΕΡΙΝΟΣ

ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΣΟΦΙΑΣ (1453)

Σημαίνει ὁ Θιός, σημαίνει ἡ γῆς, σημαίνουν τὰ ἐπουράνια
σημαίνει κι᾽ ἡ Ἁγιὰ Σοφιά, τὸ μέγα μοναστῆρι,
μὲ τετρακόσια σήμαντρα κι᾽ ἑξηνταδυὸ καμπάνες,
κάθε καμπάνα καὶ παππᾶς, κάθε παππᾶς καὶ διάκος.
Ψάλλει ζερβὰ ὁ βασιλιᾶς, δεξιὰ ὁ Πατριάρχης,
κι᾽ ἀπ᾽ τὴν πολλὴ τὴν ψαλμωδιὰ ἐσειόνταν ἡ κολόνες
Νὰ μποῦνε στὸ Χερουβικὸ καὶ νάβγῃ ὁ βασιλέας,
φωνὴ τοὺς ἦρθε ἐξ οὐρανοῦ κι᾽ ἀπ᾽ ἀρχαγγέλου στόμα.
Πάψετε τὸ Χερουβικὸ κι᾽ ἂς χαμηλώσουν τ᾽ Ἅγια,
παππάδες πάρτε τὰ ἱερὰ καὶ σεῖς κεριὰ σβηστῆτε,
γιατὶ εἶνε θέλημα Θεοῦ ἡ Πόλι νὰ τουρκέψῃ.

(Μεταξὺ τῶν πολυαρίθμων θρήνων ἐπὶ τῇ ἁλώσει τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οἵτινες συνετάχθησαν εὐθὺς μετὰ τὴν καταστροφήν, διακρίνονται τὰ δημοτικὰ ἄσματα, διότι μόνα ταῦτα ἐκφράζουν μὲ βαθεῖαν ἁπλότητα συναίσθημα ἐγκαρτερήσεως πρὸς τὰ μεγάλα ἐθνικὰ δεινὰ καὶ βεβαίαν τὴν ἐλπίδα τοῦ δουλωθέντος γένους περὶ ἐλευθερίας καὶ ἀνορθώσεως. Εἶνε δ᾽ ἀληθῶς ἄξιον θαυμασμοῦ ὅτι ταῦτα ἐγεννήθησαν καθ᾽ ὃν χρόνον τὸ ἔθνος ἐφαίνετο ἀπολέσαν τὰ πάντα, πεσούσης τῆς Κωνσταν-

Μὰ στῆλτε λόγο ’στὴ φραγκιά, νάρθουνε τριὰ καράβια
τόνα νὰ πάρῃ τὸ σταυρὸ καὶ τ’ ἄλλο τὸ εὐαγγέλιο,
τὸ τρίτο, τὸ καλλίτερο, τὴν ἅγια τράπεζά μας,
μὴ μᾶς τὴν πάρουν τὰ σκυλιὰ καὶ μᾶς τὴν μαγαρίσουν.
Ἡ Δέσποινα ταράχτηκε, καὶ δάκρυσαν ἡ εἰκόνες.
(Σώπασε, κυρὰ Δέσποινα, καὶ μὴ πολυδακρύζῃς
πάλι μὲ χρόνους μὲ καιροὺς πάλι δικά μας εἶναι).

ΤΑ ΤΕΣΣΕΡ’ ΑΔΕΡΦΙΑ.

Μὲ τὴν ὑποχώρησι τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἀπὸ τὸ ’Αϊδίνι ἡ χώρα βρέθηκε ἀνυπεράσπιστη στὰ χέρια τῶν ζεϊμπέκων ποὺ ἀρχίσαν ἀμέσως τὸ ἔργο τους. Ἑνωμένοι γιὰ τὸν ἴδιο σκοπὸ νὰ σκοτώσουν ἀλύπητα ὅσους περισσοτέρους μποροῦσαν, δυνατοὶ σ’αὐτή τους τὴν ἕνωσι, θαρρεμένοι ποὺ δὲν βρῆκαν ἀντίστασι ριχτῆκαν καὶ πέτυχαν! Κάτου ἀπ’ τὰ καταστρεμμένα τὰ σπίτια χωστῆκαν γιὰ πάντα τ’ἀδιήγητα βάσανα, ποὺ τράβηξαν πρὶν πεθάνουν οἰκογένειες ὁλόκληρες. .... ’Ανάμεσα σ’ αὐτὴ τὴν καταστροφὴ βγῆκε ἡ φωνὴ πὼς

τινουπόλεως, καὶ οὐδαμόθεν ὑπέφωσκέ τις ἀκτὶς ἐλπίδος. ’Αλλ’ ἡ μεγάλη συμφορὰ τοῦ ἔθνους εὑρίσκεται ἀκριβῶς εἰς τὸ μεταίχμιον τοῦ φόβου καὶ τῶν ἐλπίδων, τῆς ἀπογνώσεως καὶ τῆς ἀναθαρρήσεως. Διότι πρὸ ταύτης μὲν τὰ περὶ τοῦ μέλλοντος μαντεύματα ἦσαν ἀπαίσια, καὶ προανήγγελλον ὄλεθρον καὶ καταστροφάς, μετὰ δὲ τὴν ἅλωσιν ἀντίθετα ὅλως διεδίδοντο, μαρτυροῦντα μεταβολὴν τοῦ φρονήματος τοῦ ἔθνους.

’Απὸ πολλοῦ μὲν χρόνου πρὸ τῆς ἁλώσεως τῆς πρωτευούσης τοῦ κράτους ἐφέροντο χρησμοὶ περὶ τῆς ἐπικειμένης καταστροφῆς, εὐθὺς δ’ ὅμως μετὰ τὴν ἅλωσιν ἐγεννήθησαν αἴσιαι περὶ τῆς μελλούσης τύχης τοῦ ἔθνους ἐλπίδες, καὶ ἐρριζώθη ἡ πεποίθησις παρὰ τῷ ἑλληνικῷ λαῷ, ὅτι ἀφεύκτως διὰ τῆς σπάθης θὰ ἀνακτήσῃ τὴν διὰ τῆς σπάθης ἁρπασθεῖσαν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν πατρικὴν κληρονομίαν).

Ν. ΠΟΛΙΤΗΣ

στὸ μοναστῆρι τῶν Γαλλίδων καλογραιῶν δὲ θὰ τολμήσουν νὰ μποῦν οἱ ζεϊμπέκοι. Κι' ἔτρεξε ἐκεῖ ὁ τρομαγμένος ὁ πληθυσμὸς ὅσος μπόρεσε καὶ μπῆκε στὸ μοναστῆρι καὶ ἀπὸ τὸ βάρος τοῦ κόσμου ἔπεσε τὸ πάτωμα. Σὰν οἱ ζεϊμπέκοι φανῆκαν στὴν πόρτα τοῦ μοναστηριοῦ, δύο Γάλλοι χωροφύλακες ποὺ βρέθηκαν ἐκεῖ ἔβαλαν τὰ σώματά τους μπροστὰ στὴν εἴσοδο κι' εἶπαν στοὺς ζεϊμπέκους πὼς μόνον σὰν περάσουν πάνω ἀπὸ τὰ πτώματά τους θὰ μποῦνε στὸ μοναστῆρι.

Κ' οἱ ζεϊμπέκοι κυττάξανε τὴ Γαλλικὴ σημαία ποὺ κυμάτιζε πάνω ἀπὸ τὴν πόρτα τοῦ μοναστηριοῦ καὶ δὲν ἐπροχώρησαν. Σκότωναν μοναχὰ τοὺς Ἕλληνας ποὺ βρίσκανε στὸ προαύλι. Οἱ ἀξιωματικοί τους χώρισαν ἀπὸ τὸ πλῆθος τὶς Γαλλίδες καλογριές, τὲς ἔστειλαν μ' ἕνα αὐτοκίνητο ἔξω ἀπὸ τὴ χώρα καὶ διατάξανε τὸν Ἑλληνικὸ πληθυσμὸ νὰ προχωρήσῃ πρὸς τὸ Διοικητήριο· τὸ μοναστῆρι ἄρχισε νὰ καίεται κι' αὐτό.

Σπρώχνονταν τώρα, σερνότανε οἱ Ἑλληνικὲς οἰκογένειες πρὸς τὸ Διοικητήριο ἐνῷ γύρευ τὰ σπίτια καιόντανε. Σκουντοῦσαν καὶ πατούσανε πάνω σὲ πτώματα. Τὰ πόδια κοκκίνιζαν ἀπ' τὸ αἷμα ποὺ ἔρρεε τριγύρω. Οἱ ζεϊμπέκοι ποὺ τὶς κυκλώνανε καὶ τὶς σφίγγανε καὶ τὶς βρίζανε καὶ τὶς χτυποῦσαν σ' ὅλον τὸ δρόμο, θανάτωναν ὅποιον σταμάταινε γιὰ νὰ ζητήσῃ μὲ τὴ ματιὰ τοὺς δικούς του, ποὺ τοὺς εἶχε χαμένους κι' ὅποιο παιδὶ σωριάζονταν ἀποκαμωμένο ἢ σταματοῦσε ζητῶντας ἀπελπισμένα τὴ μάννα του. Πετοῦσαν κορμιὰ μισοζώντανα στὴ χαράδρα ποὺ ἁπλώνεται κατὰ τὸ μάκρος τοῦ δρόμου ἐκεῖ ποὺ βρεθῆκαν ἀργότερα ἀνάμεσα ἀπ' τοὺς θάμνους κι' ἀπὸ τοὺς βράχους παιδάκια κρεμάμενα ἀπὸ τὰ ροῦχα, γυναῖκες μπλεγμένες ἀπ' τὰ μαλλιά. Κάθε τόσο τραβοῦσαν κατὰ τὰ βουνὰ κάποιον ποὺ εἶχαν σημαδέψει γιὰ «πατριώτη» καὶ τοῦ φυλάγανε μαρτυρικὸ θάνατο, ἢ κορίτσια ποὺ

ἁρπάζανε καὶ πού ἀνώφελα ἀντιστεκόνταν.

Ὁ Ἑλληνικὸς πληθυσμὸς σὰν διάβηκε ὅλο τὸ δρόμο πού ὠνομάστηκε «ὁ δρόμος τοῦ μαρτυρίου», βρέθηκε μπρὸς στὴν πόρτα τοῦ Τουρκικοῦ Διοικητηρίου. Τὸν διατάξανε νὰ μπῇ καὶ τὸν ἐκλειδῶσαν. Ἐκεῖ μετρήθηκε. Μανάδες κλαῖγαν τὰ παιδιά τους κι' ἄλλες γυναῖκες τοὺς ἄντρες τους.

Ὅσες οἰκογένειες βρεθῆκαν ὁλόκληρες, συμμαζωχτῆκαν κοντά,

Ἡ προσφυγοπούλα.

(Θαλείας Φλωρᾶ Καραβία)

σιωπηλές. Οἱ ζεϊμπέκοι τριγύριζαν ἀνάμεσά τους, μπῆγαν τὴ ματιὰ καταπάνου τους, τρίζαν τὰ δόντια καὶ χαμογελούσανε, ἐκεῖνο τὸ χαμόγελο ποὺ καὶ στὴ θύμησι ἀργότερα, ἔφερνε ἀνατριχίλα. Κι' ἀρχίσανε... ἕναν ἕναν ψάχναν ὅλον αὐτὸ τὸν αἰχμάλωτο κόσμο κι' ἁρπάζαν ὅ,τι βρίσκαν πολύτιμο. Διαβάζανε σ' ἕνα σημείωμα, σταμάταιναν μπρὸς στοὺς ἄντρες ποὺ ἀνάφερνε τὸ σημείωμα καὶ μὲ τὸ χέρι τοὺς ἐκαλοῦσαν νὰ βγοῦν ἔξω. Οἱ ἄντρες βγαίνανε. Οἱ γυναῖκες τοὺς παρακολουθοῦσαν μὲ τὴ ματιά. Ποῦ θὰ τοὺς ἔπερναν;

Σὲ λίγο ἀντηχούσανε ντουφεκιές.... Οἱ ἄντρες ποὺ βγήκανε ἤτανε πεθαμένοι. Καὶ τώρα οἱ γυναῖκες καὶ τὰ παιδιὰ γνωρίζανε τί ἐσήμαινε τὸ κάλεσμα αὐτὸ μὲ τὸ χέρι. Τὸ ξέραν καὶ οἱ ἄντρες καὶ ξέρανε ποὺ θἄτανε περιττὴ κάθε ἀντίστασι.

Σηκώνονταν, χαιρετοῦσαν μὲ τὴ ματιὰ τοὺς δικούς τους, σταυροκοπούνταν καὶ βγαῖναν... Οἱ ντουφεκιὲς ἀντηχούσανε. Κλαίανε ἀπὸ μέσα οἱ χῆρες καὶ οἱ μαννάδες κ' οἱ ἄλλες γυναῖκες ποὺ εἶχαν ἀκόμη τοὺς ἄντρες τους, κλαίανε τρομαγμένες μὴν πάθουνε παρόμοια συμφορά. Κι' ὅταν ὁ φόβος τους ἀλήθευε πέφταν καὶ δένονταν στὰ πόδια τῶν φονιάδων, μὰ κεῖνοι τὲς σπρώχνανε καὶ γελούσανε.

Γνώριζαν τὲς Ἑλληνικὲς οἰκογένειες οἱ ζεϊμπέκοι.

Πολλοὶ γνώριζαν κι' Ἑλληνικά. Ξέρανε νὰ βρίσκουν τὰ πρόσωπα ἀφοὺ διαβάζανε στὸ σημείωμά τους.

Φτάσανε μπρὸς στοῦ Παπακωνσταντίνου. Ἦτανε κατα-δικασμένα καὶ τὰ τέσσερα ἀδέρφια, γιατὶ ὅλα εἶχαν διακριθῆ γιὰ τὰ Ἑλληνικά τους φρονήματα. Τοὺς διατάξανε νὰ βγοῦν ἔξω.

Ἦταν ἡλικιωμένοι κι' οἱ τέσσερες. Ἀγαπημένοι ζοῦσαν ὅλοι μαζύ. Μέσα στὸ Ἀϊδίνι διακρίνονταν γιὰ τὴν εὐγένεια τῆς ψυχῆς τους καὶ γιὰ τὸν πατριωτισμό τους.

Σηκώθηκαν ὀρθοὶ κι᾽ οἱ τέσσερες. Ὁ μεγαλήτερος τοὺς ἔδινε θάρρος... Ἐπροχωρήσανε... Μὰ ἐκεῖ, κοντὰ στὴν πόρτα ποὺ βρέθηκαν, μιὰ γυναῖκα θρηνῶντας τοὺς ἐσταμάτησε. Ἦταν ἡ ἀδερφή τους ἡλικιωμένη κι᾽ ἀνύπαντρη. Ζοῦσε ὅλη ἀγάπη γιὰ κεῖνα τ᾽ ἀδέρφια. Δὲν ἄφηνε νὰ φύγουν τοὺς τέσσερους. Τοὺς ἀγκάλιαζε καὶ τοὺς φιλοῦσε. Καὶ σὰν οἱ ζεϊμπέκοι τὴ σπρώξανε ἔπεσε κείνη στὰ γόνατα καὶ παρακάλεσε γιὰ τὴ ζωὴ τῶν ἀδερφιῶν της. Οἱ ζεϊμπέκοι ἀρνηθήκανε μὲ θυμὸ καὶ ξαναπαρακάλεσε κείνη νὰ τῆς ἀφήσουνε ἕνα, τοὐλάχιστο τὸ νεώτερο. Τῆς ἀρνήθηκαν κι᾽ αὐτὸ κι᾽ ἔκλαψε ὁ νεώτερος. «Δὲν πρέπει νὰ κλαῖς, εἶπεν ὁ μεγαλήτερος ἀδελφός», κι᾽ ἔδειξε μὲ τὴ ματιὰ στὴν ἀδερφὴ τὴ νέα ἀνεψιά τους, ποὺ ὀρφανή, τὴν εἶχαν αὐτοὶ ἀναθρέψει καὶ τοῦ εἶπε... «Κάμε ὑπομονὴ γιὰ χατῆρι της. Ἔχουμε γι᾽ αὐτὴν ἕνα χρέος».

Χαιρέτισε τὲς δυὸ γυναῖκες μὲ συμπονιὰ καὶ βγῆκε μαζὺ μὲ τ᾽ ἀδέρφια του. Στὸ προαύλι τοὺς ἀραδιάσανε...
«Μιὰ στιγμή, εἶπε· ἔχουμε θρησκεία καὶ θέλουμε νὰ κάμωμε τὸ τελευταῖο χρέος μας». Εἶχε λίγο ψωμὶ καὶ ζήτησε λίγο νερό... Εἶπε μερικὲς προσευχές, ἔδωσε στ᾽ ἀδέρφια του ψωμὶ καὶ νερὸ γιὰ νὰ μεταλάβουν, ἀφοῦ δὲν ἦταν ἐκεῖ κανένας παπᾶς κι᾽ ὕστερα ἔπιε κι᾽ αὐτός. Εἶπε στ᾽ ἀδέρφια του. «Ἂς ἤμαστε χαρούμενοι ποὺ τὸ αἷμα μας χύνεται γιὰ νὰ ἐξαγοραστῇ ἡ λευτεριὰ τῶν ἀδερφῶν μας. Ἴσως νὰ εἴμαστε ἐμεῖς τὰ τελευταῖα θύματα». Καὶ μπρὸς στὰ τέσσερα ἀδέρφια οἱ Τοῦρκοι ἀδειάσανε τὰ ντουφέκια καὶ τὰ κορμιὰ σωριαστήκανε.

ΕΛΕΝΗ ΘΕΟΤΟΚΗ ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΥ

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΟΥ ΚΥΡ ΒΟΡΗΑ

Ὁ κὺρ Βορηᾶς παράγγειλεν οὔλω τῶν καραβιῶνε.
«Καράβια π᾽ ἀρμενίζετε, κάτεργα ποὺ κινᾶτε,
ἐμπᾶτε ᾽στὰ λιμάνια σας, γιατὶ θὲ νὰ φυσήξω, [σοῦλες,
ν᾽ ἀσπρίσω κάμπους καὶ βουνά, νὰ κρυώσω κρυαῖς βρυ-
κι᾽ ὁσά βρω μεσοπέλαγος, στεργιᾶς θὲ νὰ τὰ ρήξω».
Κι᾽ ὅσα καράβια τ᾽ ἄκουσαν, ὅλα λιμάνι πιάνουν,
τοῦ κὺρ ᾽Αντριᾶ τὸ κάτεργο μέσα βαθιὰ ἀρμενίζει
«Δὲν σὲ φοβοῦμαι κὺρ Βορηᾶ, φυσήσης δὲ φυσήσης,
τὶ ἔχω καράβι ἀπὸ καρυὰ καὶ τὰ κουπιὰ πυξάρι,
ἔχω κι᾽ ἀντέναις προύντζιναις κι᾽ ἀτσάλενα κατάρτια,
ἔχω πανιὰ μεταξωτά, τῆς Προύσας τὸ μετάξι,
ἔχω καὶ καραβόσκοινα ἀπὸ ξανθῆς μαλλάκια,
κ᾽ ἔχω καὶ ναύτας διαλεκτούς, ὅλο ἄντρες τοῦ πολέμου
κ᾽ ἔχω κ᾽ ἕνα ναυτόπουλο, ποὺ τοὺς καιροὺς γνωρίζει,
κ᾽ ἐκεῖ ποὺ στήσω μιὰ φορὰ τὴν πλώρη δὲ γυρίζω».
«᾽Ανέβα βρὲ ναυτόπουλο ᾽στὸ μεσιανὸ κατάρτι
γιὰ νὰ διαλέξῃς τὸν καιρό, νὰ ἰδῇς γιὰ τὸν ἀέρα».
Παιζογελῶντα ἀνέβαινε, κλαίοντας κατεβαίνει.
«Τὸ τί εἶδες, βρὲ ναυτόπουλο, αὐτοῦ ψηλὰ ποὺ πῆγες;
Εἶδα τὸν οὐρανὸ θολὸ καὶ τ᾽ ἄστρα ματωμένα,
εἶδα τὴ μπόρα ποὺ ἄστραψε καὶ τὸ φεγγάρι ἐχάθη,

Τὸ τραγοῦδι τοῦ κὺρ Βορηᾶ εἶναι κατ᾽ ἀλήθειαν μοιρολόγι καὶ διὰ τοῦτο πολλάκις λέγεται εἰς τὰ μνημόσυνα ναυαγησάντων ναυτικῶν. Φέρονται τρεῖς τύποι αὐτοῦ. Κατὰ τὸν πρῶτον, ὁ Βορηᾶς βυθίζει πλοῖον ἀψηφίσαν τὴν ὁρμὴν αὐτοῦ, κατὰ τὸν δεύτερον, βυθίζει πλοῖον, τοῦ ὁποίου ἐπέβαινεν Ἑβραῖος εὐχηθεὶς νὰ γίνῃ χριστιανός, ἀλλὰ μετανοήσας καὶ ἐμμείνας εἰς τὴν θρησκείαν του, ὅτε ἐνόμισεν ὅτι ἀπέφυγε τὸν κίνδυνον τοῦ ναυαγίου καὶ κατὰ τὸν τρίτον, ἐπιχωριάζοντα ἐν Κρήτῃ καὶ Καρπάθῳ, τιμωρεῖται ὑπὸ τοῦ Βορηᾶ βοσκὸς περιφρονήσας αὐτόν.

(Ν. ΠΟΛΙΤΗΣ)

καὶ ᾽στῆς ᾽Αττάλειας τὰ βουνὰ ἀστραχαλάζι πέφτει».
Ὥστε νὰ εἰπῇ, νὰ καλοειπῇ, νὰ καλοκουβεντιάσῃ,
βαρειὰ φουρτούνα πλάκωσε καὶ τὸ τιμόνι τρίζει,
ἀσπρογυαλίζει ἡ θάλασσα, σιουρίζουν τὰ κατάρτια,
σκώνονται κύματα βουνά, χορεύει τὸ καράβι,
σπηλιάδα τοῦρθε ἀπὸ τὴ μιά, σπηλιάδα ἀπὸ τὴν ἄλλη
σπηλιάδα ἀπὸ τὰ πλάγια του κ᾽ ἐξεσανίδωσέ του.
Γιόμισε ἡ θάλασσα πανιά, τὸ κῦμα παλληκάρια,
καὶ τὸ μικρὸ ναυτόπουλο σαράντα μίλλια πάγει.
Ὅλαις οἱ μάνναις κλαίγανε κι᾽ ὅλαις παρηγοριοῦνται
μὰ μιὰ μάννα ἑνοῦ παιδιοῦ παρηγοριὰ δὲν ἔχει.
Βάνει τὴς πέτραις ᾽στὴν ποδιά, τὰ τσόχαλα ᾽στὸν κόρφο
πετροβολάει τὴ θάλασσα καὶ τροχαλάει τὸ κῦμα.
«Θάλασσα, πικροθάλασσα καὶ πικροκυματοῦσα,
πόπνιξες τὸ παιδάκι μου π᾽ ἄλλο παιδὶ δὲν ἔχω.
Δὲ φταίω ἡ δόλια ἡ θάλασσα, δὲ φταίω ἐγὼ τὸ κῦμα
μόν᾽ φταίει ὁ πρωτομάστορας ποὺ φτειάνει τὰ καράβια,
καὶ τὰ πελέκαγε φτενὰ καὶ τὰ γυρίζει ὁ ἀέρας,
καὶ χάνω τὰ καράβια μου ποὺ εἶναι δικά μ᾽ στολίδια,
χάνω τὰ παλληκάρια μου, ὅπου μὲ τραγουδοῦνε».

(Δημοτικὸ Τραγοῦδι)

ΟΙ ΦΤΕΡΩΤΟΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΑΙ

Εἶναι αὐτοὶ τ᾽ ἀποδημητικὰ πουλιά.

Νομίζω ὅτι εἶναι πρόβλημα ἄλυτον (καὶ ὄχι μόνον δι᾽ ἐμέ), διατί, ἐν ᾧ ὅλα τὰ μαστοφόρα τὰ ἔκαμεν ὁ Θεὸς διὰ νὰ ζοῦν καὶ ν᾽ ἀποθνήσκουν, ὅπου γεννηθοῦν, χωρὶς νὰ ζητοῦν τὴν εὐτυχίαν περιπλανώμενα κατ᾽ ἔτος εἰς τὰς διαφόρους Ἠπείρους, τὰ περισσότερα πουλιὰ δὲν ἠμποροῦν νὰ ζήσουν χωρὶς νὰ ἐπιχειροῦν κάθε χρόνο (ἢ μᾶλλον δύο φορὲς τὸ χρόνο) τὰ ἐναέρια αὐτὰ ταξείδια πολλῶν χιλιάδων μιλίων.

Τὰ χελιδόνια

Εἰς ἄλλα πάντοτε εἶναι ἀπαραίτητη ἡ θερμοκρασία τῶν τροπικῶν. Εἰς ἄλλα ἀρκεῖ ἡ θερμοκρασία τῆς Αἰγύπτου καὶ ἐν γένει τῆς γραμμῆς ὅλης τῆς βορείου Ἀφρικῆς ἕως εἰς τὰ ἄκρα τοῦ Μαρόκου. Αὐτὰ ὅλα λοιπὸν τὸ καλοκαίρι

ζητοῦν τὴν ἴδια θερμοκρασίαν εἰς τὴν Εὐρώπην, ἄλλα τὴν μέσην καὶ ἄλλα τὴν βορείαν.

Εἰς τὸν τόπον μας μάλιστα πολὺ ὀλίγα εἶναι τὰ πουλιὰ τὰ ἑποῖα — ὅπως ἡ πέρδικα, τὸ ἀγριοπερίστερο, ὁ σπουργίτης, ὁ κατσιλιέρης, καὶ ὀλίγα ἄλλα — ἐκτιμοῦν ὅπως πρέπει τὰ θέλγητρα τῆς στέγης μονίμου ἑστίας. Διότι σχεδὸν ὅλα — ἐκτὸς ὀλίγων — τὰ πουλιὰ ὅπου κυνηγοῦνται εἰς τὴν Ἑλλάδα, εἶναι πουλιὰ ὅπου ἢ ἔρχονται ἀπὸ τὰ βόρεια κλίματα ποὺ τὰ σφίγγουν τὰ μεγάλα ψύχη διὰ νὰ ξεχειμωνιάζουν ἐδῶ ἢ περνοῦν ἀπὸ τὸν τόπο μας ἐρχόμενα ἀπὸ τὰ νότια τὴν ἄνοιξιν διὰ βορειότερα κλίματα καὶ κατεβαίνουν τὰς ἀρχὰς τοῦ φθινοπώρου μὲ ἀντίθετο δρομολόγιο.

Ἀλλὰ κανεὶς νὰ μὴ νομίσῃ ὅτι τὰ ταξείδια αὐτὰ τοῦ φτερωτοῦ κόσμου γίνονται χωρὶς περιπετείας, χωρὶς κινδύνους, χωρὶς καταστροφάς. Πολλὲς φορὲς πέφτουν εἰς τὴν θάλασσαν ἀπὸ ἐξάντλησιν, ἄλλοτε τοὺς δίδουν συνολικὸ θάνατο ἡ χάλαζα, οἱ καταιγίδες, οἱ τυφῶνες, πότε ἐπάνω στὰ κύματα τῶν θαλασσῶν, καὶ πότε ἐπάνω σὲ βράχους ποὺ τὰ περιδινοῦν μέσα εἰς σίφωνας καὶ τὰ συντρίβουν. Ἄλλοτε πάλιν πέφτουν σὰν πυκνὸ σύνεφο, ἐξηντλημένα, ἀπάνω στὰ καράβια, στὴς κεραίαις των, στὴς κόφαις, στὸ κατάστρωμα, στὰ ταμπούκια, ὅπου βροῦν.

Καὶ διὰ μίαν ἀπὸ αὐτὰς τὰς καταστροφὰς ἠμπορῶ νὰ προσφέρω τὴν μαρτυρίαν μου, ὡς αὐτόπτης μάρτυς.

Εὑρισκόμην ἐπὶ τοῦ πολεμικοῦ «Σαλαμινία» ὡς ἀνακριτὴς διὰ τὴν καταδίωξιν ἑνὸς τρομεροῦ ἐγκλήματος πειρατείας. Ἐπλέομεν μεταξὺ Ρόδου καὶ Καρπάθου. Ἦτο πρωὶ τῆς 31ης Αὐγούστου, ἐνθυμοῦμαι τὴν ἡμέραν διότι τὴν ἐσημείωσα εἰς τὸ ἡμερολόγιόν μου. Ἤμουν ἐπάνω εἰς τὴν γέφυρα ὅπου εἶδα τὸν ἐπὶ τῆς πηδαλιουχίας κελευστὴ νὰ πα-

ρατηρῇ μὲ προσοχὴ τὴ θάλασσα ἐμπρός. Ἐπῆρε τὰς διόπτρας, καί, ἀφοῦ ἐκύτταξε καλὰ, μοῦ εἶπε.

Θαλασσοδρόμος τρέχων ἐπὶ τῶν κυμάτων

—Περίεργο. Ἡ θάλασσα σὲ ἀρκετὴ ἔκτασι εἶναι κίτρινη, σὰν νὰ εἶναι στρωμένη μὲ ψάθαις.

Ὅταν ἐπλησιάσαμεν ἐπλέομεν ἀνάμεσα σὲ μυριάδες πνιγμένα ὀρτύκια, ὅπου ἔπλεον. Ἔρριψαν κουβάδες καὶ ἀνέσυραν μερικά. Εἶχεν ἀρχίσει ἡ σῆψις των καὶ ἀνέδιδον τρομερὴ δυσωσμία ὅσο νὰ ἐξέλθωμεν ἀπὸ τὴν ἔκτασιν αὐτὴν ποὺ δὲν ἦτο μικρά. Τότε ἐνεθυμήθημεν ὅτι πρὸ τριῶν ἡμερῶν εἰς τὴν Ρόδον, ὅπου ἤμεθα ἀγκυροβοληµένοι ὅλην τὴν νύκτα ἔπνεε σφοδρότατος ἄνεμος μὲ ἀτελείωτη βροχή.

Ἀλλὰ δι' ἐμὲ τὸ μεγαλείτερο μυστήριο τῆς φύσεως εἰς αὐτὸν τὸν ὀργανισμὸν τῶν ἀποδημιῶν τοῦ φτερωτοῦ κόσμου, δὲν εἶναι τόσον τὰ μεγάλα, τὰ δυνατὰ πουλιά.

Μοῦ γεννοῦν ἀπορίαν, μοῦ ἐμπνέουν θαυμασμὸ οἱ μικροσκοπικοὶ ταξειδιῶτες τοῦ ἀέρος ὅπου περνοῦν βουνὰ καὶ κορυφὰς ὑπερόριοι, καὶ σχίζουν τὸν ἀέρα ὑπερπόντιοι, ἀπ' ἐπάνω ἀπὸ τὰ κύματα θαλασσῶν χιλιάδων μιλίων, αὐτὰ τὰ πουλάκια, τόσων πολλῶν εἰδῶν καὶ χρωμάτων, ὅπου ἀπὸ τὸν Αὔγουστο ἕως τὸν Ὀκτώβριο πετοῦν στὸν τόπο μας σὲ δένδρα, σὲ θάμνους, σὲ ἀγκάθια ἢ ἄλλα, ὄχι μεγαλείτερα, τὴν ἐποχὴ τοῦ χειμῶνος ἔμψυχα μικρὰ λουλουδάκια ὅπου νομίζεις ὅτι φθάνει ἡ πλέον ἀδύνατη αὔρα, μία ἀνασανιὰ ἐλαφρὴ ἀέρος διὰ νὰ τὰ συναρπάσῃ καὶ νὰ τὰ ἐξαφανίσῃ σὰν πούπουλα.

Πῶς ταξειδεύουν ὁ δρυοκολάπτης, ὁ κοκκινολαίμης, καὶ τόσα ἄλλα πουλάκια, ὅπου χωροῦν μέσα εἰς ἕνα καρύδι, καὶ πρὸ πάντων ἐκεῖνα τὰ πρασινοκίτρινα πουλάκια, ποὺ μυτιάζουν τὰ ἀγκάθια μικρότερα καὶ ἀπὸ τὸ λουλοῦδι τοῦ ἀγκαθιοῦ καὶ ὅπου μοιάζουν σὰν πεταλουδίτσες μὲ πούπουλα, ἁβρὰ παιγνιδάκια τῆς δημιουργίας;

Καὶ ὅμως καὶ αὐτά, χαριτωμένα μικρὰ στολίδια τῶν πρασίνων κλαδιῶν ὅπου λικνίζονται μὲ τὸ ἐλαφροφύσημα — λουλούδια καὶ αὐτὰ, ἐπάνω στὰ λουλούδια — καὶ αὐτὰ διασχίζουν Ἠπείρους καὶ περνοῦν ἀπὸ πάνω ἀπὸ ψηλὰ κορφο-

βούνια, καὶ ἀπὸ τὴ βοὴ μανιωμένων κυμάτων, σὲ ἀπέραντα πελάγη μὲ ὁλόμαυρο οὐρανὸ καὶ ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὴ λάμψη τῶν ἀστραπῶν γιὰ νὰ φθάσουν στὸ ἄγνωστο τέρμα τοῦ δρόμου ὅπου τοὺς δείχνει ἐμπρὸς εἰς τὰ ματάκια τους, ματάκια σὰν ψηλαῖς χαντρίτσαις, τὸ ἔνστικτον!

Μ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

Ο ΞΕΝΙΤΕΜΕΝΟΣ

Σὰν πῆγε στὴν Ἀμερικὴ
ἐγύριζεν ὁ νοῦς του πίσω
καθημερνὴ καὶ Κυριακή.

Σὰν ἄρχιζε νὰ γράψῃ γράμμα
« καλή μου μάνα κι' ἀδελφὴ »
ἐκεῖ τὸν ἔπιανε τὸ κλάμα.

Ἐπέρασε καιρὸς πολὺς
στὰ ξένα ἀσπρίσαν τὰ μαλιά του
γυρίζει πίσω παραλής.

Τὰ πλούτη εἶναι περισσὰ
ἔφερε γοῦνες καὶ ρολόγια
ἔχει τὰ δόντια του χρυσᾶ.

Πηγαίνει στὸ σπιτάκι ἴσια
ἡ μάνα του... ἡ ἀδελφή;
Εἶναι κι' οἱ δυὸ στὰ κυπαρίσσια.

Ἂς ξαναζοῦσαν μιὰ βραδιὰ
— κι' ἂς ἤτανε καὶ στ' ὄνειρό του —
Θάδινε ὁλάκερο τὸ βιό του.

Ζ. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

Η ΝΑΥΜΑΧΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΣ

Κατὰ τὶς ὀχτὼ ἄρχισαν νὰ φαίνονται ἀπὸ τὰ Στενὰ πυκνοὶ καπνοί, σὰ νὰ βγαίνανε ἀπὸ πλοῖα μαζεμένα καὶ πολλά. Ὁ ἀνθυποπλοίαρχος τῆς ὑπηρεσίας ἀνέβηκε στὸ πρωραῖο θωράκιο[1] τοῦ Ἀβέρωφ γιὰ νὰ παρατηρήσῃ μὲ τὸ διαστημόμετρο[2] τοὺς καπνούς.

Κάτω στὴ γέφυρα[3] περιμένανε μὲ ἀνυπομονησία. Καὶ σὲ λίγο ἀκούστηκε βαθειὰ καὶ δυνατὴ ἡ φωνὴ τοῦ ἀξιωματικοῦ :

— Πρόκειται πραγματικῶς περὶ πολεμικῶν πλοίων. Πιθανώτατα νὰ εἶνε ἐχθρός.

Δυνατὸ ρῖγος πέρασε ἀπ' ὅλων τὰ σώματα, ρῖγος δύσκολο νὰ περιγραφῇ καὶ νὰ ζωγραφιστῇ. Ὁ ἀγγελιοφόρος τῆς γέφυρας στάθηκε νὰ εἰδοποιήσῃ τὸ Ναύαρχο Κουντουριώτη στὸ διαμέρισμά του, καὶ σὲ λίγο φάνηκε ὁ Ναύαρχος γελαστός, χαρούμενος καὶ λάμποντας ἀπὸ κάποιο πόθο ἢ ἐλπίδα.

Μερικοὶ ναῦται στὸ ἐπίστεγο[4] ποῦ τὸν εἶδανε νὰ περνᾷ. εἴπανε χωρὶς νὰ ξέρουν τίποτα γιὰ τοὺς ὕποπτους καπνούς :

— Ὁ Ναύαρχος γελᾷ. Ἐξάπαντος θὰ φάνηκε ἡ ἀρμάδα.

Καὶ τρέξανε κατὰ τὴ γέφυρα νὰ μάθουν ὅ,τι μπορούσανε.

Ὅταν ὁ Ναύαρχος πέρασε ν' ἀνέβῃ τὴ γέφυρα, ἔρριξε γιὰ μιὰ στιγμὴ τὰ μάτια του μὲ τὰ κιάλια κατὰ τὴ λουρίδα τῶν Στενῶν. Διέκρινε καλὰ τοὺς καπνοὺς τοῦ ἐχθροῦ ποῦ ἔβγαινε ἀπὸ τὴ φωλιά του, κι' ἔκαμε τὸ σημεῖο τοῦ σταυροῦ εὐχαριστῶντας τὸ Θεὸ γιὰ κεῖνο ποῦ τοὔστελνε ἐπὶ τέλους.

---

1. ***Πρωραῖο θωράκιο*** = Μέρος γιὰ νὰ παρατηροῦν ἐπάνω στὸ κατάρτι.
2. ***Διαστημόμετρα*** Μηχανήματα ποῦ μετροῦν τὴν ἀπόστασι.
3. ***Γέφυρα.*** = Τὸ μέρος ποῦ μένει ὁ κυβερνήτης.
4. ***Ἐπίστεγον*** = Ἐπάνω μέρος τοῦ πλοίου.

Τὴν ἴδια στιγμὴ οἱ ἄνδρες ταχυβόλων τοῦ ἐπιστέγου τὸν ἀκούσανε νὰ πῇ πλημμυρισμένος ἀπὸ χαρά.

— Ἔλα, Παναγιά μου! ἔλα, Παναγιά μου!

Ἀπὸ τὸ πλήρωμα τὸ ἀπασχολημένο στὶς συνηθισμένες πρωϊνὲς ὑπηρεσίες τοῦ καθαρισμοῦ, πολὺ λίγοι ἀκόμη εἶχανε ἀντιληφθῇ τοὺς καπνοὺς καὶ τὸ χορὸ τῆς φωτιᾶς ποῦ κρύβανε. Καὶ στὴ γέφυρα ὅμως βασίλευε ὁ δισταγμὸς καὶ ἡ ἀμφιβολία γιὰ τὴν ἐθνικότητα τῶν πολεμικῶν γιατὶ ὡς τὴν ὥρα ἐκείνη σχεδὸν τίποτε ἄλλο δὲν διεκρινόταν ἔξω ἀπὸ τοὺς πυκνοὺς καὶ θολοὺς καπνούς των.

— Δὲν ξέρουμε καλὰ ἀκόμη, εἶπε κάποτε μὲ δισταγμὸ ὁ Ναύαρχος Κουντουριώτης στοὺς ἀξιωματικούς του, ἂν εἶνε ὁ Τουρκικὸς στόλος ἢ τὰ πολεμικὰ τῶν Δυνάμεων, ποῦ ἄφησαν τὴν Κωνσταντινούπολη.

Ὁ ἀποχαιρετισμὸς τοῦ Ἀβέρωφ ἀποπλέοντος

Ἀλλὰ ἡ φωνὴ τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ ἀπὸ τὸ θωράκιο ἀκούστηκε πάλι δυνατὴ δίνοντας φτερὰ στὴν ἐλπίδα καὶ διώχνοντας κάθε ἀμφιβολία.

— Κύριε Ναύαρχε, τὰ πλοῖα φαίνονται ἐχθρικά. Κάθε ἀμφιβολία ἔσβυνε καὶ περνοῦσε.

Ὁ ἐχθρικὸς στόλος εἶχε διαλέξει τὴν ἡμέρα νὰ βγῇ. Ἔτσι ὅπως φαινόντανε τὰ καράβια του, μέσ' ἀπ' τὰ τηλεσκόπια τῶν Ἑλληνικῶν πολεμικῶν, τυλιγμένα στὸ σταχτὶ ὁμίχλιασμα τῆς θάλασσας καὶ στοὺς δικούς της καπνοὺς μοιάζανε μ' ἀδέρφια καράβια ποῦ βγαίνανε σὰ γιὰ κάποια ἐκδρομή. Ἦτανε ὄμορφα στὰ μάτια, μὰ φοβερὰ στὴ ψυχή. Ὁ Ναύαρχος Κουντουριώτης γιομᾶτος ἀπὸ χαρά, βημάτιζε ἀσυνήθιστα στὴ γέφυρα. Μπροστά του οἱ οἰακισταὶ στέλνανε σήματα στ' ἄλλα πλοῖα καὶ δυσκολεύανε τὸ προπάτημά του. Ἔτσι σὲ μιὰ στιγμὴ τοὺς φώναξε :

— Τί πετιέστε μπροστά μου καὶ μοῦ κόβετε τὸν ἀέρα!

Ἤθελε τὴν ἐλευθερία στὴν κίνησή του ἀπόλυτη καὶ μεγάλη κι' ἤθελε ἀδέσμευτος νὰ περιλάβῃ ὅλον τὸν πόντον μὲ τὸ βλέμμα του.

Ὕστερα ἡ χαρά του τοὔφερε μιὰ ἐξαιρετικὴ ὄρεξη γιὰ ἀστεῖα μὲ τοὺς ἀξιωματικούς.

Τὸν ἴδιο καιρὸ ὁ ἀσύρματος τοῦ Ἀβέρωφ ἔστελνε στ' ἀντιτορπιλικὰ τῆς περιπολίας τὸ σῆμα : Ε. Χ. σῆμα τῆς ἐξόδου τοῦ ἐχθροῦ. Ἡ ἰδία εἰδοποίηση ἔγινε μὲ γενικὸ σῆμα καὶ στὰ τρία θωρηκτὰ καὶ τέσσερα ἀνιχνευτικὰ ποῦ συνώδευαν τὸν Ἀβέρωφ.

Κοντὰ καὶ ξέμακρα κατὰ τὸ Κάβο τοῦ Ξηροῦ, κατὰ τὴν Τένεδο, κάτω στὸν Κέφαλο βαπόρια φορτηγά, σοβαρὰ στὸ ὕψος καὶ στὴ παράσταση, ἀνεμίζανε ἀνύποπτα γιὰ τὸ στόμιο . . . τῶν Στενῶν. . . .

Ἀπὸ τὶς 8.20′ μέχρι τῆς 9 δοθήκανε μεταξὺ τοῦ Ἀβέρωφ καὶ τῶν ἀντιτορπιλικῶν τῆς περιπολίας τηλεγραφήματα.

«8.25′ Ἀβέρωφ πρὸς τὴν Νέαν Γενεὰ-ἀρχηγίδα τῶν ἀντιτορπιλικῶν. Ἐχθρός, ἐλᾶτε πλησίον μας.

8. 26′ Ἀβέρωφ πρὸς τὰ πλοῖα μοίρας.

«*Ἔλθετε πρὸς συνάντησίν μας. Ἀμέσως πρὸς συνάντησίν μας.*

—*Ἐχθρὸς εὑρίσκεται ἔξωθεν εἰσόδου Δαρδανελλίων καὶ ἐξέρχεται.*

—*Ἔλθετε πρὸς συνάντησίν μας. Ἀρχηγός*».

Αὐτὰ ἤτανε τὰ πρῶτα τηλεγραφήματα.

Τὴν εἴδησιν ὅμως ἔφερε σὲ λίγο καὶ τὸ ἀντιτορπιλικὸ «Βέλος». Περιπολοῦσε μπρὸς στὰ Στενὰ καὶ φάνηκε νἄρχεται ὁλοταχῶς καὶ μὲ σηκωμένα ἀπὸ μακρυὰ τὰ σήματα[1].

«*Τὰ ἐμφανισθέντα πλοῖα εἶναι ἐχθρικά*».

Ὁ Ναύαρχος ἤρεμος καὶ δυνατὸς στὴ γαλήνη του σημείωσε διαστικὰ τὸ σῆμα αὐτό, γιὰ τὰ πλοῖα τοῦ στόλου.

«*Μὲ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ καὶ ἐν ὀνόματι τοῦ δικαίου πλέω μεθ' ὁρμῆς ἀκαθέκτου καὶ μὲ πεποίθησιν τῆς νίκης ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ τοῦ γένους.*
ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΗΣ».

Τὸ σῆμα αὐτὸ ἔμεινεν ἀπὸ τότε ἱστορικό. Μέσα στὰ λόγια καὶ τὴν ἔννοιά του διέκρινε μαζὶ μὲ τὴν φυλετικὴ ἔχθρα γιὰ τοὺς Τούρκους ποῦ κληρονόμησε τὸ αἷμα τοῦ Κουντουριώτη ἀπὸ τὴν γενιά του.

Ὕστερα ἄρχισε ἡ σάλπιγγα νὰ χτυπᾶ τὴ πολεμικὴ ἔγερση, τὴν ἑτοιμασία, δηλαδή, τοῦ πλοίου νὰ δεχθῇ τὸν ἐχθρόν. Οἱ ἦχοι τῆς σάλπιγγας γλήγοροι πεταχτοί, θριαμβευτικοί, σκορπιζότανε σὲ κάθε διεύθυνση τοῦ πλοίου καὶ σηκώνανε τὴ χαρά, τὴν ἔκπληξη, τὴν ταραχή, τὴν ἐλπίδα.

Κάποια βοή, ἕνα εἶδος θύελλας ἕτοιμης νὰ ξεσπάσῃ, σηκώθηκε τότε καὶ συνεπῆρε τὴν ναυαρχίδα. Ἄλλοι εἴχανε ἀκούσῃ τὴν ἔξοδό του. Ὅλοι ὅμως τρέχανε στὴ θέση τους

---

1. *Μὲ σηκωμένα τὰ σήματα* = Μικραὶ σημαῖαι διὰ συνεννόησιν.

πρόθυμοι καὶ γλήγοροι στὸ σάλπισμα καὶ στὴ μεγάλη διαταγή του.

Κάθε ἄνδρας στὴ θέση του, καὶ κάθε θέση γιὰ κάθε ἄνδρα. Θυρίδες καὶ ἔξοδοι κλειστήκανε, καὶ ἡ ζωὴ μέσα στὸ σκάφος σ' ὅλη της τὴν ἔνταση πῶς νὰ κάμῃ τὸ καράβι πιὸ ἀπρόσβλητο καὶ πιὸ ὀλέθριο στὸν ἐχθρό.

Τὰ πυροβόλα ἀρχίσανε νὰ κινοῦνται δεξιὰ καὶ ἀριστερά, ἀπάνω καὶ κάτω. Σωλῆνες γιὰ τὴν πυρκαϊὰ στρωθήκανε στὸ κατάστρωμα. Διαστημόμετρα δοκιμαζότανε. Νοσοκόμοι τρέχανε παντοῦ μοιράζοντες ἐπιδέσμους μέσα σὲ μικρὰ δέματα.

Πύργοι, κανόνια, σκοπευτικὰ μηχανήματα, φορεῖα, σωλῆνες τορπιλοβλητικοί, νοσοκομεῖο, ἀποθῆκες καὶ πυροσβεστικὴ ὑπηρεσία ὅλα ἦσαν σὲ κίνηση καὶ σὲ ἔνταση ποῦ προκαλοῦσε τὸν πυρετὸ καὶ τὸν τρόμο.

Οἱ πυροβολητὲς ἀνέβαιναν στοὺς πύργους τους, οἱ μηχανικοὶ καὶ οἱ θερμαστὲς κατέβαιναν στὶς θέσεις τους, οἱ ἄνθρωποι τῶν πυριτιδαποθηκῶν χανότανε στὰ βαθειὰ διαμερίσματά τους. Ἄλλοι τρέχανε νὰ κλείσουνε τὰ στεγανά[1], ἄλλοι πετούσανε στὴ θάλασσα καθ' εὔφλεκτη ὕλη. Λίγα λόγια καὶ δουλειὰ πολλή. Ὁ καθένας γινότανε ἑκατό, καὶ στοῦ καθενὸς τὰ χέρια τὸ ὄργανο γινότανε ἄλλα ἑκατό.

Σφιξίματα τῶν χεριῶν καὶ χαιρετισμοὶ ἀλλαζόταν ἀπὸ δῶ κι' ἀπὸ κεῖ, καὶ λόγια παρόμοια ἀκουότανε κεῖνες τὶς στιγμὲς ποῦ ὁ καθένας τραβοῦσε στὴ θέση του.

— Ἔχε γειά, ἔχε γειά.
— Γειά σας παιδιά, γειά σας.
— Μὲ τὸ καλὸ νὰ ξαναϊδοθοῦμε νικητές.
— Ζωντανοὶ δῶ κάτω πεθαμένοι στὸν ἄλλο κόσμο.

---

1. *Στεγανά* = Διαμερίσματα εἰς τὸ κῦτος τοῦ πλοίου.

III

Στὴν παράταξη τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου γίνηκε τότε μιὰ ἀλλαγὴ κανονική. Τ' ἀνιχνευτικὰ[1] ἀπομακρυνθήκανε περισσότερο ἀπὸ χίλια μέτρα ἀπὸ τὰ θωρηκτά, κι' ὁ Ἀβέρωφ δυνάμωσε τὸ δρόμο του αὐξάνοντας τὴν ἀπόσταση ποῦ τὸν χώριζε ἀπὸ τὰ ἄλλα τρία θωρηκτά.

Μέσα στοὺς πύργους τῶν κανονιῶν τῶν 19 καὶ 23 βασίλευεν ὁ πυρετός.

Ὁ ἀρχηγὸς ἀξιωματικὸς τοῦ κάθε πύργου διέταξε:

— Προσοχή!

Κ' οἱ ἄνδρες στεκότανε σὲ προσοχή, καὶ σὲ δύο γραμμὲς πίσω ἀπὸ τὰ πυροβόλα.

Ἄλλο παράγγελμα ἀμέσως τοῦ ἀξιωματικοῦ:

— Ἀριθμήσατε!

Κι' ἀρχίζανε καὶ τῶν δύο πυροβόλων οἱ ἄνδρες ν' ἀριθμοῦν στὸν ἴδιο καιρό:

— Ἕνα—ἕνα—Δύο—δύο—Τρία—τρία. Ὡς τὸ ὀχτώ.

Ὁ ἀριθμὸς ἕνας, γεμιστὴς τοῦ κανονιοῦ, ἔδινεν ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀρίθμηση ἀναφορά. Ἔφερνε τὸ χέρι του στὸ πηλίκιο, χαιρετοῦσε τὸν ἀξιωματικό, κι' ἔλεγε ἕνα ζωηρὸ καὶ ὑπερήφανο.

— Παρόντες ἅπαντες!

Κανένας δὲν ἤτανε ἀπών.

Ὁ ἀξιωματικὸς καθισμένος στὴ σκοπιά του, ἀνάμεσα στὰ δυὸ κανόνια ἀντιχαιρετοῦσε μὲ τὸν ἴδιο τρόπο, ἄκουε τὴν ἀναφορὰ καὶ παράγγελνεν.

— Εἰς τὰς θέσεις σας.

Τὴν ἰδια στιγμὴ ὅλοι βρισκότανε κοντὰ στὰ μηχανή-

---

1. *Ἀνιχνευτικά* = Πλοῖα πολεμικὰ ποῦ ἐρευνοῦν γιὰ τὸν ἐχθρό.

ματά τους. Ὁ γεμιστὴς πίσω ἀπὸ τὸ κανόνι, ὁ ἄλλος στὸν ἀνελκυστῆρα[1] ὁ τρίτος στὸ κλεῖστρο[2], ὁ τέταρτος στὸν ἀναβολέα[3], ὁ πέμπτος μὲ τὴν πέτσινη ζώνη μὲ τὴ θήκη ποῦ εἶχε τὰ καψούλια τῆς μπαρούτης ἕτοιμος νὰ προσφέρῃ τὶς ὑπηρεσίες του.

Ὁ Διευθυντὴς τοῦ πυρός, ἔδινε διαρκῶς ὁδηγίες πρὸς τοὺς πύργους.

Ὕστερα ἀπὸ τὴ τελειωτικὴ αὐτὴ ἑτοιμασία τοῦ κάθε πύργου, ὁ ἀρχηγός του ἀξιωματικὸς εἰδοποιοῦσε τὸν Διευθυντὴ τοῦ πυρὸς μὲ τὸ τηλέφωνο κατὰ μικρὰ διαλείμματα :

—Πέμπτος πύργος ἕτοιμος . . . Πρῶτος πύργος ἕτοιμος . . . Τέταρτος πύργος ἕτοιμος. Ὅλη αὐτὴ ἡ κίνηση τῆς λειτουργίας καὶ τῶν δοκιμασιῶν τῆς ἑτοιμασίας εἶχε βαστάξει τέσσερα λεπτά.

Κι' ὅξω ἀπὸ τοὺς πύργους, φάνηκε τότε γελαστός, καλὸς καὶ ὡραῖος ὁ Ναύαρχος Κουντουριώτης. Ἔκανε τὴ τελευταία ἐπιθεώρηση στὸ πλοῖο καὶ ἤθελε νὰ βεβαιωθῇ ὅτι ὅλα ἤτανε στὴν ἐντέλεια καὶ ἕτοιμα. Τὸ βλέμμα του φωτιζότανε ἀπὸ τὴν ἐσωτερική του χαρά, καὶ τὸ βῆμα του φαινόταν γλήγορο καὶ ἀνάλαφρο, σὰν ἀνθρώπου ποῦ δὲν πατοῦσε στὴ γῆ.

«Γενναιότητα καὶ ψυχραιμία καὶ πίστι στὸν Θεὸ» ἔλεγε στὴν ἐπίσκεψή του ἀπὸ τοὺς περισσότερους πύργους. Ὁ Θεὸς εἶνε μαζί μας κι' ἕνα Ἔθνος μὲ τὴ πεποίθηση στὸ Θεὸ πάντα νικᾶ.

Μέσα στοὺς πύργους οἱ περισσότεροι ναῦται δὲν ἤτανε σὲ θέση νὰ διακρίνουν ἀκόμη τὸν ἐχθρὸ ἐξ αἰτίας τῆς πρωϊ-

---

1. *Ἀνελκυστὴρ*=Μηχάνημα διὰ νὰ ἀνεβάζουν τὰς ὀβίδας.
2. *Κλεῖστον* = Τὸ κλειδὶ τοῦ κανονιοῦ.
3. *Ἀναβολεὺς* = Μηχάνημα τοῦ κανονιοῦ.

νῆς ὁμίχλης ποῦ εἶχε μαζευτῆ στὸ στόμιο τῶν Στενῶν. Μέναν ἔτσι μὲ τὴν ἀναμονὴ καὶ τὴν ἀγωνία τοῦ ἀγνώστου ὅταν ἀκουότανε ξαφνικὰ ἡ φωνὴ τοῦ Ναυάρχου θερμὴ καὶ ἐνθαρρυντική.

Περνόντας ὁ Ναύαρχος Κουντουριώτης ὄξω ἀπὸ τὸν πέμπτο πύργο ρώτησε.

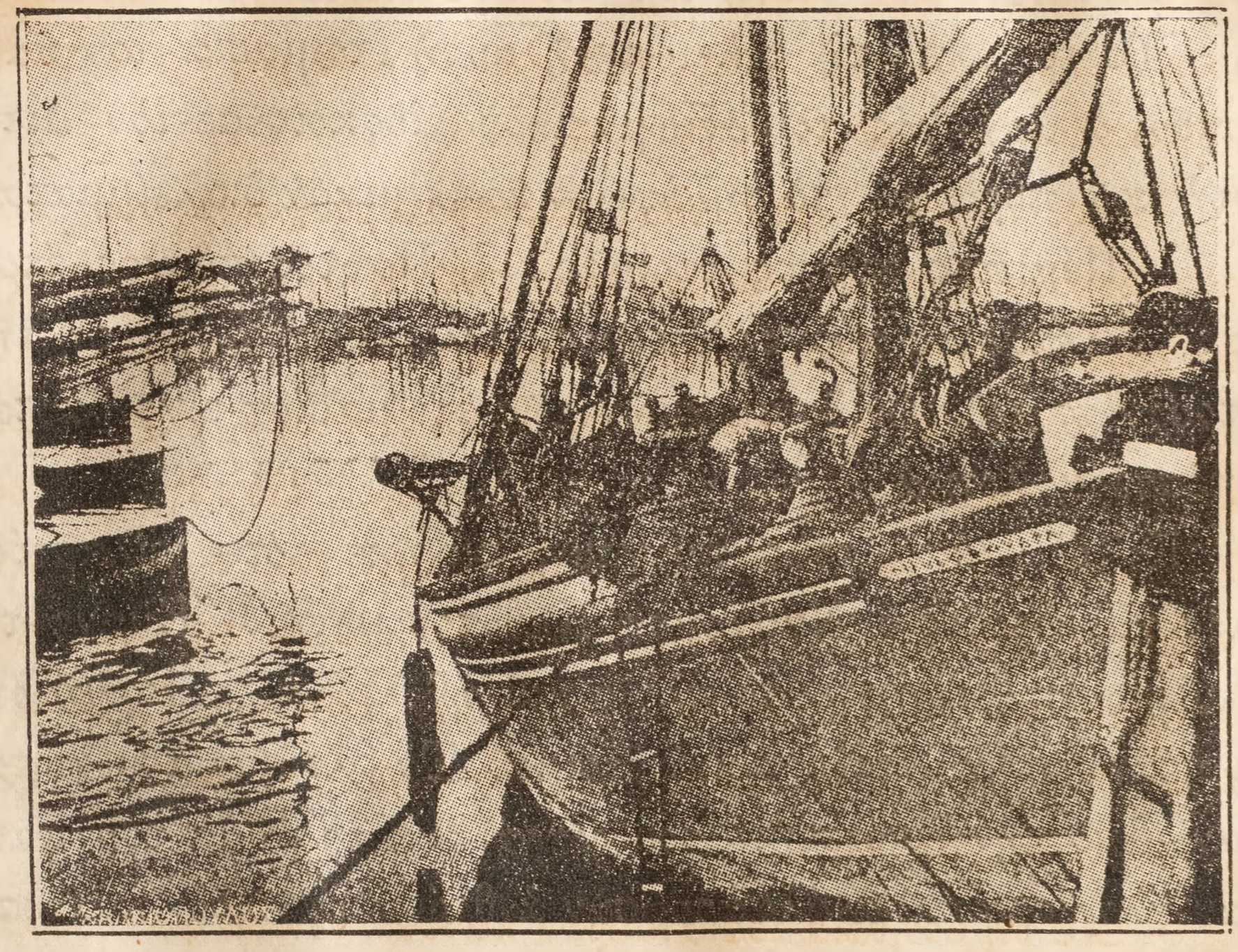

Ὁ λιμὴν τῆς Θεσσαλονίκης

—Ὁ ἀξιωματικός; ποῦ εἶναι ὁ ἀξιωματικός;

—Παρὼν διατάξατε, Ναύαρχε, ἀπήντησεν ἡ φωνὴ τοῦ ἀξιωματικοῦ.

—Ἐ τώρα γενναιότητα καὶ ψυχραιμία καὶ πίστη στὸ Θεὸ καὶ στὴν νίκη... Καὶ μαζὶ μὲ τὰ λόγια αὐτὰ φάνηκε καὶ ἡ μορφὴ τοῦ Ναυάρχου, ἐπιβλητική, γλυκειὰ μὰ κάπως νευρική, σὰ νἄθελε νὰ ἠλεκτρίση τοὺς ἀνθρώπους τοῦ πύργου.

Ἡ φωνή του ἤτανε τόσο ζωηρή, τόσο θερμή, ὥστε στοὺς

ἀνθρώπους τοῦ πέμπτου πύργου φάνηκε σὰ νἄθελε νὰ βγάλῃ ἀπὸ τὸ δικό του θάρρος καὶ νὰ δώσῃ σ᾽ αὐτούς. Στὸν πρυμναῖο πύργο τῶν 23[1], εἶπε τὰ ἴδια θερμὰ καὶ ἐνθουσιαστικὰ λόγια, στὸν ἀξιωματικὸ ἀρχηγό. Ὁ ἀξιωματικὸς τὰ μετάδωσε ἀμέσως στοὺς ἄνδρες τοῦ πύργου.

—Ὁ κ. Ναύαρχος συνιστᾷ θάρρος καὶ ψυχραιμία. Πρέπει νὰ φανοῦμε ἀντάξιοι τῶν προγόνων μας καὶ τῶν ἡρώων ποῦ πολεμοῦνε στὰ βουνὰ τῆς Ἠπείρου καὶ τῆς Μακεδονίας. Ἂν κανένας ἀπὸ μᾶς πάθῃ, οἱ ἄλλοι σὰν νὰ μὴ ἔγινε τίποτε νὰ ἐξακολουθήσωμε τὸ ἔργο μας.

Ἔτσι πέρασεν ἀπὸ τοὺς περισσοτέρους πύργους, κι᾽ ὕστερα διευθύνθηκε στὴ γέφυρα χωρὶς νὰ θέλῃ νὰ προφυλαχθῇ στὸ ὀχυρὸ[2] τὸ ὡρισμένο γιὰ τὸ Ναύαρχο καὶ τὸ Ἐπιτελεῖο του.

Ἡ εὐσέβεια τοῦ Ναυάρχου Κουντουριώτη εἶχε φτάσει ἐξαιρετικὰ κεῖνες τὶς ὧρες στὸ ὕψος της. Παράγγειλε καὶ τοῦ φέρανε ἀπὸ τὸ δωμάτιό του ἕνα κουτὶ ποῦ εἶχε μέσα τὸ Σταυρὸ τοῦ Παναγίου Τάφου, ζήτησε ἀπὸ τὸ ναύτη οἰακιστή.[3] Τέντε ἕνα σουγιᾶ, ἔκοψε τὴν ταινία τοῦ κουτιοῦ, ἔβγαλε τὸ σταυρό, τὸν φίλησε μὲ σεβασμό, τὸν τοποθέτησε στὸ γισσὸ τῆς γεφύρας καὶ εἶπε.

—Μὲ τὴ βοήθεια τοῦ σταυροῦ κανένα δὲν θὰ φοβηθοῦμε.

Ὕστερα τὸν πέρασε στὸ στῆθος του.

«Τέσσερα θωρηκτὰ εἰς γραμμὴν παραγωγῆς[4], ἀριστερὰ τοῦ Μετζητιὲ καὶ πέντε ἀντιτορπιλικά!» φώναξε ὁ ἀξιωματικὸς τῆς πορείας.

---

1. *Πρυμναῖος πύργος* = Ἀτσαλένιος πύργος μὲ κανόνια στὴν πρύμνη.

2. *Ὀχυρὸν*=Θωρακισμένο μέρος τοῦ πλοίου γιὰ τοὺς ἀξιωματικούς.

3. *Οἰακιστὴς* = ναύτης ποῦ κάνει σημεῖα.

4. *Γραμμὴ παραγωγῆς* = τὸ ἕνα πλοῖο πίσω ἀπὸ τὸ ἄλλο.

Πραγματικὰ ὁ Τουρκικὸς στόλος ποῦ εἶχε βγῆ, ἀπὸ τὰ Στενὰ σὲ γραμμὴ μετώπου, γύρισε ἀμέσως ὕστερα ἀπὸ τὶς ἐννιά, ἀθρόα στροφὴ πρὸς τὰ δεξιά. Ἔτσι πλέανε τὰ θωρηκτὰ «Βαρβαρόσας», «Τουργοὺτ Ρέϊς», «Μεσουτιὲ» καὶ «Ἀτὰρ Τεφὶκ» σὲ γραμμὴ παραγωγῆς μὲ κατεύθυνση τὸ βορηᾶ, ἐνῶ τὸ καταδρομικὸ «Μετζηδιὲ», μὲ τὰ ἀντιτορπιλικὰ ἕμειναν κατὰ τὴν Ἀσιατικὴ Ἀκτή, κάτω ἀπὸ τὰ φρούρια τοῦ Κουμ-Καλέ.

Αὐτὴ τὴν ὥρα ἡ ἀπόσταση τῶν δύο στόλων ἤτανε μεγαλείτερη ἀπὸ εἴκοσι χιλιάδες μέτρα.

Ὁ «Ἀβέρωφ», ἔστειλε τότε αὐτὸ τὸ σῆμα στὸ ἀνιχνευτικὸ «Λέων» ἀρχηγὸ τοῦ στολίσκου τῶν ἀνιχνευτικῶν.

—***«Μὴ λησμονῆτε ὅτι ἐὰν τὸ καταδρομικὸν εἶνε ἐν παρατάξει θέλετε τὸ προσβάλει»***.

Τὰ Τουρκικὰ θωρηκτὰ ἀφοῦ ἔκαμψαν τὸ ἀκρωτήριον τῆς Ἔλλης ἀρχινήσανε νὰ πλέουν πρὸς τὴν χερσόννησον τῆς Καλλιπόλεως. Τὸν ἴδιο καιρὸ τὰ τουρκικὰ ἀντιτορπιλικὰ στὴν ἴδια γραμμὴ ἔπλεαν δεξιὰ καὶ κοντὰ στὴν Ἀσιατικὴ Ἀκτή.

Ὁ Ἑλληνικὸς στόλος ἔπλεε εἰς δύο στήλας παρὰ τὸ ἀκρωτήριο τῆς Ἴμβρου Κέφαλος. Μὲ τὴν πορεία αὐτὴ οἱ δύο ἐχθροὶ βρεθήκανε νὰ πλέουν σὲ παράλληλη γραμμὴ καὶ σὲ ἀπόστασην ὡς δέκα ἑφτὰ χιλιάδες μέτρα.

Ἐλαφρὸς νοτιοδυτικὸς ἀέρας φυσοῦσε κι' ἡ θάλασσα χάϊδευε ἁπαλὰ τὴν ὑπερήφανη ναυαρχίδα ποῦ ταξείδευε ὁλοταχῶς γιὰ τὴν συνάντηση τοῦ ἐχθροῦ. Ὁ ἥλιος σηκωμένος ἀρκετὰ ἀπάνω ἀπ' τὰ βουνὰ τοῦ Ἑλλησπόντου, εἶχεν ἀναλύσει ὅλη τὴν ὁμίχλη καὶ φώτιζε γελαστὸς καὶ χαρούμενος, τὴν ἥσυχη καὶ στρωτὴ θάλασσα. Τὰ ὁλόγυρα νησιὰ ξυπνημένα λούζονταν σὲ γαλάζια καὶ μενεξέδια χρώματα. Ἡ εἴσοδος τῶν Στενῶν ἐφαίνετο σὰν ἕνα ἀνέκφραστο κομψοτέχνημα πλασμένο

ἀπὸ θάλασσα, φῶς, οὐρανὸ καὶ καμπυλώματα βουνοσειρῶν.

Μέσα στοὺς πύργους οἱ περισσότεροι ἄνδρες δὲν μποροῦσαν νὰ δοῦνε τὰ τουρκικὰ πλοῖα, καὶ ρωτούσανε τοὺς σκοπευτάς, τοὺς κανονιστὰς[1] καὶ τοὺς ἴδιους τοὺς ἀξιωματικοὺς ἀκόμα, γιὰ τὴν ἀπόσταση, γιὰ τὸ ἀριθμὸ τῶν πλοίων, γιὰ τὸ μέγεθός τους.

Οἱ διαστημοδεῖκται διαρκῶς ἔδειχναν τὸ πλησίασμα τῶν δύο στόλων. Ἡ γρηγοράδα ποῦ ἔφτανεν ἕνας τὸν ἄλλον ἦτανε ἐκπληκτική, τρομακτική. Τὰ μηχανήματα δὲν προλαβαίνανε νὰ παρατηροῦνε τοὺς ἀριθμούς.

16.000 μέτρα. . . . 15.700. . . . 14.200. . . .

Τὸ γυμνὸ μάτι διέκρινε τώρα τὰ τούρκικα θωρηκτὰ μ' ὅλες σχεδὸν τὶς λεπτομέρειές τους.

Πολλοὶ ναῦται τρίβανε τὰ χέρια τους ἀπὸ χαρά, κι' ὅλοι εἶχανε κινήματα ποῦ δείχνανε τὴ μεγάλη τους περιέργεια κι' ἀνυπομονησία.

Μέσα στοὺς πύργους γινότανε αὐτὲς οἱ ὁμιλίες.

—Ἔ, ἔ, κύτταξε εἶνε μεγάλα;

—Φαίνονται καλά;

—Καλὰ λέει; ἔρχονται μαῦρα σὰν ἀγριογούρουνα.

—Πλησιάζουμε πολύ; Ἀκόμα νἀρχίσουμε τὴ φωτιά;

Ἀναρίθμητες φωτιὲς τιναχτήκανε ἀπὸ τοὺς ὄγκους τῶν τουρκικῶν θωρηκτῶν ὅμοιες μὲ κεριὰ ποῦ ἀνάψανε καὶ σβύσανε τὴν ἴδια στιγμή. Κι' ὕστερα ἀπὸ ὥρα ἀκούστηκε ἡ πρώτη ὁμοβροντία.

Ὁ ἴδιος ὁ οἰακιστὴς φώναξε στὸν κρότο αὐτό.

—Μᾶς ρίχνει.

Οἱ τριγμοὶ τῶν ὀβίδων ποῦ σχίζανε τὸν ἀέρα φτάσανε ὡς τ' αὐτιά. Ὅλα τὰ βλήματα[2] εἶχανε πέσει βραχέα σ' ἀπό-

---

1. *Κανονιστὴς* = ναύτης ποῦ κανονίζει τὴν κατεύθυνσιν τοῦ κανονιοῦ.
2. *Βλήματα* = Ὀβίδες.

σταση 200 - 500 μέτρα μπρὸς ἀπὸ τὰ Ἑλληνικὰ θωρηκτά.

Ἀπὸ τοὺς πύργους κι' ἀπὸ τὴ γέφυρα δεχτήκανε τὴν πρώτη ὁμοβροντία, μὲ φωνάς.

—Γειά, γειά, μᾶς ρίχνει !

—Νά στὸ μάτι σου.

Οἱ περισσότεροι ὅμως ἀρχίσανε κι' ἀτελείωτες ζητωκραυγές.

Ἄλλοι πάλι ἀνυπόμονοι καὶ νευρικοί, ρωτούσανε.

—Μὰ γιατί, γιατί δὲν ρίχνουμε καὶ μεῖς;

Τὰ βλήματα εἴχανε σηκώσῃ στῆλες ἀπὸ ἀφροὺς καὶ καπνὸ μέσα στὴ θάλασσα καὶ φάνηκε σὰ νὰ θέλανε νὰ τὴ σκάψουνε. Ἐπάνω στὴ γέφυρα ὁ Ναύαρχος Κουντουριώτης γελαστὸς καὶ χαρούμενος δέχτηκε τὴ πρώτη ὁμοβροντία.

Σὲ λίγο σηκώθηκε ἀπὸ τὸν Ἀβέρωφ τὸ γενικὸ σῆμα σ' ὅλα τὰ πλοῖα.

—*Ἀρχίσατε πῦρ !*

Τὸ ἴδιο παράγγελμα δόθηκε ἀπὸ τὸ Διευθυντὴ τοῦ πυρὸς μὲ τὸ φωναγωγὸ[1] στὸ σταθμὸ τῶν Διαταγῶν τοῦ Ἀβέρωφ κι' ἀπὸ κεῖ μὲ γρηγοράδα ἀστραπῆς ἡ διαταγὴ ἔφτασε σ' ὅλους τοὺς πύργους.

Ἕνα τρρρρργκ, διαπεραστικὸ καὶ τραβηγμένο ἀκούστηκε. Ἤτατε ὁ πρῶτος κωδωνισμός. Τὸ προειδοποιητικό.

—Σκοπεύσατε τὸ πρωτόπλουν πλοῖον ![2]

Ἦρθε πάλι ἡ διαταγὴ τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ πυρός.

—Προσοχή! διάταξε ὁ ἀρχηγὸς τοῦ κάθε πύργου ἀξιωματικός.

Ὁ κώδων χτύπησε πάλι δεύτερη φορά.

---

1. *Φωναγωγὸς* — Εἶδος τηλεφώνου.
2. *Πρωτόπλουν πλοῖον* — Τὸ πλοῖο ποῦ πηγαίνει πρῶτο.

—Ἕτοιμοι.

Ἀπὸ τὴ Ναυαρχίδα ρίξανε οἱ δύο πλευρικοὶ δεξιοὶ πύργοι καὶ οἱ δύο τῆς πλώρης καὶ τῆς πρύμης.

Οἱ στόλοι ἀπεῖχαν τώρα λίγο περισσότερο ἀπὸ ἑννιὰ χιλιάδες μέτρα.

Ὁ ἀέρας γέμιζε μὲ βόγκους θυέλλης καὶ καταστροφῆς. Οἱ κρότοι ἀκούονται σὰν ἀβγαίνουν ἀπὸ κἄποιο καταχθόνιο ἐργαστήριο θανάτου. Οἱ τουρκικὲς ὀβίδες περνούσανε μὲ σφυρίγματα, ἀγκομαχητὰ καὶ τριγμούς, καὶ σκάζανε δεξιὰ καὶ ἀριστερά, μπρὸς καὶ πίσω στὴν Ἑλληνικὴ Ναυαρχίδα. Ὅλη ἡ λύσσα τῶν Τούρκων εἶχε μαζευτῇ ἐπάνω της. Ἡ θάλασσα γινόνταν ἕνα ἀδιαπέραστο καὶ θολὸ ἀνακάτεμα ἀπὸ ἀφροὺς καὶ καπνούς, φωτιά, μυρουδιὰ βαρειὰ ἀερίων καὶ μπαρούτης.

ΕΛΛΗΝΙΚΑΙ ΗΘΟΓΡΑΦΙΑΙ

Νησιώτης

Μέσα στὸν Ἀβέρωφ γεμίζανε μὲ ζητωκραυγές, πυροβολούσανε μὲ ζητωκραυγές.

Τὸ κῦτος τοῦ «Ἀβέρωφ» ταραζότανε ἀπ' τὶς ἐπευφη-

μίες τῶν ἑκατοντάδων ἀνθρώπων ποῦ δουλεύανε μέσα ἐκεῖ γιὰ τὴ νίκη.

— Ζήτω τὸ Ἔθνος !

— Ζήτω τὸ Ἔθνος ! Ἀντηχοῦσε ὁ πύργος ἀπὸ τὶς φωνὲς τῶν ἀξιωματικῶν καὶ πυροβολητῶν.

Σὲ κάθε πυροβολισμὸ τοῦ κανονιοῦ μέσα στὸν πύργο οἱ ἄνδρες τιναζόνταν ὅλοι καὶ κλονιζόνταν ἀπὸ τὴν ἀπωστικὴν πίεσιν τῶν ἀερίων. Τὸ τράνταγμα αὐτὸ τοὺς ἔκανε νὰ γλεντοῦνε καὶ νὰ γελοῦνε καὶ κἄποτε ἔρριχνε τὸν ἕνα στὴν ἀγκαλιὰ καὶ στὰ γόνατα τοῦ ἄλλου.

Ὕστερα ἀπὸ τὸ κανονιοβολισμὸ ὁ σκοπευτὴς χαμήλωνε τὸ κανόνι του, ἀνοιγότανε ὁ ἀέρας τοῦ κρουνοῦ πλύσεως, κι' ἕνα ρεῦμα ἔδιωχνε μακρυὰ ἔξω τὰ ἀέρια τῆς ὀβίδας.

Τὸ κανόνι ὀπισθοχωροῦσε μὲ δύναμη μετὰ τὸν πυροβολισμὸν καὶ ξαναγύριζε πάλι ὁρμητικὸ στὴ θέση του ὁδηγημένο ἀπ' τὴν ἐνέργεια τοῦ «ὑδραυλικοῦ χαλινωτηρίου».[1]

Κι' ἦτανε τόσο ὁρμητικὴ ἡ πρὸς τὰ ὀπίσω κίνηση τοῦ κανονιοῦ ὥστε οἱ πυροβοληταὶ τὸ ἔβλεπαν σὰ ζωντανό, κι' ἦτανε σὰ νὰ τ' ἀκούανε νὰ τοὺς λέῃ, μὲ τὴν ἀπότομη πρὸς τὰ πίσω κι' εὐθὺς ἀμέσως πρὸς τὰ μπρὸς κίνησή του.

— Ἕτοιμο ! ἐμπρός, γεμίστε γιὰ νὰ σκοτώσω.

V

Μέσα σὲ πέντε λεπτὰ ἀπὸ τὴ πρώτη βολὴ τοῦ ἑλληνικου στόλου, ἡ Ναυαρχίδα ἔφθασε ὅλη τὴ δύναμή της. Οἱ τουρκικὲς ὀβίδες ἔσκαβαν τὴ θάλασσα, ἐσήκωναν στῆλες ἀπὸ ἀφρὸ καὶ καπνό, καὶ περνοῦσαν μὲ σφυρίγματα, οὐρλιάσματα, βογκητά.

---

1. *Ὑδραυλικὸν χαλινωτήριον* =μηχάνημα κανονίου.

Τὰ νερὰ πλημμυρίζανε τὴ Ναυαρχίδα ἀπὸ τὴ πλώρη ὡς τὴν πρύμη. Βρέχανε τὴ γέφυρα, περνοῦσαν μέσα ἀπ᾽ τὶς κανονιὲς τῶν πύργων, ἀπὸ τὴ σκοπιὰ τοῦ ἀξιωματικοῦ ἀπὸ τὴν θυρίδα τῶν τηλεσκόπων, ἀπὸ πάνω ἀπ᾽ τὶς τρύπες τοῦ ἀερισμοῦ τῶν πύργων. Τὰ νερὰ μαζὶ μὲ τὸν ἱδρῶτα τρέχανε σὲ κανάλια ἀπὸ τὸ μέτωπο, ἀπὸ τοὺς λαιμούς, ἀπὸ τὰ ροῦχα ὅλων.

Ἡ θάλασσα σηκωνότανε σὲ στῆλες ὕψος δέκα, δεκαπέντε, ἀλλὰ καὶ σαράντα καὶ πενῆντα μέτρα πολλὲς φορές. Τὰ πειὸ μικρὰ βλήματα σφυρίζανε, τὰ μεγάλα γογγύζανε καὶ γαυγίζανε. Ὅσα περνοῦσαν πολὺ χαμηλὰ ἀφίνανε ἕνα βούου! σὰ νὰ θέλανε νὰ φᾶνε τὸν ἀέρα ἀναγκάζοντάς τον νὰ μπαίνῃ μὲ ὁρμὴ καὶ σφυρίγματα ἀπὸ τὶς τρύπες τῶν πύργων. Πολλὰ θραύσματα ἀρχίσανε νὰ χτυποῦνε, νὰ ξεσκίζουνε, νὰ τρυποῦνε, νὰ σπάζουνε διάφορα μέρη, ἀπὸ τὸ κατάστρωμα καὶ τὸ μεσόστεγο[1] τοῦ Ἀβέρωφ.

Μέσα στοὺς πύργους ἡ βοή, τὰ νερά, ἡ μυρουδιὰ τῆς μπαρούτης, ἡ κίνηση ἔκανε τοὺς ἄνδρας νὰ χάνουν τὴ συναίσθηση ὅλων τῶν γύρω ἀπ᾽ αὐτούς. Πυροβολούσανε ὅμως ἀδιάκοπα, κύριαι στὸ ἔργο τους καὶ τὴ κίνησή του.

Κἄπου κἄπου ὁ νοσοκόμος τοῦ πύργου μοίραζε κανένα ποτηράκι κρασὶ ἢ κονιάκ, κι᾽ αὐτοὶ πίνανε καὶ φωνάζαν: «Γειά σας παιδιά. Βαρᾶτε...Φωτιά...»

Ἀλλὰ καὶ κάτω βαθειὰ ἀπὸ τὶς πυριτιδαποθῆκες φώναζαν ἀκατάπαυστα μὲ τοὺς φωναγωγούς, ζητοῦσαν πληροφορίες καὶ ἱκέτευαν γιὰ λίγο ποτό.

— Πῶς πᾶμε, καλά; Βουλιάξαμε κανένα;.. Μωρὲ καὶ λίγο κονιὰκ γιατὶ στεγνώσαμε.

— Τοὺς τσακίσαμε, πάει τοὺς σβύσαμε..

---

1. *Μεσόστεγον* = τὸ μεσαῖον σκεπασμένο μέρος τοῦ πλοίου.

— Τοὺς τσακίσαμε ; Ζήτω ! ..

Οἱ ἄνθρωποι τῶν πυριτιδαποθηκῶν δὲ σταματούσανε τὶς ζητωκραυγές τους, δὲ σταματούσανε ὅμως μαζὶ καὶ τὶς μάταιες φωνές τους καὶ τὶς διαμαρτυρίες γυρεύοντας ἀπὸ πάνω λίγο ποτό. Μέσα στὶς πυριτιδαποθῆκες, πολλὰ μέτρα κάτω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς θάλασσας, παράξενη κι' ἀπόκοσμη ζωὴ ἐσάλευε, ὁ ἀέρας κατέβαινε ἀπὸ τοὺς ἀνεμοδόχους κομμένος, σκοτωμένος, ἡ ἀναπνοὴ ἤτανε δύσκολη καὶ τὸ συναίσθημα τῆς μοναξιᾶς τοῦ βάθους, τοῦ κρύου, τῆς θάλασσας ποῦ παραμόνευεν,ἔφερνε τὴ φρίκη καὶ τὸν τρόμο. Κάτω σὲ κεῖνο τὸ βάθος τίποτε δὲν μποροῦσε νὰ δῇ κανένας καὶ πολὺ λίγα ν' ἀκούσῃ. Διαμερίσματα, διαμερίσματα μ' ἀτσαλένια χαμηλὰ τοιχώματα κι' ἀραδιασμένα στὴ σειρὰ σιδερένια κιβώτια ποῦ κρύβανε τὶς γομώσεις τῆς βαμβακοπυρίτιδος.[1] Ὀβίδες σὲ τάξη γεωμετρικὴ βαλμένες μακρυὲς καὶ μεγάλες καὶ τὰ φορεῖα ποῦ ἀκούραστα ἀνεβάζανε ἀπάνω τὸ σκληρό τους φορτίο τοῦ θανάτου καὶ τῆς καταστροφῆς.

Στὴν πυριτιδαποθήκη τοῦ δεξιοῦ πρωραίου πύργου τῶν 19 ἕνας ναύτης, γίγαντας καὶ ταῦρος μαζί, μουσκεμένος στὸν ἱδρῶτα μὲ βγαλμένη τὴν μπλοῦζα του, μὲ ξογκωμένες σὰ σκοινιὰ μὲ κόμπους τὶς φλέβες τοῦ λαιμοῦ του, ἅρπαζε τὰ βλήματα μὲ τὸ χέρι του, χωρὶς νὰ μεταχειρίζεται τὴν ἁρπάγη καὶ τὰ φόρτωνε θαῦμα σὲ δύναμη καὶ ἀντοχή.

Μὲ τὴ χοντρὴ κι' ἀρβανίτικη προφορά του ρωτοῦσε ἀπὸ πάνω στὸ θάλαμο τοῦ χειροκινήτου.

—Τί γίνεται μωρέ ;

Οἱ ἀπὸ πάνω ἀπαντούσανε.

—Τὸ δεύτερο βαρᾶμε τώρα.

---

1. Βαμβακοπυρίτις = Εἰδικὴ πυρίτις διὰ τὰ κανόνια.

—Τὸ δεύτερο ! Πάει ὁ «Βαρβαρόσσας» μακαρίτη τὸν κάναμε.

—Ποιό τὸ δεύτερο ; Βαρᾶτε τους τὰ σκυλλιά, βαρᾶτε.

Καὶ τ' ἀτσαλένια χέρια τοῦ Γκίκα τοποθετούσανε τ' ἀσήκωτα βλήματα στὸ φορειο, χωρὶς τὴ βοήθεια τῆς ἁρπάγης μὲ πειὸ προθυμία πάντοτε, μὲ πειὸ δύναμη μὲ πειὸ γληγοράδα.

Ἔτσι προχωροῦσε σ' ὅλες τὶς πυριτιδαποθῆκες ἡ δουλειὰ στὴ μεταφορά, στὴ φόρτωση καὶ στὴν ἀνέλκυση τῶν βλημάτων καὶ τῶν γομμώσεων, πρόθυμη, ἐνθουσιαστική, κανονική, γεμάτη ἀπὸ θέρμη καὶ πόθο γιὰ τὴν πειὸ γλήγορη νίκη.

Κ. ΦΛΑΤΑΪΤΣ

Ο ΣΑΡΗΣ[1]

Λίγα κιτρινιασμένα φύλλα ἀπόμειναν πειὰ στὴ μεγάλη κληματαριά, ποῦ σκεπάζει ὅλο τὸ παζάρι τῆς Ἀθήνας. Γύρω ἀπ' τὸ σιντριβάνι εἶναι τοποθετημένοι μεγάλοι μπάγκοι καὶ πρὸ πάντων φαρδοὶ γιὰ νὰ χωροῦν τοὺς Τούρκους, ποῦ κάθονται σταυροπόδι.

Σ' αὐτοὺς ἐπάνω κάμποσοι ἀγάδες μὲ ποικιλία καβουκιῶν κατὰ τὸ σχῆμα καὶ σαρικιῶν κατὰ τὸ χρῶμα, τραβοῦν τώρα τὸ τσιμποῦκι των ἢ ρουφοῦν τὸν ναργκιλέ των μὲ μεγάλη ἡδονὴ καὶ πολὺ εὐχαριστημένοι ἀπ' τὴ τύχη των ποῦ θέλησε νὰ γίνουν κύριοι τέτοιας χώρας. Καὶ ὁ καφετζῆς τοῦ

([1] Ὁ Λόρδος Βύρων ἐπισκέπτεται τὰς Ἀθήνας αἱ ὁποῖαι ἦσαν ἀσήμαντον χωρίον ὑπὸ τοὺς Τούρκους, καὶ βλέπει τὴν κατάπτωσιν τοῦ ἔθνους, διὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ ὁποίου ἦλθε νὰ θυσιασθῇ. Ἐξιστορῶν τὸ ἐπεισόδιον τοῦ ποιητοῦ μὲ τὸν νέον Ἕλληνα ὁ συγγραφεὺς δίδει ζωηρὰν εἰκόνα τῶν τουρκοκρατουμένων Ἀθηνῶν)

μεγάλου αὐτοῦ καφενὲ πηγαινοέρχεται μὲ τὰ ζάρφια καὶ μὲ τὸ καφέμπρικο, ποῦ ἀχνίζει.

Τὸ τζαμὶ τοὺς βαστᾶ τὸν ἀέρα καὶ σήμερα εἶναι πάλι χειμωνιάτικη λιακάδα.

Αὐτοὺς τώρα ἐξακολουθεῖ νὰ τοὺς περιεργάζεται μὲ τρόπο ὁ Βύρων καὶ βλέποντας τὴν σοβαρότητά των προσπαθεῖ νὰ κρατήσῃ τὰ γέλια.

*
* *

Εἶδαν οἱ Τοῦρκοι τὸν Λόρδο. Ἄλλοι τὸν γνωρίζουν

Τὸ κρυφὸ σκολειὸ (ἔργον Ν. Γκύζη)

καὶ ἄλλοι ἔχουν γι' αὐτὸν ἀκουστά, γιατὶ ὁ ἐρχομὸς περιηγητῶν πάντοτε ἔκαμε τὴν ἐντύπωσιν ἑνὸς ταξειδιάρικου ἀστεριοῦ, ποῦ φωτίζει ἄξαφνα τὸν κατάμαυρο οὐρανό. Καὶ

στέλνοντας πρὸς αὐτὸν τὸν νεώτερόν τους τὸν προσκαλοῦν, μὲ ἀνατολίτικες τεμενάδες καὶ μὲ γλυκόγελα, νὰ πιῇ μαζύ τους καφέ. Καὶ ὁ Βύρων δέχεται.

Ἦσαν ὅλοι εὔθυμοι καὶ γελαστοί, σπάνιον πρᾶγμα γιὰ Τούρκους, ἦσαν καὶ ὁμηλιτικοί.

Κοντὰ στἄλλα ἦρθε καὶ ὁ λόγος γιὰ ἕναν ἐπίσημον Ἕλληνα, ποῦ εὑρέθη τὴν νύκτα σκοτωμένος, κι' ἔδειχναν τἄχα ποῦ τοὺς μέλει ν' ἀνακαλύψουν τὸν ἔνοχον.

— Μὴ σκοτίζεστε, εἶπε τότε δυνατὰ ἕνας ἀπ' αὐτούς, ὁ πειὸ χωρατατζῆς, θὰ τὸν ἔφαγε ἡ Λάμια.

— Αὐτὸ θὰ εἶναι, αὐτὸ θὰ εἶναι . . . εἶπαν οἱ ἄλλοι κι' ἔβγαλαν τὰ γέλια, ἀλλάζοντας ὁμιλία.

Ὁ Βύρων ἐθύμωσε πολύ. Ἐσηκώθηκε σὲ λίγο κι' ἔφυγε, χωρὶς κἄν νὰ τοὺς ἀποχαιρετήσῃ. Εἶχε πάρει ὅμως τὸ μάτι του ἕναν νέον Ἀθηναῖον, ὁ ὁποῖος κοντοστεκότανε καὶ περνῶντας ἀπ' ἐκεῖ εἶχεν ἀκούσῃ τὴν ὁμιλίαν τῶν Τούρκων κι' ἐξακολούθησε τὸν δρόμο του ὕστερα σκυφτὸς καὶ κἄπως σὰν φοβισμένος.

Ἦτον ὡραῖο καὶ εὔρωστο παλληκάρι ὁ νέος αὐτός.

Τοῦ γνέφει ὁ Βύρων νὰ σταθῇ καὶ τὸν πλησιάζει.

— Δὲ σὲ βλέπω, μοῦ φαίνεται, γιὰ πρώτη φορά.

— Ναί, Μυλόρδε, εἶχα ἀνεβῇ στὴν Ἀκρόπολι νὰ σᾶς πῶ ὅτι εἶναι ὥρα νὰ κατέβετε.

— Καλὰ τὸ λές. Καὶ τώρα ποῦ βρέθηκες πάλι ἐδῶ;

— Ἡ τύχη μου μ' ἔστειλε. Καὶ μισοστάθηκα γιὰ νὰ ἰδῶ πάλι ἀπὸ κοντὰ ἀνθρώπους, ποῦ εἶναι καὶ ποῦ ζοῦν σὲ τόπους ἐλεύθερους.

— Εἶσαι Ἕλλην;

— Ναί, Μυλόρδε.

— Ἀθηναῖος;

— Μάλιστα.

— Πῶς σὲ λένε;

— Νικόλα Σαρῆ.

— Ἄκουσες τί ἔλεγαν οἱ ἀγάδες καὶ γελοῦσαν;

— Τὸ ἄκουσα.

— Καὶ τραβᾶς τὸν δρόμον σου; Στάσου! ... Ὄχι ἔτσι ταπεινά. Στάσου ἴσια.

Ὁ Βύρων θυμώνει τώρα καὶ ἀκράτητος τὸν τινάζει ἀπ' τὸν ὦμο καὶ τοῦ φωνάζει.

— Ξύπνησε. Δυστυχισμένοι πῶς καταντήσατε! Κανεὶς δὲν σᾶς γνωρίζει πειά. Εἶσθε ἀνάξιοι νἄχετε τοῦ Ἕλληνος, τοῦ Ἀθηναίου τ' ὄνομα.

— Μᾶς ἐτσάκισε, Μυλόρδε, ἡ σκλαβιά.

— Κουτὸς δὲν εἶσαι. Ἡ σκλαβιὰ αὐτὴ θηρίο εἶναι;

— Μεγάλο καὶ φοβερό.

— Τότε σκοτῶστε το.

— Ἔχει ἕνα σωρὸ κεφάλια.

— Καὶ σεῖς ἕνα σωρὸ χέρια.

— Τὰ χέρια τί μᾶς ὠφελοῦν;

— ... Σὰν δὲν ἔχετε καρδιά.

— Σὰν δὲν ἔχομεν ἄρματα.

— Τὰ λιοντάρια ἔχουν ἄρματα;

Τότε ὁ Σαρῆς ἥσυχα-ἥσυχα, ἀλλὰ μὲ κάποια ἀξιοπρέπεια τοῦ λέγει.

— Ἄκουσέ με, Μυλόρδε. Ἂν σηκώση κανεὶς ἀπὸ μᾶς χέρι σὲ κάποιον Τοῦρκο, δὲ θὰ χαθῇ μονάχα αὐτός. Θὰ πάθῃ ὅλο του τὸ σόϊ. Θὰ πάθουν ἀθῶοι ἄνθρωποι. Καμμιὰ φορὰ καὶ ὅλη ἡ χώρα. Ἔπειτα τί νὰ κάνουν δυὸ καὶ τρεῖς ἄνθρωποι, τί νὰ κάνῃ κι' ἕνας τόπος ὁλόκληρος ὁ ἕνας μακρυὰ ἀπ' τὸν ἄλλον; Τί νὰ κάνουν κακομοιριασμένοι ἄνθρωποι σπαρμένοι καὶ λησμονημένοι ἐδῶ καὶ κεῖ;

— Λογικὰ μιλᾶς, δυστυχισμένε ραγιᾶ, μὰ ἡ λογικὴ

Τὸ γυμνὸ δένδρο

δὲν χρησιμεύει πάντα. Λογικώτερο πρᾶγμα ἀπ' τὴ δειλία δὲν ὑπάρχει στὸν κόσμο. Πάντα ἔχει τὸ δίκηο της. Ὅταν

σᾶς ἐσκλάβωσαν οἱ Τοῦρκοι, ἦσαν λογικοί ; Τὸ ἁλυσοδεμένο χέρι πρέπει νὰ προσπαθῇ νὰ σπάσῃ τὴς ἁλυσίδες του καὶ ὄχι νὰ ζητάῃ βοήθεια ἀπ' τὸν οὐρανό. Ἕνας ἁλυσοδεμένος σκλάβος σήκωσε μιὰ φορὰ ψηλὰ τὸ χέρι του καὶ ζητοῦσε τὴ προστασία τοῦ οὐρανοῦ καὶ ξέρεις ὁ οὐρανὸς τότε τί ἔκαμε ; Ἔρριξε κεραυνὸ καὶ τὸν ἔκαψε ... Ὅταν ἕνας ἕνας κάμῃ τὸ καθῆκον του στὴν πατρίδα του, τὸ ἔκαμαν χωρὶς νὰ τὸ καταλάβουν καὶ ὅλοι μαζύ. Εἶστε γεννημένοι δοῦλοι, αὐτὴ εἶναι ἡ ἀλήθεια. Ἡ φωτιά σας ἔσβυσε πειά. Ὅποιος ἀπ' τὴ γέννησί του ὡς τὸ τέλος τῆς ζωῆς του τρέμει, αὐτὸς δὲν εἶναι ἄντρας, ἡ καρδιά του δὲν ἔχει, δὲ μπορεῖ νἄχῃ κανένα ἱερὸ παλμό. Ὅλο κυπαρίσια εἶναι γεμάτη ἡ Ἀθήνα σας. Δὲν εἶδα πουθενὰ μυρτιές!... Τὴς μυρτιὲς ποῦ κρύβουν τὰ ἐγχειρίδια τῶν ἐλευθερωτῶν!... Τί ντροπή! νὰ εἶναι κανεὶς ἀνάξιος τῆς γῆς του. Φύγετε! Ἀχθοφόροι τῶν συντριμμάτων τῆς ἀρχαίας σας δόξης!...

Ἔπρεπε ν' ἀρνηθῇ ὁ ἥλιος νὰ σᾶς δίνῃ ζωή, ἔπρεπε καὶ αὐτὸ τὸ φεγγάρι νὰ σᾶς ἀρνηθῇ τὴν παρηγοριά. Δὲ σᾶς ἀξίζει πειὰ οὔτε ἀγάπη, οὔτε οἶκτος, οὔτε ἐλπίδα.

Ὁ Σαρῆς, ὅσο μιλεῖ ὁ Βύρων, παθαίνει ἀλλοιώσεις στὴν ἔκφραση τῆς μορφῆς του. Καὶ τώρα σκεπάζει τὸ πρόσωπό του μὲ τὰ δυό του χέρια καὶ κλαίει.

Ὁ Βύρων μεταβάλλεται εὐθύς, μαλακόνει καὶ τὸν πλησιάζει.

— Δυστυχισμένο παιδί!... Μὴν ἐξατμίζῃς τὴ φωτιὰ τοῦ στήθους σου!... Μὴ μεταβάλῃς τὸ αἷμα σου σὲ δάκρυα! ...Ἀπ' τὴ σκλαβιὰ ὡς τὴν ἐλευθεριὰ καὶ τὸν τάφο ἡ ἐκλογὴ εἶναι εὔκολη. Σώνει πειά. Ἂν ἡ χώρα σας εἶναι σκλαβωμένη, τὰ βουνά σας καὶ τὰ κύματά σας εἶν' ἐλεύθερα! Τί ἔχετε νὰ φοβηθῆτε ἐκεῖ ; Ἡ ἐλευθεριὰ ποῦ οὔτε τ' ὄνομά της γνωρίζετε εἶναι θεὰ ἀρχαία, δὲ θέλει προσευχὲς καὶ λιβάνια

θέλει παιᾶνας, θέλει θύματα. Σήκωσε τὸ κεφάλι σου, καὶ ὕστερα σήκωσε καὶ τὴν ψυχή σου... Πήγαινε...

Ὁ Σαρῆς προχωρεῖ δύο τρία βήματα καὶ γυρίζει πίσω. Εἶναι ἄλλος ἄνθρωπος.

— Μυλόρδε! ... Κάθε φορὰ ποῦ βρίσκεται σκοτωμένος ἀπὸ ἕνας Χριστιανός, τὸ ἀκούσατε, οἱ Τοῦρκοι μᾶς ἐμπαίζουν καὶ μᾶς λέγουν πῶς τὸν ἔφαγε ἡ Λάμια.

— Λοιπόν!...

— Σοῦ ὁρκίζομαι, Μυλόρδε, πῶς ἡ Λάμια θ' ἀρχίσῃ νὰ τρώῃ καὶ Τούρκους.

Καὶ φεύγει. Τὰ μάτια του πετοῦν τώρα κάποιαν ἐξαιρετικὴ φλόγα.

Καὶ ὁ Βύρων τραβᾶ μὲ βῆμα γοργὸν πρὸς τὸ Διοικητήριον, κοντὰ ἀπ' τὴ Μεγάλη Παναγιὰ καὶ διευθύνεται στὸ «Πλάτωμα τῶν Ἀνέμων».

Παρατηρεῖ καλὰ τὸν Μεντρεσέ, τὸν τεκὲ τοῦ Μπραΐμη, τὸ τζαμὶ τοῦ Κατακτητοῦ καὶ ἀπ' τὸ Σταροπάζαρο διευθύνεται πάλι στὸ βρυσάκι καὶ στὸν δρόμο τῆς Ἁγίας.

Δ. ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥΣ

Ο ΚΑΒΑΛΛΑΡΗΣ

Ἀκούω χλιμίντρισμα. Εἶσ' ἐσύ, σὲ νοιώθω καβαλλάρη
μοῦ συνεπαίρνει τὴ ψυχὴ τὸ ποδοβολητό
Ποῦ πᾶς γοργὰ μὲ τ' ἄτι σου μονόκορμο ζευγάρι
Δὲ σὲ θωροῦν τὰ μάτια μου μέσα στὸν κορνιοχτό.

—Πηγαίνω ἐκεῖ ποὺ ὁ θάνατος ἀκούραστα δουλεύει
πηγαίνω κεῖ ποὺ ἡ λησμονιὰ γλυκὸ κρασὶ κερνᾶ
ἐκεῖ ποὺ ἀθάνατη ἡ ζωὴ σὰν ἥλιος βασιλεύει
μέσ' τοῦ καπνοῦ τὰ σύννεφα τὰ μισοσκοτεινά.

—Κι᾽ ἂν εὕρῃ βόλι τ᾽ἄτι σου καὶ τὸ ξαπλώσῃ χάμω,
ποῦ θαύρῃς ἄτι δεύτερο συντρόφι σου γοργό ;
—Κι᾽ ἂν εὕρῃ βόλι τ᾽ἄτι μου μονάχος μου θὰ δράμω
κι᾽ ἂν εὕρῃ βόλι τ᾽ἄτι μου, ἄτι θὰ γένω ἐγώ.

—Κι᾽ ἂν εὕρῃ βόλι ἐσένανε πῶς θὰ γυρίσῃς πίσω
σ᾽αὐτοὺς ποὺ σὲ προσμένουνε σ᾽αὐτοὺς ποὺ σ᾽ἀγαποῦν.
—Ἂν εὕρῃ βόλι ἐμένανε, τὰ μάτια μου θὰ κλείσω
καὶ θἄρθουν οἱ συντρόφοι μου τὴν νίκη νὰ τοὺς ποῦν.

ΙΩ. ΠΟΛΕΜΗΣ

ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΤΟΥ ΚΑΡΑΪΣΚΑΚΗ

Τὸ φιλὶ τοῦ Μάρκου

Στὸν Πόλεμο τοῦ Κεφαλόβρυσου, ὅπου σκοτώθηκε ὁ Μάρκος Μπότσαρης, εἶχε στείλει κι᾽ ὁ Καραϊσκάκης ἕνα μικρὸ σῶμα, αὐτὸς ὅμως δὲν ἔλαβε μέρος, γιατὶ ἦταν ἄρρωστος στὸ Μοναστῆρι τοῦ Προυσοῦ. Ἀφοῦ σκοτώθηκε ὁ Μάρκος, οἱ Σουλιῶτες φέρανε τὸ λείψανό του καὶ τὸ ξαπλῶσαν ἐμπρὸς στὸ νάρθηκα τῆς ἐκκλησιᾶς τοῦ Μοναστηριοῦ. Σηκώθηκε τότε ὁ Καραϊσκάκης ἀπὸ τὸ κρεββάτι καὶ πῆγε σέρνοντας καὶ φίλησε μὲ δάκρυα τὸ νεκρὸ τοῦ Μάρκου κ᾽εἶπε.

—Ἄμποτε, ἤρωα Μάρκο, κ᾽ἐγὼ ἀπὸ τέτοιο θάνατο νὰ πάω . . . . . Καὶ πῆγε ἀληθινὰ ὅπως εὐχήθηκε, ὁ ἥρωας.

Αὐτὸν τὸν θάνατον εὐχόνταν ὅλοι οἱ γενναῖοι ἐκεῖνον τὸν καιρό, νὰ πᾶν ἀπὸ βόλι. Τὸν ἴδιο θάνατο εὐχήθηκε καὶ ὁ Γκούρας, κι᾽ ἀπ᾽ αὐτὸν πῆγε.

Ι. ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗΣ

Γιὰ τὴν Ἀκρόπολη

Ὁ Καραϊσκάκης δὲν ἐβράδυνε νὰ συγκαλέσῃ πάντας τοὺς Ἀρχηγοὺς ἐν συμβουλίῳ. Εἶπεν αὐτοῖς ὅτι ἀνάγκη εἷς ἐξ ὅλων νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ Φρούριον ὁδηγῶν τριακοσίους στρατιώτας. Οἱ πάντες ὡς δι' ἠλεκτρισμοῦ ἠτένισαν πρὸς τὸν Κριεζώτην, καθὼς καὶ αὐτὸς ὁ Καραϊσκάκης.

Ὁ Καραϊσκάκης ἰδὼν ὅτι οὐδεὶς ἀπήντησεν εἰς τὴν πρόσκλησιν, ἀπετάνθη διὰ τῶν ἑξῆς πρὸς αὐτόν:

—Ὡρὲ Καπετὰν Νικόλα, ἀπὸ αὐτοὺς ὁποῦ βλέπεις κανεὶς δὲν θέλει νὰ ὑπάγῃ, σένα καὶ μένα παρατηροῦν, λοιπὸν ἐσὺ θὰ ὑπάγῃς ἢ ἐγώ.

Τότε ἀναστὰς ὁ Κριεζώτης εἶπε :

—Καπετὰν Καραΐσκο, πρέπει ἐγὼ νὰ ὑπάγω, διότι καὶ ἂν χαθῶ ἐγώ, ὀλίγον εἶναι τὸ κακόν, ἀλλ' ἂν ἐσύ, χάνεται ἡ ἐπανάστασίς μας.

Εἰς ταῦτα τοῦ Κριεζώτου τὰ λόγια ἀνταπαντᾶ τὰ ἑξῆς:

—"Αειντε, ὡρὲ λιοντάρι μου, πήγαινε καὶ θὰ ἰδῇς ἂν ὁ Καραϊσκάκης σὲ ἀγαπᾶ· σὲ ὑπόσχομαι ὅτι θὰ ἔλθω νὰ κτυπήσω τὴν πόρτα τοῦ Φρουρίου κλοτσιὰ καὶ σοῦ εἰπῶ ἔβγα ἔξω, διότι κατεστρέψαμεν τὸν Κιουταχῆ μὲ τὴν Καρατουρκιά του !

Ἐναγκαλισθέντες δὲ τότε εἶπον τὸ «καλὴν ἀντάμωσιν εἰς τὸ Φρούριον».

Α. ΧΡΥΣΟΛΟΓΗΣ

Καραϊσκάκης καὶ Κιουταχῆς.

Στὴς 9 Αὐγούστου στὰ 1826, ὁ Καραϊσκάκης ἀνταμώθηκε κατὰ τύχη μὲ τὸν Κιουταχῆ στὴ Γαλλικὴ Φρεγά-

δα τοῦ ναυάρχου Δερινῦ, ποῦ ἦταν ἀραγμένη στὸν Πειραιᾶ. Ὁ Κιουταχῆς μὲ τὸν Ὁμὲρ πασσᾶ τῆς Χαλκίδος εἶχαν πάῃ νὰ δοῦν τὸν Ναύαρχο. Δὲν προφτάσανε νὰ κατεβοῦν στὴ σάλλα καὶ φτάνει ὁ Καραϊσκάκης μὲ τὸν Χρηστίδη σὲ βάρκα

Ἡ φλογέρα (ἔργον Π. Ρούμπου)

Ἑλληνικὴ ἀπὸ τὸ μπρίκι τὸ ψαριανὸ τοῦ Γιαννίτση, ποῦ ἦταν ἀραγμένο στὴ Λεψίνα καὶ τὄχε ὁ Καραϊσκάκης στὶς διαταγές του. Λένε πῶς ἐπίτηδες ὁ Γάλλος Ναύαρχος εἶχε φέρει ἔτσι τὸ πρᾶμα, γιὰ νὰ σμίξουν οἱ δυὸ ἀρχιστράτηγοι. Κι' αὐτὸ τοῦ τὸ εἶχε ζητήσει ὁ Κιουταχῆς.

Ταράχτηκε ὁ Καραϊσκάκης καθὼς εἶδε τὸν Κιουταχῆ

μπροστά του. Ἔβαλε τὸ χέρι στὸ σπαθὶ κ' εἶπε στὸ Χρηστίδη.

— Ὡρὲ Χρηστίδη, μὴ μᾶς κάνουν καμμιὰ μπαμπεσά;

Τὸν καθησύχασε ὁ Χρηστίδης. Κι' ὁ Κιουταχῆς ὅμως ταράχτηκε, καθὼς εἶδε τὸν Καραϊσκάκη. Χαιρέτησε ὁ Καραϊσκάκης τὸν Κιουταχῆ, κατὰ τὴν Τούρκικη συνήθεια (μὲ τὴν παλάμη στὸ στῆθος) καὶ κάθισε. Χαιρέτησε κι' ὁ Κιουταχῆς μὲ τὸ κεφάλι, ἀγέρωχος, καὶ μίλησε πρῶτος Ἀρβανίτηκα.

— Τί κάνεις Καραϊσκάκη; Ἔλπιζα νἀρθῇς στὰ Μπιτώλια νὰ μὲ προσκυνήσῃς καὶ νὰ σοῦ δώσω ὅλα τὰ βιλαέτια, ἀπὸ τὴν Ἀθήνα ὡς τὴν Ἄρτα.

— Ἐγὼ νὰ σὲ προσκυνήσω; τοῦ ἀποκρίνεται ὁ Καραϊσκάκης. — Ἂν εἶσαι Ρούμελη Βαλεσῆς ἐσύ, εἶμαι κ' ἐγὼ Ρούμελη Βαλεσῆς. Κι' ἂν ἤξερε ἡ Διοίκησή μου ὅτι κρένομαι τώρα μαζί, μὲ κρέμαγε κ' ἐμένα καὶ δεκαπέντε χιλιάδες στρατέματα, ποῦ ἔχω στὴ Λεψίνα.

— Καὶ πῶς μπορεῖ νὰ σὲ κρεμάσῃ;

— Μήπως δὲ σὲ κρεμάει ἐσένα ὁ Σουλτᾶνος, ὅταν θέλῃ; Ναί ἢ ὄχι;

— Ναὶ γιατὶ τὸν ἔχω Βασιληᾶ.

— Λοιπὸν μὲ κρεμάει κ' ἐμένα, γιατὶ τὴν ἔχω Βασίλισσα!

Χαμογέλασε ὁ Κιουταχῆς. Σηκώθηκε πρῶτος κ' ἔφυγε ἀπὸ τὸ καράβι.

Τὴν ἄλλη μέρα ὁ Κιουταχῆς τοὔστειλε καφέ, ζάχαρη καὶ καπνό.

Ὁ Καραϊσκάκης τοὔστειλε ἕνα φόρτωμα κρασί!.

ΛΕΒΑΔΟΣ

ΤΟ ΚΟΥΝΑΒΙ

Ἐνῶ ἔχει τὸ μαλακώτερον δέρμα, τόσον ὥστε νὰ τυλίγῃ τοὺς λαιμοὺς τῶν γυναικῶν, καὶ ἐνῶ ζῇ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μὲ μέλι, ἔχει μόλα ταῦτα τὴν σκληροτέραν ψυχήν. Ἐὰν πιασθῇ εἰς δόκανον θὰ γυρίσῃ καὶ θὰ κόψῃ μὲ τὸ στόμα του τὸ πόδι του, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον οὔτε ἡ ἀλεποῦ, οὔτε ὁ λύκος ἔχουν τὴν ὠμότητα νὰ ἐπιχειρήσουν.

Δύσκολον λοιπὸν πρᾶγμα νὰ εὑρεθῇ εἰς δόκανον κουνάβι, διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν ἂν πιασθῇ θὰ κόψῃ τὸ πόδι του, ἀφ' ἑτέρου δὲ δὲν εἶνε καὶ ἔξυπνον ὅσον ἡ ἀλεποῦ, ὥστε νὰ μετέρχεται τὰ τέχνάσματά της, τὰ ὁποῖα πολλάκις τὴν χαντακώνουν.

Αὐτή, λόγου χάριν, ὡς λίαν πονηρή, γνωρίζει τὴν μέθοδον τοῦ δοκάνου καὶ ἅμα εἰσέρχεται εἰς ἀμπέλια ἢ πληθυσιάζει ὀρνιθῶνας ἑνώνει τὰ πόδια της ὥστε νὰ τὰ κάνῃ ἕνα, πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ μὴ ἁπλώνεται εἰς εὐρὺν χῶρον καὶ πατήσῃ ἐπάνω εἰς κανὲν δόκανον. Ἀλλ' ὅπως περιπατεῖ ἢ μᾶλλον ὅπως πηδᾷ καὶ μὲ τὰ τέσσαρα μαζύ, συμβαίνει νὰ πέσῃ ἐπάνω εἰς δόκανον καὶ τότε πιάνεται καὶ μὲ τὰ τέσσαρα. Ἐντεῦθεν ἡ παροιμία «Ἡ πονηρὴ ἀλεποῦ πιάνεται κι' ἀπὸ τὰ τέσσαρα». Τὸ κουνάβι μὴ ἐπαγγελλόμενον εὐφυΐαν περιπατεῖ καὶ μὲ τὰ τέσσαρα πόδια του ἀνοιχτά, πιάνεται ἑπομένως ἀπὸ τὸ ἕνα, γυρίζει τότε καὶ τρώγει τὸ συλληφθὲν πόδι του καὶ ἀφίνει ὑγείαν εἰς τὸ δόκανον καὶ εἰς κανὲν ὑπόλειμμα τοῦ ποδιοῦ του.

Οἱ κουναβοκυνηγοὶ λοιπὸν παρητήθησαν πρὸ πολλοῦ τῆς διὰ τοῦ δοκάνου μεθόδου καὶ τὸ κηνυγοῦν ὡς ἑξῆς. Ἐὰν εἶναι χειμὼν ἀκολουθοῦν τὰ ἴχνη του ἐπάνω στὰ χιόνια καὶ τοιουτοτρόπως εὑρίσκουν τὴν φωλιά του, ἡ ὁποία θὰ εἶναι ἢ εἰς τὴν κουφάλαν κανενὸς δένδρου ἢ εἰς καμίαν σπηλιάν. Οἱ

κυνηγοὶ γνωρίζοντες ὅτι πάντοτε ἡ φωλιὰ τῶν κουναβιῶν θὰ ἔχῃ δύο ἐξόδους, τοποθετοῦν εἰς τὸ στόμιον τῆς μιᾶς ἐξόδου σάκκον ἀνοιχτὸν πρὸς τὰ χείλη τοῦ στομίου καὶ κατόπιν πηγαίνουν ἀπὸ τὴν ἄλλην ὀπὴν καὶ τὸ καπνίζουν μὲ ἀναμμένα πανιὰ διὰ νὰ τὸ προγκήσουν. Ἐκεῖνο πηδᾷ νὰ φύγῃ καὶ πέφτει μέσα εἰς τὸ σακκί. Ἐπειδὴ δέ, ὅπως εἶπα, δὲν εἶναι πολὺ ἔξυπνο, παρασύρεται πολλάκις εἰς τὰ κόλπα τῶν κυνηγῶν, τὸ προχειρότερον τῶν ὁποίων εἶναι ἡ τοποθέτησις κρέατος εἰς μέρη ἐπικίνδυνα διὰ τὴν ἀσφάλειάν του. Δὲν εἶνε καθόλου φιλύποπτον ὅπως ἡ ἀλεποῦ, ἡ ὁποία ὅταν ἐμυρίσθη κάποτε τοιαύτην ἑτοιμασίαν εἰς μέρος ὕποπτον, ἐλοξοδρόμησε καὶ εἶπε:

—Πρέπει νὰ μοῦ βάλετε καὶ κρασί...

—Γεῦμα δίχως κρασὶ δὲν κάνει ἡ ἀλεποῦ...

Κοῦρκοι

Πολλάκις τὸ κουνάβι καταδιωκόμενον χώνεται εἰς μίαν κουφάλαν, ἡ ὁποία πιθανὸν νὰ μὴ ἔχῃ ἄλλην ἔξοδον, καὶ σκαλώνει εἰς τὸ ὑψηλότερον μέρος της ὥστε νὰ μὴ ἠμποροῦν νὰ τὸ τουφεκίσουν· οἱ κυνηγοὶ τότε ἀνάβουν ὑπὸ τὴν κουφάλαν ἄχυρα καὶ τὰ κουνάβια πίπτουν κάτω μεθυσμένα, σχεδὸν ἀναίσθητα. Ἐπίσης οἱ κυνηγοὶ γνωρίζουν ὅτι ἅμα τὸν χειμῶνα

εἶναι μεγάλη ἡλιακάδα,τὰ κουνάβια πηγαίνουν στὴς φωλιὲς τῶν νυφιτσῶν, αἱ ὁποῖαι ἔχουν τὴν ποιητικὴν ἰδιοτροπίαν νὰ τὴς πλέκουν πρὸς τὰς ὑψηλοτέρας κορυφὰς τῶν ἐλατιῶν. Τὰ κουνάβια ὅμως τὰ διώχνουν διὰ νὰ ἡλιαστοῦν αὐτά,οἱ δὲ κυνηγοί, οἱ ὁποῖοι ἠξεύρουν τὴν ἀγάπην των αὐτὴν πρὸς τὴν θαλπωρὴν τῶν νυφιτσοφωλιῶν, πολλάκις ἔτυχε νὰ τουφεκίσουν νυφίτσες γιὰ κουνάβια, τουτέστι μπούφους γι᾽ ἀηδόνια. Μὲ ὅλα ταῦτα οἱ πρωτόπειροι κουναβολόγοι (ἔμποροι κουναβιῶν) τὴν παθαίνουν κάποτε καὶ ἀγοράζουν νυφιτσοδέρματα γιὰ μικροκουνάβια. Λέγεται δὲ ὅτι ἔγινε τόση κατάχρησις τῆς πονηρίας αὐτῆς ἐκ μέρους τῶν χωρικῶν, ὥστε νὰ δημιουργηθῇ πλέον τάξις εἰδικῶν κουναβολόγων.

Ὡσαύτως ἔχει ἀναπτυχθῇ τάξις εἰδικῶν σκύλων.

Τὰ κουναβόσκυλα αὐτὰ ὄχι μόνον δὲν κυνηγοῦν τίποτε ἄλλο, ἀλλὰ καὶ ἅμα ἀνακαλύψουν κουνάβι τὸ καταδιώκουν ἕως ὅτου τὸ ἀναβιβάσουν εἰς κανὲν δένδρον καὶ ἀφοῦ καταλάβουν τὸ μέρος ὥστε νὰ τὸ βλέπουν ὅτι εἶνε ἐπάνω, γαυγίζουν, εἰδοποιοῦντα τὸν κυνηγόν. Πολλὰ κουναβόσκυλα συλλαμβάνουν τὰ κουνάβια εἰς τὸ πήδημά των ἀπὸ τὰ δένδρα, ἀλλά, ὡς νὰ γνωρίζουν πόσον πολύτιμον εἶναι τὸ τρίχωμά των, τὰ ἁρπάζουν τεχνικὰ διὰ νὰ μὴ τὰ μαδήσουν.

Τὸ κουνάβι ὅπως καὶ ἡ ἀλεποῦ μαδᾶ μέχρις ἀπογυμνώσεως τὴν ἄνοιξιν ἡ ὁποία εἶνε καὶ ἡ ἐποχὴ τῶν ἐρώτων. Εἰς αὐτὴν δὲ τὴν ἐποχὴν ἀποκουτιένεται ὥστε νὰ ἠμποροῦν νὰ τὸ πιάσουν καὶ τὰ μικρὰ παιδιά. Λέγει ὁ μῦθος ὅτι ἕνα κουνάβι παρεπονεῖτο εἰς τὴν ἀλεποῦ κατὰ τοῦ Θεοῦ διότι νερουλιάζει τόσον τὰ μυαλά των τὴν ἄνοιξιν. Ἡ ἀλεποῦ, ἐν τῇ πανσοφίᾳ της συνέστησε εἰς τὸ κουνάβι νὰ εὐλογῇ τὸν ὕψιστον, διότι ἂν τοὺς παίρνει τὰ μυαλὰ τοὺς παίρνει ταυτοχρόνως κατὰ τὴν ἄνοιξιν καὶ τὸ τρίχωμά των, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον τὰ ἀπαλλάσσει ἀπὸ τὰ μαρτύρια τοῦ κυνηγίου,διότι δὲν ἔχουν

καμίαν ἀξίαν ἅμα εἶνε μαδημένον τὸ δέρμα των. Μπᾶ! εἶπε τὸ κουνάβι, γιὰ τὰ μαλιά μας μᾶς κυνηγοῦν;

Ἄμ γιατί σὲ κυνηγοῦν, θαρρεῖς; τοῦ ἀπήντησε ἡ ἀλεποῦ. Γιὰ νὰ σὲ βάλουν δημογέροντα;

Σ. ΓΡΑΝΙΤΣΑΣ

Ο ΑΪΤΟΣ*

Ἕνας ἀϊτὸς περήφανος ἕνας ἀϊτὸς λεβέντης
ἀπὸ τὴν περηφάνεια του κι' ἀπὸ τὴν λεβεντιά του,
δὲν πάει τὰ κατώμερα νὰ καλοξεχειμάσῃ,
μόν μένει ἀπάνω 'στὰ βουνά, ψηλὰ 'στὰ κορφοβούνια.
Κι' ἔρηξε χιόνια 'στὰ βουνὰ καὶ κρούσταλλα 'στοὺς κάμπους
ἐμάργωσαν τὰ νύχια του κ' ἐπέσαν τὰ φτερά του.
Κι' ἀγνάντιο βγῆκε κ' ἔκατσε, 'ς ἕνα ψηλὸ λιθάρι,
καὶ μὲ τὸν ἥλιο μάλωνε καὶ μὲ τὸν ἥλιο λέει.
«Ἥλιε, γιὰ δὲ βαρεῖς κ' ἐδῶ 'ς τούτη τὴν ἀποσκιοῦρα,
νὰ λειώσουνε τὰ κρούσταλλα, νὰ λειώσουνε τὰ χιόνια,
νὰ γίνῃ μιὰ ἄνοιξι καλή, νὰ γίνῃ καλοκαῖρι,
νὰ ζεσταθοῦν τὰ νύχια μου, νὰ γιάνουν τὰ φτερά μου,
ν' ἀρθοῦνε τἄλλα τὰ πουλιὰ καὶ τἄλλα μου τἀδέρφια».

(ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ)

ΜΙΑ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΡΙΚΥΜΙΑΣ ΤΟΥ ΩΚΕΑΝΟΥ

Ὁ ἀσύρματος σαστισμένος μεταδίδει τὸν τρόμον καὶ τὸν ὄλεθρον, ποῦ ἅπλωτε γύρω του ὁ τρικυμισμένος Ἀτλαντικός. Πλοῖα κατεποντίσθησαν, μᾶς πληροφορεῖ, σὰν πετραδάκια, καὶ οἱ πλησιέστεροι ραδιοτηλεγραφικοὶ σταθμοὶ ἐδέχθησαν τὸν

---

*(Τὸ ᾆσμα εἶναι ἀλληγορικὸν ὑπονοοῦν κλέφτην ὅστις καὶ κατὰ τὸν χειμῶνα δὲν ἐννοεῖ ν' ἀπόσχῃ τοῦ ἀγῶνος, ἀλλὰ παραμένει εἰς τὰ βουνά. Ὅμοιον εἶναι καὶ τὸ τεμάχιον, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὴν κατακλεῖδα τοῦ προηγουμένου ᾄσματος τοῦ Ὀλυμπου καὶ τοῦ Κίσαβου.) (Ν. ΠΟΛΙΤΗΣ)

ἐπιθανάτιον ρόγχον των ὑπὸ μορφὴν ἐπικλήσεων πρὸς βοήθειαν. Ἐπὶ ἡμέρας οἱ γύρω δέκται τῶν ἀσυρμάτων ἐδονοῦντο ἀπὸ ἀγωνιώδεις ἐπικλήσεις, ἀπὸ γόους ἀπελπιστικούς, ποῦ

Πτηνὰ ψαρεύοντα

ἤρχοντο ἀπὸ ὅλα τὰ σημεῖα τοῦ μαινομένου ὠκεανοῦ. Σιδηροὶ κολοσσοὶ σὰν τὸν «Κελτικὸν» ἐστραπατσαρίστηκαν

κατὰ τρόπον ἐξευτελιστικὸν καὶ εἶδαν τὸν σίδηρον καὶ τὸν χάλυβα νὰ κόβεται ἀπὸ τὰ νερένια γιαταγάνια τῶν κυμάτων ὡς τρυφερὸν ἀγκουράκι. Χράπ ! κάτω τρεῖς καπουνιέρες μὲ τὶς βάρκες. Χράπ ! κάτω ἡ γέφυρα καὶ ἡ μία καπνοδόχος. Χράπ ! ἀντίο ὑπερκατάστρωμα. Κομματάκια, κομματάκια, κομματάκια τόπια μὲ τὰ ὁποῖα ἔπαιζαν τὰ νερένια Ἰμαλάϊα καὶ τὰ ὕψωναν στὸ ζενίθ, τὰ ἐβύθιζαν στὸ ναδίρ, καὶ ἔπειτα τὰ κατάπιναν.

—Τί εἶναι αὐτό, ἔλεγεν ὁ πλοίαρχος. Εἶμαι εἴκοσι χρόνια ναυτικὸς καὶ ἔχω ταξειδεύσει εἴκοσι φορὲς τὸν Ἀτλαντικό. Τοιαύτης ἐντάσεως καὶ τοιαύτης διαρκείας τρικυμία δὲν εἶδα ποτέ μου. Περίεργον πρᾶ . . . . . .

Δὲν ἐπρόφθασε «γμα» νὰ εἰπῇ κι' ἦρθε τὸ κῦμα τὸ τετράψηλο καὶ μᾶς ἐγκρέμισε στὰ βάθη. Ὅ,τι ἦτο ὀρθόν, ἔμψυχον ἢ ἄψυχον, ἐκατρακύλισε καὶ οἴμωξε δεινῶς.

Ὅλον τὸ σκάφος ἔγινεν ὄγκος γόου ποῦ τὸν ἅρπαξε τὸ κῦμα ἀπὸ τὰ ἐρεβώδη ἔγκατα καὶ τὸν ἐσφενδόνισε εἰς τὸ μαῦρο ἄπειρον. Χάος κάτω, χάος ἐπάνω, χάος γύρω, χάος πέραν. Καὶ μέσα εἰς τὸ χάος ἀγέλαι θηρίων, μαύρων τεράτων μὲ λευκὰς χαίτας, ποῦ ἀλλάζουν σὲ κάθε στιγμὴ μορφὰς καὶ ὄγκους ὁρμοῦν ἐναντίον μας καὶ ἄλλα μᾶς χτυποῦν μὲ τὰ κέρατά των στὴ πρύμνη καὶ ἄλλα μὲ τὸ στῆθος των στὰ πλευρά, καὶ ἄλλα πηδοῦν καὶ χτυποῦν τὶς οὐρές τους στὴ στεφάνη τῶν καπνοδόχων, ἄλλα μᾶς παίρνουν στὴν ἀγκαλιά τους,μᾶς λικνίζουν καὶ ἔπειτα μᾶς πετοῦν μὲ μανία καὶ περιφρόνηση, ἄλλα σκύβουν καὶ σηκώνουν στὶς πλάτες τους τὸ σκάφος καὶ ἀφοῦ τὸ ἀνεβάσουν ψηλά, πολὺ ψηλά, τὸ ἀφήνουν νὰ πέσῃ καὶ νὰ βυθισθῇ στὰ τάρταρα. Καὶ μουγκρίζουν ὅλα. Καὶ τὰ πόδια τους χτυποῦν. Νομίζει κανεὶς ὅτι φοροῦν χαλύβδινα τσόκαρα καὶ τρέχουν ἀπάνω σὲ χοντρὸ κρύσταλλο. Καμπάνες, σήμαντρα, καζάνια κροτοῦν συγχρό-

νως, σχίζονται χάρτινες πλάκες, πέφτουν πύργοι, σωριάζονται καὶ συγκρούονται τεράστια κασσόνια γεμᾶτα μπρόκες, γεμᾶτα κουδούνια, γεμᾶτα γυαλικὰ - κάτι τέτοιο. Ὅλοι οἱ τρομεροὶ καὶ συνταρακτικοὶ ἦχοι συναυλοῦν. Ἐὰν ἦτο δυνατὸν νὰ κατασκευαστῇ τὸ σύμπαν ἀπὸ χάλυβα, κρύσταλλα, καὶ ὄστρακα καὶ ἔπειτα νὰ τοῦ δώσητε μιὰ κλωτσιὰ καὶ σωριαστῇ ὅλο μαζί, τότε θὰ ἠμπορούσατε νὰ ἔχητε ἀμυδρὰν εἰκόνα τοῦ μουγκρίσματος τοὺ τρικυμισμένου ὠκεανοῦ. Καὶ μέσα εἰς αὐτὸν τὸν στριγκὸν καὶ ἀσώπαστον ἐπὶ τετραήμερον μυκηθμόν, μέσα εἰς αὐτὸν τὸν ἠχητικὸν κατακλυσμόν, ἑ ἀγωνιώδης σφυγμὸς τῆς ἕλικος ἡ ὁποία κτυπᾶ τὰ μαινόμενα θηρία πότε στὸ κεφάλι πότε στὸ στῆθος, πότε στὴν οὐρὰ πότε στὰ νέρατα καὶ πότε στὶς πλάτες καὶ πότε εὑρίσκεται εἰς τὸ ἄπειρον καὶ κτυπᾶ τὸ ἔρεβος καὶ δὲν μποροῦμε νὰ διακρίνουμε ἂν σκούζῃ αὐτὸ ἢ ἐκείνη. Τὸ σκάφος σπαράζει, τινάζεται, τριζοβολεῖ, ἀγωνιᾶ - ἕνα χιλιόμετρο τὴν ὥρα. Καὶ ὁ ἄνθρωπος ; Τόσος δά. Ἐμίκρυνε πρὸ τοῦ ὄγκου τοῦ τρομεροῦ καὶ καταπληκτικοῦ θαύματος καὶ ἔγινε κόκκος συνάπεως. Τὰ ἔχασε ὅλα καὶ ἔγινε ὅλος αὐτί. Θέλει ν' ἀκούῃ τὸ τσιτσίρισμα τοῦ ἀτσυρμάτου. Θέλει νὰ πιστεύῃ ὅτι εὑρισκόμενος στὸ μέσον τοῦ τρικυμισμένου ὠκεανοῦ μπορεῖ νὰ φωνάξῃ γύρω καὶ ν' ἀκουστῇ. Ὁ πομπὸς ἁπλώνει μέσα στὸ πηκτὸν καὶ φοβερὸν σκοτάδι τῆς νοεμβριανῆς νυκτὸς τὴν ἐπίκληση «Βοήθεια . . . βοήθεια . . . βοήθεια . . . .» Οὐδεὶς ἀπαντᾶ. Πῶς νὰ δοθῇ βοήθεια τὴν στιγμὴν ποῦ ὅλα τὰ βουνὰ τοῦ κόσμου ἔπεσαν στὴν θάλασσαν καὶ ἔγιναν κύματα καὶ ἀλληλοκυνηγοῦνται καὶ ἀλληλοχτυπιοῦνται καὶ ἀλληλοσπαράσσονται ;

Τὸ σκάφος τριζοβολεῖ καὶ πλαγιάζει. Καρχαρίαι μὲ τὰ στόματα ἀνοικτά, σκύλοι, ξυφίαι μὲ ἀκονισμένα τὰ σπαθιά τους, χίλιων λογιῶν θαλάσσια τέρατα περιμένουν. Τὸ

σκάφος γυρίζει ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά. Τρίζει, ξεκαρφώνεται, λὲς στριφογυρίζει, παραδέρνει, τὰ πράγματα ὅλα συγκυλιοῦνται καὶ θρηνοῦν τὸν σπαραγμώδη θρῆνον τῶν ἀψύχων, ὁ ἀσύρματος δονεῖ τὸ σκότος μὲ τὰς ἐπικλήσεις του. Καὶ ἐπάνω ἀπὸ αὐτὸν τὸν μαῦρον τρόμον καὶ τὴν ἀγωνίαν ἀψύχων καὶ ἐμψύχων ἕνας ἄσπρος γλάρος παίζει μὲ τὸν Τυφῶνα. Ἔπειτα ἔρχεται, ζυγίζεται ἀπάνω ἀπὸ τὸ κινδυνεῦον σκάφος καὶ φεύγει σπαθίζων τὸ σκότος καὶ καγχάζων.

—Κράου . . κράου . . . κράου . . .

ΣΤΑΜΟΣ ΜΠΡΑΝΙΑΣ

ΤΟ ΝΑΥΤΟΠΟΥΛΟ

Μαύρη νυχτιὰ κι᾽ ἀνάστερη, τὰ κύματα μουγκρίζουν,
βροντᾶ κι᾽ ἀστράφτει, οἱ κεραυνοὶ τὰ κύματα ξεσχίζουν
σὰν φείδια λαμπερά.
Βόηθα Χριστέ! Τριζοβολᾶ, θ᾽ ἀνοίξῃ τὸ καράβι,
βοριᾶς κακός, ἀλύπητος μνήματα χίλια σκάβει
᾽Σ τὰ μαῦρα τὰ νερά.
Βουλιάζομε... τὰ ξάρτια μας χωρὶς πανιὰ σπασμένα,
ἀχόρταγα τὰ κύματα τ᾽ ἁρπάζουν ἕνα ἕνα
κ᾽ ἐπάνω μας πηδοῦν.
Τοῦ κάκου οἱ ναῦτες ἄφωνοι, ὠχροί, χωρὶς ἐλπίδα
ἀκούραστα παλεύουνε... τὴν ὤμορφη πατρίδα
ποτέ τους δὲν θὰ ἰδοῦν.
Νά! τὰ νερὰ πλημμύρησαν καὶ δυναμώνει ἡ μπόρα
ἡ πρύμνη μας γονάτισε, βυγγᾶ κι᾽ ὥρα τὴν ὥρα
ἡ πλώρη μας βουλᾷ...
Βουλιάζομε! ἀπ᾽ ὅλους μας οὔτ᾽ ἕνας θὰ γλυτώσῃ,
ὅλους ἡ μαύρη θάλασσα γιὰ νὰ μᾶς σαβανώσῃ,
βουνὰ μ᾽ ἀφροὺς κυλᾷ.
᾽Εγὼ μικρὸ ναυτόπουλο, γεννήθηκα σ᾽τὸ κῦμα,
σ᾽τὴ θάλασσα μεγάλωσα, κι᾽ ἂν εὕρω τώρα μνῆμα
᾽στὸ μαῦρο της βυθό,

σὰν τὸ μωρὸ στὴν κούνια του ’στὰ πράσινα χορτάρια
’στὰ φύκια ’στὰ κοράλλια της καὶ ’στὰ μαργαριτάρια
γλυκὰ θὰ κοιμηθῶ.

Δὲ μὲ τρομάζει ὁ θάνατος ’στὸν ὕπνο τὸν βαθύν μου
θὰ ψάλλουνε τὰ κύματα νανούρισμα ’ς τ’ αὐτί μου
ὁλόγλυκο σκοπό.

Καὶ θἄρχωνται σἂν ὄνειρο μαζί μου νὰ μιλήσουν
νὰ μὲ φιλήσουν τρυφερά, νὰ μὲ παρηγορήσουν
ἐκεῖνοι π’ ἀγαπῶ.

Ὅμως, Χριστέ μου, μιὰ καρδιὰ μονάχα συλλογοῦμαι
ἐκείνη ποὺ μ’ ἐγέννησε, τὴν μάννα μου λυποῦμαι
καὶ κλαίω τὴ φτωχή.

Ὅλους τοὺς πῆρε ἡ θάλασσα, μονάχα ἐγὼ τῆς μένω
κι’ ἂν μάθῃ πὼς ἐχάθηκα στὸ κῦμα τ’ ἀγριεμένο
τῆς φύγει κ’ ἡ ψυχή.

Νά! μᾶς σκεπάζει ἡ θάλασσα...τὸ θέλημά σου ἂς γένῃ.
Γονατιστὸ τὴν ὕστερη στιγμὴ τὴ χρυσωμένη
εἰκόνα σου φιλῶ.

Σβύνει ἡ φωνή μου... μ’ ἅρπαξε τὸ κῦμα τ’ ἀγριεμένο!
Χριστέ μου! τὴ μανοῦλα μου... τὴν ὥρα ποῦ πεθαίνω
γι’ αὐτὴ παρακαλῶ.

Ν. ΔΑΜΙΑΝΟΣ

Η ΦΛΟΓΑ ΤΟΥ ΚΑΝΑΡΗ*

Κοιμᾶται ἡ Σμύρνη καὶ ὀνειρεύεται βαριά.. Ὁ βραχνᾶς τοῦ φόβου κάθεται στὰ στήθεια της. Περασμένα τὰ μεσάνυχτα, κάπου μιάμιση ὥρα Μήνας Ἰούνις, ἔξι πρὸς τὴς ἑφτά. Ἔφυγε ἡ Τρίτη, μέρα κακοσήμαδη γιὰ τὸ σκλαβωμένο λαό, καὶ ξημέρωνε Τετάρτη. Κι’ ὁ ταπεινὸς Ραγιᾶς ὁ μισητὸς

---

* (Ἡ ἀναλαμπὴ τῆς Τουρκικῆς ναυαρχίδος τῆς Χίου, πυρποληθείσης ἀπὸ τὸν Κανάρην, εἶναι γνωστὸν ὅτι ἔφθασενεὶς τὴν Σμύρνην· Τὴν ψυχικὴν εἰκόνα τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Τούρκων τῆς Σμύρνης, ὅταν ἔλαμψε τὸ αἰφνίδιον ἐκεῖνο φῶς, τὴν εὑρίσκομεν εἰς τὸ κατωτέρω διήγημα.).

Γκιαούρης, εἶχε ἕνα χρόνο ποὖκανε ἄρματα τὰ σίδερά του, καὶ χτυποῦσε στὰ τυφλά...

Ἰούνις Μῆνας τοῦ 1822. Νύχτα βαθειά, μὰ ξάστερη. Κοιμᾶται ἡ Σμύρνη.... Κάπου καὶ ποῦ κανένα βῆμα στὰ

Τὸ Λιβάνισμα (Ἔργον Νικηφόρου Λύτρα)

πετρωτὰ τὰ στενορρύμια της. Οἱ βάρδιες ἀγρυπνᾶνε στὸν ἀνήσυχο τὸν ὕπνο της.

Ἄξαφνα πάνω ἀπὸ τὴν χώρα, πρὸς τὸ νοτιὰ ἀνατολικά, μιὰ φλόγα ἀμέτρητη, τετράψηλη, ἄναψε κι' ἀντιλάμπισε στὸν οὐρανὸ γιὰ λίγα δευτερόλεπτα. Ἔβαψε χλωμοκόκινη

τὴν κοιμισμένη χώρα, κι᾽ ἔσβυσε καὶ χάθηκε, χωρὶς ν᾽ ἀφήσῃ κρότου ἀντίλαλο, εἴτε ἄλλο σημάδι. Ὅμως στὰ μάτια ποῦ βρεθῆκαν ἀνοιχτά, ξαγρυπνῶντας ἀπ᾽ τῆς νύχτας τὸ κουφὸ τὸ κᾶμα, μαῦρα μηνύματα ἔστειλε τὸ ἀντίφλογο τὸ μακρινό, ποιὸς ξέρει ἀπὸ ποιὰ Θεόρατη φωτιὰ στελμένο. —

Τετάρτη βράδυ ἄρχιζε τὸ μπαϊράμι τῶν Τούρκων. Πέρασε ὅμως καὶ ἡ Τετάρτη, νύχτωσε καὶ ξημέρωσε. Κ᾽ ἔφτασε ἡ Πέμπτη, κι᾽ ὁ λαὸς ὁ Τούρκικος χαρούμενος κατέβηκε στοὺς μαχαλάδες τοὺς Χριστιανικούς. Ἡσυχία γιορτάσιμη βασίλευε παντοῦ, τῶν πανηγυριστάδων ἡ ὄψη μοίραζε κάτι ἀπ᾽ τὴ χαρά της καὶ στοὺς τρομασμένους χριστιανούς. Τοῦ πρώτου χρόνου οἱ μέρες οἱ φριχτὲς κ᾽ οἱ νύχτες τοῦ θανάτου, ἂν εἴχανε περάσει, δὲ λησμονῶνταν εὔκολα. Μποροῦσαν καὶ νὰ ξαναρθοῦνε...

Σφαγὲς πιὰ δὲν γινόνταν ὅπως ἐκείνη ποῦ ἀκολούθησε τοῦ Ἀϊβαλιοῦ τὸ χαλασμό. Μὰ οἱ σκοτωμοί, σκόρπιοι, ἤτανε συχνοὶ στὴ Σμύρνη. Ὁ Τούρκικος φανατισμὸς τυφλὸς μές τὴ μανία του, τ᾽ ἀθῶο τὸ θῦμα πάντα τοῦ γυρεύει, καὶ θέλει ἀπ᾽ αὐτὸ νὰ πληρωθῇ τοῦ δυνατοῦ τὸ χτύπημα, ποῦ δὲν εἶν᾽ ἄξιος ν᾽ ἀνταποδώσῃ. Ἔτσι, κάθε ἄκουσμα κακό, ἀληθινὸ ἢ μεγαλωμένο, στελμένο ἀπὸ τὸν πόλεμο, τριγύραζε γύρω στὰ νησιά, κι᾽ ἔχυνε τὸν ἀχό του πέρα ἀπὸ τὸ πέλαγος, ξεσποῦσε στὸ θάνατο κ᾽ ἑνὸς ἢ δύο ἀθώων, μέρα μὲ τὴν ἡμέρα. Οἱ Γραικοὶ κλειδωνόντανε νωρὶς στὸ σπῆτι, μὰ εἶχαν ἀνάγκη νὰ πᾶνε καὶ στὶς δουλιές τους κάποτε. Καὶ βγαίνανε στοὺς δρόμους λιγοστοί, συχνὰ παρέα μὲ κανέναν Τοῦρκο, φίλο καὶ προστάτη. Προστασία ἀνώφελη! Μὲ μιὰ κραυγὴ ὀρθὸς βρισκόταν ἕνας ἄγριος ἀπὸ τὸν καφενὲ ἢ τὸ μαγαζί, πετοῦσε πέρα τὸ τσιμπούκι, καὶ τραβοῦσε τὴν πιστόλα. Ἕνας καὶ δυό, καὶ περισσότεροι νεκροί, καμιὰ φορά.

Τῆς Χίος ὅμως πάλι ὁ σκοτωμὸς ἦρθε ν᾽ ἀνάψῃ τὸ φανα-

τισμὸ τοῦ Τούρκου καὶ νὰ τὸν ξεθεριέψῃ. Κ' ὕστερα τῆς Χίος ὁ χαλασμὸς τὸν ἔθρεψε καὶ τὸν ἐχόρτασε βαθειά, καὶ πάλι Ὅλη ἡ Ἀνατολὴ στὸ πόδι εἶχε σταθῇ. Ἕνα στρατόπεδο εἶχε γίνει ἡ Σμύρνη. Κάθε μέρα ὄχλοι φανατικοί, μπουλούκια ἄγρια κινοῦσαν καὶ πηγαίνανε στὴ Χιὸ γιομάτη, χρόνια καὶ χρόνια. Τὸ ξεκίνημά τους δὲ δεχόταν ἄργητα ὅσο στὸ δρόμο τους ἀνταμωνόντανε μ' ἄλλα μπουλούκια ποῦ γυρίζανε κατάφορτα, χορτασμένα ἀπὸ τ' ἀθῶο τὸ αἷμα, σέρνοντας τριγύρω τους κοπάδια γυναικόπαιδα φορτώματα ἁρπαγμένα πλούτη. Κ' ἡ σφαγὴ κ' ἡ ἁρπαγὴ ξακολουθοῦσε στὸ νησί. Καὶ τρέχαν ὅλοι νὰ βοηθήσουνε στὴ νίκη.. Ὡς τὴ μέρα ἐκείνη τριάντα χιλιάδες γυναικόπαιδα εἴχανε περάσει ἀπ' τοῦ νησιοῦ τὸ Τελωνειὸ... Στὴ Σμύρνη τῶν Σκλάβων τὸ παζάρι δὲν εὐκαίρωνε ποτὲ ἀπ' τὴν ζωντανή του πραμάτεια. Ἐκεῖ τύχαινε συχνὰ νὰ δῇ κανεὶς σπαρακτικὲς σκηνές. Ὁ πραματευτὴς ἄλλαζε γνώμη, ὁ ἀγοραστὴς ἐπέμενε, κι' ἕνας τους ἢ ὁ ἄλλος σκότωνε τὴ σκλάβα, τοῦ καυγᾶ τους τὴν αἰτία. Συχνὰ στοὺς δρόμους Τοῦρκοι γυρίζανε καμαρωτοί, βαστῶντας ἀπ' τὸ χέρι κανένα παιδί, ἀθῶο Χιοτόπουλο, χλωμὸ κι' ἀμίλητο, λαμπροντυμένο Τούρκικα, ποῦ τοῦ πηγαίναν ἄχαρα στ' ἅρματα φορτωμένο. Καὶ καμάρωνε ὁ γενναῖος τὸ ἀπόχτημά του, ἕτοιμος νὰ τὸ ξεκάμῃ σὲ καλὴ τιμή.

Ἔτσι οἱ Σμυρνιοὶ οἱ Τοῦρκοι κάνανε πιὸ λαμπρὸ τὸ γιόρτασμα τῆς μέρας τῆς θρησκευτικῆς τους. Ὁ ἄπιστος Ραγιᾶς πῆρε τὸ μάθημα ποῦ τοὔπρεπε. Τὸ αἷμά του ξέπλυνε τὴν ἀπιστία του. Γαλήνιο τώρα τὸ θεριό, χαιρόταν τὴ χαρά του. Γιὰ λίγες μέρες φόβο δὲν θὰ προξενοῦσε. Αὐτὸ τὸ ξέραν οἱ Γραικοί. Γυρίζανε λοιπὸν στοὺς δρόμους, ἥσυχοι καὶ μιλοῦσαν καὶ μὲ γνώριμους τούρκους ποῦ γιορτάζαν. Ἔτσι πέρασε κι' ἡ Πέμπτη. Βράδυασε καὶ νύχτωσε. Κακὸ

δὲ στάθηκε οὔτε τὸ παραμικρό. Ἡ φλόγα ἡ φοβερὴ ποῦ εἶχε τὴν προπερασμένην νύχτα ἀνάψη τ᾽ οὐρανοῦ τὰ θέμελα, κ᾽ εἶχε ἀναβῇ, κι᾽ εἶχε ἁπλωθῇ καὶ τὴν ἔντυσε στὰ κόκκινα τὴ Γκιαοὺρ Σμύρνη, εἶχε κι᾽ αὐτὴ λησμονηθῇ. . . . . .

Ἐκεῖ τὴ νύχτα, πρὸς τὴς δέκα, Τοῦρκοι φανήκανε νὰ βγαίνουν ἀπὸ τὸ Κονάκι βιαστικοὶ νὰ χύνωνται στοὺς δρόμους γύρω ἀλλαφιασμένοι σὰν τρελλοί, κι᾽ ἄλλοι νὰ τρέχουν ἀπὸ πίσω νὰ τοὺς φτάσουν, καὶ νὰ μένουνε κι᾽ αὐτοὶ σὰν ἀπολιθωμένοι, κ᾽ ὕστερα νὰ βάνουνε μιὰ ἀπελπισιᾶς κραυγή, καὶ νὰ χειρονομᾶνε, καὶ νὰ μιλᾶνε σ᾽ ἄλλους μὲ πνιχτὴ φωνή. Ὁ λόγος τους στόμα μὲ στόμα, φεύγει καὶ πετάει κι᾽ ἀπὸ τοὺς Τούρκους, περνάει σὲ Φράγκους, σὲ Γραικούς, σ᾽ Ἀρμένηδες κι᾽ Ὀβραίους. Τὰ ψίθυρα σὲ λίγο τὰ κομμένα, τὰ μισὰ τὰ ἀναστενάγματα, τὰ πνιγμένα τ᾽ ἀναφυλλητὰ πυκνώνουνε καὶ κάνουνε ἕνα θολὸ ρέμα πολυθόρυβο, ποῦ ὅλο καὶ θυμώνει, ὅλο καὶ βογγάει, καὶ πάει καὶ ξεχειλίζει στὸ Φραγκομαχαλᾶ.

Στὴ Χιὸ μεγάλη συφορά ! Οἱ Γραικοὶ κάψανε τὸν καπετὰν Πασσᾶ..Φωτιὰ κολλήσανε,μπουρλότο, στὸ Ντελίνι τοῦ Πασσᾶ,καὶ πᾶνε στὸν ἀέρα δυόμισυ χιλιάδες.Ὅλη ἡ δύναμι τῆς Καπετάνας, καὶ μαζὶ πᾶνε κ᾽ οἱ σκλάβοι, γυναικόπαιδα, πᾶνε κ᾽ οἱ συναγμένοι θησαυροί. Τετράδη νύχτα γίνηκε τὸ κακό.... Θυμᾶστε τὴ φωτιά;Πάει ὁ Τριπόντες ὁ ἀκατάλυτος, πάει κι᾽ὁ Πασσᾶς ὁ Καραλῆς. Πῆγε κι᾽αὐτός ! Δὲν ἤθελε νὰ παρατήσῃ τὸ καράβι, μαζί του ἤθελε νὰ καῇ Κι᾽αὐτὸς μαζί του! Μὲ τὸ στανιὸ τὸν κατεβάσανε στὴ βάρκα. . . Μὰ κι᾽ ἐκεῖνο τὸ καράβι δὲν ἤθελε ν᾽ ἀφήσῃ τὸν ἀφέντη του, γύρευε νὰ τόνε φάῃ κι᾽ αὐτὸν ἐκεῖ, στὴν ἴδια τὴ φωτιά του. Πρὶν κινήσῃ ἡ βάρκα ἕνα κομμάτι ξύλο κόπηκε ἀπὸ τὰ ξάρτια, καὶ τονὲ χτύπησε στὸ κεφάλι τὸν Πασσᾶ, τὸν ἔρριξε στὸ πέλαγο. Κολυμπῶντας ἔφτασε στὸ γιαλό, κ᾽ ἐκεῖ ξεψύχησε. . . Πλήρωσε τ᾽ ἄδικα τῶν χριστιανῶν . . . Χριστέ

μου, ἔκαμες τὴν κρίσι σου! Ἅγια Φωτεινή... Μὰ νἄναι ἀλήθεια τάχα; Τώρα κι' ἄλλο ἕνα ***Ντελίνι!***[1] Ἀφοῦ τέσσερις Ταταρῆδες[2] ἀπανωτοὶ φέρανε τὰ χαμπάρια στὸ Κονάκι! Ἀφοῦ σοῦλένε κιντύνεψε καὶ τοῦ Καμπετανάμπεη τὸ καράβι,

Καλόγηρος τοῦ Ἁγίου ὄρους εἰς τὸ δεῖπνόν του (ὑπὸ Ράλλη)

μισοκάηκε κι' αὐτό... Πωπώ!. τί θὰ γενοῦν οἱ χριστιανοί!

Στὸν ἀπάνω Μαχαλᾶ τοῦ Μπαχρῆ Μπαμπᾶ, κοιμᾶται ἀνύποπτη ἡ Τουρκιά. Τὴν ἄλλη μέρα θὰ τῆς ἐρθῇ τὸ κτύπημα... Ὅμως ἀπ' τὴ στιγμὴ ποῦ ἀκούστηκε τὸ θᾶμα, ὡς τὴς αὐγές, τρόμος ἀκράτητος κυρίεψε τὴς καρδιές, τριγύρω στὰ σοκάκια τὰ χριστιανικά. Ρέμματα ἀνθρώπινα ξεσπᾶνε καὶ πυκνώνουνε στὸ Φραγκομαχαλᾶ. Μὲ τὰ παιδιὰ καὶ μὲ τὰ πράμματά τους, φτάνουν ἐκεῖ, μιλᾶνε μὲ μισὴ πνοή, κυττᾶνε πίσω μὲ τρομάρα, κι' ἀπ' τὸ Φραγκομαχαλᾶ ξεσπᾶνε

1. ***Ντελίνι*** =Πολεμικὸν πλοῖον. 2. ***Ταταρῆδες*** =Ταχυδρόμοι.

στὸ γιαλό, κι' ἐκεῖ πιὰ σταματοῦν. Στήνουνε σωροὺς τὰ πράμματά τους ἀντικρὺ στὰ ξένα τὰ πολεμικά. Τόπος δὲ μένει μήτε νὰ περάσῃς. Τὰ πολεμικὰ τὰ ξένα ἔχουνε τὰ κανόνια τους κατὰ τὴ χώρα γυρισμένα. Ἀργότερα μαθεύτηκε πῶς ἡ Τουρκιὰ ψηλὰ στὸ μαχαλᾶ της, μὲ τὰ νέα τὰ πρωϊνά, δὲν μάνισε, δὲν ἄφρισε, δὲ ζήτῃσε νὰ σφάξῃ, παρὰ κίνησε καὶ πῆρε τὰ βουνὰ μὲ τὰ γυναικόπαιδά της. Καὶ μοναχὰ ὁ Γεννητσάραγας εἶχε κατεβῇ ἀκόμα σύθαμπο πρωΐ, καὶ ἀνακατεύτηκε στοὺς χριστιανοὺς τοὺς τρομαγμένους, γέρος μὲ τὴ μακρυὰ λευκὴ γενειάδα του βαστῶντας τὸ ψηλὸ ραβδὶ στὸ χέρι, καὶ φώναζε μ' ἠχερὴ φωνή, καὶ φοβέριζε νὰ μὴ φοβῶνται καὶ νὰ γυρίσουνε στὰ σπήτια τους. Καὶ φοβέριζε νὰ μὴ φοβῶνται!

Μεσημέρι τῆς Παρασκευῆς, τῆς προσευχῆς ἡ ὥρα. Οἱ πιστοὶ μὲ τὴν καρδιὰ σφιγμένη, μὲ τὸ μέτωπο βαρύ, τὴν ἔνοια τὴν τρομάρα στὴν ὄψη τους ζωγραφιστή, τραβᾶνε στὰ τζαμιά τους. Στὸ μεγάλο τὸ Τζαμὶ τ' ἀνθρωπινὸ κοπάδι σπρώχνεται ὑποταχτικό, θαρρεὶς στὴν καταδίκη του. Καὶ ὁ Ἰμάμης νὰ προβαίνῃ στὸ ψηλό του θρονί. Δὲ συλλογιέται τοῦ Μολλᾶ τὴν τύχη στὴ μεγάλη ἐκείνη τοῦ Ἀϊβαλιοῦ τὴν ταραχή. Τὰ λόγια του βροντᾶνε, κάνουνε νὰ τρέμῃ τὸ τζαμί, σὰ νὰ ξιπάζεται καὶ πέφτουν ὕστερα καὶ καῖνε στὸν ὄχλο ποῦ σκυφτὸς τὸν ἀκροάζεται. Τοὺς ζωγραφίζει τῆς Χίος τὴ συφορά, ποῦ ἦταν ἕνας μικρὸς παράδεισος, κ' ἔγινε τῆς κόλασης εἰκόνα. Τοὺς λέει τὸ αἷμα ποῦ ἔτρεξε κ' ἔκαμε λίμνη τὸ Νησί, τοὺς λέει τὴ Χώρα τὴ μακαριστὴ καὶ τὰ χωριά της, ὅλα μιὰν ἐρημιά, καὶ μιὰ κατάρα τώρα.

Τὰ σκλαβωμένα ἀδύνατα κορμιά, τὰ πουλημένα καὶ τὰ πλούτη τ' ἀδικοσυναγμένα. Τὸ κακὸ ἤτανε πολὺ μεγάλο, κι' ἔφτασε στὸ θρόνο τοῦ Θεοῦ. Κ' ἤτανε τοῦ Θεοῦ τὸ χέρι αὐτὸ

ποῦ χτύπησε... Σκύβουν ἀκόμα πιὸ βαρὺ τὸ μέτωπο οἱ πιστοὶ καὶ σέρνονται ὄξω ἀμίλητοι.

Σάββατο τρίτη μέρα τοῦ Μπαϊραμιοῦ.

Ὁ Πασσᾶς κουράζεται νὰ διαλαλῇ στοὺς χριστιανοὺς νὰ μὴ φοβῶνται. Σύστασι περιττή. Κανένας δὲ φοβᾶται!... Οἱ χριστιανοὶ ξέρουν καλὰ τοῦ Τούρκου τὴν καρδιά. Τὸ χτύπημα τὸ φοβερὸ τὸν ἔσεισε σὰν ὑπερφυσικὸς σεισμός. Λοιπὸν δὲν ἀγαπᾷ ὁ Ἄλλάχ, μήτε ὁ Προφήτης νὰ σφάζῃς τὸν ἀθῶο, νὰ καῖς, νὰ ἁρπάζῃς τὸν ξαρμάτωτο, γιὰ νὰ ξεδικηθῇς τὸ δυνατὸ καὶ τὸν ἁρματωμένο... Ξέρει λοιπὸν ὁ καταφρονεμένος ὁραγιᾶς νὰ δίνῃ χτύπημα, ποῦ κάνει ἕνα λαὸ νὰ τρεμουλιάζῃ ὡς τὰ φυλλοκάρδια του τὰ πειὸ βαθειά... Αἴ, ὑπομονή. Ἔτσι ἤτανε γραφτό! Τὄπε ὁ Ἄλλὰχ καὶ γίνηκε... Κισμέτι βρὲ παιδιά! Καὶ πῶς κάηκε ἕνα καράβι, καὶ πῶς χάθηκε ἕνας Πασσᾶς; Σεφέρι[1] ἔχουμε μὲ τὸ γραικό, κ' εἶναι κοντὰ στὸ νοῦ πῶς θέλει νὰ μᾶς βλάψῃ... Πάει στὸν ἀγέρα ἕνα Ντελίνι; Δέκα θὰ κάμῃ ὁ Βασιλιᾶς! Ὁ Βασιλιᾶς νἄναι καλά!

Πρόσχαροι τάχα, στοὺς δρόμους ὅπου σμίγουνε, μιλᾶν ἔτσι μὲ τρόπο, γιὰ νὰ τοὺς ἀκοῦνε οἱ χριστιανοί.

Μὰ οἱ χριστιανοὶ δὲν τοὺς ἀκοῦνε... Ἄφοβοι κυττᾶν ἐμπρός, οὔτε γνωρίζουν, οὔτε ἀντικρύζουν τὴ ματιὰ τοῦ Τούρκου, ποῦ γυρεύει τὴ δική τους. Κάνουνε τὸν ἀδιάφορο, δὲν ξέρουν τὸ κακὸ ποὔπαθε ἡ μεγάλη Ἁρμάδα. Ἴσα τὸ δρόμο τους, κι' οὔτε μιλιά... καὶ μοναχὰ παράμερα, βαθειὰ στῆς καρδιᾶς τὸ εἰκονοστάσι καῖνε τῆς λατρείας τὸ κερολίβανο, τ' ἁγνὸ καὶ πιὸ καθάριο, γιὰ τὸ εὐλογημένο χέρι, ποῦ τιμώρησε τῆς Χίος τὸ χαμό. Καὶ παρακαλιῶνται, ἡ φλόγα ἐκείνη νὰ ξαναφανῇ, καὶ ν' ἀνατείλῃ σὰν αὐγὴ στὴ Σμύρνη ἀπάνου... Ἡ φλόγα τοῦ Κανάρη...

ΓΙΑΝΝΗΣ ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗΣ

---

1. *Σεφέρι* = Πόλεμος.

ΚΑΝΑΡΗΣ

Ὅλη ἡ Βουλὴ τῶν προεστῶν στὸ μόλο συναγμένη
εἶπε πῶς ὄξω στὴ στεριὰ τοὺς Τούρκους θὰ προσμένῃ.
Τότε ἔβγαλα τὸ φέσι
καὶ νὰ μιλήσω θάρρεψα προβάλλοντας τὴ μέση.
«Τίποτα, ἀρχόντοι, δὲ φυλλάει, μονάχα τὸ καράβι».
Σὰ μ' ἄκουσε ἕνα ἀπ' τὰ τρανὰ καλπάκια μας, ἀνάβει
καὶ τὸ φαρμάκι χύνει
«Ποιὸς εἶν' αὐτός, καὶ πῶς τὸν λέν, ποῦ συμβουλὲς μᾶς
[δίνει;»
Νὰ τὰ Ψαρὰ πῶς χάθηκαν. Κι' ἐγὼ φωτιὰ στὸ χέρι
πῆρα, καὶ πέρα τράβηξα κατὰ τῆς Χιὸς τὰ μέρη,
κι' εἶπα ἀπὸ κεῖ — δὲ βάσταξα — μὲ χείλια πικραμένα·
«Νὰ πῶς μὲ λὲν ἐμένα!»

ΑΛΕΞ. ΠΑΛΛΗΣ

Η ΠΑΤΡΙΔΑ.

Στὴ Ρούμελη εἶν' ἡ λεβεντιὰ
καὶ στὸ Μωριὰ εἶν' ἡ γνώση.

— Μώρ' ἐσὺ 'σαι Πέτρο;
— Γιωργάκη ἐσύ!

Καὶ μὲ τὸ σπιθοβόλημα τῶν ματιῶν ποῦ ἔδιχνε τὴν ἐλπίδα τῆς ψυχῆς, μὲ τὸ τρεμούλιασμα τῆς φωνῆς ποὺ πρόδινε τὴ συγκίνηση, ἄνοιξαν τὰ χέρια καὶ ρίχτηκαν στὴν ἀγκαλιὰ ὁ ἕνας τ' ἀλλουνοῦ. Καὶ ἀπὸ τὸν τόσο λαὸ ποῦ περνοδιάβαιν' ἔξω στὸ λιθοστρωμένο δρόμο τῆς σπηλιᾶς: τοὺς Ἑβραίους ποὺ ξυπόλητοι κουβαλούσανε τ' ἀσκιὰ ἀπὸ τὸ Τελωνειο, τὸν ψωμᾶ καὶ τὸ μανάβη καὶ τὸν κουρέα ποὺ ἔκραζαν μὲ ξεφωνητὰ τοὺς πελάτες, τὸ σαράφη ποῦ μπροστὰ στὸ τραπεζάκι του ἔπαιζε τὰ τάλλαρα, βασανίζοντας μὲ

τὸν ἦχο καὶ τὴ λαμπρότη τους τὸν ἀντικρυνὸ μπαλωματή, κανεὶς οὔτε πρόσεξε, οὔτε ἦταν ἱκανὸς νὰ αἰστανθῇ τὴ λαχτάρα ποῦ εἶχαν στὸ ἀγκάλιασμά τους οἱ δυὸ ἐκεῖνοι φίλοι.

Ἐδῶ καὶ πέντε λεφτὰ πρὶν ὁ ἕνας δὲν ἐγνώριζε τὸν ἄλλον. Ὁ Γιωργάκης Λαμπρόπουλος καθότανε ἀνάμεσα στὶς πραμάτιες του, στὰ σαρώματα καὶ τὰ σχοινιά, στὶς στοῖβες τῶν κεφαλοτυριῶν καὶ στοὺς σωροὺς τῶν γυαλικῶν, τοὺς ὤμους στηρίζοντας στὴν κάσσα του, τὸ κεφάλι μισογυρμένο, τὰ μάτια μισοκλεισμένα κάτω ἀπὸ τὴ πλέχτρα τῶν σκόρδων σὰν πολεμιστὴς ἀνάμεσα στὶς δάφνες τῆς νίκης του,

Ἑλληνικὴ Ἠθογραφία

κάτω ἀπὸ τὴν ἀγαπημένη του σημαία. Καθὼς ὅμως ἐπάτησε στὸ κατῶφλι ὁ Πετρολέτσος ψηλός, λεβεντόκορμος, ξεσκλιάρης[1], μεγαλόπρεπος, ζητῶντας ἕνα ὄβολο τυρὶ νὰ κολατσήσῃ, σὰν νὰ πλάκωσε ὁ ἴσκιος του τὸν μπακάλη, ἐσήκωσε τὸ κεφάλι καὶ ἡ φωνὴ συγκλώνισε γιὰ

1. *Ξεσκλιάρης* — κουρελῆς, ρακένδυτος.

μιᾶς τὰ ἀποκαρωμένα[1] νεῦρα του. Σὰν ἀστραπὴ ἐπέρασε στὸ νοῦ του ἡ ὑποψία πῶς κάπου τ᾽ ἀπάντησε αὐτὸ τὸ πρόσωπο, κάπου τὴν ἄκουσε ἐκείνη τὴ φωνή, πῶς τ᾽ ἀγάπησε ἄλλοτε ἐκεῖνο τὸ κορμί. Ἡ φαντασία του ἄρχισε νὰ πλέκῃ τὴν κλωνά της φωτεινὴ στὰ περασμένα, παντοῦ ψηλαφῶντας καὶ πασπατεύοντας[2], στὰ κλώσματα καὶ τὰ παραστρατίσματα τῆς ἑβδομηντάρικης ζωῆς του. Νεκροὺς ἐξέθαψε ἀπὸ τὰ μνήματα, ξανάνοιωσε γερόντους, ἔσυρε σὲ λύπες καὶ σὲ χαρές, σὲ φιλίες καὶ σὲ ἔχθριτες, σὲ γάμους καὶ σὲ νεκροπομπές, μὰ δὲν κατώρθωσε ἄλλο παρὰ νὰ ζαλιστῇ καὶ νὰ πονέσῃ γιὰ τὰ χρόνια ποῦ ἔφυγαν, γιὰ τὰ παθήματα ποῦ τὸν ηὗραν.

Ἄξαφνα ἐπέταξε μπροστά του ξανθομούστακος καὶ γαλανομάτης παλληκαρᾶς ὁ Πετρολέτσος, ὁ φίλος του, ὁ ἀδελφός του! Καὶ τώρ᾽ ἀνάμεσα στὸ μαγαζὶ οἱ δύο φίλοι, ψαρομάλληδες, σαρακοφαγωμένοι, σφυχταγκαλιάζονται καὶ συχνοφιλιῶνται μὲ τὰ δάκρυα βροχὴ στὰ μάτια.

— Μώρ᾽ ἐσύ ᾽σαι Πέτρο;

— Γιωργάκη ἐσύ!

Τέλος χωριστήκανε κι᾽ ὁ ἕνας ἐκύτταξε τὸν ἄλλον μὲ περιέργεια. Μεγάλη ἀπορία ζωγραφήθηκε στὰ πρόσωπά τους, σὰν νὰ μὴν ἠμποροῦσαν νὰ καταλάβουν πῶς ἔγινε κι᾽ ἀπὸ τὰ σπαρταριστὰ νειᾶτα γκρεμίστηκαν γιὰ μιᾶς στ᾽ ἄχαρα γεράματα.

— Καημένε, γεράσαμε! εἶπε ἀργοκουνῶντας τὸ κεφάλι ὁ Λαμπρόπουλος.

— Γεράσαμε κι᾽ ἀλλάξαμε! ἐπρόσθεσε ὁ Πετρόπουλος πικραμένος. Κορφιάτης μοῦ φαίνεσαι.

Καὶ σφογγίζοντας μὲ τὸ μανικοπουκάμισο τὰ δάκρυά του, ἐκύτταζε καὶ ξανακύτταζε τὸ φίλο του, σὰν νὰ ζητοῦσε

---

1. *Ἀποκαρωμένα* = ἀποχαυνωμένα.
Πασπατεύω = ψάχνω ἀνακατεύων.

κάτω ἀπὸ τὸ βαρὺ ἐκεῖνο σῶμα, τὸ στρογγυλὸ κεφάλι, τὰ κρεμαστὰ φρεσκοξουρισμένα μάγουλα, τὸν παχὺ λαιμό, τὸ λεφτοκαμωμένο παληό του σύντροφο, σὰν νὰ ζητοῦσε κάτω ἀπὸ τὴν ὑγρὴ καὶ σουρτὴ μιλιὰ τοὺς στρογγυλοὺς μωραΐτικους ἤχους, σὰν νὰ ζητοῦσε τὸν ἐλαφρὸ ἀέρα τοῦ κορμιοῦ καὶ τῶν ματιῶν τὸ σπιθοβόλημα καὶ τὸ διαβολικὸ γοργοπαίξιμο τοῦ προσώπου, κάτω ἀπὸ τὴ νυσταγμένη ἔκφρασι ἑνὸς Κορφιάτη νοικοκύρη.

—Μώρ' ἐσύ ὁ Γιῶργος ποῦ τἄβαλες μ' ὅλους τοὺς κοντοστάμπελους στὴν Ὀβριακή! ἐφώναξε δυσκολόπιστος.

Ἦρθε στὸ νοῦ του ἄξαφνα ἡ πρώτη φορὰ ποῦ γνωρίστήκανε μέσα στὴν Ὀβριακὴ στὸν φοβερὸ καυγᾶ. Ὁ Πετρολέτσος ἀπὸ μικρὸς στὸ τυρί, ὅταν ὁ πατέρας του ἐπέρασε συφάμελος, ἀπὸ τ' Ἀργυρόκαστρο φεύγοντας τὴ λύσσα τοῦ Ἀλῆπασσᾶ. Ὁ Λαμπρόπουλος φευγάτος ἀπ' τὸ κάμπο τῆς Γαστούνης γιὰ νὰ γλυτώση ἀπὸ τοὺς μαχαιράδες τοῦ δημογέροντα, ἦταν ἀδύνατο νὰ γνωριστοῦν στὸ ξένο τόπο, ποῦ τὸν ἔσφιγγε καὶ κεῖνον τοῦ Σουλτὰν Θωμᾶ ἡ ἀλύγιστη παλάμη; Ὅμως ὅσα φέρνει ἡ ὥρα δὲν τὰ φέρνει ὁ χρόνος. Ὁ Μωραΐτης στὸν καυγᾶ ἐκεῖνον ἔδειξε φοβερὴ παλληκαριά. Ξαρμάτωτος μ' ἕνα πόδι σκαμνιοῦ στὸ χέρι ἐρρίχτηκε στὴν ἁρματωμένη ἐξουσία, ἄνοιξε κεφάλια, ἐτσάκισε κόκκαλα καὶ τέλος τοὺς σκόρπισεν ὅλους. Ὁ Ρουμελιώτης ἀπὸ φυσικό του σεβασμὸ στὴ παλληκαριά, ἔκρυψε τὸ Μωραΐτη στὸ μαγαζί του, χωρὶς νὰ συλλογιστῇ, ἂν τὸν εὕρισκαν, θὰ στέλνανε καὶ 'κεῖνον στὰ Φορτιά[2]. Κατώρθωσαν ὅμως νὰ μὴ ἀνακαλυφθοῦν κι' ἔμειναν αἱματοχειλισμένοι[3] οἱ κοντοστάμπελοι[4] καὶ φίλοι ἀχώριστοι οἱ δυὸ νέοι. Μὰ τώρα πῶς ἠμποροῦσε νὰ πιστέψῃ ὁ Πετρολέτσος ὅτι τὸ πιθάρι ποῦ κάθεται μπροστὰ

---

1) *Συφάμελος* = πανοικεί. 2) *Φορτιὰ* = κάστρα, φρούρια. 3) *Αἱματοχειλισμένοι* = πασαλειμμένοι μὲ αἷμα. 4) *Κοντοστάμπελοι* = Ἀστυνομικοὶ κλητῆρες.

του εἶν' ἐκεῖνος ὁ παλληκαρᾶς; Καὶ πάντα ἴδιος, ὅπως στὰ νιάτα καὶ στὰ γεράματα, εἶν' ἕτοιμος νὰ σωριάσῃ θαυμαστικὰ γιὰ τὸ ἀντραγάθημα ἐκεῖνο. Ἡ παλληκαριὰ ὅσα χρόνια κι' ἂν περάσουν δὲν παληώνει. Μὰ ὁ Λαμπρόπουλος τοῦ ἔκοψε τὴ φόρα.

—"Ας τα τώρα, περάσανε, εἶπε δυσαρεστημένος, παλαβομάρες παιδιάτικες, ὅλο παλαβομάρες! . . . Καὶ σὺ πῶς βρίσκεσαι; τί γίνεσαι;

—"Α, εἶπε μὲ ἀδιαφορία μεγάλη, βουκόλος γυρίζω. . . Ἀμ' ἐσύ;

—"Εχω τάλλαρα! . . . .

—Μωρὲ τὶ λές! ἀλήθεια; ἐφώναξε ὁ Πετρολέτσος μὲ χαρά. Μπράβο! Μὰ πῶς μώρ' ἀδερφέ, πῶς! . . .

—Πῶς! μ' ἀγῶνες καὶ κόπους. . . Γιὰ φαντάσου πόσα χρόνια εἶναι ποῦ χωρίσαμε!

—Θυμᾶμαι κι' ἐγώ. . . Σὰν ἔφυγα γιὰ τὸν πόλεμο ἐσὺ πουλοῦσες σαποῦνι στά...

—Τ' καλὰ ποῦ δὲ σ' ἄκουσα, νὰ 'ρθῶ μαζύ σου! Τί ἀπόκτησες μὲ τὰ τρεχάματά σου; Πές, ἔχεις τίποτε;

—Μπᾶ ὅ,τι φορῶ, κλιέφτη δὲ φοβᾶμαι.

Καὶ μ' ἕνα βεργολύγισμα περήφανο, ποῦ δὲν τὸ ἔκανε βασιλόπουλο, ἔδειξε ὁ Ρουμελιώτης τὰ τρυπημένα του γουρνοτσάρουχα, τὶς ξηλωμένες σκάλτσες του, τὴ λερὴ καὶ ξεσκλισμένη φουστανέλλα του, τὰ ξεφτισμένα μεϊντανογέλεκα[1] καὶ τὸ λιγδωμένο φέσι του. "Εδειξε ἀκόμη στὴ μέση του τὸ σιλάχι μαῦρο, καταζαρωμένο, μὲ τὸ ξύγγι ἐπάνω του σὰν λέπια ψαριοῦ, μὲ τὸ μαυρομάνικο λάζο μέσα καὶ δυὸ-τρεῖς ἁλυσίδες ποῦ βαστούσανε δεξιὰ τὸν ἀσημοσουγιὰ κ' ἕνα λουρὶ μισολυωμένο ἀριστερὰ μὲ τρεῖς τοκάδες[2] — μοναχὴ

---

1. *Μεϊντανογέλεκα*=μεϊντάνι=ὡς ἄλλη φέρμενη, ἢ τὸ πεσλί=τὸ μὲ μανίκια στενὸ σακκάκι τοῦ φουστανελλᾶ, ἄνωθεν τοῦ ὁποίου φορεῖται τὸ γελέκο χωρὶς μανίκια.

2. *Τοκάδες* = ἀργυρᾶ κοσμήματα τῶν ἀνδρῶν ἐν Στερεᾷ.

ἁρματωσιά — καὶ στολίδια του. Καὶ βαστιόσουνα καλὰ σὰν ἔφευγες, εἶπε κουνῶντας τὸ κεφάλι ὁ Λαμπρόπουλος, τὸ ψωμάτικό σου στὴν πόρτα Ριάλα ἔκανε δουλειά, εἶχες οὔλη τὴν Ὀὅριακὴ ἀπάνου σου. Ἂν βάσταγες κεφάλι τώρα θὰ εἶχες μηχανὲς καὶ θὰ τάϊζες οὔλη τὴ χώρα. Ψεσινὸς ἄνθρωπος ὁ Μεϊντάνης κ' ἔχει ἑκατομμύριο ! . . .

—Καὶ δὲν θάχανα τοὺς γονιούς μου ! . . . ἐπρόσθεσε ὁ Πετρολέτσος, στηλώνοντας τὸ βλέμμα στὸν κούφιο ἀέρα, σὰν νὰ ἤθελε ν' ἀνασκαλίσῃ τὰ περασμένα.

Ἡ ἐπιστροφὴ (ὑπὸ Π. Ρούμπου)

—Οἱ γονιοί σου ! ἐφώναξε ὠργισμένος ὁ Λαμπρόπουλος, οἱ γονιοί σου ! διακονιὰ βγήκανε ! τὸ ξέρεις ποῦ βγῆκαν διακονιά ! . . . . Ἀκοῦς ὁ Πετρολέτσος διακονιά ! ἀκοῦς ἡ βαφτησιμιὰ τοῦ Τζαβέλλα διακονιά ! . . . . Καὶ στὸ τέλος ὁ πατέρας σου γύριζε παλαβὸς στὸ Μαντοῦκι,[3] μπαίγνιο τοῦ κόσμου κ' ἡ μάννα σου ἔπεσε στὴ Γαρίτσα καὶ πνίγηκε. . .

---

3. Μαντοῦκι = χωρίον τῆς Κερκύρας.

—Σώπα γιὰ ὄνομα τοῦ Θεοῦ ! σώπα ! . . εἶπε ὁ Πετρολέτσος, κουνῶντας τὰ χέρια καὶ γυρίζοντας τὰ μάτια, λὲς κι' ἤθελε νὰ διώξῃ φοβερὸ φάντασμα.

Μὰ ὁ Μωραΐτης, σὰν νὰ τὸν ἔπιασε ὁ πειρασμὸς νὰ γελάσῃ μὲ τὴν ἀπελπισία τοῦ ἄλλου, νὰ φανῇ πῶς εἶναι ἔξυπνος, πῶς ὅλα μὲ τὴ τσαχπινιά του τὰ καταφέρνει καὶ πῶς οἱ ἄλλοι χαντακώνονται σὲ φαντασίες μόνον, ἤρχισε μὲ περισσότερο θυμό :

— Τί τσώπα ! μωρέ, τί τσώπα ! Ἄ, δὲ σ' τά λεγα, ὁ κακκόρκος[1], ἀπὸ τότε : — Μωρὲ κάτω καὶ τήρα τὴ δουλειά σου! καλὰ καθόμαστε ἐδῶ λευτεριὰ ἔχουμε μὲ τσ"Εγγλέζους.

— Μὰ τ' ἀδέρφια μας . . . ἡ Πατρίδα . . .

— Τί πατρίδα ; ποῦ σὲ εἶδε σένα ἡ Πατρίδα, ποῦ τὴν ξέρεις ; τάϊσε τσοὺ γονιούς σου ποῦ πείνασαν ; . . . ἐσένα σὲ τάϊσε ! . . . . . Μὰ νὰ εἰπῇς εἴτανε καὶ τὸ μυαλὸ — παιδιάτικο μυαλό ! ἐπρόσθεσε μαλακώτερα ὁ Μωραΐτης. Νά, ἐγὼ ποῦ σοῦ μιλῶ ἔτσι δὲ μπῆκα στὸ καράβι μὲ τσοὺ Παργινοὺς νὰ καταιβῶ στὴ φωτιά ;

— Ἄ ! ἔκαμε ὁ Πετρολέτσος, κυττάζοντας τὸ φίλο του κατάματα, σὰν νὰ ἔλεγε : Βλέπεις ; δὲν ἔχω ἄδικο, ἡ πατρίδα πάντα πατρίδα εἶνε, πονιέται ! . . . ».

— Ναΐσκε, ἐξακολούθησε ἐκεῖνος χωρὶς νὰ τὸν προσέξῃ, πῆγε τότενες ὁ Κυριακούλης νὰ βαρέσῃ τσ' Ἀρβανιτάδες στὸ Φανάρι καὶ πήγαμε νὰ τσοὺ δώκουμε ἀγιοῦτο[2]. Μὰ ὥστε νὰ φτάσουμε ἐκεῖ φινίρισε ὁ πόλεμος. Οἱ Μανιάτες μὲ τὸ λείψανο τοῦ Κυριακούλη κατεβήκανε στὸ Μισολόγγι, μὰ ἐγὼ κατάλαβα πῶς δὲν ἤμουν γιὰ πόλεμο καὶ πέρασα ὁλονυχτὶς τσοὺ Παξούς. Ἀπὸ τότενες ηὗρα τὴ τύχη μου.

— Τότε ποῦ λὲς ἔκανα κι' ἐγὼ τὸν πρῶτο μου πόλε-

---

1. *Κακκόρκος* = Κακορρίζικος, δυστυχής.
2. *Ἀγιοῦτο* = Βοήθεια.

μο, τὸν ἔκοψε ὁ Ρουμελιώτης, βαρέσαμε τοὺς Τούρκους στὸ Μωριᾶ, ἦταν ἄμετρη Τουρκιὰ καὶ λιγοστοὶ ἐμεῖς μὰ διαλεγμένοι, βαστάξανε καλὰ οἱ ὀχτροὶ μὰ στὸ τέλος τσακίσανε . . . Ὄρε, μάτια μου, θέρο ποῦ στὸν κάναμε ! . . .

Κ' ἔρριξέ του μακρυά, πύρινα λὲς κι' ἤθελε νὰ φωτίσῃ τὰ περασμένα, μὲ θριαμβευτικὴ ἔκφραση στὴ μαραμένη του ὄψη. Εἶχε τὰ δασά του φρύδια σμιχτά, ἔσκαζε τὸ ρουθούνι σὰν νὰ μυριζότανε τὴ μπαρούτη τῆς μάχης, κουνοῦσε τὰ χέρια σὰν νὰ ἔδινε ζερβόδεξα σπαθιὲς θανατηφόρες κι' ἔβλεπε τώρα νὰ φεύγουν τοὺς ἐχτροὺς καὶ νικήτριες στὴ Πίστη καὶ τὴ Πατρίδα. Τὰ λόγια τοῦ φίλου του, τὸ Φανάρι, ὁ Κυριακούλης, οἱ Ἀρβανίτες, λόγι' ἀλησμόνητα στὴ ζωή του γιατ' ἦταν τῆς ζωῆς του τ' ὄνειρο, ἐστέγνωσαν εὐθὺς τὰ δάκρυά του, ἔδιωξαν ἀπὸ τὰ φυλλοκάρδια του τὸ φαρμάκι καὶ τὸν φέρανε πάλι στὴν πρώτη του θέση, ποῦ δὲν ἤθελε ν' ἀφήσῃ παρὰ νεκρός. Μὰ ὁ Λαμπρόπουλος, κλωθογυρίζοντας κι' αὐτὸς στὰ περασμένα, περήφανος γιὰ τὸ κατώρθωμά του, ἐξακολούθησε χωρὶς νὰ τὸν προσέξῃ.

— Στσοὺ Παξούς, ποὺ λές, ηὗρα δυὸ καλοὺς συντρόφους ἄξοι ἄθρωποι, δὲν χανόντουσαν σὲ λόγια. Βρίσκοῦμ' ἕνα καϊκάκι καὶ τραβοῦμε στὰ σκαλώματα τοῦ Μωριᾶ καὶ τὴ πόρτα τσὴ Ρούμελης. Ἐκεῖ μᾶς ἀγιουτάρισε ἡ τύχη στὰ γερά ! Ἤβλεπες στσοὺς ἔρμους κάβους καὶ στὰ περγιάλια γυναῖκες, ἄντρες, παιδιὰ κατατρεγμένους ἀπ' τὸ Τούρκικο ἀσκέρι. Ἅμα μᾶς ἀγνάντευαν ἀρχινοῦσαν τὰ σενιάλα νὰ τσοὺ πάρουμε, νὰ τσοὺ περάσουμε στὰ ξερονήσια τοῦ Κάλαμου. Κ' ἔδιναν ὅ,τι εἶχαν : δαχτυλίδια διαμαντένια, ζουνάρια ἀξετίμητα, μεταξωτὰ καὶ λαχούρια[1], ὅ,τι ἄρπαξαν ἀπὸ τὰ σπίτια τσου στὴν ὥρα τοῦ φευγιοῦ, τἄδιναν οὖλα γιὰ νὰ σωθοῦν ἀπὸ τὸ λεπίδι, ἀπὸ τὴ σκλαβιὰ καὶ τὴν ἀτι-

1. *Λαχούρια* = Ὕφασμα πολύτιμον, ἀνατολικὸν χειρόπλεκτον.

μία. Δὲ λέω πῶς δὲ κάναμε κι᾽ ἀδικίες χωρὶς ἀδικιὰ βίος δὲ γίνεται. Τὸ καϊκάκι μας δὲν ἔπαιρνε πολλοὺς κ᾽ ἐμεῖς βάναμε διαλεόνα. ***Μπαρκάραμε πρῶτα τὰ γαλάρια***[1] ***κι᾽ ἂν ἔμενε τόπος μπαρκάραμε κι᾽ ἀπὸ τὰ στέρφα***[2], εἴτ᾽ ἀλλοιῶς βουλώναμε τ᾽ ἀφτιά μας στὰ μυρολόγια τσου καὶ κάναμε πανιά. Πολλὲς βολὲς θυμοῦμαι, πλάκωναν ἄξαφνα οἱ Τοῦρκοι καὶ βλέπαμε τσοὺ ἔρμους νὰ σκροπᾶνε καὶ νὰ γκρεμίζωνται ἀπὸ τσοὺ βράχους στὴ θάλασσα γιὰ νὰ μᾶς φτάσουν νὰ μᾶς ἁπλώνουν τὰ παιδιά τσου στὴν ὥρα ποῦ βυθιζόντουσαν στὰ κύματα . . . . Μὰ πολλουνῶνε σώσαμε τὴ ζωή . . . .

— Ἐγὼ πῆρα ζωὲς μὰ τούρκικες ζωές! Ἔσπειρα κουφάρια στὸ διάβα μου ποῦ χορτάσανε τὰ πετεινὰ κι᾽ ἀντρίεψε ἡ γῆ μας. Μὰ δὲ τὸ πῆρα τ᾽ἀλλουνοῦ τὸ πρᾶμα, ὅ,τι πῆρα τὸ πῆρα δίκια, μὲ τὸ σπαθί μου.

— Κ᾽ ἐγὼ δίκια τὸ πῆρα. Στὸ Μισολόγγι . . .

— Ἔκαμες στὸ Μισολόγγι;

—Ναίσκε, ἔκαμα τσοὺ δυὸ μπλόκους[3] καὶ στὴν ἔξοδο.

— Μωρὲ τί λές! Ἐγὼ τότες ἤμουνα μὲ τὸ Κώστα Μπότσαρη κι᾽ ἤρθαμε γυρεύοντάς σας . . . . Μωρὲ πὲς τ᾽ ἀδέρφι, πολέμησες στὸ πλάϊ τοῦ Σιαδήμα! εἶδες πῶς γλύτωσε ὁ Μακρῆς, πῶς χάθηκαν τὰ γυναικόπαιδα, πῶς σκοτώθηκε ὁ Ραζικότσικας;

Ὁ Ρουμελιώτης ὅπως ὅλοι τοῦ καιροῦ του, ἔτρεφε ἄλλου εἴδους θαυμασμὸ στοῦ Μεσολογγιοῦ τὴν ἱστορία. Ἐγιναν κι᾽ ἄλλες μεγάλες μάχες, μακελιὰ φρικτὰ στὸν πικρὸ ἐκεῖνον ἐννιαχρονίτικον ἀγῶνα, δοξαστήκανε κι᾽ἄλλες πολλὲς φορὲς τὰ ἑλληνικὰ ὅπλα μὰ ὅ,τι ἔγινε στὸ Μεσολόγγι τὸ νόμιζαν κάτι ἐξαιρετικὸ κ᾽ ἐκείνους ποὺ πολέμησαν ἐκεῖ

---

1. ***Γαλάρια*** = Προβατῖνες ποῦ ἔχουν γάλα.
2. ***Στέρφα*** = Τὸ ἀντίθετον, στεῖραι.
3. ***Μπλόκος*** = Πολιορκία.

τοὺς πίστευαν θεούς. Ἂν κι' ὅπου ἔτυχε ὁ Πετρολέτσος κι' εἶχε τῶν καπεταναίων τὴν ἀγάπη, ἐπίστευε πῶς τίποτα δὲν ἦταν ἀφοῦ δὲν ἔκαμε στὸ Μεσολόγγι. Καὶ τώρα ἐνῷ ἄρχιζε νὰ ἀηδιάζῃ τὸ Μωραΐτη, πάραυτα ὅλα τὰ λησμόνησε μπροστὰ στὴ σκέψη πῶς εἶναι ἀγωνιστὴς τοῦ Μεσολογγιοῦ. Ἄρχισε νὰ βλέπῃ τὸν ἑαυτό του βόμπιρα μπροστὰ σ' ἐκεῖνον τὸ δράκο καὶ νὰ θέλῃ νὰ μάθῃ πράματα, ποῦ τόσες φορὲς ἄκουσε καὶ ποτὲ δὲν τὰ χόρταινε. Μὰ ὁ Λαμπρόπουλος στὴν ἔξαψη τοῦ φίλου του ἐγέλασε δυνατά.

— Τίποτσι δὲν εἶδα, ἀποκρίθηκε μὲ ἀπάθεια. Εἶδα μονάχα ποῦ ἔφερναν τὴν ἄλλη μέρα τσὴ Μεσολογγίτισες ἁρμαθιασμένες στ' ἀράπικο στρατόπεδο . . . .

— Μώρ' μὲ τοὺς Τούρκους ἤσουνα !

— Κιαμέ ; Ἔδινα χοῦφτα καπνὸ τσοὺ Ἀρβανιτάδες, χοῦφτ' ἀφιόνι τσοὺ ἀραπάδες κ' ἔπαιρνα χοῦφτα μάλαμα καὶ χοῦφτ' ἀσῆμι.

— Οὐ νὰ μοῦ χαθῇς! ἐβροντοφώναξε μ' ἀηδία ὁ Πετρολέτσος.

— Νὰ χαθῶ; ἐσὺ χάθηκες κακόρκε, μὲ τὰ μυαλὰ ποὺχες! . . . . Τὴ βλέπεις τούτη τὴ καδένα — δεύτερη δὲν βρίσκεται στὸν κόσμο. Τὴν πῆρα γιὰ μιὰ Μισολογγιτοπούλα ποῦ πούλησα στὸ Πρόξενο τσὴ Ἀουστρίας στὸ Τσηρίγο.

Ὁ Πετρολέτσος πήγαινε νὰ φρενιάσῃ ἀπὸ τὸ θυμό.

Ἡ τόση ξετσιπωσιὰ τοῦ Μωραΐτη, ἔφερνε τὸ αἷμα στὰ μάτια του καὶ δυὸ — τρεῖς φορὲς ἐσκέφτηκε νὰ τοῦ στρίψῃ τὸ καρύδι. γιὰ νὰ πάψῃ νὰ λέῃ. Καὶ ἄξαφνα χωρὶς λόγο, βράζοντας ἀπὸ γεροντικὸ θυμό, ἐσήκωσε μὲ βία τὸ δεξὶ μανίκι κι' ἔδειξε στὸ μπράτσο του μιὰ φοβερὴ σπαθιά.

— Τὴ βλέπεις τούτη; ἐφώναξε φέροντάς το στὰ μάτια τοῦ Μωραΐτη, εἶναι σπαθιά! Τὴν πῆρα στὸ Κερατσίνι μὲ τὸν Καραϊσκάκη. Ἤμαστε λίγοι στὰ δάχτυλα ὅπως πάντα, κι' οἱ Τοῦρκοι ἄμετροι. Μὲ τὴ πρώτη μπαταριὰ σκοτώνετ' ὁ

μπαϊραχτάρης[1] «Πετρολέτσο δικό σου!» φωνάζε: ὁ καπετάνιος, μὲ τὸ κόκκινό του ντουλαμᾶ λάμποντας σὰν Ἅη Γιώργης ἀπάνω στ᾽ ἄλογό του. Μὲ τὸ λόγο τ᾽ ἅρπαξα κιόλας. Μᾶς ἔμπλεξαν ἐκεῖ, μᾶς ζώσανε ἀπ᾽ ὁλοῦθε, μᾶς στρίμωξαν

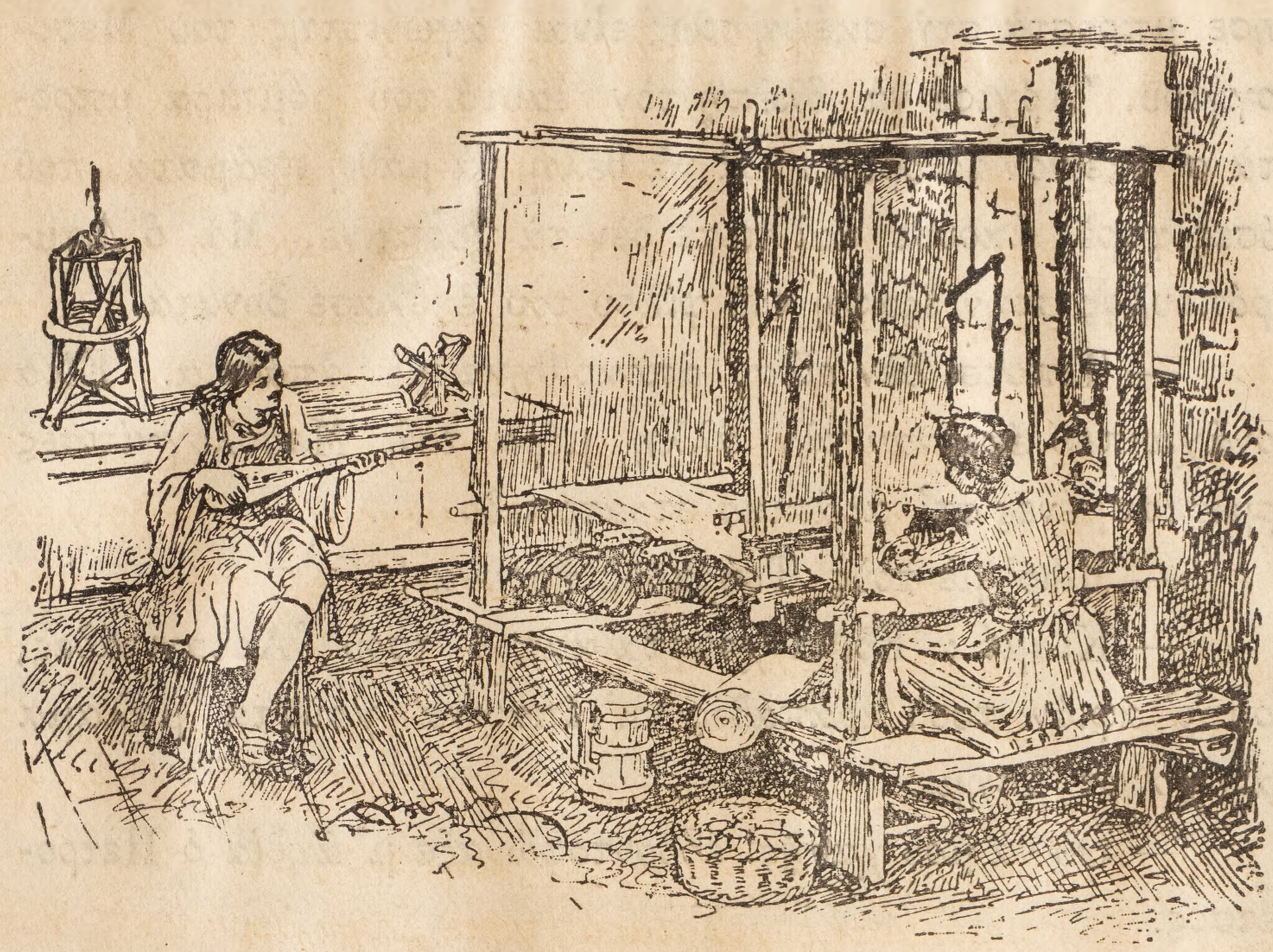

Ὁ ἀργαλειὸς (ὑπὸ Π. Ρούμπου)

σὲ μιὰ φράχτη, μᾶς πῆραν τὶς πλάκες.... Κολύμπησα στὰ αἵματα μὰ τὸ γλύτωσα τὸ μπαϊράκι[2].

— Καὶ τί ἀπόχτησες; ποῦ εἶναι τὸ σπῆτι σου; ποῦ εἶν᾽οἱ γονοί σου; ποῦ εἶν᾽ἡ φαμίλια σου; ...δὲ χάφτω μυῖγες ἀκοῦς! ἂν τέλειωσ᾽ ὁ πόλεμος, γύρισα καταφορτωμένος ἐδῶ. Μάζωξα τσοὺ γονιούς μου ἀπ᾽ τὰ Καλύβια καὶ τσ᾽ ἔβαλα ἀφεντάδες. Τὴν ἀδερφή μου τὴ Ρήνη τὴν πάντρεψα μὲ τιμὲς καὶ δόξες καὶ ζῆ ἀρχοντικὰ στὸν Πέλεκα». Ἐγὼ παντρέφτηκα καὶ πῆρα μιὰ κοντέσα· ἐτοῦτο τὸ σπίτι δικό μου εἶναι καὶ τ᾽ ἄλλο στὰ Μουράγια δικό μου καὶ στὴ Σπανάδα τὸ ψηλὸ πάλε δικό μου. Ἐκεῖνος ὁ σκράφης εἶναι γιός μου,

---

1. *Μπαϊραχτάρης* = σημαιοφόρος.
2. *Μπαϊράκι* = σημαία.

ὁ Νικολάκης, ἀκοῦς πῶς παίζει τὰ τάλλαρα στὸ χέρι σὰν νὰ παίζῃ κομπολόϊ. Τὸν ἄλλο τὸ δικηγόρο θὰ τὸν κάνουμε Βουλευτή, ἐτοῦτο τὸ μαγαζὶ τὸ κρατεῖ ὁ μικρότερος. Τὸ μεγάλο λιοτρίβι στὴ Γαρίτσα, ἕνα λιοστάσι στοὺς Ἅγιους Δέκα, μιὰ περβόλα στὸν ποταμὸ ὅλα δικά μου! . . . .

Ὁ Λαμπρόπουλος ἦταν ρητορικώτατος, ἔλεγε γιὰ τὰ χτήματά του, γιὰ τὴ νοικοκοιροσύνη του μ᾽ ἔξαρσι καὶ λυρισμὸ ἄφταστο. Θεόπνευστος ποιητὴς δὲ θὰ ὑμνοῦσε μὲ τόση φωτιὰ τῆς ψυχῆς του τὰ ὄνειρα. Ἀφρόντιστα, μὲ τὴ φυσικὴ ἐκείνη χάρη ποῦ τοῦ ἔδινε ἡ πίστι σὲ κεῖνα ποῦ ἔλεγε, ζωντάνευε τὶς νεκρὲς λέξεις, λαμπροχρωμάτιζε τὶς φράσες του,κ᾽ἔψελνε ὕμνο μεγαλόπρεπο στὸ θετικὸ νοῦ, στὴ δουλειά, στὸν ἄνθρωπο ποῦ δὲν τὸν πλανεύουν κούφιοι πόθοι, παρὰ βαδίζει ἀργὰ καὶ στέρεα καὶ μαζώνει ὅ,τι βρῇ,γιὰ νὰ χτίσῃ τὸ παλάτι τῆς εὐτυχίας του. Ὁ Κορφιάτης εὐθὺς ἔγινε βέρος Μωραΐτης, ἱκανὸς γιὰ τὸ σκοπό του νὰ παίξῃ θεοὺς καὶ ἀνθρώπους, νὰ γελάσῃ διάβολο, νὰ καλλιγώσῃ τὸν ψύλλο.

Ὁ Ρουμελιώτης χολοταράχτηκε.Στὴν ὁρμητικὴ κουβέντα τοῦ φίλου του εἶδε νὰ συναπαίρνωνται ὅλα του τὰ αἰσθήματα, ὅπως κάτω ἀπὸ τὸ κατακύλισμα τοῦ νεροῦ ξερριζώνονται καὶ τρίβοντα κι᾽ ἀφανίζονταν τὰ πολυτρίχια τοῦ βράχου. Καὶ στὴ θέση τους ἔνοιωσε νὰ φυτρώνῃ καὶ νὰ τὸν ἐνοχλῇ μία ἀπορία πρωτόφαντη. Τί εἶναι καλλίτερο ἡ Πατρίδα ἢ τὸ ἄτομο; Νά αὐτὸς νά κι᾽ ὁ φίλος του. Ἐκεῖνος ἀναπαύεται στοὺς κόπους τῆς νιότης του, τιμημένος ἀπὸ τὸ κόσμο, εὐλογημένος ἀπὸ τοὺς γονιούς του, ἀγαπημένος ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς του. Προσμένει τὸ θάνατο ἥσυχος, μὲ τὴ πεποίθηση πῶς χέρια παιδιῶν θὰ τοῦ κλείσουν τὰ μάτια, πῶς μύριοι θὰ συναχθοῦν γύρω στὸ λείψανό του, νὰ τὸν κλάψουν εἰλικρινὰ καὶ νὰ εὐλογήσουν τὴ μνήμη του. Κι᾽ αὐτὸς ποῦ δὲν ἀφιέρωσε ὥρα τῆς ζωῆς του στὴ δούλεψι τοῦ ἑαυτοῦ του, γυρίζει τώρα δίχως τίποτε, περιφρονημένος ἀπὸ τὸ κόσμο,

καταραμένος βέβαια, ἀπὸ τοὺς γονέους του, ἀπορριμένος ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς του. Καὶ ὅταν κλείσῃ τὰ μάτια θὰ πάῃ σὰν τὸ σκυλὶ στ' ἀμπέλι, δίχως μάτι νὰ δακρύσῃ γι' αὐτόν, δίχως χείλη νὰ τὸ μυρολογήσῃ. Ποιός λοιπὸν εἶναι ὁ ἴσος δρόμος, Θεέ μου !

Ἄξαφνα ὁ ἐρεθισμένος του λογισμὸς ὕφανε λίγο λίγο εἰκόνα ὁλοζώντανη. Μιὰ ἀσπροφόρα μὲ κορμὶ καὶ πρόσωπο ἀγγελοκάμωτο, στεκότανε μπροστὰ σὲ μεγάλη φωτιά. Γύρω στὴ φωτιὰ λίγος μὰ ἐκλεχτὸς κόσμος, ἐρχότανε κ' ἔρριχνε μέσα πλούτη, ὀνόματα, γονέους, παιδιά, ἀδέρφια, ἀγάπες, πόθους, ὄνειρα, φιλοδοξίες, πάθη. Ἡ φωτιὰ τ' ἄρπαζε ὅλα, τὰ κατάπινε σὰν φάρυγγας θεριοῦ, κι' ἡ παρθένα μὲ τὸ πλάνο της χαμόγελο, καὶ τὸ αὐστηρό της βλέμμα, τοὺς ζητοῦσε κι' ἄλλα «κι' ἄλλα» τοὺς φώναζε πεισματάρα, ἀπαιτητική, ἀχόρταγη. Κι' ἐκεῖνοι ἀφοῦ ἔρριχναν ὅ,τι κι' ἄν εἶχαν δίχως πίκρα, δίχως θυμό, ἔπεφταν τέλος ἀπὸ τοὺς τοίχους καὶ χάνουνταν κι' ἔσβυναν καὶ χώνευαν ἐκεῖ, ὅπως ἔσβυσε καὶ χώνεψε πρὶν κάθε χαρά τους καὶ κάθε τους ἀπόχτημα. Καὶ κάτι τοῦ ἔλεγε μυστικὰ πῶς ἡ παρθένα, ἡ λάμια ἡ ἀχόρταγη ἦταν ἡ Πατρίδα. Ἀνυπόμονα ἔριξε τὰ μάτια περίγυρα νὰ εὕρῃ τὴν ἐλπίδα, τὴν ἀνταπόδοση νὰ βρῇ σ' ἐκεῖνο τὸ ὁλοκαύτωμα, μὰ τίποτα.

— Ἔχεις δίκιο . . . δίκιο ἔχεις ! ἐψιθύρισε μὲ δακρυσμένα μάτια, μὲ στῆθος βαρύ, λὲς κ' ἐκαθότανε ἡ Μόρα ἀπάνω του.

Μὰ σύγκαιρα[1] εἶδε τὴν κόρη νὰ τὸν κυττάζῃ κατάματα καὶ μὲ τὸ χέρι της νὰ δείχνῃ μακρυά. Ἀγνάντεψ' ἐκεῖ ὁ Πετρολέτσος κ' εἶδε μιὰ χώρα μεγάλη. Κ' ἐμάντεψε ἀμέσως πῶς ἦταν ἡ Ἑλλάδα, ἐλεύθερη πέρ—πέρα, δοξασμένη, λαμπροφώτιστη. Εἶχε πρωτεύουσά της τὴ Πόλι τὴν ἑπτά-

---

1 *Σύγκαιρα* = συγχρόνως, αὐτοστιγμεί.

λοφη καὶ λατρευτὸ ναό της τὴν Ἁγιασοφιά. Τοῦ Κωνσταντίνου τὸν τάφο ἅγιο λείψανο καὶ τῶν κλεφτῶν τ' ἁρμούτια[2] φυλαχτάρια της. Κ' ἦταν ὁ στρατός της τρόμος τῆς γῆς καὶ φρίκη τῆς θάλασσας ὁ χιλιάρμενος στόλος της καὶ Δόξα τῆς Δημιουργίας ὁ λαός της Ὁ ἡμίθεος. Πάραυτα αἰσθάνθηκε μιὰ μυλόπετρα νὰ κυλᾶ ἀπὸ πάνω του, τὰ πύρινά του αἰσθήματα τ' ἀπείκασε νὰ χύνωνται πάλι καὶ νὰ ξανάφτουν τὸ αἷμα του. Νά τη λοιπὸν τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν ἀνταπόδοση!... Ἐπήδησεν ἀγέρωχος, αὐστηρός, ὅπως τὴν ὥρα ποῦ στὸ Κερατσίνη ἀγωνιζόταν μὲ τοὺς ἐχτροὺς γιὰ τὸ μπαϊράκι καὶ στὸ «τί ἀπόχτησες» ποῦ τοῦ πρόβαλε Μωραΐτης :

— Ἔκαμα τὴν Πατρίδα μου! ἐφώναξε χτυπῶντας τὰ στήθη του ἄπονα.

Ὁ Λαμπρόπουλος στὴν ἀπροσδόκητη ἀπάντηση ἔμεινε ἄλαλος, μικρός, τιποτένιος. Κ' ἐκεῖνος ἀπανωθιό του, μὲ τὰ πολεμικὰ ἔνστικτα ἀναστημένα τώρα, ἠθέλησε νὰ στείλη καὶ δεύτερη μπαταριά, νὰ σαρώση τὰ κακομοιριασμένα λείψανα τοῦ ἐχτροῦ. Μὲ φωνὴ μεγάλη, ἀφεντική, σὰν νὰ μιλοῦσε ἀπὸ μέρους ὅλου τοῦ λαοῦ τοῦ Εἰκοσιένα, τοῦ ἀδικημένου κι' ἀμνημονεύτου, ξαναφώναξε ἀποσβολώνοντάς τον :

—Ναί, ἔκαμα τὴν Πατρίδα μου...

Α. ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ

ΤΕΛΛΟΣ ΑΓΡΑΣ *

Τὰ περιστέρια ἕνα πρωῒ δὲν εἴχανε χαρά
Ἦταν στὴ στέγη ἑνὸς σπητιοῦ καὶ κλαίγανε
Καὶ στὸ διαβάτη λέγανε:
«Ἀλλοίμονο ποῦ χάσαμε δυὸ ἀνήσυχα φτερά!
Νὰ μὴν τὰ πῆρε ὁ ἄνεμος ; Μὴν ξαποσταίνουν κάπου ;
Μὴν ἔπεσαν στὴ γῆς ;

---

* Ψευδώνυμον ὑπὸ τὸ ὁποῖον ὁ νεαρὸς ἀξιωματικὸς Ἀγαπητὸς, ἀρχηγὸς σώματος ἐκδικητῶν ἐπολέμησεν εἰς τὴν Μακεδονίαν κατὰ τῶν Βουλγάρων. Ἐφονεύθη εἰς συμπλοκὴν μετ' αὐτῶν τὸ ἔτος 1905.

Τ' ἀδέρφι μας δὲν φαίνεται, καὶ τώρα πῶς νὰ πᾶμε
Ἄσπρο καράβι, ὅλα μαζί, στὸν ἀέρα τῆς αὐγῆς;»

Κ' ἕνας μικρὸς κορυδαλὸς τραγούδησε ἀπ' τὸ ὕψος:
«Νὰ μὴν τὸ περιμένετε, τί δέ θὰ ξαναρθεῖ.
Πολὺν καιρὸ ἐχάρηκεν ἀξένοιαστο μαζί σας,
Μὰ ἦρθεν ἡ ὥρα τῆς ὀργῆς, ἡ ὥρα νὰ ὑψωθῇ.
Περιστεράκι μιὰ βραδυὰ κοιμήθηκε αὐτοῦ κάτου,
Καὶ τὴν αὐγὴν ἐξύπνησεν ἀϊτός.
Ἔχετε γειά! Ἔχετε γειά! Πῆγε ψηλὰ κ' εὐφραίνει
Τὰ ματωμένα του φτερὰ στὴ βρύση τοῦ φωτός».

Ζ. Λ. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

Ο ΛΙΠΟΤΑΧΤΗΣ

Ἕνας μονάχα ἐλιποτάχτησε
πέταξε κάπου τὸ τουφέκι
στῆς νύχτας τὸ σκοτάδι μπλέκει
τρέμει ὅπως θἄτρεμε στὸν ἄνεμο
πρὶν σβύση ἡ λάμψι τοῦ κεριοῦ . . .
Παίρνει τὸ δρόμο τοῦ χωριοῦ.

— Ποιός κρούει τὴ θύρα ;
— Ἄνοιξε μάννα μου,
δὲν εἶναι κλέφτης μήτε ξένος
ὁ γυιός σου κρούει καταδιωγμένος .
ἄνοιξε μάννα μου. Μ' ἐβράχνιασεν
ὁ τρόμος, μ' ἔπνιξε ὁ ἱδρώς,
μ' ἔβαλε ὁ θάνατος ἐμπρός.

Ἐμένα ὁ γυιός μου εἶναι στὸν πόλεμο
νά το τὸ ξέστρωτο κρεββάτι
τὴ θύρα ἐλάθεψες διαβάτη.
Ἐμένα ὁ γυιός μου εἶναι στὸν πόλεμο
κι' ἴσως ποτὲ δὲν θὰ τὸν ἰδῶ
Δὲν εἶσαι σύ—φύγε ἀπὸ δῶ.

ΙΩ. ΠΟΛΕΜΗΣ

ΕΝΑ ΕΡΗΜΟΝΗΣΙ

Δὲν γνωρίζω ἐὰν ἀπὸ τὸ Φάληρο ἢ ἀπὸ τὴν Καστέλλα ἔτυχε καμμιὰ φορὰ ν' ἀντικρίσητε ἕνα νησὶ ποῦ κατέχει τὸ στόμα τοῦ κόλπου τοῦ Σαρωνικοῦ μεταξὺ Λαυρίου καὶ Ὕδρας, καὶ ὅπου ἀπέχει καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη καμμιὰ δεκαριὰ μίλια. Βεβαίως δὲν εἴχατε καμμίαν ὑποχρέωσιν νὰ τὸ προσέξητε μέσα σὲ τόσα ἐρημόνησα, ὅπου εἶναι σπαρμένα εἰς τὰ Ἑλληνικὰ πελάγη. Διὰ τοῦτο σπεύδω νὰ σᾶς τὸ παρουσιάσω.

Ἡ νῆσος αὐτὴ ἔχει πολὺ παράξενο σχῆμα. Τὸ ἀναφέρω γιατὶ αὐτὸ ἐστάθηκε αἰτία νὰ τῆς δώσουν οἱ Ἰταλοὶ ναυτικοὶ ὄνομα ἀκόμα πλέον παράξενο. Εἶναι πολὺ μακρουλή. Εἰς τὸ μέσον μ' ἕνα πολὺ ὑψηλὸ ὀροπέδιο καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ξεκινοῦν ἡ πλαγιαῖς πρὸς τ' ἄκρα ὅλο καὶ χαμηλότερα. Λοιπὸν ἅμα τὴν βλέπετε ἐκ πλαγίου σᾶς κάμνει τὴν ἐντύπωσιν ἑνὸς γιγαντίου πίλου Καρδιναλίου ἐκτεθειμένου εἰς τὴν ἀχανῆ βιτρίναν τοῦ πελάγους.

Διὰ τοῦτο οἱ Ἰταλοὶ τὴν ὀνομάζουν «Καπέλο ντὶ Καρτινάλε».

Τί σημασίαν ἠμποροῦσε νὰ ἔχῃ εἰς τοὺς ἀρχαίους ὁ ἐπιμήκης αὐτὸς ὄγκος, λησμονημένο συντρίμμι ἀπὸ τὴν πλουτώνιον ἐργασίαν τῆς τελευταίας ἐκεῖ διαμορφώσεως τῆς γῆς, καὶ ἀπὸ ποίαν ἀφορμὴν τὴν εἶχαν ὀνομάσει Βέλβινον δὲν γνωρίζω. Γνωρίζω ὅμως ὅτι τῆς κάμνουν τὴν τιμὴν νὰ τὴν ἀναφέρουν ὁ Ἡρόδοτος καὶ ὁ Στράβων, καὶ ὅτι εἶχε καὶ κατοίκους ὅπου ὠνομάζοντο Βελβινίται, οἱ ὁποῖοι ὅμως ὅπως νομίζω, ἀφοῦ τὴν ἐγνώρισαν, δὲν θὰ εὕρισκαν εἰς τὴν ἰδιαιτέραν των Πατρίδα πολλὴν ἔκτασιν, διὰ νὰ στέκωνται μὲ ἄνεσιν ὀρθοὶ εἰς τὰ πόδια των.

Ἠμποροῦσε νὰ μ' ἐρωτοῦσε κανείς, ἐὰν ἀξίζῃ τὸν κόπον τόσων λεπτομερειῶν αὐτὸ τὸ νησί. Ἀλλὰ ὅπως ὅλα τὰ πράγματα τοῦ κόσμου τούτου, καὶ αὐτοῦ τοῦ νησιοῦ ἡ σημασία εἶναι σχετική.

Ἠμπορεῖ νὰ εἶναι ἀδιάφορο γιὰ ὅλο τὸν ἄλλο κόσμο

Ὁ ἐξακανθούμενος

Ὄχι ὅμως καὶ διὰ κυνηγούς. Διότι ἐκεῖ διαιτᾶται καὶ πλη-

θύνεται ἡ «πέρδικα ἡ ἐρυθρὰ» ἡ γνωστὴ τῶν βουνῶν μας πέρδικα ὅπου λέγεται μάλιστα καὶ Ἑλληνική.

Ἡ φήμη μᾶς παρουσιάζει τὸν Σὰν-Τζώρτζην, ὡς ἕνα ἀνεξάντλητο περδικοτροφεῖο. Διότι ὅπως ἡ φαντασία παρουσιάζει εἰς ἐκείνους ποῦ ἔχουν τὸ μεταναστευτικὸν μικρόβιον, ὅλας τὰς ξένας χώρας ὡς τόπους ὅπου τὰ πλούτη τρέχουν εἰς τ' αὐλάκια τῶν δρόμων, καὶ οἱ χείμαρροι κατεβάζουν χρυσογκολίθους, (τὸ ἴδιο ὅπως μὲ τὴς καταιγίδες κατραπυλοῦνε ἀπὸ τὸ Λυκαβητὸ κοτρόνια) καὶ ὅπου ἡ τύχη αἰωρεῖται στὸν ἀέρα καὶ δὲν χρειάζεται παρὰ νὰ ἁπλώσῃ κανεὶς τὸ χέρι διὰ νὰ τὴν συλλάβῃ, οὕτω μὲ αὐτὰς τὰς ἰδίας παραισθήσεις, μαστιγώνει ἡ φαντασία τοὺς προσβεβλημένους ἀπὸ τὸ μικρόβιον τῆς κυνηγομανίας, πρὸ πάντων διὰ τὰ ἔρημα μέρη ὅπου ἡ ἰδέα τῆς ἐλλείψεως ἀνταγωνιστῶν, τοὺς κάμνει νὰ πιστεύουν ὅτι εἶναι πληθωρικὰ ἀπὸ πληθυσμοὺς καὶ ὄχλους κυνηγιῶν, διαφόρων φύλων καὶ γενῶν.

Μὲ αὐτὴν τὴν ψυχολογία, κάθε κυνηγοῦ ἡ φαντασία ἡ γόησσα ἐδείκνυεν ἐπιμόνως τὸν Σάν Τζώρτζην εἰς μίαν συντροφιὰν κυνηγῶν κατεσκηνωμένην καὶ συνδιαιτωμένην εἰς τὸ Σούνιον διὰ τὸ κυνῆγι τῶν τρυγωνιῶν καὶ ὀρτυκιῶν, οἱ ὁποῖοι ἐβλέπαμεν αὐτὸ τὸ περδικονῆσι εἰς ἀπόστασιν δέκα μιλίων, μὲ τὴν ἴδια φλογερὴ νοσταλγία μὲ τὴν ὁποίαν καὶ ὁ ἐν ἐξορίᾳ λαὸς τοῦ Ἰσραὴλ τὴν Ἐπηγγελμένην Γῆν.

Τὸν Σάν-Τζώρτζη πρέπει νὰ τὸν φαντασθῆτε ἀπὸ ὅλα τὰ σημεῖα ἕνα νησὶ ἀπόκρημνο κατακόρυφον μὲ βράχους κρεμαστούς, νησὶ σχεδὸν ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη ἀπάτητο.

Ἀπὸ ποῖον λοιπὸν σημειον ν' ἀναβῇ κανεὶς αὐτὸ τὸ κατακόρυφον, μὲ βράχους μυτερούς, ὅπου τοὺς χωρίζουν ἀπότομαις χαράδραις διὰ ν' ἀνεβῇ ψηλά, πολὺ ψηλά, ἐκεῖ ποῦ εἶναι τὸ στενόμακρο ὀροπέδιο τῆς νήσου;

Ἔγειναν διάφοροι ἀπόπειραι διὰ τὴν ἀναρρίχησιν αὐτὴν ἀπὸ διάφορα σημεῖα, ἀπὸ τοὺς τολμηροτέρους τῆς

συντροφιᾶς, — ἐγὼ ἀπέφυγα μὲ ἐπιμέλεια νὰ ἤμαι μεταξὺ αὐτῶν — ὅλαι μάταιαι. Οἱ σύντροφοι παρητοῦντο ἐγκαίρως ἀπέναντι τοῦ ἀδυνάτου. Ἐν ᾧ ἐδοκίμαζαν πάτημα, οἱ σχίσται εὔθραυστοι, ὑποσκαμμένοι ἀπὸ τὰς βροχάς, ὑποχωροῦσαν καὶ ἐκυλίοντο μὲ θόρυβο εἰς τὴν θάλασσαν. Ἕνα μακρὺ ραβδὶ διχαλωτό, ἀπὸ ἐκεῖνα ποῦ μεταχειρίζονται διὰ τὰς ἀναβάσεις αὐτοῦ τοῦ εἴδους, ἐν Ἄλπεν-Στόκ, θὰ ἦτο πολὺ χρησιμώτερον εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν ἀπὸ τὰ κυνηγετικὰ ὅπλα.

Καὶ αὐτὰ τὰ σκυλιὰ ἐσταματοῦσαν μὲ θρηνώδεις ὑλακάς. — Καὶ ὅταν ἔστρεφε κανεὶς τὸ μάτι πρὸς τὰ κάτω, πρὸς βάραθρα ποῦ κατέληγαν εἰς τὴν βαθυπύθμενη θάλασσα, ἄλλος πάλι ἐχθρὸς τρομερός, ἡ σκοτοδίνη, ὁ ἔλεγχος ποῦ παραλύει τοὺς μῦς τῶν ποδιῶν ὅπου ζητοῦν νὰ στηριχθοῦν, τῶν χεριῶν ποῦ κρατοῦν σπασμωδικῶς τοὺς βράχους. Εἰς κάθε ἀπόπειραν ὅπου ἐπετύγχανε ἐπεβιβαζόμεθα εἰς τὸ ρυμουλκό, διὰ νὰ ἐπαναληφθῇ ἡ ἀπόπειρα ἀπὸ ἄλλα σημεῖα ἀλλὰ μὲ τὰ ἴδια ἀποτελέσματα.

Ἐπὶ τέλους ἡ φρόνησις διὰ τὴν ὁποίαν λέγουν ὅτι ἐπισκέπτεται τελευταία ὅλους τοὺς ἀνθρώπινους ἐγκεφάλους, ἀφοῦ πρῶτα χοροπηδήσῃ καὶ ἁλωνίσῃ μέσα τους ὡς φαντασία μᾶς ἐψιθύρισε εἰς τὸ αὐτί, ὅτι τὸ μονοπάτι, — καὶ αὐτὸ μόνον δι' ἀγριοκάτσικα — δὲν ἠμποροῦσε παρὰ νὰ εὑρίσκεται ἀπὸ κάτω ἀπὸ δύο σπητάκια, τὰ μόνα δείγματα τῆς παρουσίας ἀνθρώπων, ὅπου τὰ ἐβλέπαμεν εἰς ἓν σημεῖον τῆς κορυφογραμμῆς.

Ἀπ' ἐκεῖ τοὐλάχιστον ἠμπορούσαμε νὰ σκαρφαλώσωμεν ἀλλὰ μὲ μεγάλη προσοχὴ ἀπεφεύγαμε νὰ βλέπωμεν πρὸς τὰ κάτω. Ἐχρειάσθη νὰ διανύσουμε τοὐλάχιστο τρία χιλιόμετρα, διὰ κατακόρυφον ὕψος τὸ πολὺ τριακοσίων μέτρων. Τόσα ἦσαν τ' ἀπαραίτητα λοξοδρομήματα τοῦ μονοπατιοῦ, καὶ ἡ διάμεσαις ἀναβάσεις καὶ καταβάσεις. Ἐπὶ τέλους κατορθώσαμεν νὰ κολλήσωμεν ἐπάνω εἰς τὰ λεγόμενα σαμάρια τοῦ νησιοῦ καὶ τὰς μικρὰς κοιλάδας, ὅπου

ἀποτελοῦν τὰ βατὰ μέρη, περιοριζόμενοι ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη ἀπὸ τὰς ἀκρωρείας.

Καὶ τότε πλέον ἄνοιξε ἐπισήμως τὸ κυνῆγι.

Τότε κυνηγοὶ καὶ σκύλοι ἐσκορπίσθησαν εἰς διαφόρους διευθύνσεις. Οἱ σκύλοι μὲ τὴν μύτην ἐρωτοῦσαν βράχους, σχοῖνα, ἀγκαθωτοὺς θάμνους, τὴς λεγόμεναις ἀσκηφιαὶς ποῦ ἀποτελοῦσαν τὴν πλειονοψηφίαν τῆς χλωρίδος τοῦ νησιοῦ, καὶ τὰ πυκνὰ θυμάρια.

Αὐταὶ αἱ ἐρωτήσεις, ἂν καὶ σιωπηλαὶ δὲν ἔμειναν χωρὶς ἀπάντησιν.

Διότι μετ' ὀλίγον στίφη ἀπὸ πέρδικες ἐσηκόνοντο διαδοχικῶς, μ' ἐκεῖνο τὸ δαιμονιῶδες πλατάγιασμα, ὅπου τόσον παραλύει τὸ νευρικὸν σύστημα τῶν πρωτοπείρων καὶ ἐξ ἴσου τῶν νευρικῶν κυνηγῶν.

Ἅμα ἐτελείωσεν αὐτὸ τὸ κυνῆγι, ἐτραβήξαμεν γραμμὴ πρὸς τὰ δύο σπήτια, τὰ ὁποῖα μαζὺ μ' ἕνα ἐκκλησιδάκι τοῦ προφήτου Ἠλία, ἀποκλειστικοῦ κληρονόμου τοῦ Ἀπόλλωνος εἰς κάθε κορυφὴν ἀποτελοῦσαν τὸν συνοικισμὸν τοῦ Σάν-Τζώρτζη..

Μᾶς ἔφλεγεν ἡ ἐπιθυμία νὰ γνωρίσωμεν τοὺς κατοίκους τοῦ νησιοῦ. Διότι ἕως ἐκείνην τὴν ὥρα μόνον πρόβατα καὶ γίδια εἴχαμεν ἀπαντήσει, ὅπου ἔβοσκαν ἀφύλακτα καὶ ἀπολύτως χειράφετα ἀπὸ κάθε ἀνθρωπίνην ἐπιτήρησιν.

Ἀλλὰ πρὶν φθάσουμε ἐκεῖ, μᾶς ἐπεφυλάσσετο μία ἔκπληξις ἀπροσδόκητος, τόσον καὶ ἀπίστευτη, ὁ σφοδρότερος διὰ κυνηγοὺς συγκλονισμός.

Διότι εἰς αὐτὸ τὸ ἐρημόνησο τῆς Ἀττικῆς, μᾶς παρουσιάσθηκαν ἀπὸ κάτω ἀπὸ ἕνα ἴσκιωμα βράχου, δύο ζαρκάδια ἀληθινά, ζωντανὰ ζαρκάδια, καὶ μὲ δύο χαριτωμένα πηδήματα ἀκροβατῶν, ἐποζάρισαν ἀκίνητα ἐμπρός μας, μόλις εἰς ἀπόστασιν εἴκοσι βημάτων. Τότε ἕνας ἀπὸ τοὺς συντρόφους — περιττὸν νὰ εἴπω ὅτι ἦτο ὁ νεώτερος — ἐσκόπευσεν. Εὐτυχῶς τὸν προέλαβεν ἀπότομος κίνησις τοῦ

θηράματος, κίνησις ὄχι πρὸς ἄτακτον φυγήν. Διότι μὲ δύο τρία πηδήματα ἤλθαν κοντά μας, μᾶς ὡσφραίνοντο φιλικώτατα καὶ μᾶς παρετήρουν μὲ τὸ γλυκύτατον βλέμμα των, γεμάτο ἐμπιστοσύνη ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ἱκεσία. Δύο κομμάτια γαλέτας ἦτο ἡ ἄμεσος ἀπάντησις ἑνὸς ἀπὸ τοὺς συντρόφους, ἀκριβῶς ἐκείνου, ὁ ὁποῖος πρὸ ὀλίγου ἦτο ἕτοιμος νὰ φυτεύσῃ ἀπάνω εἰς τὰ κομψὰ κορμάκια των, τὸν σπόρον τοῦ θανάτου, ὑπὸ μορφὴν σκαγίων ἀριθμοῦ ἑπτά. Ἀπὸ τὴν στιγμὴν ἐκείνην αἱ σχέσεις μας ἀπεκατεστάθησαν φιλικώταται καὶ τρυφεραί. Μᾶς παρηκολούθησαν κατὰ πόδα, ἕως εἰς τὰ σπήτια. Τότε παρετηρήσαμεν ὅτι ἦσαν καὶ φιλάρεσκα. Διότι εἶχαν στὸ λαιμὸ ἀπὸ ἕνα γιριτάνι, πλεχτὸ μὲ χάντρες.

Τὸ δικαίωμα τοῦ ἀναγνώστου ν' ἀπαιτήσῃ ἄμεσον ἐξήγησιν αὐτοῦ τοῦ παραδόξου δὲν ἐπιδέχεται ἀμφισβήτησιν, καὶ τὴν παρέχω μὲ πολλὴν προθυμίαν.

Τὸ νησὶ αὐτὸ ἀνήκει εἰς συνιδιοκτήτας ἀπὸ τὴν Ὕδραν. Λοιπὸν ἓν Ὑδραϊκὸ σπογγαλιευτικό, τὸ ὁποῖον ἐπήγαινεν εἰς τὴν Ὕδραν ἀπὸ τὴν Βεγγάζαν τῆς Ἀφρικῆς, ἀπεκλείσθη ἐκεῖ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας; ἐν ᾧ εἶχεν ἐξαντλήσει τὰς τροφάς του. Ἀντίδωρον λοιπὸν τῆς ἀδελφικῆς φιλοξενίας καὶ περιθάλψεως, ὅπου ἐπεδαψίλευσαν εἰς τοὺς σπογγαλιεῖς οἱ συμπατριῶται των τοῦ νησιοῦ ἦσαν αἱ δύο αὐταῖς ἐξημερωμένες γκαζέλες (Ἀφρικανικὰ ζαρκάδια) ὅπου τὰς ἔφεραν ἀπὸ τὴν Ἀφρικήν, διὰ νὰ τὰς χαρίσουν, ποῖος ἠξεύρει εἰς ποῖον ἰσχυρὸν προστάτην.

Ἀλλὰ ἡ εὐγνωμοσύνη διὰ τὴν φιλοξενίαν ἔκαμε ν' ἀλλάξῃ διεύθυνσιν αὐτὸ τὸ δῶρον.

Ἐφθάσαμε εἰς τὰ δύο σπήτια τοῦ Σὰν — Τζώρτζη. Τὸ ἕνα τὸ χρησιμοποιοῦν ὡς μίαν μεγάλην ἀποθήκην, τὸ ἄλλο ἀπὸ τέσσαρα δωμάτια εἶναι ἡ κατοικία τῶν δύο ἰδιοκτητῶν ὅταν πηγαίνουν στὸ νησί, καὶ τῶν δύο ποιμένων. Ὅλα καθαρώτατα σὲ βαθμὸ ποῦ θὰ ἔκαμνε κατάπληξι εἰς ἐκεῖνον ὅπου δὲν θὰ ἐγνώριζε, ὅτι ἡ καθαριότης εἶναι ἡ χαρακτηριστικὴ μονομανία τῶν Ὑδραίων, σὲ βαθμὸ ψυχώσεως.

Οἱ ἰδιοκτῆται ἔλειπαν εἰς τὴν Ὕδραν. Δὲν εὑρήκαμε ἐκεῖ ἐπάνω παρὰ μόνον τὸν ποιμένα ἕως ἑξῆντα χρόνων, καὶ ἕνα μικρὸ τσοπανόπουλο οὔτε δώδεκα.

Εἰς τὸ δωμάτιον τῶν ἰδιοκτητῶν εὑρήκαμε καὶ ἕνα πλῆθος ἐκκλησιαστικὰ βιβλία, ὀκτάηχους, ψαλτήρια ἀκολουθίας κλπ.

Ὁ τσοπάνος καὶ τὸ τσοπανόπουλο, αἱ δύο αὐτοεξόριστοι ὑπάρξεις εἶναι ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ὅπου ἡ μοῖρα τοὺς ἔχει ἀποτυπωμένη βαθειὰ εἰς τὸ μέτωπο, τῆς δυστυχίας τὴν σφραγίδα.

Τὸ τσοπανόπουλο ἕνα ναχεκτικὸ παιδάκι ἰκτερικό, ὅπως μᾶς εἶπε δὲν ἔχει κανένα ἄλλο στὸν κόσμο, παρὰ τὸν Παπποῦ στὴν Ὕδρα, πολύ, παρὰ πολὺ γέρο. Ὅταν καὶ αὐτὸς ὁ δεσμὸς τοῦ αἵματος σὲ λίγο τοῦ ἀποκοπῇ, ὁλομόναχο θὰ στροβιλίζεται εἰς τὴ δίνη καὶ εἰς τὰς περιπέτειαις τῆς δυστυχισμένης ζωῆς του.

Ἀλλὰ πολὺ πλέον τραγικὴ εἶναι ἡ ἱστορία τοῦ γέρου τσοπάνου. Αὐτὸς εἶχε ἀδέλφια, εἶχε γυναῖκα, εἶχε παιδιά. Ὅλοι τοῦ ἔφυγαν ἀπὸ καιρό.

—Ἀφοῦ ἀπόμεινα, μᾶς εἶπε, παντέρημος εὑρῆκα δουλειὰ σ᾽ αὐτὸ τὸ νησὶ ὅπου κανένας δὲν βρισκότανε νὰ θέλῃ νὰ ἔρθῃ. Εἶμαι δέκα χρόνια ἐδῶ ἐπάνω καὶ μιὰ φορὰ μονάχα ἔλειψα γιὰ δέκα πέντε μέρες. Ἀγύριζα σὰν τὸ χαμένο πουλί. Τί νὰ κάμω ἐγὼ στὴς πολιτείαις;

Καὶ εἶχε πολὺ μεγάλο δίκηο ὁ ἄμοιρος.

Δέκα χρόνια ἐξορία σ᾽ αὐτὸ τὸ ἐρημόνησο ποῦ τὸ δέρνουν ἡ θάλασσαις; τόσο κοντὰ στὸ Λαύριο, στὸν Πειραιᾶ, στὴν Ὕδρα. Δέκα χρόνια ἐξορία σὰν τοὺς ναυαγοὺς ποῦ ξερνᾶ ἡ θάλασσα σὲ κάποιο ἀπὸ τὰ ἐρημόνησα τοῦ Ὠκεανοῦ!

Εἰς αὐτοὺς τοὺς ἐρημωμένους ἀφήσαμε ὅ,τι εἴχαμε μαζύ μας, γαλέτες, καρπούς, νωπὰς τροφάς, κρασί, κονιάκ.

Λίγο πρὶν κρυφθῇ ὁ ἥλιος ἀπὸ πίσω ἀπὸ τὰ βουνὰ τῆς Αἰγίνης, ἐσαλπάραμε ἀπὸ τὸ νησί, ὅπου μᾶς εἶχαν συνοδεύσει ἕως κάτω, οἱ δύο του κάτοικοι.

Σὲ λίγο μὲ τὰ δυνατὰ κτυπήματα τῆς ἕλικος τοῦ ρυμουλκοῦ, ἔβραζε πίσω μας ἡ θάλασσα καὶ ἄφινε μία ὁλκὸ σὰν ἀφρισμένο γάλα.

Ἐγύριζα πονετικὰ τὸ μάτι σταὶς δύο ἐκείναις δυστυχισμέναις ὑπάρξεις, ὅπου σὲ λίγο ἔσβυσε ἡ θολὴ σιλουέττα τους.

ΕΜ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

Η ΚΑΤΑΡΑ ΤΟΥ ΠΕΥΚΟΥ

«Γιάννη, γιατί ἔκοψες τὸ πεῦκο;
γιατί ; γιατί ;
— Ἀγέρας θἆναι, λέει ὁ Γιάννης
καὶ περπατεῖ.

Ἀνάβει ἡ πέτρα, τὸ λιβάδι
βγάνει φωτιὰ
νάβρισκε ὁ Γιάννης μιὰ βρυσοῦλα
μιὰ ρεματιά !.

Τὸ πεῦκο (ὑπὸ Ζ. Παπαντωνίου)

Μὲς τὸ λιοπύρι, μὲς στὸν κάμπο
νά ἕνα δεντρί. . . .
Ξαπλώθη ὁ Γιάννης ἀπὸ κάτου
δροσιὰ νὰ βρῇ.

Τὸ δέντρο παίρνει τὰ κλαδιά του
καὶ περπατεῖ

«Δὲ θ' ἀνασάνω», λέει ὁ Γιάννης
γιατί ; γιατί ;

2

«Γιάννη, ποῦ κίνησες νὰ φτάσῃς ;
— Στὰ δυὸ χωριὰ
— Κι' ἀκόμα βρίσκεσαι ἐδῶ κάτου
Πολὺ μακρυά».
— «Ἐγὼ πηγαίνω, ὅλο πηγαίνω
Τί ἔφταιξα γώ ;
Σκιάζεται ὁ λόγκος καὶ μὲ φεύγει
γι' αὐτὸ εἶμαι δῶ.

Πότε ξεκίνησα ; Εἶναι μέρες. . . .
γιὰ δυὸ γιὰ τρεῖς. . . .
Ὁ νοῦς μου σήμερα δὲ ξέρω
τ' εἶναι βαρύς».
— «Νά μιὰ βρυσοῦλα, πιὲ νεράκι
νὰ δροσιστῇς»
Σκύβει νὰ πιῇ νερὸ στὴ βρύσι
στερεύει εὐθύς.

3

Οἱ μέρες πέρασαν κι' οἱ μῆνες
φεύγει ὁ καιρὸς
στὸν ἴδιο τόπο εἶναι ὁ Γιάννης
κι' ἄς τρέχῃ ἐμπρός.
Νά τὸ χινόπωρο, νά οἱ μπόρες !
μὰ ποῦ κλαρί
Χτυπιέται ὀρθὸς μὲ τὸ χαλάζι
μὲ τὴ βροχή.
Γιάννη γιατί ἔσφαξες τὸ δέντρο
τὸ σπλαχνικὸ
πούῤῥιχνεν ἴσκιο στὸ κοπάδι
καὶ στὸ βοσκό ;

4

Ὁ πεῦκος μίλαε στὸν ἀέρα
— τ' ἀκοῦς ; τ' ἀκοῦς ;—

καὶ τραγουδοῦσε σὰ φλογέρα
στοὺς μπιστικούς.

Φρύγανο κλαρὶ τοῦ πῆρες
καὶ τὶς δροσιές
καὶ τὸ ρετσίνι του ποτάμι
ἀπ' τὶς πληγές.

Σακάτης ἤτανε κι' ὁλόρθος
ὡς τὴ χρονιὰ
ποὺ τὸν ἐγκρέμισες γιὰ ξύλα
Γιάννη φονιά.

5

— Τὴ χάρι σου ἐρημοκκλησάκι
τὴν προσκυνῶ
βόηθα νὰ φτάσω κάποιαν ὥρα
καὶ νὰ σταθῶ . . .

Ἡ μάνα μου θὰ περιμένῃ
κι' ἔχω βοσκή
κι' εἶχα καὶ τρύγο . . . . Τί ὥρα νάναι
καὶ τί ἐποχή ;

Ξεκίνησα τὸ καλοκαῖρι
— νὰ στοχαστῇς —
κι' ἦρθε καὶ μ' ηὗρεν ὁ χειμῶνας
μεσοστρατίς.

Πάλι ἀλωνάρης καὶ λιοπύρι
πότε ἦρθε ; πῶς ;
Ἅγιε σταμάτισε, τὸ λόγκο
ποὺ τρέχει ἐμπρός.

Ἅγιε, τὸ δρόμο δὲν τὸν βγάνω
— μὲ τὴν καρδιά —
Θέλω νὰ πέσω νὰ πεθάνω
ἐδῶ κοντά.

6

Πέφτει σὰ δέντρο ἀπ' τὸ πελέκι
Βογγάει βαρειὰ

Μακριά του στάθηκε τὸ δάσος,
πολὺ μακριά.
Ἐκεῖ τριγύρω οὔτε χορτάρι
φωνὴ καμμιὰ
Στ' ἀγγάθια πέθανε, στὸν κάμπο
στὴν ἐρημιά.

Z. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

ΟΙ ΚΑΛΛΙΚΑΝΖΤΑΡΟΙ

—Γιαννοῦ ου ου . . . μώρ' Γιαννοῦ ου ου . . .

—Ὄρσεεε . . .

—Μέσα εἶσαι αι αι;

—Μέσαα... κόπιασεεε...

—Μὴ μὲ δαγκώσῃ τὸ σκυλίιι...

—Πέρνα, μὴ σκιάζεσαι. . . . . δὲν εἶναι δῶ, πάει κοντὰ στὰ πρόβατα.

Ἡ γειτόνισσα δρασκέλησε τὸ κατῶφλι καὶ μπῆκε μέσα.

—Καλησπέρα, Γιαννοῦ μου. Τί καλὰ πολεμᾶς;

—Ἄ, τί νὰ πολεμάω, Γιώργενά μου; Νά, κουχλάζω μιὰ χεριὰ λάχανα, γιὰ νὰ ξεγελάσω τὸ γέρο μου ἀποσπεροῦ.[1]

Ξέρεις τί παράξενος ποῦ εἶναι; δὲ δοντιάζει ψωμὶ χωρὶς περοῦνι καὶ χουλιάρι.

—Ἔ!.... γέρος ἄνθρωπος εἶναι Γιαννοῦ μου! ΜΜΜμὴ συκλετίζεσαι.

—Σώπα, καϋμένη Γιώργενα, σώπα!... καὶ νὰ μὴν ἔχῃς δεύτερο χέρι.

. . . . . .

—Ἄμ πῶς καὶ τοῦτο τέτοιαν ὥρα, Γιώργενά μου.

—Ἦρθα, Γιαννοῦ μου, κάτι νὰ σὲ περικαλέσω.

—Ἂν μοῦ περνάῃ Γιώργενά μου . . . ὅ,τι θέλεις.

—Δὲ μοῦ λὲς Γιαννοῦ ἐζύμωσες ἐσύ;

—Ἀκόμα γιατὶ ἤμουνα στὸ ρέμα κ' ἔπλενα. Ἀνάπιασα μοναχὰ τὸ προζύμι. Ἄμ' ἀποφᾶμε θὰ ζυμώσω.

---

1. Ἀποσπεροῦ=τὸ βράδυ.

—Καὶ πάνου κάτου πέτε θὰ φουρνίσῃς ;

—Ὅποτε γένῃ κοντὰ τὸ μεσονύχτι . . . .

—Καϋμένη, ἔλα βρόντα μου καὶ μένα, νὰ ρίξω κι' ἐγὼ δυὸ καρβέλια στὸ δικό σου φοῦρνο.

—Μετὰ χαρᾶς σου, Γιώργενά μου, μετὰ χαρᾶς σου . . .

. . . . . .

Ὁ καλλικάτζαρος ἄκουσε ἀπὸ τὴν καμινάδα τῆς Γιαννοῦς ποῦταν κρυμμένος, ὅλα, τὸ τ' εἶπαν καὶ τί μίλησαν οἱ γειτόνισσες. Ἔτσι πρὶν τὰ μεσάνυχτα, πῆγε καὶ

Συνάντησις καλῶν φίλων.

φώναξε τῆς Γιώργενας βροντῶντας τὴν πόρτα της, μὲ τὴ φωνὴ τῆς Γιαννοῦς ἀπαράλλαχτη. . .

—Γιώργενααααα . . μώρ Γιώργεναα. . . . .

—Ὄρσεεε.

—Ξύπνα γιατὶ φώτισεεε.

—Τώρα, τώρα, ἔφτασααα. . . . .

Ἡ Γιώργενα βγῆκε σὲ λίγο μὲ τὴ πινακωτὴ στὸν ὦμο. Ὁ Καλλικάτζαρος ποῦχε ἀλλάξει σὲ φοῦρνο ἀναμμένο τὸν

αὐτό του, ροβολοῦσε κατὰ τὸ γιαλό. Ἡ Γιώργενα χωρὶς νὰ νοιώσῃ, πήγαινε ἀπὸ κοντά του, νομίζοντας πῶς εἶνε καὶ πῶς καίει ὁ φοῦρνος τῆς Γιαννοῦς.

Φτάνοντας ἔτσι, στὴν ἀκρογιαλιά, σήκωσε ὁ Καλλικάτζαρος τὸ νοῦ καὶ τὰ μάτια τῆς Γιώργενας ἀπὸ τὰ μάγια του. Βλέπει ἀραδιασμένους στὴν ἀκρογιαλιά, ἕνα κοπάδι Καλλικάτζαρους στραβοπρόσωπους, μ᾽ ἕνα μάτι στὸ κούτελο καὶ δυὸ παρακάτω, ἀπὸ δῶ κι᾽ ἀπὸ κεῖ, μὲ δύο πόδια ἕνα ἀνθρωπινὸ κι᾽ ἕνα ἀλογίσιο, μὲ κάτι μαλλιὰ σὰν ἀφάνες μ᾽ ἕνα κορμὶ τσουλάκι καὶ κρατῶντας ὅλοι τους στὰ χέρια ἀπὸ μιὰ φορτωτῆρα. Ὁ ἀρχικαλλικάτζαρος, ἀφοῦ πέναισε τὸν ἄξιο σύντροφό του, διέταξε καὶ τὴν κύκλωσαν ὅλοι τους.

—Ἄ! ἄ! παληόγρηα! . . . . σὺ ὁρμήνευες τὲς χωριανές σου νὰ ρίχνουν στάχτη στὲς γωνιὲς τῶν σπιτιῶν, καὶ ν᾽ ἀφίνουν ἀναμμένο τὴ νύχτα τὸ δαβλὶ στὴ γωνιὰ γιὰ νὰ μὴ μπαίνουμε μέσα; . . . . .

Ἔλα τώρα, ἔλα μὴ χασομερᾶς! ξεντύσου χέρ᾽ χέρ᾽ νὰ ριχτοῦμε στὴ θάλασσα νὰ πλέξουμε γιὰ τὸν κόσμο μας.

—Στοὺς ὁρισμούς σας, παιδάκια μου, στοὺς ὁρισμούς σας! . . . Ἀφίστε με πρῶτα νὰ σᾶς πῶ τοῦ λιναριοῦ τὰ βάσανα καὶ τοῦ Χριστοῦ τὰ πάθη!—ἄχ! ἡ ἔρημη κακόπαθα! . . . ποῦθε νὰ γείρω καὶ ποῦθε νὰ φωνάξω! . . . . . .

—Ἔλα, ἔλα! . . . . κάμε τὶ θὰ κάμῃς πρὶν μᾶς πάρῃ ἡ μέρα.

— . . Ποῦ λέτε, παιδάκια μου, τὸ λινάαααα . . . . τὸ λινάααα . . . τὸ λινάαα . . . ρι τὸ σπέεεε . . τὸ σπέεεε . . . . τὸ σπέεερνουνε . . . τὸ σκαλίιι . . . τὸ σκαλίιιιζουνεε . . . τὸ ποτίιιι . . . τὸ ποτίιιι . . . . . .

—Ἔλα, ἔλα! κάμε γλήγορα σοῦ κρένουμε! . . . . .

—Μὴ μὲ βιάζετε, παιδάκια μου, γιατὶ κόμπιασα! . . .

ἀφίστε με νὰ καταπιῶ τὸν κόμπο ! . . . Ποῦ λέτε παιδάκια μου ! . . . . ποῦ τὸ παράτηκα ; . . . .

—Ἀνάγκασε[1] ἀνάγκασε, δὲν καρτεροῦμε πιά ! . . . . .

— . . . . Ἄ ναί τὸ λινάααα . . . τὸ λινάαα . . . τὸ λινάαρι . . . τὸ θερίιι . . . τὸ θερίιι . . . . . ζουνεε . . . . .

—Παρακάτου κομπόγλωσση, παρακάτου . . .

—Τὸ Χριστόοο . . . τὸ Χριστόοοο . . .—ἄχ Χριστούλη μου δὲ ξημερώνεις ! . . . ἄμ τ' εἶναι τοῦτο ποὖπαθα ἡ ἄρραχνη ! τί μοὔγραφτε ! . . .

—Ἔλα, ἔλα ξεντύσου γιατὶ βιαζόμαστε . . . μᾶς τ' ἀποσώνεις στὴ στράτα ! . . . Ὑμπρὸς συντρόφοι, τραβᾶτε τη μέσα ! . . . Κούντουλα, μούντζουλα τσιέντρα τσιέντρα τὸ τσιεντρί, τὰ μικρὰ μὲς τὴ σακούλα, τὰ μεγάλα καλλικούρα.

—Ἔλα, ἔλα παληόγρηα, πάψε τὲς κλάψες, καὶ πάτα τὰ ξεράδια σου ! . . .

—Ἄστε με παιδάκια μου, νὰ συχωρεθοῦν τἀποθαμένα σας ! ἄστε με νὰ σᾶς τὰ στορήσω οὖλα ! Μὴν εἴσαστε παιδάκια μου ἀκράτηγα ! πομονεῦτε νὰ μάθετε καὶ νὰ μάθετε, παιδάκια μου ! . . . . .

Καμιὰ φορὰ ἀκούστηκε ὁ κόκκορας τοῦ χωριοῦ.

—Ἄ ! ἄ ! τὰ νύχια σου νὰ φᾶς ! . . . Δὲ σὲ σκιαζόμαστε ! . . . μαυροκέφαλος εἶσαι. Ἔμπρὸς τραβᾶτε τη μέσα ! . . κούντουλα μούντουλα . . . σείξου παληόγρηα.

—Μὴ μὲ σούρνετε, παιδάκια μου, νἀποσώσω τοῦ λιναριοῦ τὰ βάσανα καὶ τοῦ Χριστοῦ τὰ πάθη ! . . . Τὸ Χριστόοο . . . ποῦ λέεε . . . ποὺ λέτε, τὸν ἐπιάαα . . . τὸν ἐπιάαα . . .

Ἀκούστη καὶ τὸ δεύτερο λάληµα τοῦ κόκκορα.

—Μαυροκέφαλος εἶσαι δὲ σὲ σκιαζόμαστε.

—Ἄχ ! ἡ ἔρημη ! . . . πότε θὰ γίνῃ ἀσπροκέφαλος νὰ ξημερώσῃ !

—Πάρα κάτου, πάρα κάτου ! . . καὶ μὴν ἀργῆς ! . . .

---

1. *Ἀνάγκασε*=κάμεγρήγορα.

—Γάλια γάλια, παιδάκια μου ! μὴ μ᾽ ἀναγκάζετε ! δὲ σᾶς γελάω ! . . . . εἶνε τὸ γεννητό μου[1] ἔτσι ! . . . . . —Ποῦ λέτε, παιδάκια μου, τὸ Χριστόοο . . . τὸν σταυρώωω τὸν σταυρώσανε ! . . . . οἱ παράαα . . . . οἱ παράνομοι . . .

Ἀκούστη τὸ τρίτο λάλημα τοῦ κόκκορα, καὶ τὸ σημαντῆρι τῆς ἐκκλησιᾶς.

—Ἀσπροκέφαλος εἶναι ! . . . Λακκᾶτε[2] νὰ φεύγουμε τί μᾶς πῆρε ἡ μέρα ! . . . . . ἄϊντε γρηὰ καρακάξα ! . . . καὶ μεῖς, μὰ καὶ σύ . . . . ἐπρόκοψες ! . . . . .

Κ᾽ ἕνας ἕνας ρίχνουνταν στὴ θάλασσα γιὰ τὸν κάτου κόσμο, ἀφίνοντας τὴ Γιώργενα πίσω νὰ τοὺς καταριέται.

Ἡ Γιώργενα γύρισε πίσω στὸ καλύβι της στὰ τέσσερα.

—Γέροοο ! . . . . μῶρε γέροοο ! . . .

—Τ᾽ εἶναι μώρ᾽ γρηά ! . . . . . .

—Σήκω κι᾽ ἄνοιξε γρήγορα ! . . . . .

ΘΕΟΔ. Δ. ΚΛΗΡΟΝΟΜΟΣ

ΤΕΣΣΕΡΑ ΑΔΕΡΦΙΑ

Τέσσερα
(γύριζε γοργά !)
τέσσερα ἀδέρφια στὸ χορὸ ὄξω στοὺς κάμπους σέρνουν
πιασμένα χέρι χέρι,
τοῦ Γεροχρόνου τὰ παιδιὰ
ποῦνε τὰ ἀγόρια ὁμορφονιοὶ κι᾽ ἡ κόρη δίχως τέρι.

Κι᾽ ἡ κόρη
(κοίταξε ὁμορφιές !)
κι᾽ ἡ κόρη πρώτη τραγουδεῖ «τοὺς κάμπους λουλουδίζω»
καὶ τὰ κλαδιὰ φουντώνω,
τοῦ πάσκα φέρνω τὶς χαρές,
«στῆς νύχτας μέσα τὴ δροσιὰ μ᾽ ἀηδόνια ξεφαντώνω».

Τὸ πρῶτο
(μάννα μας γλυκειά !)

---

1 *Τὸ γεννητο μου*=τὸ φυσικό μου. 2. *Λακκᾶτε* = τρέξετε.

τὸ πρῶτο ἀγόρι τραγουδεῖ «Σφαλῆστε τὰ βιβλία
«στὶς ἐξοχὲς νὰ πᾶμε,
«νὰ δροσιστοῦμε στὰ νερά,
«στὸν ἴσκιο τῆς γερομουριᾶς τὰ πωρικὰ νὰ φᾶμε».
Καὶ τ' ἄλλο
(κράτα τὸ χορό!)
καὶ τ' ἄλλο ἀγόρι τραγουδεῖ. «Ὁ τρύγος τώρα ἀρχίζει
«μὲ χαρωπὰ τραγούδια
«σταφύλια κεϊ σταφύλια δῶ,
«πατεῖτε ἄντρες, στοὺς ληνούς, τρυγᾶτε, κοπελούδια!».
Τὸ τρίτο
(ἄ μὰ τί χαρά!)
Τὸ τρίτο λέει «Ὅμως κι' ἐγὼ τὰ παραμύθια φέρνω
«τριγύρω στ' μαγκάλια
«μαζὶ μὲ κάστανα ψητὰ
«Ἁγιοβασίλη φέρνω γώ, ἐγὼ καὶ πορτοκάλια».
Κι' ὅλα τους
(γύριζε γοργά!)
κι' ὅλα τους τραγουδοῦν μαζὶ «Γυρνάμε νύχτα μέρα
«πιασμένα χέρι, χέρι,
«ἐμεῖς τοῦ χρόνου τὰ παιδιά,
«τρεῖς γυοὶ κι' οἱ τρεῖς ὁμορφονιοί, μιὰ κόρη δίχως τέρι»

Α. ΠΑΛΛΗΣ

Η ΠΟΜΠΗ ΤΩΝ ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ*

Τὰ Παναθήναια ἦσαν μεγίστη ἑορτὴ τῶν Ἀθηνῶν, διεκρίνοντο δὲ εἰς μεγάλα καὶ μικρά, καὶ τὰ μὲν μικρὰ ἑωρτάζοντο κατ' ἔτος, τὰ δὲ μεγάλα κατὰ πᾶν τέταρτον ἔτος καὶ διήρκουν περισσοτέρας ἡμέρας ἀπὸ τὰ μικρά.

---

* (Τὸ ἀριστούργημα τῆς ἀρχαίας γλυπτικῆς, τὸ ὁποῖον διεσώθη μέχρις ἡμῶν εἶναι ἡ παράστασις τῆς πομπῆς τῶν Παναθηναίων ἐπάνω εἰς τὴν ζωηφόρον τοῦ Παρθενῶνος. Ἀποτελεῖται ἀπὸ πολλὰ ἀνάγλυφα, δῆλα δὴ ἀπὸ γλυπτικὰς παραστάσεις, αἱ ὁποῖαι δὲν φαίνονται ὁλόκληροι ὅπως τὰ ἀγάλματα, ἀλλὰ ἐξέχουν πολὺ ὀλίγον ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς μαρμαρίνης πλακός. Δυστυχῶς ἐπὶ Τουρκοκρατίας τὰ περισσότερα ἀνάγλυφα ἀπήχθησαν ὑπὸ τοῦ λόρδου Ἔλγιν εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ τώρα ὁ θέλων νὰ ἰδῇ τὸ ἔργον τοῦ Φειδίου πρέπει νὰ ἐπισκεφθῇ τὸ Βρεττανικὸν μουσεῖον. Εἰς τὴν Ἀκρόπολιν ὀλίγιστα ἔμειναν, τὰ ὁποῖα εὐτυχῶς εἶναι ἐκ τῶν ὡραιοτέρων).

Τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς ἑορτῆς τῶν μεγάλων Παναθηναίων ἐγίνοντο διάφοροι μουσικοί, γυμνικοὶ καὶ ἱππικοὶ ἀγῶνες. Εἰς τοὺς μουσικοὺς ἀπηγγέλλοντο ὑπὸ ραψῳδῶν

Ἡ νίκη

τὰ ποιήματα τοῦ Ὁμήρου καὶ ἠγωνίζοντο μεταξύ των αὐληταί, κιθαρισταὶ καὶ ἀοιδοὶ ψάλλοντες μὲ συνοδίαν

αὐλοῦ ἢ κιθάρας. Οἱ γυμνικοὶ ἀγῶνες περιελάμβαναν τὰ συνήθη ἀγωνίσματα, ἤτοι τὸν δρόμον, τὴν πάλην, τὸ παγκράτιον, τὸ πένταθλον, ἠγωνίζοντο δὲ εἰς αὐτοὺς χωριστὰ οἱ ἄνδρες, οἱ ἔφηβοι καὶ οἱ παῖδες. Οἱ ἱππικοὶ συνίσταντο εἰς ἀγῶνας ἵππων μετ' ἀναβάτου ἢ ἵππων συρόντων ἅρματα (ὀχήματα ἐλαφρὰ) ἀλλ' ὑπῆρχον καὶ αὐτῶν διάφορα εἴδη. Παρεκτὸς δὲ τούτων ἀναφέρονται ἀκόμη καὶ οἱ ἐξῆς ἀγῶνες, ἡ πυρρίχη ἤτοι ὄρχησις μὲ ὅπλα, ἡ λαμπαδηδρομία ἤτοι δρόμος ἀνδρῶν κρατούντων ἀναμμένας λαμπάδας καὶ ὁ ἀγὼν εὐανδρίας, κατὰ τὸν ὁποῖον ἑκάστη ἐκ τῶν δέκα φυλῶν, εἰς τὰς ὁποίας ἦσαν διηρημένοι οἱ Ἀθηναῖοι, παρουσίαζε γέροντάς τινας, ἐνίκα δὲ ἡ ἐπιδείξασα τοὺς μᾶλλον θαλεροὺς καὶ ἀκμαίους.

Τέλος, πιθανώτατα ἐτελοῦντο καὶ λεμβοδρομίαι ἢ ἀγῶνες μεγαλειτέρων πλοίων. Τὰ βραβεῖα δὲ τὰ ὁποῖα ἐλάμβανον οἱ νικηταί, ἦσαν στέφανοι, χρήματα καὶ ἔλαιον ἀπὸ τὰς ἱερὰς ἐλαίας τῆς Ἀθηνᾶς, αἱ ὁποῖαι ἦσαν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν πλησίον τοῦ Κολωνοῦ.

Οἱ ποικίλοι οὗτοι ἀγῶνες ἐγίνοντο εἰς διάφορα μέρη καὶ διήρκουν, ὡς εἴπομεν, ἀρκετὰς ἡμέρας, ἐτελείωναν δὲ διὰ τῆς παννυχίδος, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐτελεῖτο ἡ λαμπαδηδρομία. Τὴν ἄλλην ἡμέραν προσέφεραν οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τὴν θεάν των ἐν μεγάλῃ πομπῇ τὸν πέπλον, τὸν ὁποῖον ὕφαιναν εὐγενεῖς παρθένοι τῶν Ἀθηνῶν ἐργαστῖναι ὀνομαζόμεναι. Ἡ προσφορὰ αὐτοῦ ἦτο ὁ κύριος σκοπὸς τῆς ἑορτῆς τῶν Παναθηναίων καὶ διὰ τοῦτο ἐκομίζετο εἰς τὴν Ἀκρόπολιν μὲ μεγάλην τελετήν. Τὴν ἡμέραν ἐκείνην οἱ Ἀθηναῖοι ὅλοι καὶ πλεῖστοι ξένοι συνηθροίζοντο εἰς τὸν ἔξω Κεραμεικὸν (πλησίον τῆς Ἁγίας Τριάδος) καὶ ἐκεῖ ἐτίθεντο εἰς τάξιν. Τὴν πομπὴν διηύθυναν ἰδιαίτεροι ἄρχοντες, ἱεροποιοὶ ὀνομαζόμενοι, ἐλάμβαναν δὲ μέρος εἰς αὐτὴν καὶ λοιποὶ ἄρχοντες τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἱερεῖς καὶ ἱέρειαι καὶ μάντεις διὰ τὰς θυσίας καὶ κήρυ-

κες φροντίζοντες περὶ τῆς τάξεως. Οἱ περισσότεροι ἐκ τῶν πολιτῶν ἠκολούθουν ὡς ὁπλῖται, φέροντες δηλαδὴ ἀσπίδα καὶ λόγχην, οἱ δὲ πλουσιώτεροι ἔφιπποι καὶ μεταξὺ τούτων ἦσαν οἱ λαμπρότεροι καὶ ἀριστοκρατικώτεροι νέοι τῶν Ἀθηνῶν, ἐκ τῶν ὁποίων συνεκροτεῖτο τὸ ἱππικὸν τῆς πόλεως. Ὡδήγουν δὲ τοὺς μὲν πεζοὺς οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ ταξίαρχοι, τοὺς δὲ ἱππεῖς οἱ φύλαρχοι καὶ οἱ ἵππαρχοι. Ἄλλοι τέλος ἤρχοντο ὀχούμενοι ἐπὶ τῶν λεγομένων πομπικῶν ζευγῶν, ἁρμάτων δηλαδὴ ἐκ τῶν ὁποίων πολλὰ τοὐλάχιστον εἶχαν διαγωνισθῇ εἰς τοὺς ἱππικοὺς ἀγῶνας τῶν προηγουμένων ἡμερῶν.

Εἰς μόνην τὴν πομπὴν ἐλάμβαναν μέρος καὶ αἱ κανηφόροι εὐγενεῖς Ἀθηναῖοι παρθένοι, φέρουσαι κάνιστρα καὶ ἄλλα σκεύη χρήσιμα εἰς τὰς θυσίας. Ἐκ τῶν ξένων δὲ ἠκολούθουν πλὴν τῶν διαρκῶς ἐν Ἀθήναις ἐγκατεστημένων καὶ τῶν γυναικῶν καὶ θυγατέρων αὐτῶν, οἱ θεωροί, ἤτοι οἱ ἀντιπρόσωποι ξένων πόλεων — ἰδίως τῶν ἀποικιῶν καὶ τῶν συμμάχων—ἀποστελλόμενοι ἐπίτηδες διὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Παναθηναίων. Τέλος, μέγα μέρος τῆς πομπῆς ἀπετέλουν τὰ ἱερεῖα, ἤτοι οἱ βόες καὶ τὰ πρόβατα τὰ προωρισμένα εἰς θυσίαν, οἱ Ἀθηναῖοι προσέφεραν ἑκατόμβην (θυσίαν ἑκατὸν βοῶν), αἱ δὲ ἀποικίαι καὶ αἱ πόλεις τῶν συμμάχων ἦσαν ὑποχρεωμέναι νὰ στέλλουν μίαν ἀγελάδα καὶ δύο πρόβατα ἑκάστη.

Ἡ πομπὴ αὕτη, ἀφοῦ ἐτίθετο εἰς τάξιν εἰς τὸν ἔξω Κεραμεικόν, ἐξεκίνει καὶ διὰ τοῦ Διπύλου εἰσήρχετο εἰς τὸν δρόμον, ὅστις ἦτο πλατεῖα ὁδὸς φέρουσα εἰς τὴν ἀγορὰν (μεταξὺ Θησείου, στοᾶς Ἀττάλου καὶ Ἀρείου Πάγου), ἀπὸ τὴν ἀγορὰν δὲ ἀνέβαιναν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν. Ὁ πέπλος τῆς Ἀθηνᾶς ἕως ἐκεῖ ἐφέρετο κρεμάμενος ὡς ἱστίον ἀπὸ τὰς κεραίας πλοίου κινουμένου ἐπὶ τροχῶν πρὸ τῆς εἰσόδου δὲ τῆς Ἀκροπόλεως κατεβιβάζετο καὶ ἐκομίζετο εἰς τὸν ναόν.

Τὰ ζῷα (βόες καὶ πρόβατα), ἀνέβαιναν ἐπίσης εἰς τὴν Ἀκρόπολιν καὶ ἐκεῖ ἐθυσιάζοντο, ὁ δὲ κῆρυξ μεγαλοφώνως

Καρυᾶτις τοῦ Ἐρεχθείου τῆς Ἀκροπόλεως

ηὔχετο ὑπὲρ τῆς σωτηρίας καὶ ὑγείας τῶν Ἀθηναίων καὶ

τῶν συμμάχων των. Κατόπιν τὰ κρέατα διεμοιράζοντο εἰς τοὺς πολίτας καὶ ἡ ἑορτὴ ἐπεσφραγίζετο διὰ γενικῆς εὐωχίας κατὰ τὴν ὁποίαν ἔπιναν ἀπὸ μεγάλα ποτήρια τὰ ὁποῖα ἀπὸ τὴν ἑορτὴν ὠνομάζοντο Παναθηναϊκά.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἐφιλοτιμήθησαν νὰ καταστήσουν τὴν ἑορτὴν τῶν Παναθηναίων ὅσον τὸ δυνατὸν λαμπροτέραν καὶ μεγαλοπρεπεστέραν, τὸ πρόγραμμα τῶν ἀγώνων ἦτο ποικιλώτατον, κατὰ δὲ τὴν ἡμέραν τῆς πομπῆς ἡ πόλις ἐπεδείκνυεν εἰς τοὺς ξένους τὸ πλῆθος τῶν ὁπλιτῶν καὶ ἱππέων της, τὸ πλῆθος τῶν ἄλλων πολιτῶν, τὸν πλοῦτον τοῦ δημοσίου καὶ τῶν ἰδιωτῶν καὶ τὸν μέγαν ἀριθμὸν τῶν ὑπηκόων πόλεων. Τὴν λαμπρὰν αὐτὴν πομπὴν λοιπὸν ἠθέλησεν ὁ Φειδίας νὰ παραστήσῃ ἐπὶ τῆς ζωοφόρου τοῦ Παρθενῶνος καὶ τὴν παρέστησε μὲ τέχνην καὶ δεξιότητα ἀξίαν τῆς μεγαλοφυΐας του, διότι δὲν προσεπάθησε νὰ ἐπεικονίσῃ ὅλας ἐκείνας τὰς χιλιάδας λαοῦ παρελαύνοντος μὲ τάξιν καὶ ὁμοιόμορφον σχῆμα—ἡ εἰκὼν θὰ ἦτο τότε μικροπρεπὴς καὶ μονότονος—ἀλλὰ παρέθεσεν ἐκ τῆς ὅλης πομπῆς διαφόρους χαρακτηριστικὰς σκηνὰς πλήρεις ζωῆς καὶ κάλλους. Εἰς τὴν ἀνατολικὴν πλευράν, ὅπου ἦτο ἡ εἴσοδος τοῦ ναοῦ, παριστάνοντο ἡ Ἀθηνᾶ, ὁ Ζεύς, ἡ Ἥρα καὶ ἄλλοι θεοί, ἐλθόντες νὰ λάβουν μέρος εἰς τὴν ἑορτὴν καὶ τὴν θυσίαν, ἐν τῷ μέσῳ δὲ αὐτῶν εἰκονίζετο ἡ παράδοσις τοῦ πέπλου. Τὰς ἄλλας πλευρὰς ἐπλήρουν ἄνδρες νέοι καὶ προσβύτεροι μὲ μακρὰ ἱμάτια, στηριζόμενοι εἰς τὰς βακτηρίας των καὶ συνδιαλεγόμενοι, ἄλλοι ἔφιπποι καλπάζοντες ἢ ἐπὶ ἁρμάτων ὀχούμενοι, ἄλλοι ὁδηγοῦντες τὰ θύματα, ἄλλοι φέροντες ἀγγεῖα πλήρη οἴνου καὶ ἄλλοι αὐλοῦντες, πρὸς τούτοις παρθένοι φοροῦσαι πολυπτύχους χιτῶνας καὶ βαστάζουσαι σκεύη ἱερὰ ἢ ἡσύχως ἱστάμεναι. Ἡ μεγάλη αὐτὴ ποικιλία, ἡ θελκτικὴ σεμνότης τῶν παρθένων, ἡ ἐλευθέρα καὶ ἀβίαστος στάσις τῶν συνδιαλεγομένων ἀνδρῶν, ἡ ζωηρότης τῶν ἵππων, ἡ δύναμις τῶν δυσ-

τροπούντων βοῶν καὶ τέλος ἡ χάρις ὅλων τῶν μορφῶν καὶ τῶν κινήσεων αὐτῶν μαρτυροῦν, ὅτι ἡ ζωοφόρος εἶναι ἀληθῶς ἔργον μεγάλου καλλιτέχνου.

Χ. ΤΣΟΥΝΤΑΣ

ΚΛΕΦΤΟΤΡΑΓΟΥΔΟ

Τότες παιδί μου, ποὔχαμε παλαιϊκιὰ συνήθεια
Ποῦ τρέχαμε τὸ θεριστὴ μ᾽ ἀφέσωτο κεφάλι
Ποῦ τὸ χειμῶνα ὀρθάνοιχτα τὰ μελαψά μας στήθια
Καταφρονοῦσαν τῶν βουνῶν τὴν ἄγρια ἀνεμοζάλη.

Τότες ποῦ τῆς σκληρᾶς σκλαβιᾶς μᾶς θέριζε ἡ κατάρα
Μὰ μὲ τὸ χέρι στὸ σπαθί, τὸ χέρι στὸ πιστόλι,
Νἄρθῃ ἡ στιγμὴ μ᾽ ἀβάσταχτη προσμέναμε λαχτάρα
Καὶ νὰ χυθοῦμε ἀπὸ στεριὰ καὶ θάλασσα ὡς στὴν Πόλη.

Τότες στοὺς κλέφτικους καιρούς, στὰ χρόνια τὰ δικά μου
Σαπίλα πρὶν τὰ κόκκαλά μας φάει ὡς τὸ μελοῦδι,
Σὰν τὸ τραγοῦδι πούβγαλα μὲ δάκρυα ἀπ᾽ τὴ καρδιά μου
Τέτοιο, παιδί μου, λέγαμε γέροι καὶ νιοὶ τραγοῦδι.

Τότες μὲ κάθε Κεριακὴ καὶ μ᾽ ἅγιου κάθε σκόλη
Τὰ παλληκάρια πάγαιναν νωρὶς νὰ προσκυνήσουν
Καὶ ἔπειτα μέσα στὰ ἄσπρα τους λαμποκοπῶντας ὅλοι,
Ἐβγαιναν ὄξω στὸ συρτὸ χεροπιαστοὶ νὰ στήσουν.

Τότες στὴν ἐκκλησιὰ μπροστὰ πετοῦσαν τὴ καπότα
Καὶ ἐνῶ τὴ κόμη τὴ χυτὴ τ᾽ ἀγέρι τους φυσοῦσε
Ἔπιανε τὸ χορὸ ὁ παππᾶς μὲ τὸ τραγοῦδι πρῶτα
Κι᾽ ὅλη κατόπι ἡ λεβεντιὰ στὸν κύκλο τραγουδοῦσε!

Α. ΠΑΛΛΗΣ.

Ο ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΣ ΣΥΝΤΡΟΦΟΣ ΤΟΥ ΑΝΔΡΟΥΤΣΟΥ

Ἤμουν ἀκόμα πολὺ παιδὶ ὅταν τὸν εἶδα.

Ναί! Τὸν τελευταῖο συμπολεμιστὴ τοῦ Ἀνδρούτσου! τὸν ἐπρόφθασα.

—Σ᾽ αὐτὸ τὸ σπίτι, μοῦ εἶπαν, ἔμπα καὶ θὰ τὸν ἰδῇς.

Ἔβγαλα τὸ μαθητικό μου καπέλλο καὶ προχώρησα σιγά. Θὰ ἦταν ἐννενήντα ἐτῶν ὁ γέρος. Ἐκαθόνταν στὴ μέση τῆς μοναδικῆς κάμαρας τοῦ σπητικοῦ, σ' ἕνα σκαμνί, ἀκίνητος, κρατῶντας μιὰ μαγκούρα γερὴ ἀπὸ πρινάρι καὶ φορῶντας τὸ μεγάλο φέσι του ὀρθό. Δὲν μιλοῦσε. Μὲ τὰ γεροντικά του μάτια, κόκκινα σὰν τὸ καμμένο κάρβουνο, ἔβλεπε τὰ περασμένα . . . . . .

Λέοντες ἐν κινδύνῳ

Ὅταν πήγαμε καὶ σταθήκαμε μπροστά του μᾶς κύτταξε. Ἡ φουστανέλλα του, φτωχὴ ἔπεφτε στὰ γόνατά του. Τὸ σιλάχι του δὲν εἶχε παρὰ λίγα κεντήματα. Τὸ ἀνοιχτό του στῆθος ἦταν τοῖχος χορταριασμένος καθὼς τοῦ Ὀδυσσέα τοῦ Ἀρχηγοῦ του. Στὸ ροῦχο του κρεμόνταν ἕνα στολίδι—ἕνα παράσημο. Αὐτὸ τὸ δεῖγμα τῆς εὐγνωμοσύνης ἐπρόφθασε καὶ τοῦ ἔδωσε τὸ Ἑλληνικὸ Βασίλειο, τὸ Κράτος ποῦ αὐτὸς ὁ πολεμιστὴς τῆς Γραβιᾶς τὸ εἶχε θεμελιώσει.

Τὸν κυττάζαμε. Καὶ κανένας δὲν τολμοῦσε νὰ μιλήσῃ.

Μόνο σ' ἐμένα πού ἤμουν ἐννηὰ ἐτῶν, εἶχε μείνει τὸ θάρρος·
Τὸν ἐρώτησα ἂν θυμᾶται τὸ χάνι.
—Σὰν τώρα δά, εἶπε.
Τὸν ξαναρώτησα πῶς δὲν ἐφοβήθηκε τοὺς Τούρκους.....
Χαμογέλασε
— Παιδί μου, εἶπε, σὲ τέτοιες μεγάλες στιγμὲς γίνεται παλληκάρι κι' ὁ πλέον δειλός.....
Θὰ στάθηκα μπροστά του ὡς μιὰ ὥρα.
Ἀπὸ τότε πέρασαν χρόνια. Ὁ τελευταῖος σύντροφος τοῦ Ἀνδρούτσου κοιμᾶται στὴ γῆ, ἐκεῖ κοντὰ στὴ Γραβιᾶ. Ὅμως κάθε φορὰ ποῦ ἀκούω ἁρματωλίκο τραγοῦδι τὸν ξαναβλέπω !

ΖΑΧ Λ. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

ΤΟ ΠΟΤΑΜΑΚΙ

«Ἀπὸ ποῦ εἶσαι ποταμάκι;
—Ἀπὸ κεῖνο τὸ βουνό
—»Πῶς τὸν λέγαν τὸν παππού σου;
—Σύννεφο στὸν οὐρανὸ
—»Ποιά 'ναι ἡ μάννα σου;—Ἡ μπόρα
—»Πῶς κατέβηκες στὴ χώρα;
—Τὰ χωράφια νὰ ποτίσω
καὶ τοὺς μύλους νὰ γυρίσω
—Στάσου νὰ σ' ἰδοῦμε λίγο
ποταμάκι μου καλό.
—Βιάζομαι πολὺ νὰ φύγω
ν' ἀνταμώσω τὸ γιαλό.

ΖΑΧ. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

Η ΑΡΑΧΝΗ

Μία φορὰ καὶ ἕναν καιρὸ ζοῦσε μία κόρη ποῦ τὴν ἔλεγαν Ἀράχνη. Ἦταν ψηλή, περήφανη, καὶ ἐπιτήδεια σ' ὅλες

τὶς δουλειές. Μιὰ ἐργασία ὅμως προτιμοῦσε πάνω ἀπ' ὅλες, σκυμμένη στὸν ἀργαλειό της ὅλη μέρα ὕφαινε. Μόνη της ἔκλωθε τὸ νῆμα, λεπτὸ καὶ γυαλιστερό, ἔπειτα τὸ τέντωνε στὸ τελάρο καὶ ἄρχιζε τὴ δουλειά. Γοργὰ καὶ ἐπιτήδεια τὰ λεπτά της δάχτυλα πετοῦσαν τὴν σαΐτα καὶ τὰ χέρια της γεννιοῦνταν ἀριστουργήματα. Χαμογελῶντας περνοῦσε τὸ χέρι

Τὸ παραμῦθι τῆς γιαγιᾶς. (ὑπὸ Ν. Γκύζη)

ἀπάνω στὸ μαλακὸ ὕφασμα καὶ χαίρουνταν τὴν ὀμορφιά του.

Σὰν ἐκείνην καμιὰ γυναῖκα δὲν ὕφαινε!

Τὸ ἤξερε καὶ τὸ εἶχε καμάρι καὶ μιὰ μέρα εἶπε:

—Κανένας δὲν μὲ περνᾶ στὴν τέχνη μου, οὔτε ἄνθρωπος, οὔτε Θεός, οὔτε καὶ αὐτὴ ἡ μεγάλη Ἀθηνᾶ!

Τ' ἄκουσε ἡ Ἀθηνᾶ, καὶ πολὺ τῆς βαρυφάνηκε. Ἐκείνη εἶχε μάθει τὶς γυναῖκες νὰ ὑφαίνουν καὶ τώρα ἔβγαινε ἕνα θνητὸ κορίτσι καὶ τολμοῦσε νὰ πῇ τέτοιο λόγο;

«Ντύθηκε γρηὰ γυναῖκα καὶ κατέβηκε στὴ Γῆ. Ἀπὸ τὴν ἀνοιχτὴ πόρτα τῆς Ἀράχνης ἔβλεπε τὴν κόρη στὸν ἀργαλειό της νὰ τραγουδᾷ καὶ τὰ σκαλιστὰ βαρίδια σειοῦνταν μὲ τὸν ἄνεμο καὶ τὸ ζωηρό τους κουδούνισμα συνώδευε τὸ τραγοῦδι της.

Ἡ γρηὰ μπῆκε μέσα.

« Ὡραία εἶνε ἡ δουλειά σου, κόρη μου »εἶπε μὲ τσακισμένη γεροντικὴ φωνή». Ἀλήθεια, χάρη νὰ ἔχῃ ἡ Ἀθηνᾶ, ἡ ἀθάνατη ποὺ ἔδωσε στὶς γυναῖκες τὸν ἀργαλειὸ καὶ τὶς ἔμαθε λίγη ἀπὸ τὴν τέχνη της!

Ἡ Ἀράχνη τὴν κύτταξε καὶ χαμογέλασε

«Λίγη ἀπὸ τὴν τέχνη της λές; ἡ Ἀθηνᾶ ἄρα γε ξέρει νὰ κάνῃ ὕφασμα σὰν αὐτό; κύτταξέ το !

Καὶ μὲ γρήγορη κίνησι ἔσπρωξε τὰ χτένια καὶ σταμάτησε τὴ δουλειά της, νὰ δῇ ἡ γρηὰ τὸ ἔργο της, ἐκείνη ὅμως κούνησε τὸ κεφάλι της.

« Πρόσεχε, κόρη μου, εἶπε, μὴ λὲς τέτοια λόγια. Ποιός ξεπερνᾶ ποτὲ τοὺς θεούς; Ὡραῖο εἶναι τὸ ἔργο σου, δὲν λέγω μὰ μετριέται μὲ τίποτε, ποὺ βγαίνει ἀπὸ ἀθάνατα χέρια;»

Ἡ Ἀράχνη ἔγυρε λίγο τὸ κεφάλι καὶ ὕψωσε κοροϊδευτικὰ τὰ φρύδια της.

«Ἔτσι νομίζεις, μάννα;» καὶ ἄρχισε πάλι νὰ ρίχνῃ τὴ σκύτα « κρῖμα ποὺ δὲν μᾶς ἀκούει ἡ Ἀθηνᾶ, νὰ ἤρχουνταν νὰ μετρηθοῦμε. Κ' ἐγὼ ἤθελα νὰ ἔβλεπα τὴν τέχνη της ποὺ τόσο τὴν ὑμνοῦν! . .

« Ἀλήθεια θὰ τὸ ἤθελες; » ρώτησε ἡ γρηά.

« Ἀφοῦ σοῦ τὸ λέγω; » ἀπήντησε ἀδιάφορα ἡ κόρη.

« Ἐδῶ εἶμαι λοιπόν! », φώναξε ἡ Ἀθηνᾶ, πετώντας τὰ κουρέλια της καὶ δείχνοντας τὴν ἀληθινή της μορφή, « καὶ τώρα θέλεις νὰ μετρηθοῦμε;»

Τὴν κύτταξε κατὰ πρόσωπον ἡ Ἀράχνη καὶ δὲν φοβήθηκε α της μάτια.

«Τὸ θέλω, εἶπε, νά ἕνας ἀργαλειὸς τεντωμένος καὶ ἕτοιμος».

Κάθησε ἡ Ἀθηνᾶ καὶ ἄρχισε νὰ ὑφαίνῃ, ἀλήθεια, καὶ εἰς τὰ γυναικεῖα ἔργα ἦταν ἐπιτήδεια ἡ πολεμικὴ θεά!

Μὲ σουφρωμένα φρύδια ἐργάζουνταν στὸν ἀργαλειό της καὶ πάσκιζε νὰ κάμῃ τέλειο τὸ ὕφασμά της,γιατὶ βαθειὰ τὴν εἶχαν πληγώσει τὰ λόγια τῆς κόρης. Καὶ λίγο λίγο μάκρενε τὸ ὕφασμα καὶ ἦταν ὡραιότατο, λεῖο καὶ λεπτό. Παρίστανε διάφορες σκηνὲς πολεμικές, σωροὺς ἀπὸ πτώματα, ὅπλα σπασμένα, ἄλογα πληγωμένα, πολεμιστὲς ματωμένους, ποῦ ἀκόμα βαστοῦσαν τὸ σπαθί. Σ' ὅλες ὅμως τὶς μάχες ἀπὸ μιὰ μεριὰ οἱ Θεοὶ νικηφόροι καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη οἱ ἄνθρωποι νικημένοι καὶ σπασμένοι.

Σήκωσε μὲ καμάρι τὸ κεφάλι της ἡ Ἀθηνᾶ.

Ἀλήθεια, ὡραιότερο πρᾶγμα δὲν εἶχε ξαναϊδεῖ μάτι ἀνθρώπινο. Γύρισε καὶ κύτταξε τὴν Ἀράχνη μὲ περιφρόνησι.

Λεπτὴ καὶ λυγερὴ ἔσκυβε στὸν ἀργαλειό της ἡ κόρη καὶ τ' ἄσπρα της χέρια πηγαινοέρχουνταν. Τὰ μάτια της γιάλιζαν ἀπὸ χαρὰ καὶ τὰ μάγουλά της ἦταν ροδοκόκινα.

Ὅμορφα ἦσαν καὶ τ' ἄλλα της ἔργα, μὰ σὰν κι' αὐτὸ κανένα δὲν ἦταν. Στὸ ὕφασμα ἔβλεπες διάφορες εἰκόνες ἁρμονικὲς καὶ ζωντανὲς ὅπου πάντα ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου νικοῦσε τὴν δύναμι τῶν θεῶν, καὶ τόσο τέλεια ἐργασμένο ἦταν ποὺ λὲς καὶ ἄκουγες τὰ δέντρα νὰ μουρμουρίζουν καὶ τὰ πουλιὰ νὰ κελαϊδοῦν.

Τὸ εἶδε ἡ Ἀθηνᾶ καὶ μαύρισε ἡ καρδιά της.

Ἡ τέχνη της δὲν ἔφτασε ὡς ἐκεῖ.

Ὅταν ὅμως σήκωσε τὰ μάτια ἡ κόρη καὶ χαμογελῶντας κύτταξε τὴ θεὰ βέβαιη γιὰ τὴ Νίκη της ὁ θυμὸς κυρίευσε τὴν Ἀθηνᾶ.Ἄρπαξε τὸ ἀριστούργημα τῆς Ἀράχνης, τὸ ξέσχισε καὶ τὸ πέταξε εἰς τὸ πρόσωπο τῆς κόρης.

Ἡ προσβολὴ ἔτσουξε τὴν Ἀράχνη. Πετάχτηκε ἀπάνω,

ὄχι πιὰ γελῶντας, μὰ ὠργισμένη καὶ κείνη καὶ ἀπειλητικὰ ὠρθώθηκε ἐμπρὸς στὴν Ἀθηνᾶ.

Ἀλλὰ ἀκόμα δὲν εἶχε ἐκδικηθῇ ἀρκετὰ ἡ θεά, καὶ μὲ γρήγορη κίνησι χτύπησε μὲ τὸ ραβδί της τὴν κόρη στὸν ὦμο καὶ ἀμέσως ζάρωσε τὸ ὄμορφο κορμί, μίκρινε καὶ μαύρισε καὶ ἔγεινε ζωῦφιο μικρό, μαυριδερὸ μὲ μεγάλο κεφάλι καὶ λεπτὰ ποδαράκια.

«Ἔτσι τιμωροῦνται ὅσοι προσβάλλουν τοὺς θεούς» φώναξε ἡ Ἀθηνᾶ. «Ὕφαινε τώρα, ὕφαινε ἀδιάκοπα, ἄλλη δουλειὰ δὲν θὰ ἔχῃς στὴ ζωή, μὰ ὁ Ἄνεμος θὰ σοῦ σχίζῃ τὸ ἔργο σου, ὅπως στὸ ἔσχισα ἐγὼ καὶ πάντα μοναχή σου θὰ κλαῖς τὴ μοῖρά σου!».

Καὶ ἀπὸ τότε ἡ Ἀράχνη ὅλο ὑφαίνει καὶ ὅλο καταστρέφεται ἡ ἐργασία της. Κρυμμένη σὲ γωνιὲς καὶ χαμηλόκλαδα γυρεύει νὰ ξεχάσῃ τὴ ντροπή της, μὰ ἡ δυστυχία τὴν ἔκανε κακιὰ καὶ ὅ,τι πέσῃ στὸν ἱστό της ἡμῦγα ἢ ἄλλο κανένα ζωϋφάκι, τὸ σκοτώνει καὶ τὸ τρώγει ἀλύπητα.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΔΕΛΤΑ

ΤΑ ΤΕΜΠΗ

Τὰ τέμπη εἶναι μία τῶν ὡραιοτάτων τοποθεσιῶν τῆς Γῆς. Μεταξὺ τοῦ Ὀλύμπου καὶ τῆς Ὄσσης, τῶν δύο τούτων ὑψηλοτάτων τῆς Θεσσαλίας ὀρέων, ὑπάρχει ἄνοιγμα στενόν, διὰ τοῦ ὁποίου ρέει ὁ Πηνειὸς ποταμός. Τὸ ἄνοιγμα τοῦτο ἔχει μῆκος τεσσαράκοντα σταδίων, 7,400 ὀργυιῶν δηλαδὴ καὶ πλάτος ποῦ μὲν ἑκατὸν ποδῶν, ποῦ δὲ καὶ ὀλίγον τι περισσότερον.

Ἡ καλλονὴ καὶ ἡ μεγαλοπρέπεια τοῦ τόπου τούτου εἶναι ἀπερίγραπτος. Ἀριστερὰ καθὼς κατέρχεταί τις ἐκ τῆς Θεσσαλίας πρὸς τὴν θάλασσαν, ὑψοῦται μεγαλοπρεπέστατος μέχρι τῶν ἄστρων ὁ περίφημος εἰς ὅλον τὸν κόσμον Ὄλυμπος.

Τὸ ὕψος καὶ ὁ ὄγκος αὐτοῦ εἶναι καταπληκτικά! Ἐπὶ τῶν πολλῶν καὶ ἀποτόμων βράχων αὐτοῦ, εἰς τοὺς ὁποίους φανε-

Τοπεῖον μὲ πετῶντα

Σ. ΧΑΛΚΙΟΠΟΥΛΟΣ

ρώτατα διακρίνονται τὰ ἴχνη ἀπείρων κεραυνώσεων, ἔχουσι τὰς φωλεὰς αὐτῶν οἱ ἀετοί, οἵτινες οὐχὶ σπανίως φαίνονται καὶ ὑπὲρ τὰς κεφαλὰς τῶν ὁδοιπόρων πετῶντες εἰς τὸ ἀπέ-

ραντον ἐκεῖνο χάος. Δεξιὰ ὑψοῦται ἡ Ὄσσα μέχρι τῶν ἄστρων καὶ αὐτὴ ὑψηλή, ἀλλ' ἡμερωτέρα, πλήρης δένδρων ὑψηλοτάτων.

Μεταξὺ τῶν δύο τούτων ὑψηλοτάτων ὀρέων ἐκτείνεται στενώτατός τις χῶρος καὶ ἐν τῷ μέσῳ αὐτοῦ ρέει ἤρεμος καὶ μεγαλοπρεπὴς ὁ Πηνειὸς ποταμός. Ἔνθεν καὶ ἔνθεν παντα-χοῦ δένδρα ὑψηλὰ καὶ πυκνόφυλλα. Ὁ κισσὸς πυκνότατος καὶ θαλερώτατος περιελίσσεται περὶ τοὺς κορμοὺς καὶ τοὺς κλώνους τῶν δένδρων ἀπὸ τῆς ρίζης μέχρι τῆς ὑψηλοτάτης κορυφῆς αὐτῶν. Φαίνονται δὲ καταπράσινα τὰ δένδρα. Οὐδα-μοῦ διακρίνεται μέρος ξυλῶδες. Οἱ βράχοι εἶναι κεκαλυμμένοι ὑπὸ χόρτων πυκνοτάτων. Πέτρα καὶ χῶμα οὐδαμοῦ φαίνεται.

Ὁ ἄνθρωπος οὐδὲν ἄλλο βλέπει ἢ ὄγκους καταπρασία νους παμμεγίστους. Θέαμα θαυμάσιον καὶ τερπνότατον εἰς τοὺς ὀφθαλμούς! Κατὰ τὰ χαμηλότερα μέρη τῶν ὀρέων θάλ-λουτιν ὑψηλότατα καὶ θαλερώτατα δένδρα καὶ σκιάδες ἄπει-ροι, πολὺ εὐχάριστοι εἰς τοὺς ὁδοιπόρους καὶ ἐν γένει εἰς πάντα ἐκεῖ καταφεύγοντα κατὰ τὸ θέρος.

Κρῆναι πολλαὶ ἔνθεν καὶ ἔνθεν ἀδιακόπως ῥέουσιν, πηγαὶ κατὰ χιλιάδας ἀναβλύζουσιν, ρυάκια ἄπειρα κυλίουσι τὰ ψυχρὰ καὶ καθαρὰ ὕδατα αὐτῶν διὰ μέσου τῶν πυκνοτά-των δένδρων καὶ κάτωθι τῆς ἀνθηροτάτης καὶ παχυτάτης χλόης. Αἱ πέρδικες καὶ οἱ κόσσυφοι, αἱ ἀκανθυλλίδες καὶ αἱ ἀηδόνες, καὶ ὅλον τὸ θεῖον γένος τῶν χαριεστάτων ᾠδικῶν πτηνῶν ἀπὸ πρωΐας μέχρι βαθείας νυκτὸς κατὰ χιλιάδας καὶ μυριάδας ἐπὶ τῶν δένδρων καθήμενα ψάλλουσιν ἁμιλλώμενα ποῖον νὰ κελαδήσῃ καλλίτερον τοῦ ἄλλου.

Ἀργὰ—ἀργὰ δὲ καὶ ἄπαλὰ—ἄπαλά, ὡς ἔλαιον, κυλίει τὰ ὕδατα αὐτοῦ διὰ μέσου τῶν ὡραιοτάτων τούτων Τεμπῶν ὁ βαθὺς Πηνειός. Ἡ σκιὰ ἡ γινομένη ὑπὸ τῶν ὑψηλοτάτων καὶ πυκνοφύλλων δένδρων τῶν πυκνότατα παρὰ τὰς ὄχθας αὐτοῦ

φυομένων, εἶναι παχυτάτη. Αἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου ποτὲ δὲν διαπερῶσι τὸ πυκνὸν φύλλωμα τῶν ὑψικορύφων τούτων δένδρων, δι' ὃ καὶ πλέουσι τὸν ποταμὸν καὶ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ καυστικωτάτου θέρους οἱ πλέοντες ὑπὸ σκιὰν παχεῖαν καὶ δροσεράν.

Ἐνταῦθα συνέρχονται καὶ πανηγυρίζουσι καὶ διασκεδάζουσιν οἱ ἄνθρωποι, οἱ κατοικοῦντες εἰς τὰ περίχωρα, ἀποθαυμάζοντες τὴν καλλονὴν καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν τῆς λαμπρᾶς ταύτης φύσεως.

ΧΑΡ. ΠΑΠΑΜΑΡΚΟΥ

ΤΟ ΓΕΦΥΡΙ ΤΗΣ ΑΡΤΑΣ

Σαράντα πέντε μάστοροι κ' ἑξῆντα μαθητᾶδες
γιοφῦριν ἐθεμέλιωναν 'στῆς Ἄρτας τὸ ποτάμι.
Ὁλημερὶς τὸ χτίζανε, τὸ βράδυ ἐγκρεμιζόταν.
Μοιριολογοῦν οἱ μάστοροι καὶ κλαῖν' οἱ μαθητᾶδες.
Ἀλίμονο 'στοὺς κόπους μας, κρῖμα 'στοῖς δουλεψαῖς μας,
ὁλημερὶς νὰ χτίζουμε, τὸ βράδυ νὰ γκρεμειέται.

(Παρὰ πλείστοις λαοῖς ἐπικρατεῖ ἡ δοξασία, ὅτι πρὸς στερέωσιν καὶ προφύλαξιν ἀπὸ οἱουδήποτε κινδύνου παντὸς κτίσματος ἀπαίτεῖται νὰ προσηλωθῇ εἰς αὐτὸ ζῷον, κατορυττόμενον εἰς τὰ θεμέλια ἢ ἐντειχιζόμενον· ὅσον δ' εὐγενέστερον εἶναι τὸ ζῷον, τόσον μεγαλειτέραν θεωρεῖται ὅτι ἔχει δύναμιν πρὸς προστασίαν τοῦ κτίσματος. Εἰς τὴν δοξασίαν ταύτην ἀναφέρονται καὶ ἀρχαῖοι ἑλληνικοὶ μῦθοι καὶ βυζαντιναὶ παραδόσεις περὶ θυσίας ἀνθρώπων κατὰ τὴν θεμελίωσιν μεγάλων οἰκοδομημάτων. Ἡ ψυχὴ τοῦ θύματος ὑπετίθετο ὅτι διὰ τῶν ὑπερφυσικῶν δυνάμεων, τὰς ὁποίας ἔχουν αἱ ἐπὶ τῆς γῆς ἀπολελυμέναι τῶν δεσμῶν τοῦ σώματος ψυχαί, ἠδύνατο νὰ προσλαμβάνῃ κατ' βούλησιν παντοίας μορφὰς καὶ εἶχε ρώμην ὑπεράνθρωπον, προωρισμένη δὲ νὰ φυλάττῃ καὶ περιέπῃ τὸ οἰκοδόμημα, εἰς τὸ ὁποῖον προσηλώθη ἦτο φοβερὰ εἰς τοὺς ἐπιχειροῦντας νὰ τὸ παραβλάψωσι καὶ ἱκανὴ ν' ἀποτρέπῃ τοὺς ἀπειλοῦντας αὐτὸ κινδύνους. Τὸ θῦμα ἐγίνετο τὸ στοιχειὸ τοῦ οἰκοδομήματος, διὸ στοιχείωσις ἐλέγετο ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν ἡ διὰ θυσίας οἰκοδόμησις.

Πουλάκι ἐδιάβη κ᾽ἔκατσε ἀντίκρυ ᾽στὸ ποτάμι,
δὲν ἐκελάϊδε σᾶν πουλί, μηδὲ σᾶν χελιδόνι,
παρὰ ἐκελάϊδε κ᾽ ἔλεγε, ἀνθρώπινη λαλίτσα.
«Ἄ δὲ στοιχειώσετε ἄνθρωπο, γιοφῦρι δὲ στεριώνει
καὶ μὴ στοιχειώσετε ὀρφανό, μὴ ξένο, μὴ διαβάτη,
παρὰ τοῦ πρωτομάστορα τὴν ὄμορφη γυναῖκα,
πόρχεται ἀργὰ τ᾽ ἀποταχύ, καὶ πάρωρα τὸ γιόμα».
Τ᾽ἄκουσ᾽ ὁ πρωτομάστορας καὶ τοῦ θανάτου πέφτει.
Πιάνει, μηνάει τῆς λυγερῆς μὲ τὸ πουλὶ τἀηδόνι.
᾽Αργὰ ντυθῇ, ἀργὰ ἀλλαχτῇ, ἀργὰ νὰ πάῃ τὸ γιόμα,
ἀργὰ νὰ πάῃ καὶ νὰ διαβῇ τῆς Ἄρτας τὸ γιοφῦρι
καὶ τὸ πουλὶ παράκουσε, κι᾽ ἀλλοιῶς ἐπῆγε κ᾽ εἶπε·
«Γοργὰ ντύσου, γοργὰ ἄλλαξε, γοργὰ νὰ πᾷς τὸ γιόμα,
γοργὰ νὰ πᾷς καὶ νὰ διαβῇς τῆς Ἄρτας τὸ γιοφῦρι.»
Νά τηνε καὶ ἐξανάφανεν ἀπὸ τὴν ἄσπρη στράτα.
Τὴν εἶδ᾽ ὁ πρωτομάστορας, ῥαγίζεται ἡ καρδιά του.
᾽Απὸ μακρυὰ τοὺς χαιρετᾶ κι᾽ ἀπὸ κοντὰ τοὺς λέει :
«Γειά σας χαρά σας, μάστοροι καὶ σεῖς οἱ μαθητᾶδες,
μὰ τί ἔχει ὁ πρωτομάστορας κ᾽ εἶναι βαργωμισμένος ;
Τὸ δαχτυλίδι τὄπεσε ᾽στὴν πρώτη τὴν καμάρα,
καὶ ποιός νὰ μπῇ καὶ ποιός νὰ βγῇ τὸ δαχτυλίδι νά βρη;
Μάστορα μὴ πικραίνεσαι κ᾽ ἐγὼ νὰ πά᾽ σ᾽ τὸ φέρω,
ἐγὼ νὰ μπῶ, κ᾽ ἐγὼ νὰ βγῶ, τὸ δαχτυλίδι νά βρω.»
Μηδὲ καλὰ κατέβηκε, μηδὲ ᾽στὴ μέσ᾽ ἐπῆγε,

Εἰς τοιαύτην παράδοσιν στηρίζεται καὶ τὸ πανελλήνιον τραγοῦδι τοῦ γιοφυριοῦ τῆς Ἄρτας, τοῦ ὁποίου παραλλαγαὶ ἀναφέρονται καὶ εἰς ἄλλας γεφύρας ἢ οἰκοδομήματα (οἷον τῆς γεφύρας τοῦ Σπερχειοῦ, τοῦ Πηνειοῦ, τῶν Ἀδάνων, τῆς βρύσης τῆς Ἀράχοβας, τοῦ ὑδραγωγείου τῶν Δέρκων κλπ). Παρέλαβον δὲ τὴν ἑλληνικὴν ταύτην παράδοσιν, προσαρμόσαντες εἰς ἐπιχώρια οἰκοδομήματα, καὶ οἱ ἄλλοι λαοὶ τῆς ἑλληνικῆς χερσονήσου (Ῥωμοῦνοι, Ἀλβανοί, Σέρβοι, Βούλγαροι). (Ν. ΠΟΛΙΤΗΣ)

«Τράβα καλέ μ, τὸν ἅλυσο, τράβα τὴν ἁλυσίδα,
τὶ ὅλον τὸν κόσμο ἀνάγειρα καὶ τίποτες δὲν ηὗρα.»
Ἕνας πηχάει μὲ τὸ μυστρί, κι᾽ ἄλλος μὲ τὸν ἀσβέστη
παίρνει κι᾽ ὁ πρωτομάστορας καὶ ρίχνει μέγα λίθο.
«᾽Αλοίμονο᾽στὴ μοῖρά μας, κρῖμα ᾽στὸ ριζικό μας!
Τρεῖς ἀδερφάδες ἤμαστε, κ᾽ οἱ τρεῖς κακογραμμέναις,
ἡ μιά χτισε τὸ Δούναβη κ᾽ ἡ ἄλλη τὸν ᾽Αφράτη
κ᾽ ἐγὼ ἡ πλιὸ στερνότερη τῆς Ἄρτας τὸ γιοφῦρι.
Ὡς τρέμει τὸ καρυόφυλλο, νὰ τρέμῃ τὸ γιοφῦρι,
κι᾽ὡς πέφτουν τὰ δεντρόφυλλα,νὰ πέφτουν οἱ διαβάταις».
«Κόρη τὸν λόγον ἄλλαξε, κι᾽ ἄλλη κατάρα δῶσε,
πόχεις μονάκριβο ἀδερφό, μὴ λάχῃ καὶ περάσῃ.»
Κι᾽ αὐτὴ τὸν λόγον ἄλλαξε, κι᾽ ἄλλη κατάρα δίνει.
«Ἂν τρέμουν τ᾽ ἄγρια βουνά, νὰ τρέμῃ τὸ γιοφῦρι,
κι᾽ἂν πέφτουν τ᾽ἄγρια πουλιά, νὰ πέφτουν οἱ διαβάταις,
τὶ ἔχω ἀδερφὸ ᾽στὴν ξενητειὰ μὴ λάχῃ καὶ περάσῃ.»

(Δημοτικὸ τραγοῦδι)

ΑΝΕΚΔΟΤΟ ΤΟΥ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ

Τὸ τραγοῦδι τῶν Κολοκοτρωναίων

Λάμπει ὁ ἥλιος στὰ βουνά, λάμπει καὶ στὰ λαγκάδια,
ἔτσι λάμπει κ᾽ ἡ κλεφτουριὰ οἱ Κολοκοτρωναῖοι,
πόχουν τ᾽ ἀσήμια τὰ πολλά, τὶς ἀσημένιες πάλλες,
ὁποῦ δὲν καταδέχονται τὴ γῆς νὰ τὴν πατήσουν.
Καβάλλα πᾶν στὴν ἐκκλησιά, καβάλλα προσκυνᾶνε,
καβάλλα παίρν᾽ ἀντίδερο ἀπ᾽ τοῦ παππᾶ τὸ χέρι.
Ρίχνουν φλωριὰ στὴν Παναγιά,φλωριὰ καὶ στοὺς ἁγίους
καὶ στὸν ἀφέντη τὸ Χριστὸ τὶς ἀσημένιες πάλλες.

Τὰ πηρούνια καὶ τὰ μαχαίρια.

«Εἰς τὸ 1821 Ἰουλίου 20 συνέτρωγαν ὁ Δημήτριος Ὑψηλάντης καὶ ὁ Κολοκοτρώνης εἰς τοὺς ἴσκιους τῶν δένδρων τοῦ Ἄστρους τὴν αὐτὴν ἡμέραν, ὅπου ὁ Ὑψηλάντης εἶχε φθάσει.

Γίδα ψητὴ στρωμένη εἰς φύλλα, ἀσκὶ μὲ ρετσινόκρασο, μισὸ φλασκὶ διὰ ποτῆρι καὶ ψωμὶ ὄχι πρώτης ποιότητος, ἦτον ἡ ἑτοιμασία τοῦ γεύματος. Ὅταν ἐκάθησαν, κόβοντας ὁ Κολοκοτρώνης τὸ ψητὸ μὲ τὰ χέριά του, εἶπεν εἰς τὸν Ὑψηλάντην: Αὐτὰ εἶναι τὰ χρυσᾶ πηρούνια καὶ τὰ χρυσᾶ μαχαίρια τῆς Ἑλλάδος, καὶ αὐτὸ τὸ ρετσινόκρασο τὰ πολύτιμα κρασιά της. Ἄρεσεν εἰς τὸν φιλόπατριν Ὑψηλάντην τὸ γεῦμα τοῦ Κολοκοτρώνη, ἐπειδὴ ἐνόησε τὸ πνεῦμά του. Ἤθελε νὰ τὸν προλάβῃ ὁ Κολοκοτρώνης μὲ μάθημα, αὐτὸν ἀναθρεμμένον μὲ ὅλην τὴν πολυτέλειαν τῆς εὐζωΐας, καὶ νὰ τοῦ εἰκονίσῃ τὰς δεινοπαθείας τοῦ Ἑλληνικοῦ πολέμου, ἀλλὰ συνάμα καὶ ὅτι μὲ τὰ μέσα τοῦ τόπου ἂν καὶ ἀτελῆ, πρέπει νὰ γενναιοψυχοῦν εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ νὰ πολεμήσουν τὸν ἐχθρόν».

Ταπείνωση

Τὴς τελευταῖες μέρες πρὶν πέσῃ ἡ Τριπολιτσὰ Τοῦρκοι ἀπὸ μέσα καὶ Ἕλληνες ἀπόξω σμίγανε συχνὰ καὶ τὰ λέγανε. Οἱ Τοῦρκοι μὲ δῶρα ἀκριβὰ καὶ μ' ἄρματα κυττάζανε νὰ μαλακώσουν τὸ ραγιᾶ, ποῦ σὲ λίγο θὰ πέφτανε στὰ χέρια του. Ἐπίσημοι μάλιστα Τοῦρκοι ἀνταμώνανε μὲ παληοὺς φίλους ἢ γνώριμους χριστιανούς. Ἔτσι πηγαίνανε πολλοὶ καὶ στὸν Κολοκοτρώνη. Δυὸ ἀπ' αὐτοὺς τοῦ παρουσιαστήκανε ταπεινοὶ μιὰ μέρα, καὶ σκύψανε νὰ φιλήσουνε τὸ χῶμα κατὰ τὴν συνήθειά τους τὴν ἀνατολίτικη.

—Τί κάνετε αὐτοῦ; τοὺς φώναξε ὁ Κολοκοτρώνης. Αὐτὰ τὰ καμώματα φυλάχτετα γιὰ τοὺς πασάδες σας! Κυττᾶτέ με ἴσα καὶ κρίνετε!

Οἱ Τοῦρκοι ἀπιθῶσαν κατὰ γῆς τὰ πολύτιμά τους δῶρα.

Κυττᾶτέ τα τὰ ζωντόβολα! φώναξε ὁ Κολοκοτρώνης. Καὶ ξουρίζουν τὰ γένεια τους κιόλας! Τί ἐλπίδα ἔχετε, βρὲ Τοῦρκοι,μὲ τὰ πεσκέσια σας; Ἐδῶ δὲν εἶναι τώρα κλεφτουριά! Ἐδῶ εἶναι γιὰ μιλλιούνια ψυχὲς ποῦ πολεμᾶμε! Γι' αὐτοὺς καὶ γιὰ τὴ μοῖρα τὴ δική τους κρινόμαστε. Πάρτε πίσω τὰ χαρίσματά σας! Μ' ἀρέσουν τὰ γρόσια, δὲν τὸ κρύβω, μὰ θέλω νὰ τὰ πάρω μὲ τὸ σπαθί μου! Καὶ νὰ μὲ καρτερᾶτε στὴν Τριπολιτσά!»

(Ι. ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗΣ)

Τὸ Τσοπανάκι.

«Ἀρξαμένης τῆς μάχης εἰς Δερβενάκι τὴν 26ην ἦλθε παρ' ἡμὶν ἐν τῇ σκοπιᾷ εὑρισκομένοις μεῖράξ τις ποιμήν, λεροφορεμένος μέν, ἵνα μὴ εἴπω ρακενδύτης, ἀλλὰ ζωηρὸς καὶ ἄοπλος, ἱστάμενος μὲ τὴν μακράν του μαγκοῦραν καὶ γοργὸν βλέπων μετὰ περιεργείας καὶ θαυμασμοῦ τὸν γινόμενον παρὰ κάτω πόλεμον. Ὁ Κολοκοτρώνης παρατηρήσας τὴν στάσιν καὶ τὴν περιέργειάν του : Τί στέκεσαι καὶ βλέπεις, καὶ δὲν πᾶς καὶ σὺ νὰ πολεμήσῃς, βρὲ Ἕλληνα; εἶπεν αὐτῷ ζωηρῶς. Δὲν ἔχω ἄρματα, καπετάνιε. «Ἔχεις τὴν μαγκοῦράν σου, ἄρμα εἶνε κι' αὐτή, νά! πήγαινε νὰ σκοτώσῃς κἄναν παληότουρκον μὲ αὐτήν, νὰ πάρῃς τ' ἄρματά του ν' ἀρματωθῇς καὶ τὰ ροῦχά του νὰ ντυθῇς!—Μάλές;—καὶ πάραυτα, ἅμ' ἔπος ἅμ' ἔργον! πηδήσας καὶ μὲ τὴν μαγκούραν του ὑποστηριζόμενος, δι' ἁλμάτων ὄπ. ὄπ . . . . ἐν ριπῇ ὀφθαλμοῦ ἀνεμίχθη μεταξὺ τῶν πολεμούντων. Τὸ δ' ἑσπέρας, ὁ αὐτός, ἀλλὰ μετημφιεσμένος καὶ ἔνοπλος, καὶ ἀγνώριστος, ἐλθὼν αὖθις ἔστη πρὸ τοῦ Κολοκοτρώνη ἐπιδεικτικῶς. Τί εἶσαι σύ, βρὲ Ἕλληνα; λέγει αὐτῷ ὁ Κολοκοτρώνης.—Δὲν μὲ γνωρίζεις, Καπετάνιε; Ἐγὼ εἶμαι ποῦ μ' ἔστειλες τὸ μεσημέρι μὲ

τὴ μαγκούρα νὰ πολεμήσω, καὶ μὲ τὴν εὐχή σου ἔκαμα ὅπως μοῦ εἶπες.

(Κ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ)

Τὸ κάστρο τ' Ἀναπλιοῦ

Ἀφοῦ παρέλαβε τ' Ἀνάπλι, τράβηξε πρῶτα στὸν Ἅϊ Γεώργη, ποῦ ἤτανε Τζαμί, καὶ μόλις τοῦ εἴχανε κάμη τὰ ἐγκαίνια οἱ Χριστιανοί, κ' ἐνῶ κλῆρος καὶ λαὸς ἔλεγε τὸ « Δόξα ἐν Ὑψίστοις » ὁ Στρατηγὸς ἔστησε τὴν πειὸ καλὴ Τούρκικη Σημαία στὴ μέση τῆς Ἐκκλησιᾶς, μαζὶ μὲ ἄλλα λάφυρα, προσφορὰ στὴν Ἐκκλησιά, γονάτισε καὶ δόξασε μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους τὸ Θεό, ποῦ λευτέρωσε τ' Ἀνάπλι.

(Κ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ)

Φυλακισμένος.

«Τὰ λευκὰ καὶ ἄταχτα μαλλιά του πέφτανε στοὺς πλατεῖς ὤμους του καὶ σμίγανε μὲ τὴν πυκνὴ γενειάδα του. Τὰ χαρακτηριστικά του, τραχιά, κι' ἀνδρίκεια, τὰ μάτια του γεμᾶτα φωτιά, ὁ τρόπος του ὁ ἄγριος καὶ πολεμικὸς τὸν κάνανε νὰ μοιάζη μὲ τοὺς μυτεροὺς ἐκείνους καὶ σταχτόχρωμους βράχους ποῦναι σπαρμένοι στὸ Αἰγαῖο πέλαγος. Τοῦ εἶπα γιὰ τοὺς Ἀραπάδες ποὔχανε βγῆ στὸ Μωριᾶ. Ἔκαμε πῶς γονατίζει καὶ ρίχνει στὸ σημάδι.

Ξέρω κατατόπια, ποῦ δὲ θὰ μπορέση οὔτε ἡ ἐπιστήμη τους οὔτε ἡ καβαλλαρία τους νὰ τὰ πάρη. Νὰ σοῦ πῶ γιατὶ νικοῦν οἱ Ἀραπάδες: Γιατὶ οἱ Ἕλληνες εἶναι κομματιασμένοι καὶ δὲν ἔχουν ἕνα Ἀρχηγό! Ὅλοι θέλουνε νὰ προστάζουνε, χωρὶς ν' ἄχουν καὶ τὴν πεῖρα ποῦ χρειάζεται σ' αὐτό.—

«Καθὼς κίνησε τὸ χέρι, φάνηκε μιὰ πληγὴ ἀπὸ σπαθί. Στ' ἀριστερό του χέρι ἔδειξε ἄλλη μιὰ ἀπὸ βόλι, κι' ἄλλη στὸ στῆθος καὶ τέταρτη στὸ ποδάρι!

«Ἐνῶ μιλοῦσε ἔπαιζε γρήγορα τὸ κομπολόγι του, καὶ στριφογύριζε τὰ μάτια του ζωηρὰ κι' ἀγριωπά. σηκωνότανε καὶ ξανακάθιζε μ' ἐκείνη τὴν ἀνησυχία του κλέφτη, που φοβᾶται μὴ τοῦ στήσανε καρτέρι καὶ τοιμάζεται γιὰ πόλεμο....
«Αὐτὰ λέει ἕνας περιηγητὴς ποῦ τὸν ἐγνώρ·σε —

(Ι. ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗΣ)

Μεγαλόκαρδος

Κάποτε εἶδε κάτι στρατιῶτες ἀπὸ τ' ἀντίθετο παρτ δο (κόμμα) νὰ φορᾶνε τὰ ὅπλα τοῦ γυιοῦ του Πάνου, ποὺ τὸν εἶχανε σκοτώσει στὸν ἐμφύλιο πόλεμο στὰ 1824, ἔξω ἀπὸ τὴν Τρίπολη.—

Γύρισε πέρα τὸ πρόσωπο καὶ δάκρυσε:

Θέ μου, εἶπε, συχώρα τοὺς φονιάδες τοῦ παιδιοῦ μου ....

. . . . . .

Ἄλλη πάλι φορά, παρουσιάστηκε σ' αὐτὸν κάποιος ποῦ εἶχε τὴν ἀνάγκη του. Νόμ·σε πῶς δὲ θὰ θυμηθῇ ὁ Στρατηγὸς καὶ φοροῦσε τὸν ὁλόχρυσο ντουλαμᾶ τοῦ ἀδερφοῦ τοῦ Στρατηγοῦ, ποὺ τὸν εἶχε σκοτώσει πρὶν ἀπὸ τὸ εἰκοσιένα βαλμένος ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Ὁ Κολοκοτρώνης γνώρισε ἀμέσως τὸ φόρεμα, κι' ἀναστέναξε ἥσυχα, ἐν ᾧ στὴν ἴδια στιγμὴ ἔδινε τὸ λόγο του στὸ φονιᾶ νὰ κάμῃ τὸ ζήτημά του. Ἔτυχε ὅμως ὁ γέρος νἄναι στὸ τραπέζι, καὶ τὸν κράτησε νὰ φάνε. Καί, κάθε φορὰ ποῦ ἐρχότανε στὸ σπίτι του τὸν καλοδεχόταν καὶ τονὲ δειπνοῦσε.—

Ἡ μάννα ὅμως τοῦ Κολοκοτρώνη δὲ βαστοῦσε βλέποντας τὸ φόρεμα τοῦ παιδιοῦ της, κ' εἶπε στὸ Στρατηγὸ μὲ πόνο βαθύ.

—Παιδί μου, καὶ στὸ τραπέζι μας θὰ τονὲ βάνῃς; τὸ φονιᾶ τοῦ παιδιοῦ μου;

—Σώπα. μάννα! εἶπε ὁ Στρατηγός. Αὐτὸ εἶναι τὸ καλλίτερο μνημόσυνο ποῦ κάνουμε τοῦ σκοτωμένου.—

(Κ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ)

Η ΚΥΝΗΓΗΜΕΝΗ ΠΕΡΔΙΚΑ

Εἶταν Αὔγουστος μῆνας. Καθόμαστε ἐγὼ κι' ὁ συνάδερφός μου τὸ ἀπόγιωμα στὸν ἐξώστη τοῦ πύργου ποῦ εἶταν στὸ βορεινὸ πλευρό του, καὶ κυττάζαμε τὸν ἀπέραντο κάμπο τῆς Θεσσαλίας, ὡς ἐκεῖ, ποῦ ἔσμιγε μὲ τὲς κοντότερες ράχες τῶν χασιώτικων βουνῶν ποῦ φαίνονται ἀπὸ μακρυὰ ἕνα κομμάτι πέτρα μεγάλη, γιγάντεια, πιάνοντας ἀπὸ τὴ Βοῦλα ὥς τὸ κοκκινιαδάκι τοῦ Ζάρκου. Ὁ Πηνειὸς κυλοῦσε τὰ ρέματά του πολὺ κοντά μας, ὥς ἕνα τέταρτο τῆς ὥρας ἀπὸ μᾶς, ἀλλ' ἄν κι' ὁ Πύργος εἶταν ψηλός, οὔτε αὐτὸν βλέπαμε, οὔτε τὸ βουητό του ἀκούαμε, γιατὶ τὸ ἔδαφος εἶναι ἴσιο καὶ οἱ δυὸ ὄχτες σμίγουν ἡ μία μὲ τὴν ἄλλη καὶ κρύβουν τὴν κοίτη, ἐνῷ τὸ νερὸ τρέχει ἥσυχο, ἥσυχο, χωρὶς βουὴ χωρὶς κρότο, χωρὶς ἀφρό, σὰ διαβάτης κουρασμένος, ποῦ περπατάει ἀργά, ἀργά, καὶ δὲ βλέπει τὴν ὥρα νὰ φτάσῃ στὸ κατοικειό του νὰ ξαπλωθῇ καὶ νὰ κοιμηθῇ.

Εἴχαμε μπροστά μας ἕνα σωρὸ χωριά. Τὰ διακρίναμε ἀπὸ τὰ δέντρα, ποῦ εἶχαν, κι' ἀπὸ τὰ κεραμίδια ποῦ κοκκίνιζαν καὶ πυρολογοῦσαν ἀπὸ τὸ ἡλιοβόρι, σὰ νὰ εἶταν ψηλὰ σ' ἀσβεσταριά, ἢ σ' ἀναμμένο κεραμιδαρειό. Ἀπὸ μακρυὰ μᾶς ἔρχονταν ὁ ἦχος τῶν κουδουνιῶν, ποῦ βοσκοῦσαν ὁλόγυρα. Ὁ οὐρανὸς εἶταν ξάστερος κι' ἡ γῆ δίψαε γιὰ νερό, σὰν στρατοκόπος κουρασμένος, γιατὶ δὲν εἶχε βρέξει ἀπὸ τὸ Μάρτη. Σύννεφο δὲν φαίνονταν πουθενὰ κανένα, καὶ ζέστη φοβερὴ ἀγκάλιαζε ὅλον τὸν κάμπο. Σὲ λίγο ἕνα συννεφάκι, ὡς μία ψάθα, ἄσπρο κάτασπρο σὰν λαγαρὸ ἀσήμι, κάθησε στὴν κορφὴ τοῦ Ὀλύμπου, σὰν ἀτίμητο διαμαντένιο στέμμα.

Μιὰ ὑπόκωφη βροντὴ ἀκούστηκε κατὰ τὸν Ὄλυμπο, κι' ἄστραμμα φεγγοβόλησε μέσα στὸ σύννεφο ποῦ γιγάντευε, καὶ θέριευε κι' ἔγεινε μιὰ στιγμὴ κατάχρυσο. Δὲν πέρασε πολλὴ ὥρα κι' ἐκεῖνο τὸ συννεφάκι, ποῦ ξεφύτρωσε, σὰ στέμμα ψηλὰ στὴν κορφὴ τοῦ δοξασμένου βουνοῦ μας, γίνηκε γίγαντας, καὶ χύθηκε σ' ὅλον τὸν οὐρανὸ τῆς Θεσσαλίας, σὰ φοβερὸ χταπόδι, ἁπλόνοντας τοὺς μαύρας πλοκάμους του, ὡς τὸν Κίσσαβο, ὡς τὸ Πήλιο, ὡς τὰ βουνὰ τῆς Γούρας, ὡς τ' Ἄγραφα, κι' ὡς τὰ βουνὰ τ' Ἀσπροποτάμου. Ἄρχισαν νὰ πέφτουν ἀριὲς—ἀριὲς οἱ πρῶτες σταλαματιὲς τῆς βροχῆς,

χοντρὲς σὰν καρύδια, καὶ τ᾽ ἀστροπελέκια ν᾽ αὐλακώνουν τὸν οὐρανό, σὰν φλογισμένα φεῖδια, καὶ σὲ λίγο ἀκόμα ἡ Θεσσαλία λούζονταν ἀπ᾽ ἄκρη σ᾽ ἄκρη, καὶ φεγγοβολοῦσε καὶ τραντάζόνταν ἀπὸ τ᾽ ἀστροπελέκια.

Ἀπὸ τὲς πρῶτες σταλαματιὲς ἀφήσαμε τὸν ἐξώστη καὶ μπήκαμε στὴν ἀπέραντη κρεβάτα τοῦ πύργου, καὶ κυττάζαμε μὲ χαρὰ τὴ χοντρὴ βροχή, ποῦ ἔπεφτε, καὶ χτυποῦσε τὰ γυαλιὰ τῶν παραθυριῶν. Ἐκεῖ ποῦ καθόμασταν καὶ χαιρόμασταν γιὰ τὸ περίλαμπρο θέαμα τῆς εὐεργετικῆς βροχῆς, ποῦ θὰ πότιζε τὴ διψασμένη γῆ, ὡς τὰ ἔγκατά της, ποῦ εἶχε γείνει σὰν κεραμίδι ἀκοῦμε «ταάγκ!» τὸ γυαλὶ τοῦ παραθυριοῦ καὶ δυὸ μεγάλα πουλιὰ κατάβρεχτα τὸ ἕνα μπροστὰ καὶ τὸ ἄλλο ἀπὸ πίσω, μπῆκαν μέσα. Ὅλοι σηκωθήκαμε στὸ ποδάρι καὶ γλυτώσαμε τὸ θῦμα ἀπὸ τὰ νύχια τοῦ φονηᾶ του. Τὸ μπροστινὸ πουλί, ποῦ γιὰ τὴ σωτηρία του πετοῦσε σὰν μολύβι καὶ ἔσπασε τὸ γυαλὶ τοῦ παραθυριοῦ, εἶταν μιὰ περιγραμμένη πετροπέρδικα, καὶ τὸ πισινὸ ποῦ τὴν κυνηγοῦσε μὲ μάτι ἄγριο, μὲ λύσσα, μ᾽ αἱμοδιψιά, εἶταν ἕνα γεράκι. Ἔρχονταν ἐκείνη μπροστὰ κι᾽ αὐτὸ πίσω, ἀπὸ τὰ πετροβούνια, πέρα ἀπὸ τὸ Βοῦλα, τρεῖς ὧρες μακρυὰ μὲ καλὸ ἄλογο, γιατὶ μόνο στὰ βουνὰ βρίσκονται οἱ πετροπέρδικες.

«Πῶχουν τὰ πλουμιστὰ φτερὰ
τὰ κόκκινα ποδάρια».

Ἐνῶ στὸν κάμπο εἶναι οἱ καμπίσιες οἱ πέρδικες, πολὺ διαφορετικὲς ἀπὸ τὲς βουνίσιες, κι᾽ οὔτε οἱ βουνίσιες πατοῦν στὸν κάμπο, οὔτε οἱ καμπίσιες στὰ βουνά. Οἱ βουνίσιες εἶναι μεγαλύτερες, ἀγριώτερες κ᾽ ὠμορφότερες ἀπὸ τὲς καμπίσιες, καὶ τὲς βουνίσιες προτιμοῦν ἐκεῖνοι, ποῦ ἔχουν τὴ μανία νὰ σκλαβόνουν τὰ καημένα τὰ πουλιὰ καὶ νὰ τὰ βάνουν στὰ κλουβιὰ γιὰ ν᾽ ἀκοῦν τὸ σκλαβομένο τους τὸ λάλημα, καὶ νὰ εὐχαριστιοῦνται μὲ τὴν δυστυχία τους.

Πιάσαμε καὶ τὴ δειλὴ πέρδικα ποῦ μαζεύτηκε σὲ μιὰ γωνιὰ τῆς κρεββάτας κι᾽ ἔτρεμε ἀπὸ τὸ φόβο της, καὶ τὸ ὁρμητικὸ γεράκι, ποῦ εἶχε τρυπώσει κάτω ἀπὸ τὰ καθίσματα, ἄγριο καὶ φοβερό, καὶ τὰ βάλαμε σὲ χωριστὰ κλουβιά. Ἡ πέρδικα ἦταν προωρισμένη ἀπὸ τὸν συνάδερφό μου γιὰ τὸ κλουβί, καὶ τὸ γεράκι γιὰ δῶρο σὲ κανέναν κυνηγό, ποῦ μποροῦσε νὰ τὸ γυμνάσῃ νὰ κυνηγάῃ στὸν ἀέρα πουλιά.

Ἕνας φίλος ποῦ εἶχε παρατύχει κοντά μας, εἶπε ὅτι ἡ καλείτερη δουλειὰ ἦταν :— νὰ φᾶμε τὴν πέρδικα ψητὴ καὶ νὰ σκοτώσωμε τὸ γεράκι, καὶ γιὰ νὰ μᾶς πείσῃ πλειότερο μᾶς ἀνέφερε καὶ ἕνα στιχο δημοτικοῦ τραγουδιοῦ !

« Πέρδικα ψημένη καὶ γλυκὸ κρασὶ ».

Τὴ νύχτα ὅταν τραβηχτήκαμε ὁ καθένας στὸ κρεββάτι του γιὰ νὰ κοιμηθοῦμε, δὲ μὲ κολλοῦσε ὁ ὕπνος. Μὲ βασάνιζε ἡ ἰδέα τῆς σκλαβιᾶς τῆς πετροπέρδικας καὶ τοῦ γερακιοῦ. Ἔδωσα πῆρα νὰ κοιμηθῶ, δὲν τὸ κατώρθωσα. Συλλογιούμουν τὰ βάσανά της. Συλλογιούμουν ὅτι ἦρθε στὸ κατοικειό μας, ζητῶντας σωτηρία, καὶ βρίσκει πικρὴ σκλαβιά. Συλλογιούμουν καὶ τὸ τέλος της: κανένα ψήσιμο στὴ σούβλα, ἢ κανένα φάγωμα ἀπὸ καμμιὰ γάτα. Γιὰ τὸ γεράκι δὲ μ' ἔνοφτε πολύ. Ἡ ἰδέα ὅτι ἔτρωγε πουλιά, κ' ὅτι, ἂν δὲν τύχαινε τὸ παραθύρι τοῦ πύργου, θὰ ξέσχιζε τὴν καημένη τὴν πέρδικα, μ' ἔκανε νὰ τὸ ἀντιπαθῶ, καὶ νὰ τὸ μισῶ, καὶ νὰ μὴ ἐνδιαφέρωμαι γι' αὐτό. Στὰ τελευταῖα ἐκεῖ ποῦ γύριζα ἄϋπνος στὸ κρεββάτι, γιὰ νὰ δώσω τέλος στὴν νέα τύχη τῆς πέρδικας, ἄναψα τὸ κερὶ καὶ πῆγα στὴν κρεββάτα ὅπου βρίσκονταν κρεμασμένα καὶ τὰ δυὸ τὰ κλουβιά, τὸ ἕνα κοντα στὸ ἄλλο. Ἡ πέρδικα πήγαινε ἄνω κάτω μέσα στὸ κλουβί, ἐνῶ τὸ κακοῦργο γεράκι κάθονταν καὶ κοιμῶνταν ἔχοντας τὸ λαιμό του χωμένο μέσα στὲς πλάτες, καὶ μονάχα, ὅταν ζύγωσα μὲ τὸ φῶς, ἄνοιξε τὰ μάτια του καὶ γύριζε ἀνήσυχο τὸ κεφάλι του ὁλόγυρα. Ξεκρέμασα τὸ κλουβὶ τῆς πέρδικας, καὶ τὸ πῆγασ τὸ παράθυρο μὲ τὸ τσακισμένο γυαλί, ἄνοιξα τὴ θύρα τοῦ κλουβιοῦ, κι' εἶπα στὸ σκλαβωμένο πουλί.

—Ἄϊ στὸ καλό σου ! Πέταξε στὰ πετροβούνια σου καὶ στὲς βουνοπλαγιές σου, ὅπου γεννήθηκες, κι' ὅπου εἶναι ὁ προορισμός σου κι' ἡ Εὐτυχία σου. Ἴσως ἔχεις ταῖρι ἴσως ἔχεις μικρὰ ποῦ σὲ καρτεροῦν !—

Ἡ πέρδικα τὴ στιγμὴ ποῦ ἄνοιξα τὴ θύρα τοῦ κλουβιοῦ στὸ παραθύρι μὲ τὸ σπασμένο γυαλὶ σὰν νὰ μὴ πίστευε τόση εὐτυχία, δίσταζε νὰ πετάξῃ καὶ ν' ἀποχτήσῃ τὴ λευτεριά της, ἀλλὰ σ' ὀλίγο ἔμασε καλὰ τὰ φτερά της, κατέβασε τὸ κεφάλι της κι' ἕνα δυνατὸ φτερούγισμα ἀκούστηκε στὰ σκοτάδια τῆς νύχτας. Ἡ καρδιά μου χόρευε ἀπὸ τὴ χαρά της,

γιὰ τὴν καλοσύνη, ποῦ εἶχα κάμει καὶ τὰ ποδάρια μου μοῦ φαίνονταν πῶς δὲν πατοῦσαν στὸ πάτωμα. Κρέμασα τὸ κλουβὶ στὴ θέση του, μὲ τὴ θύρα ἀνοιχτή, γιὰ νὰ μὴ μὲ ὑποπτεύση ὁ συνάδελφός μου καὶ τοῦ κακοφανῇ, καὶ γύρισα νὰ πάγω στὸ κρεββάτι μου νὰ κοιμηθῶ εὐχαριστημένος. Ἐκείνη τὴ στιγμὴ τὸ βλέμμα μου ἀντικρύθηκε μὲ τὸ βλέμμα τοῦ γερακιοῦ. Μοῦ φάνηκε, σὰ νὰ μοῦ ζητοῦσε κι' αὐτὸ τὴ λευτεριά του, καὶ σὰ νὰ μοῦ ἔλεγε μὲ ἀνθρώπινη φωνή :

—Λευτέρωσέ με κι' ἐμένα τὸ καημένο! Γυρεύω τὴ λευτεριά μου ὡς ἐλεημοσύνη!—

Ἔστρεξε ἡ καρδιά μου. Δύο δάκρυα χοντρὰ ἀνέβηκαν ἀπὸ τὴν καρδιά μου στὰ μάτια μου, θέλησα νὰ θυμηθῶ ὅλα τὰ φονικὰ τοῦ σκλαβωμένου γερακιοῦ: πόσα πουλιὰ ἄφησε χωρὶς μάνα καὶ πόσες μάνες χωρὶς πουλιὰ καὶ πόσα πουλιὰ χωρὶς ταῖρι καὶ τὸ κυνήγημα τῆς πέρδικας ποῦ γλύτωσε ἀπὸ τρίχα, ἀλλὰ δὲ μπόρεσα ν' ἀντισταθῶ στὴν ἄφωνη φωνὴ ποῦ μοῦ φώναζε:

—Λευτέρωσέ με καὶ μένα τὸ καημένο! δός μου τὴ λευτεριά μου ὡς ἐλεημοσύνη!—

Θυμήθηκα ὅτι εἶμαι κι' ἐγὼ δοῦλος, ραγιᾶς Σουλτάνου,* κι' ἤρθα στὴ θέση του.

Ξεκρέμασα καὶ τοῦ γερακιοῦ τὸ κλουβὶ καὶ τράβηξα ἴσια στὸ παράθυρο καὶ μὲ τὸ σπασμένο τὸ γυαλί.....

Ἀλλά..... τί πάω νὰ κάμω; εἶπα μέσα μου. Ἀπ' ἐδῶ ἔφυγε ἡ πέρδικα ν' ἀφήσω καὶ τὸ γεράκι, μπορεῖ νὰ τὴ φτάση πουθενά.....

Γυρίζω πρὸς τὸ παράθυρο ποῦ ἀντίκρυζε κατὰ τὴ νοτιά, ὅλως διόλου ἀντίθετα πρὸς τὸ δρόμο τῆς πέρδικας. Ἀνοίγω τὸ παραθυρόφυλλο, ἀνοίγω καὶ τὴ θύρα τοῦ κλουβιοῦ καὶ τοῦ δίνω δρόμο! Πάει! Ἀπόχτησε κι' αὐτὸ τὴν ποθητὴν λευτεριά! Ὥρα του καλὴ κι' αὐτουνοῦ!

Γυρίζοντας κρέμασα καὶ τοῦ γερακιοῦ τὸ κλουβὶ μὲ τὴ θύρα ἀνοιχτή, κοντὰ στὸ ἀνοιχτὸ κλουβὶ τῆς πέρδικας, καὶ πῆγα νὰ κοιμηθῶ. Κοιμήθηκα σὰν στὸν Παράδεισο. Ὅλος μου ὁ ὕπνος εἶταν γεμᾶτος χρυσὰ ὄνειρα. Τέτοιον ὕπνο γλυκὸ δὲν εἶχα κάμει ποτέ.

Χ. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ.

---

*Ἡ Ἤπειρος, ἡ πατρὶς τοῦ συγγραφέως, δὲν εἶχεν ἀκόμη ἐλευθερωθῇ.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗΣ. Ἐγεννήθη ἐν Ναυπάκτῳ τῷ 1868. Ἐφοίτησεν εἰς τὸ γυμνάσιον Πατρῶν καὶ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον 1887-1890. Τῷ 1893 ἐδημοσίευσε τὰ πρῶτα διηγήματά του ὑπὸ τὸν τίτλον «*Ἱστορίες*», καὶ τὸ ψευδώνυμον Γιάννης Ἐπαχτίτης.

Ἀπὸ τοῦ 1900 ἤρξατο συντάσσων καὶ ἐκδίδων ὁ ἴδιος περιοδικὸν ὑπὸ τὸν τίτλον «Προπύλαια», μὲ ποικίλην φιλολογικήν, ἱστορικὴν καὶ γλωσσικὴν ὕλην.

Ἡ ἔκδοσις τῶν Προπυλαίων ὅπου ὁ Βλαχογιάννης ἔδωσε δεῖγμα τῆς πλουσίας καὶ πολυσχιδοῦς του παραγωγῆς διεκόπη μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ Α΄ τόμου. Μοναδικὸς θὰ παραμείνῃ μεταξὺ τῶν συγχρόνων μας διότι αὐτὸς κυρίως μὲ τὰς ἐργασίας του ἔδειξε εἰς τὴν λογοτεχνίαν μας τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν. Ἔχων κατ᾽ ἐξοχὴν «τὴν αἴσθησιν τῆς Ἱστορίας» ὁ Βλαχογιάννης δὲν εἶδε τὸ Εἰκοσιένα μὲ τὸν τυφλὸν θαυμασμὸν ποιητοῦ ἀκολουθοῦντος τὴν παράδοσιν. Ἐπροχώρησε μεταξὺ τῶν ἡρώων μὲ τὸ ἀργὸν βῆμα τοῦ ἐπιστήμονος, ἀκριβῶς δὲ διὰ τοῦτο ἡ Ἑλληνικὴ ποίησις εἶδε καταφώτους καὶ λαμπροὺς ἥρωας ἐκεῖ ὅπου ὁ Βλαχογιάννης ἔρριψε τὴν προβολὴν τοῦ φωτὸς τῆς ἐρεύνης.

Τὰ μέχρι τοῦδε δημοσιευθέντα εἰς περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας διηγήματά του στρεφόμενα εἰς τὸ Εἰκοσιένα ἀποτελοῦν πλουσίαν καὶ ὅλως πρωτότυπον πινακοθήκην τοῦ ἀγῶνος. Εἶναι πολεμικοὶ πίνακες νωποὶ εἰς χρῶμα, μεγαλοπρεπεῖς καὶ δυνατοὶ εἰς σχέδιον, γεμᾶτοι ἀπὸ ἐπικὴν πνοὴν καὶ συχνὰ παρέχοντες θαυμαστὰς ἀναβιώσεις καπεταναίων, πολεμιστῶν, πλήθους σκηνῶν, μαχῶν τοῦ Εἰκοσιένα. Εἰς τόμον ἐξεδόθησαν τῷ 1913 τὰ «Μεγάλα χρόνια» συλλογὴ πατριωτικῶν πεζογραφημάτων. Τῷ 1923 ἤρξατο τὴν ἔκδοσιν σειρᾶς τῶν ἀνεκδότων φιλολογικῶν ἔργων αὐτοῦ, ἐξέδωκε δὲ μέχρι τοῦδε ἓν φανταστικὸν διήγημα «τοῦ Χάρου ὁ Χαλασμὸς» καὶ ἓν ἠθογραφικὸν «Ἔρμος Κόσμος». Σπουδαιόταται ἀρχειοδιφικαὶ μελέται τοῦ ἰδίου ἐξεδόθησαν τὸ «Ἀθηναϊκὸν Ἀρχεῖον» εἰς ἕνα τόμον, «Ἀρχεῖον τοῦ Στρατηγοῦ Μακρυγιάννη» εἰς δύο τόμους, «Χιακὸν Ἀρχεῖον» εἰς 5 τόμους.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΓΡΑΝΙΤΣΑΣ. Ἐγεννήθη εἰς Γρανίτσαν τῆς Εὐρυτανίας. Τὰ φυσιογνωστικά του λογογραφήματα «τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ λόγγου» δημοσιευθέντα εἰς τὴν Ἑστίαν καὶ κατόπιν ἐκδοθέντα εἰς τόμον ἀνεγνώσθησαν ἀπλήστως. Εἶνε ζωολογία καὶ λαογραφία, δροσερώτατα λογογραφήματα μὲ ἄφθονον ὑλικὸν ἐπὶ τῆς ζωῆς τῶν διαιτωμένων εἰς τὸ Ἑλληνικὸν δάσος ζώων. Λογογράφος καὶ δημοσιογράφος ἀξίας, ἀπέθανε νέος πρὶν προφθάσῃ νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὸ ποιητικὸν ἔργον τὸ ὁποῖον ἐσχεδίαζε καὶ ἀφήσας μόνον ὀλίγους στίχους, ὡς μαρτύριον τοῦ ἀδικηθέντος ἀπὸ τὴν μοῖραν ταλάντου του. Ἐχρημάτισε βουλευτὴς Αἰτωλοακαρνανίας καὶ ἐδημοσίευσε μελέτας ἐπὶ πλουτοπαραγωγικῶν ζητημάτων.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥΣ. Ποιητὴς εἰς τὴν νεότητά του — ἡ ἱστορία τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας θὰ τὸν ἀναφέρῃ ὡς ἐπαναστάτην κατὰ τοῦ σχολαστικισμοῦ τῶν ποιητῶν τοῦ 1870, ἐμφανισθέντα ἐν μέσῳ

αὐτῶν μὲ δροσερούς στίχους, χαριτωμένην σάτυραν καὶ ἀπροσποίητον λυρισμὸν — παρέμεινε τοιοῦτος ὡς πεζογράφος καὶ ὡς ἀκούραστος μεσαιωνοδίφης.

Ὁ «Ἀναδρομάρης» του εἶνε βιβλίον ἐντελῶς ἰδιαίτερον εἰς τὸ εἶδός του, εἰς τὰς σελίδας τοῦ ὁποίου ἡ αὐστηρὰ ἔρευνα ἀφίνει τὸ συνοφρύωμά της καὶ ὁμιλεῖ μὲ ἁπλότητα καὶ γλυκύτητα. Ὁ συγγραφεὺς τῆς «Ἱστορίας τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ Τουρκοκρατίας» δὲν ἔπαυσεν ἔκτοτε μελετῶν τὰς Ἀθήνας.

Τὰς ἐρεύνας του, ἔργον μακρᾶς ζωῆς μόχθων καὶ ἐνθουσιασμοῦ, τὰς ἐδημοσίευσε εἰς πολλὰ βιβλία ἐκ τῶν ὁποίων ἀναφέρομεν τὸ «Ριζόκαστρο» τὸ "Δαφνί,, τὰς "Παλαιὰς Ἀθήνας,, κ.τ.λ. Πλῆθος ἄρθρων καὶ μονογραφιῶν, διαφωτιστικῶν τῆς νεοελληνικῆς ἱστορίας ἐδημοσίευσε καὶ ἐξακολουθεῖ δημοσιεύων. Ὅλα τὰ ἔργα τοῦ ἀκουράστου ἐρευνητοῦ φέρουν τὰ ἰδιαίτερα χαρίσματα τῆς πολυγραφίας του, τὸ ἀνθηρὸν ὕφος καὶ τὸ μειδίαμα. Δεῖγμα μικρὸν τῆς ἰδιορρύθμου του λογογραφίας δημοσιεύεται ἐνταῦθα ὁ "Σαρρῆς,, σελὶς ὅπου δίδεται εἰς ὀλίγας γραμμὰς μία ζωηροτάτη καὶ περίτεχνος εἰκὼν τῶν Τουκοκρατουμένων Ἀθηνῶν.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ. Ὁ ἐπικὸς συγγραφεὺς τῆς νέας Ἑλλάδος. Ἔπος δὲν ἔγραψε. Ἀλλὰ τὰ διηγήματά του τὸ ἀποτελοῦν. Θέμα τῶν ἔργων του εἶνε ὁ νεοελληνικὸς ἡρωϊσμός Τὸν ἡρωϊσμὸν τοῦτον, τὸν ὁποῖον ἡ ποίησις τοῦ Κάλβου, τοῦ Σολωμοῦ καὶ τοῦ Βαλαωρίτη ἔψαλε διὰ τῆς λυρικῆς ἐξεγέρσεως, ἡ ὑπομονητικὴ Μοῦσα τοῦ Καρκαβίτσα ἐφρόντισε νὰ δοξάσῃ μὲ τὴν μακρὰν καὶ τὴν κοπιώδη ἐργασίαν τοῦ πεζογράφου ὁ ὁποῖος σωρεύει καὶ ταξινομεῖ θησαυρὸν ἐξηκριβωμένων στοιχείων ἐπὶ τῆς ἱστορίας καὶ τῆς ζωῆς. Μὲ μοναδικὴν ἐργατικότητα καὶ ὀξεῖαν περιέργειαν ὁ Καρκαβίτσας συνεκέντρωσε θησαυρὸν τοιούτων στοιχείων καὶ τὸν ἐχρησιμοποίησεν εἰς τὸ ἔργον του.

Προητοιμάζετο δι' ἔργον ἐνιαῖον, διὰ κάποιαν μυθιστορίαν δοξάζουσαν τὸ εἰκοσιένα. Ἀναμφιβόλως δὲ ὡς τοιοῦτο ἔργον προωρίζετο ὁ "Ἀρματωλός,, μυθιστόρημα τοῦ ὁποίου ἡ δημοσίευσις ἐνῶ ἤρχισεν εἰς τὴν "Ἀκρόπολιν,, αἰφνιδίως διεκόπη καὶ ἔκτοτε, ἄγνωστον διατί, οὐδεὶς εἶδε τὴν συνέχειάν του οὐδὲ ἠκούσθη ὁ ὀλιγόλογος συγγραφεὺς ἐξηγῶν ποτε τὴν λυπηρὰν αὐτὴν ἐξαφάνισιν. Ἀλλ' ὅ,τι ἀπώτερον σχέδιον δὲν ἐξεπλήρωσεν ὁ συγγραφεύς, εἰς τὸν ἀναγνώστην ἀφίνεται νὰ τὸ ἐκτελέσῃ, διότι τὸ ἀπραγματοποίητον συνολικὸν ἔργον ὑπάρχει εἰς τὰ διηγήματατοῦ Καρκαβίτσα. Ἀρκοῦν αὐτὰ διὰ νὰ θεωρηθῇ κατ' ἐξοχὴν συγγραφεὺς τοῦ νεοελληνικοῦκόσμου. Ὑπῆρξε διδάσκαλος τῆς ἐνεργείας, καθὼς ὀνομάζουν οἱ Εὐρωπαῖοι τοὺς ἐθνικοὺς συγγραφεῖς τοῦ εἴδους τούτου. Ποτισμένος μὲ τὴν πίστιν πρὸς τὴν ἱκανότητα τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς διὰ μεγάλα ἔργα, καὶ βέβαιος ὅτι τὰ ἐλαττώματά της — τὰ ὁποῖα ἐπίσης εἶχε μελετήσει — εἶνε ἀνίκανα νὰ τὴν ἐμποδίσουν ἀπὸ τὸν δρόμον της, ἐσάλπισε μὲ τὰ ἔργα του τὸν Ἡρωϊσμὸν εἰς ἐποχὴν μαρασμοῦ καὶ ἀπιστίας, ὅταν οὐδεὶς ἐτόλμα σοβαρῶς νὰ φαντασθῇ ἐπέκτασιν τῆς μικρᾶς Ἑλλάδος πέραν τῆς Θεσσαλίας. Τὸ ἔργον του δοξά-

ζει τὸν νεοελληνικὸν κόσμον "κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν,, διότι ἐξίσου ἐγνώρισεν ὁ Καρκαβίτσας καὶ τὸν ἔλληνα τῆς στεριᾶς καὶ τὸν ναύτην. "Ὁ Σπαθόγιαννης,,"Ἡ Πατρίδα., "Οἱ Νέοι Θεοί,, "Ἡ Ἀσήμω,, καὶ ἄλλα του διηγήματα εἶνε πίνακες πολεμικοὶ ὅπου διὰ λαμπρᾶς καὶ αὐστηρᾶς εἰς πρόγραμμα πλαστικῆς τέχνης μεγαλογραφεῖται ὁ πολεμιστὴς τοῦ Μωρηᾶ καὶ τῆς Ρούμελης. Τὰ "Λόγια τῆς πλώρης,, ὅπου περιγράφεται ἡ ναυτικὴ Ἑλλάς, μαρτυροῦν πόσον ἐβύθισε τὸ βλέμμα του εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ θαλασσινοῦ ἕλληνος ὁ συγγραφεύς.

Εἰς τὰ ζωγραφικώτατα ἐκεῖνα διηγήματα, τρομακτικὰ ποιήματα τοῦ κινδύνου, ἡ ψυχὴ θαλασσινοῦ λαοῦ ἀροτριᾶ τὴν Μεσόγειον, μάχεται μὲ τὰς τρικυμίας καὶ μὲ τὰ ἐνάλια πνεύματα, μεθᾷ μὲ τὰ στοιχεῖα καὶ τρελλαίνεται μὲ τὸν κίνδυνον, καὶ εἶνε ἡ ψυχὴ τοῦ ἐμπορικοῦ ναυτικοῦ τῆς Ἑλλάδος, ἡ αὐτὴ ποῦ ἄναψε τοὺς τρεῖς πυρσοὺς τῆς Ὕδρας, τῶν Σπετσῶν καὶ τῶν Ψαρρῶν.

Νεαρὸς ἰατρὸς ὁ συγγραφεὺς ἔζησε τὴν σκληρὰν ζωὴν ἰατροῦ εἰς τὰ ἐμπορικὰ ἀτμόπλοια διὰ νὰ σπουδάσῃ τὸν ναύτην ἕλληνα καὶ νὰ διατρέξῃ τὴν θάλασσαν τοῦ Ὀδυσσέως. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ὡς στρατιωτικὸς ἰατρὸς ἀκολουθήσας τὰ περιοδεύοντα στρατολογικὰ συμβούλια ἐσπούδασε τὴν Ρούμελην, ὁπόθεν ἀπεκόμισεν ἄφθονον λαογραφικὴν ἐργασίαν. Ἐπὶ τοῦ ὑλικοῦ τούτου, τὸ ὁποῖον μὲ πίστιν καὶ ὑπομονὴν ἐσώρευσεν, ὁ διδασκαλος τῆς ἐνεργείας, ὁ τόσον ἥρεμος καὶ ἀθόρυβος εἰς τὸν ἰδιωτικόν του βίον ἀνὴρ συνέθεσε τὸ τραχὺ καὶ ἀρρενωπόν του ἐθνικὸν ἔργον, τὸ ὁποῖον ἐκτὸς τῆς συγγραφικῆς του ἀξίας, ἀποτελεῖ διὰ τὸν δημοτικὸν πεζόν μας λόγον ἀνυπολόγιστον θησαυρόν.

ΕΜΜΑΝ.ΛΥΚΟΥΔΗΣ.—Ἐγεννήθη εἰς τὸ Ναύπλιον τῷ 1849. Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ ὑπηρέτησεν ἐπὶ πολὺ εἰς τὸν διοικητικὸν κλάδον. Πλὴν τῶν πολλῶν νομικῶν συγγραμμάτων του ἐδημοσίευσε πλεῖστα λογοτεχνικὰ ἔργα εἰς ἡμερολόγια καὶ περιοδικά. Ταῦτα ἐξέδωκεν ἀπὸ τοῦ 1920 εἰς τόμους ὑπὸ τοὺς τίτλους: 1) Διηγήματα, 2) Κίμων Ἀνδρεάδης 3) Γύρω εἰς τὸν τόπον μας, 4) Τὸ Σπιτάκι τοῦ γιαλοῦ, 5) Σελίδες ὁδοιπορικαί - ἐντυπώσεις.

ΣΤΑΜΟΣ ΜΠΡΑΝΙΑΣ. Κατάγεται ἀπὸ τὸ Μεσολόγγι. Ὡς χρονογράφος εἰς τὸν καθημερινὸν τύπον ἐπέδειξεν ἰδιόρρυθμον λογογραφικὸν ὕφος πλούσιον εἰς ζωηρὰς καὶ τολμηρὰς εἰκόνας, καὶ ὀξεῖαν παρατήρησιν τῆς ἑλληνικῆς ζωῆς. Ἔγραψεν ἐπίσης διηγήματα καὶ ἄλλα πεζογραφήματα. Ἐξέδωκε τὸ βιβλίον «Στὰ χείλη τῆς στιγμῆς» πεζογραφήματα, καὶ μετάφρασιν τοῦ «Πολυφήμου» τοῦ Γάλλου ποιητοῦ Σαμαίν.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΛΛΗΣ Ἐγεννήθη εἰς τὸν Πειραιᾶ. Ἐνεγράφη εἰς τὴν φιλολογικὴν σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου ἀλλὰ διέκοψε τὰς σπουδάς του διὰ νὰ ἐπιδοθῇ εἰς τὸ ἐμπόριον. Ὑπηρέτησεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη εἰς τὰ καταστήματα Ράλλη, προαχθεὶς κατόπιν εἰς συνέταιρον τοῦ μεγάλου τούτου οἴκου. Ἡ οἰκονομική του ἀνεξαρτησία δὲν ἐζημίωσε τὴν ζωηράν του κλίσιν πρὸς τὴν ποιητικὴν τέχνην καὶ πρὸς τὴν μελέτην, οὔτε ἠμπόδισε τὰς γλωσσικάς του ἰδέας νὰ ἐκ-

δηλωθοῦν μὲ ριζοσπαστικότητα, ὀξύτητα καὶ θάρρος. Ὑπῆρξε πάντοτε φανατικὸς δημοτικιστὴς καὶ ἐδέχθη προσωπικῶς αὐτὸς ἐπὶ πολὺν καιρὸν τὰς ἐπιθέσεις τοῦ ἀντιθέτου στρατοπέδου, κυρίως ἀπὸ τῆς ἱστορικῆς ἐποχῆς ὅπου διὰ τῆς «Ἀκροπόλεως» προσεπάθησε νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν ἰδέαν του ὅτι ἡ γλωσσικὴ μορφὴ τῶν ἱερῶν κειμένων πρέπει νὰ πλησιάσῃ πρὸς τὸν λαόν. Ἡ προσπάθεια ἐκείνη ἀπεκρούσθη ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ κοινοῦ. Ὁ Ἀλέξανδρος Πάλλης συνεπλήρωσε κατόπιν τὴν μετάφρασιν τῆς «Ἰλιάδος», τὴν ὁποίαν ἀπὸ πολλοῦ προητοίμαζεν, εἰς δημοτικοὺς δεκαπεντασυλλάβους. Τὸ ἔργον ἐξεδόθη πρὸ ὀλίγων ἐτῶν. Καθὼς πείθεται ὁ ἀναγνώστης τῆς μεταφράσεως, ὁ μεταφραστὴς ἀνεχώρησεν ἀπὸ τὴν πεποίθησιν ὅτι ἔργον λαϊκὸν καθὼς τὸ Ὁμηρικὸν ἔπος, προϊὸν μιᾶς πρωτογενοῦς ἡρωϊκῆς ἐποχῆς, πλησιάζον ἑπομένως πρὸς τὰ δημοτικὰ τραγούδια τῆς νέας Ἑλλάδος, θὰ ἦτο σκόπιμον νὰ μεταφρασθῇ εἰς τὴν μορφὴν καὶ τὸν ρυθμὸν τῶν τελευταίων τούτων καὶ νὰ δοθῇ ἡ "Ἰλιάς,, εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ὡς τὸ παλαιότερον τῶν δημοτικῶν του ἀσμάτων. Διὰ τοῦτο ἡ μετάφρασις ἐτόνισε τὰ κοινὰ σημεῖα τὰ ὁποῖα ἔχουν μεταξύ των ὁ ὁμηρικὸς μὲ τὸν νεοελληνικὸν κόσμον, καὶ δὲν ἐδίστασε, πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ τούτου, νὰ ἀντικρύσῃ θαρραλέως τὰς ὑπερβολὰς εἰς τὰς ὁποίας μοιραίως θὰ ὡδήγει ἡ προσαρμογὴ τῶν ὁμηρικῶν ὀνομάτων πρὸς τὸ δημοτικόν μας ὕφος. Ἀνεξαρτήτως οἱασδήποτε γλωσσικῆς πεποιθήσεως, ἡ μετάφρασις δικαιοῦται εἰς τὸν σεβασμὸν παντὸς ἐκτιμῶντος τὰ ἔργα τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς ποιήσεως.

Τὸ ὑπόλοιπον ποιητικὸν ἔργον τοῦ Πάλλη εἶνε "Τραγουδάκια γιὰ τὰ Παιδιά,, πρωτότυπα καὶ διασκευαὶ ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ πολὺ χαρακτηριστικὰ διὰ τὸ ἰδιαίτερον χιοῦμορ των καὶ τὴν ζωηρότητα τοῦ ρυθμοῦ, καθὼς καὶ λυρικοὶ στίχοι. Εἰς τοὺς τελευταίους αὐτοὺς διαλάμπει τὸ ἔντονον καὶ γνήσιον δημοτικὸν ὕφος τοῦ ποιητοῦ, καὶ ἀρκεῖ νὰ διαβάσῃ κανεὶς τὸν "Κανάρην,, ἢ τὸν "Χωρισμὸν» διὰ νὰ ἐννοήσῃ ὅτι βαθύτατα ἠσθάνθη τὸν λαὸν ὁ φανατικὸς οὗτος δημοτικιστής.

Τὸ τελευταῖόν του ἔργον εἶνε ὁ "Προυσός,,,ταξειδιωτικαὶ ἐντυπώσεις.

ΖΑΧΑΡΙΑΣ ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ. Ἐγεννήθη εἰς τὸ Καρπενῆσι. Ἐξέδωκε τὰ «Πολεμικὰ Τραγούδια» (1897). Συνέγραψε τὰ «Ψηλὰ Βουνά», ἀναγνωστικὸν βιβλίον τοῦ κράτους πρὸς χρῆσιν τῶν δημοτικῶν σχολείων (1919). Ἐξέδωκε τὰ «Χελιδόνια» συλλογὴ παιδικῶν ποιημάτων τονισμένων παρὰ τοῦ μουσουργοῦ Γ. Λαμπελέτ. Συνειργάσθη εἰς τὰ φύλλα τοῦ Ἀθηναϊκοῦ τύπου ὡς πολιτικὸς ἀρθρογράφος, χρονογράφος καὶ συγγραφεὺς τεχνοκριτικῶν ἄρθρων. Ἐδημοσίευσεν εἰς περιοδικὰ ποιήματα καὶ διηγήματα. Ἐξέδωκε πεζὰ ποιήματα ὑπὸ τὸν τίτλον «Πεζοὶ Ρυθμοί» (1922). Τὸ 1919 διωρίσθη Διευθυντὴς τῆς Ἐθνικῆς Πινακοθήκης, ὅπου ὑπηρετεῖ καὶ σήμερον.

ΕΛΕΝΗ ΘΕΟΤΟΚΗ ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΥ. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Κέρκυραν καὶ εἶνε ἀδελφὴ τοῦ διηγηματογράφου Κ. Θεοτόκη. Ἐξέδωκεν εἰς τόμον ὑπὸ μορφὴν διηγήσεων τὰς ἐντυπώσεις της ἀπὸ τὰς τελευταίας ἐθνικὰς περιπετείας τὰς ὁποίας χαρακτηρίζει ζωηρὰ αἴσθησις τοῦ δραματικοῦ, τρυφερότης καὶ λιτὴ περιγραφικότης.

«Τὰ τέσσερα ἀδέρφια» καὶ τὸ «θὰ τὸν σκοτώσῃ;» κινοῦν, ὅσον ὀλίγαι ἑλληνικαὶ σελίδες, τὸ ἐθνικὸν συναίσθημα.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΟΛΕΜΗΣ Οἱ νέοι ἐπαναστάται ποιηταὶ ὅσοι ἔγραψαν εἰς δημοτικὴν γλῶσσαν περὶ τὸ 1880 καὶ προητοίμασαν τὴν σημερινὴν φιλολογίαν ἦσαν κυρίως ὁ Κωστῆς Παλαμᾶς, ὁ Γεώργιος Δροσίνης, ὁ Νῖκος Καμπᾶς — λησμονηθεὶς τώρα ἀπὸ τὴν ποίησιν, ἐφέτης εἰς τὰ μικτὰ δικαστηρια τῆς Αἰγύπτου — καὶ ὁ Ἰωάννης Πολέμης.

Ἡ καινοτομία των, καθὼς καὶ εἰς ἄλλην βιογραφίαν ἀναφέρομεν, ἦτο ὅτι ἀπέρριψαν τὴν λογίαν παράδοσιν, εἰς τὴν ὁποίαν κατετρίβησαν ἀγόνως οἱ ποιηταὶ τῆς προηγηθείσης ἐποχῆς οἱ μιμηθέντες τὸν Σοῦτσον καὶ τὸν Ραγκαβῆν, καὶ ἀντὶ νὰ ματαιοπονοῦν καθὼς ἐματαιοπόνησαν οἱ πρὸ αὐτῶν στιχουργοὶ τῆς νεκρᾶς γλώσσης τοῦ βιβλίου καὶ τοῦ λύχνου, ἤντλησαν ἀπὸ τὴν πηγὴν τοῦ λαοῦ. Ἐξέφρασαν τὰς συγκινήσεις των εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν, ἐπῆραν θέματα καὶ σύμβολα ἀπὸ τὴν νεοελληνικὴν μυθολογίαν -- τότε ἐπιστημονικῶς ἀποκαλυφθεῖσαν ἀπὸ τὸν δημιουργὸν τῆς λαογραφικῆς μας ἐπιστήμης Νικόλαον Πολίτην—ἤκουσαν τοὺς κτύπους τῆς μεγάλης καρδίας τοῦ λαοῦ καὶ τῆς λύρας του,εἰς τοὺς ὁποίους ἡ παλαιὰ Ποίησις ἦτο κωφή. Οὕτω ἐπανῆλθε, ἀλλὰ διὰ νὰ μείνῃ ὁριστικῶς,ἡ δημοτικὴ παράδοσις τὴν ὁποίαν μὲ τόσην ἐπιτυχίαν εἶχαν ἀκολουθήσει ὁ Σολωμός,ὁ Κάλβος, ὁ Τυπάλδος, ὁ Μαρκορᾶς.

Τὸ ρεῦμα τὸ ὁποῖον ἔφεραν οἱ νέοι ἐκεῖνοι ποιηταὶ δὲν γυρίζει πλέον ὀπίσω.

Ὅσοι ἀναλογίζονται τὴν μεταβολὴν αὐτὴν καὶ τοὺς ἐργάτας της θὰ ὁμολογήσουν ὅτι πολὺ ὀφείλεται εἰς τὸν Ἰωάννην Πολέμην, τὸ δημοτικώτερον βέβαια ποιητικὸν ὄνομα τῶν σαράντα τούτων ἐτῶν. Ἡ γλυκειά του λύρα ἐγαλούχησε δύο γενεάς. Τὴν ἀκούομεν νὰ κρούῃ εἰς τὰς παιδικὰς καὶ τὰς νεανικὰς συγκινήσεις μας. Ὑπῆρξε πιστὸς καὶ ἄγρυπνος σύντροφος τῆς ζωῆς μας, παρηγορητὴς καὶ ὁδηγός. Οἱ στίχοι του ψιθυρίζονται ἀναπολούμενοι μαζὶ μὲ ὡραίας ἢ πικρὰς ἡμέρας καὶ τρέχουν ἐπάνω εἰς τὰ φτερὰ μελωδιῶν παλαιῶν καὶ νέων. Ἡ ἀντιπάθεια τοῦ ποιητοῦ πρὸς τὸ σύμβολον, ἡ ἀγάπη του πρὸς τὴν καθαρὰν φράσιν καὶ ἡ ἀρχή του νὰ κρατήσῃ τὴν ποίησιν εἰς τὸ ὅριον ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον διαγράφει ἡ κοινὴ λυρικὴ συνείδησις, ἐπηύξησαν τὴν μεγάλην του δημοτικότητα. Πολυγραφώτατος ἐδημοσίευσε τὰς ποιητικὰς συλλογὰς "Ποιήματα., (1883) "Χειμώνανθοι,, (1888) "Ἀλάβαστρα,, (1900) "Κειμήλια,, (1904) "Ἐξωτικά,, (1905) "Τὸ Παληὸ Βιολί,, (1909) "Τὰ Σπασμένα Μάρμαρα,, (1917) "Τὰ Εἰρηνικά,, (1918). Δράματα ἔγραψε τὸν "Τραγουδιστὴν,, τὸν "Βελισσάριον,, τὸν "Βασιληὰν Ἀνήλιαγον,. τὴν "Γυναῖκα,, ὅλα ἔμμετρα. Εἰς τὸν "Ἐσπερινὸν,, ποιητικὴν συλλογήν του ἐκδοθεῖσαν τελευταίως ἐμφανίζεται μὲ ἀκμαῖον ἠχηρὸν στίχον, πλουσίαν ὁμοιοκαταληξίαν καὶ πολλὰ πλαστικὰ χαρίσματα, ὄχι ἀσυνήθη ἄλλως τε εἰς τὸ ἄφθονον προηγούμενον ἔργον του.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΠΟΛΙΤΗΣ. Εἶνε ὁ ἱδρύσας ὁλόκληρον ἐπιστήμην ἐν Ἑλλάδι, τὴν λαογραφίαν. Ἡ μελέτη τῶν ἠθικῶν καὶ πνευματικῶν ἐκδηλώσεων τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἤρχισε μὲν διὰ τοῦ Μπέρναρ Σμίθ, καθηγητοῦ ἐν Καρλσρούῃ γράψαντος τὸ πρῶτον περὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ βιβλίον, ἱδρύθη ὅμως ἐν Ἑλλάδι διὰ τοῦ Πολίτου. Οὗτος διὰ τοῦ ἀκαταπονήτου παραδείγματός του, διὰ τῆς ἀγρύπνου ἐπιβλέψεώς του ἐπὶ τῶν μαθητῶν, οὓς ἐδημιούργησεν, ἔδωκεν εἰς αὐτὴν τὴνμεγίστην ἀνάπτυξιν,ἣν ἔλαβε σήμερον.

Ἐσπούδασεν εἰς Γερμανίαν, εἶχε δὲ μαθητὴν τὸν Κρουμπάχερ εἰς τὸν ὁποῖον καὶ ἐδίδαξε τὴν νέαν Ἑλληνικήν, ἀναδειχθέντα ἔκτοτε δεινὸν ἐπιστήμονα. Μὲ τοὺς ἀνωτέρω συσπουδαστὰς ἐνέκυψεν εἰς τὰς Βυζαντινὰς μελέτας. Εἰς αὐτοὺς καὶ τὸν Πολίτην ὀφείλεται ὅτι ἡ Βυζαντινολογία ἐγένετο μία καὶ αὐτόνομος ἐπιστήμη, ἀποσπασθεῖσα τῆς κλασσικῆς φιλολογίας. Ἐπανελθὼν ὁ Πολίτης εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐχρημάτισεν ἐπὶ Τρικούπη τμηματάρχης τῆς Δημοτικῆς Ἐκπαιδεύσεως· μεθ' ὃ διωρίσθη καθηγητὴς τῆς Ἀρχαίας μυθολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ. Παρὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ μαθήματος τούτου ἵδρυσε καὶ Φροντιστήριον λαογραφικῶν σπουδῶν. Ἔκτοτε, ἡ ἐπιστημονικὴ ζωή του διαρρέει πλήρης ἀκαταπονήτου ἐργασίας Τὸ πρὸ τριάκοντα καὶ πλέον ἐτῶν δημοσιευθὲν μικρόν του ἔργον περὶ τῶν ἐθίμων τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, ὑπῆρξεν οὕτως εἰπεῖν, τὸ ἐπιστημονικὸν προανάκρουσμα τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας καὶ ποιήσεως, βαπτισμένης εἰς τὰς δημοτικὰς πηγάς. Τοῦτο ἠκουλούθησαν οἱ δύο ὀγκώδεις τόμοι τῶν Παραδόσεων τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, μετὰ εἰκοσαετίαν. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐτώρευε τὸν θησαυρὸν τῶν ἐθίμων καὶ παραδόσεων. Διὰ τῶν μαθητῶν τοὺς ὁποίους διέσπειρε, καὶ καθωδήγει πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος, καὶ τὸν θησαυρὸν τοῦτον ἐξήλεγχεν, ἐταξινόμει ὁ ἴδιος καὶ ἐνεφάνιζε διὰ τοῦ δελτίου τῆς Λαογραφικῆς Ἱστορίας, ἣν εἶχεν ἱδρύσει. Ὁ ἴδιος ἵδρυσε τὴν βιβλιογραφίαν ἐν Ἑλλάδι. Διὰ τῶν ἐνεργειῶν του ἱδρύθη τὸ Λαογραφικὸν Ἀρχεῖον. Ἐξησφάλισε πρὸς τοῖς ἄλλοις τὴν ἀκεραιότητα τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν τῆς Ἑλλάδος σώζων αὐτὰ ἀπὸ τῆς παραφθορᾶς διὰ τῆς ἐπιστημονικῆς του ἐρεύνης, προϊὸν τῆς ὁποίας ἔδωκεν εἰς τὴν χρῆσιν τοῦ πολλοῦ Κοινοῦ τὴν πολύτιμον μικρὰν συλλογήν:«Ἐκλογαὶ ἀπὸ τὰ τραγούδια τοῦ Ἕλλην λαοῦ,,..

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΣΟΛΩΜΟΣ. Ὁ ἐθνικὸς ποιητὴς τῆς Ἑλλάδος, τίτλος τὸν ὁποῖον, χωρὶς νὰ ἐπιδιώξῃ, κατέκτησε μὲ τὸν «Ὕμνον τῆς Ἐλευθερίας» καὶ τὰ ἀποσπάσματα τῶν «Ἐλευθέρων Πολιορκημένων». Ἦτο υἱὸς τοῦ κόμητος Νικολάου Σολωμοῦ καὶ τῆς Ἀγγελικῆς Νίκλα γεννηθεὶς ἐν Ζακύνθῳ περὶ τῷ 1798. Ἐδιδάχθη τὰ πρῶτα γράμματα εἰς Ζάκυνθον. Ἐσπούδασεν εἰς Βενετίαν καὶ Κρεμώνα τῆς Ἰταλίας Λατινικὴν καὶ Ἰταλικὴν φιλολογίαν καθὼς καὶ τὰ νομικὰ [εἰς Παβίαν, ἔπου καὶ ἀνεκηρύχθη διδάκτωρ. Ἐν Ἰταλίᾳ ἐσχετίσθη μὲ τοὺς ἐξέχοντας εἰς τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας. Εἰς Ζάκυνθον ἐπανελθὼν τῷ 1818 παρέμεινε δέκα ἔτη, κατόπιν δὲ ἐγκατεστάθη εἰς Κέρκυραν. Ἐν Κερκύρᾳ ἠσχολεῖτο εἰς [φιλολογικὰς καὶ κριτικὰς μελέτας, συνεδέθη δὲ μετὰ

τοῦ Σπυρίδωνος Τρικούπη, εἰς τὸν ὁποῖον κατὰ πολὺ ὀφελετίαι τὸ ὅτι ἐπροτίμησε τὴν δημοτικὴν ὡς γλῶσσαν τῆς ποιήσεώς του καὶ μετὰ τοῦ Μουσουργοῦ Μαντζάρου, συνθέτου τοῦ «Ὕμνου τῆς Ἐλευθερίας» ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἔλαβε καὶ μαθήματα τῆς μουσικῆς τέχνης. Ἀπέθανε τὸ 1857· τὰ ὀστᾶ του μεταφερθέντα εἰς Ζάκυνθον κατετέθησαν εἰς τὸ γνωστὸν κενοτάφιον τῆς πλατείας τοῦ ποιητοῦ.

Ὁ Σολωμὸς εἶνε ποιητὴς εἰς τὸν ὁποῖον κυριαρχεῖ τὸ καλλιτεχνικὸν στοιχεῖον. Δὲν ἔχει τὴν μεγάλην δύναμιν ἡ ὁποία χαρακτηρίζει τὸν ψάλτην μὲ τὴν δημιουργικὴν φαντασίαν, τὸν ὑποκινητὴν ἰδεῶν, ἀλλὰ τὴν λεπτὴν καλλιτεχνικότητα ἡ ὁποία δημιουργεῖ συμμετρικὸν ἔργον. Ὁ καλλιτέχνης αὐτὸς προσέχει εἰς τὴν μορφὴν καὶ τὴν ἐπιμελεῖται. Ἀκούει πολὺ τὸν ἦχον. Ἐξ οὗ καὶ ἡ ἁβρὰ καὶ γοητευτικὴ ἁρμονία τῶν στίχων του. Εἰς τοῦτο ὀφείλεται καὶ ἡ ὀλιγογραφία του. Πολλὰ ποιήματά του εἶνε ὡς συντρίμματα σπορπισμένης προσπαθείας, τὰ ὁποῖα θὰ ἐχρειάζετο ἄλλη μία ζωὴ τοῦ ποιητοῦ γιὰ νὰ τελειωθοῦν. Ἀλλὰ ὅμως κατώρθωσε νὰ τὰ κάμῃ μικρᾶς τελειότητας, εἰς τὴν συμμετρικὴν μορφὴν τῶν ὁποίων κλείονται αἱ αἰώνιαι συγκινήσεις τοῦ ἀνθρώπου. Χάρις εἰς αὐτὰ ὁ Σολωμὸς θὰ εἶνε ἡ ἀρχὴ πάσης τέχνης εἰς τὴν νεοελληνικὴν ποίησιν. Εὑρεθεὶς μέσα εἰς τὴν ἀνάστασιν τοῦ ἔθνους ἄναψε τὸν πυρσόν του εἰς τὴν φλόγα τῆς νεοελληνικῆς κοσμογονίας καὶ αἱ λέξεις τοῦ μαχομένου λαοῦ, θερμαὶ ἀκόμη προτοῦ ψυχρανθοῦν ἀπὸ τὴν κριτικὴν σκέψιν, ἐχρησίμευσαν γιὰ τὴν ζωντανήν του ποίησιν. Ὁ «Ὕμνος εἰς τὴν Ἐλευθερίαν», ἔργον ὅπου κυριαρχεῖ τὸ ποιητικὸν στοιχεῖον, εἶνε ἄξιος τῆς ἱστορικῆς στιγμῆς ἡ ὁποία τὸν ἐνέπνευσε.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΤΣΟΥΝΤΑΣ. Διαπρεπὴς Ἕλλην ἀρχαιολόγος, διεθνῶς γνωστός. Κατάγεται ἀπὸ τὴν Στενήμαχον τῆς Θράκης. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν Γερμανίαν. Ἐπανελθών, ὑπηρέτησεν ὡς καθηγητὴς εἰς τὰ Ζαρίφεια τῆς Φιλιππουπόλεως. Τὸ 1883 διωρίσθη ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων τοῦ κράτους καὶ τὸ 1904 καθηγητὴς τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου. Ἐδημοσίευσε πολλὰς ἀρχαιολογικὰς διατριβὰς ἀλλὰ καλλίστη καὶ κυρίως γνωστὴ εἶναι τὸ σύγγραμμά του "Μυκῆναι καὶ Μυκηναίων πολιτισμός,, πραγματικὸν ἔργον σοφοῦ, τὸ ὁποῖον ἐκτὸς τῆς πανθομολογημένης ἐπιστημονικῆς του ἀξίας ἔχει καὶ τὸ γνώρισμα λιτῆς λογοτεχνικῆς μορφῆς. Μετεφράσθη, τὸ 1879 εἰς τὴν Ἀγγλικήν.

Τὰ χαρίσματα τῆς ἁπλότητος καὶ τῆς σαφηνείας χαρακτηρίζουν ἐπίσης τὸ μικρόν του βιβλίον ἡ "Ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν,, ἐκδοθὲν ὑπὸ τοῦ Συλλόγου πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων. Τὸ ἔργον τοῦτο εἶνε ἄξιον ἐπιστήμονος ὁ ὁποῖος γνωρίζει νὰ ὠφελῇ.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΦΑΛΤΑΪΤΣ. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Σκῦρον. Νέος δημοσιογράφος, ἠδυνήθη ὡς πολεμικὸς ἀπεσταλμένος τῶν ἐφημερίδων νὰ ἐκδηλώσῃ ζωηρὸν περιγραφικὸν τάλαντον καὶ προσόντα λογογράφου, δεῖγμα τῶν ὁποίων παρέχεται εἰς τὰ Ἀναγνώσματα ταῦτα, ἡ «Ναυμαχία τῆς Ἔλλης» καὶ ἡ «διάβασις τῆς ἁλμυρᾶς Ἐρήμου». Ἔδωσε, μόνος αὐτός, λε-

πτομερῆ καὶ μετὰ ἐξάρσεως περιγραφὴν τῆς ναυτικῆς νίκης, τοῦ ἱστορικοῦ τούτου διὰ τὸν ἑλληνισμὸν γεγονότος. Ἐξέδωκε τὰ ἑξῆς :

«Ὁ Θάνατος τῆς ἀδελφῆς μου» διήγημα, (1918), «Ἡ Ναυμαχία τῆς Ἔλλης» (1919), «Ἡ Γριππη στὴ Σκῦρο» (1919), «Ἀργία» διήγημα (1920), «29 Μαΐου» χρονικὸ (1920), «Αὐτοὶ εἶναι οἱ Τοῦρκοι» ἱστορικαὶ ἀφηγήσεις.

Χ. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ. Γνώστης τῆς ὀρεινῆς ζωῆς καὶ κατ' ἐξοχὴν τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων τῆς Ἠπείρου, ἀπὸ τὴν ὁποίαν κατάγεται, κατέχει εἰς τὴν νεοελληνικὴν φιλολογίαν ὅλ ς ἰδιαιτέραν θέσιν. Μὲ κανένα συγγραφέα δὲν ὁμοιάζει. Εἶνε αὐτὸς ὁ ἴδιος. Γράφει τὰς ἱστορίας του ὅπως τὰς διηγεῖται ὁ λαός. Ἀλλοῦ χρησιμοποιῶν τὸν θησαυρὸν τῶν λαογραφικῶν καὶ φυσιογνωστικῶν του παρατηρήσεων, κατορθώνει νὰ δίδῃ καὶ εἰς τὰς μικροτέρας τῶν διηγήσεων αὐτῶν ὅλον τὸ ἐνδιαφέρον τῆς ἀντικειμενικῆς ἐκείνης τέχνης ἡ ὁποία θέλγει καὶ ἀναπαύει. Ἡ διηγηματογραφία του εἶνε συγχωνευμένη, οὕτως εἰπεῖν, μὲ τὴν φύσιν καὶ μὲ τὸν λαὸν τῆς Ἑλλάδος. Εἶνε ὁ συνεργάτης των, ὅπως ἡ φύσις καὶ ὁ λαὸς εἶνε οἱ συνεργάται του. Διηγοῦνται καὶ οἱ τρεῖς ὁμοῦ. Ὅπως ἡ φύσις καὶ ὁ λαός, οὐδέποτε καὶ ὁ συγγραφεὺς οὗτος φαίνεται προσπαθῶν. Διηγεῖται ἀκόπως καὶ ἀφθόνως, μὲ ἀταραξίαν καὶ εὐτυχίαν. Καὶ ὅμως ἡ ἀπροσπάθητη αὐτὴ διηγηματογραφία του, ἔχει νὰ παρουσιάσῃ μὲ τὸ ὕφος του τὸ λαϊκὸν καὶ ἄνετον, περιγραφὰς τὰς ὁποίας δυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν ἀριστοτεχνικὰς εἰς τὸ εἶδός των. Ἐξ ἄλλου τὰ διηγήματά του, τὰ ὁποῖα μᾶς δίδουν τὴν φύσιν καὶ τὴν λαογραφίαν τῆς Ἠπείρου, συχνὰ κινοῦν τὸν ἐσωτερικόν μας κόσμον, ὅταν ὁ συγγραφεὺς θελήσῃ νὰ μᾶς παρουσιάσῃ τὸ ὑποτρέμον δάκρυ τῆς Ἠπειρωτικῆς ψυχῆς—τὴν νοσταλγίαν τοῦ ξενιτεμμένου. Περιτέχνως ἔψαλε τὸ συναίσθημα τοῦτο εἰς τὸ «Ὄνειρον».

Ὅταν ἡ μεγαλοπρεπὴς περιγραφὴ ἑλληνικῆς φύσεως «Χριστούγεννα στὸν Πίνδο» τὴν ὁποίαν παρελάβομεν εἰς τὴν συλλογήν μας ἐδημοσιεύθη εἰς τὴν Ἀκρόπολιν τοῦ 1900, ὁ Β. Γαβριηλίδης ἔγραψε. «Εἶνε ἀναμφισβητήτως μία τῶν ὡραιοτέρων σελίδων τῆς νεωτέρας φιλολογίας μας καὶ δὲν διστάζομεν νὰ εἴπωμεν ὅτι ὁ Τουργηένιεφ εἰς τὸ «Ἡμερολόγιον τοῦ Κυνηγοῦ» θὰ ἦτο εὐτυχὴς ἂν τὴν προσέθετε.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. Ὕμνος εἰς τὴν Ἐλευθερίαν	Διον. Σολωμοῦ	Σελ.	3
2. Ἡ Ἁγία Σοφία	Χάρη Ἡμερινοῦ	,,	19
3. Τῆς Ἁγίας Σοφίας	Δημῶδες	,,	24
4. Τὰ τέσσερ' ἀδέρφια	Ἑλένης Παρασκευοπούλου	,,	25
5. Οἱ Φτερωτοὶ Μετανάσται	Ἐμμ. Λυκούδη	,,	32
6. Ὁ Ξενιτεμένος (ποίημα)	Ζ. Παπαντωνίου	,,	36
7. Ἡ Ναυμαχία τῆς Ἔλλης	Κ. Φαλτάϊτς	,,	37
8. Ὁ Σαρῆς	Δ. Καμπούρογλου	,,	53
9. Ὁ Καβαλλάρης (ποίημα)	Ι. Πολέμη	,,	59
10. Ἀνέκδοτα Καραϊσκάκη	Ι. Βλαχογιάννη	,,	60
11. Τὸ Κουνάβι	Στ. Γρανίτσα	,,	64
12. Ὁ Ἀϊτὸς	Δημῶδες	,,	67
13. Μία τρικυμία τοῦ Ὠκεανοῦ	Στ. Μπράνια	,,	67
14. Τὸ Ναυτόπουλο (διήγημα)	Ν. Δαμιανοῦ	,,	71
15. Ἡ Φλόγα τοῦ Κανάρη	Γιαν. Βλαχογιάννη	,,	72
16. Κανάρης (ποίημα)	Ἀλεξ. Πάλλη	,,	80
17. Ἡ Πατρίδα	Ἀνδρ. Καρκαβίτσα	,,	80
18. Τέλλος Ἄγρας (ποίημα)	Ζ. Παπαντωνίου	,,	93
19. Ὁ Λιποτάχτης (ποίημα)	Ἰω. Πολέμη	,,	94
20. Ἕνα Ἐρημονῆσι	Ἐμμ. Λυκούδη	,,	95
21. Τὸ Πεῦκο (ποίημα)	Ζ. Παπαντωνίου	,,	102
22. Οἱ Καλλικάντζαροι	Θληρονόμου	,,	105
23. Τέσσερα Ἀδέρφια (ποίημα)	Ἀλεξ. Πάλλη	,,	109
24. Ἡ πομπὴ τῶν Παναθηναίων	Χ. Τσούντα	,,	110
25. Κλεφτοτράγουδο (ποίημα)	Ἀλεξ. Πάλλη	,,	116
26. Ὁ τελευτ.σύντρ.τοῦ Ἀνδρούτσ.	Ζ. Παπαντωνίου	,,	116
27. Τὸ ποταμάκι (ποίημα)	Ζ. Παπαντωνίου	,,	118
28. Ἡ Ἀράχνη	Πηνελόπης Δέλτα	,,	118
29. Τὰ Τέμπη	Χαρ. Παπαμάρκου	,,	122
30. Τὸ Γεφῦρι τῆς Ἄρτας	Δημῶδες	,,	125
31. Ἀνέκδοτα τοῦ Κολοκοτρώνη	Γιάννη Βλαχογιάννη	,,	127
32. Κυνηγημένη Πέρδικα	Χ. Χρηστοβασίλη	,,	132
33. Βιογραφίαι		,,	136

ΒΑΣΙΛΕΙΑ Σ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἐν Ἀθήναις, κτ.

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΟΥ ΑΣΤΙΚΩΝ

ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΥΣΕΩΣ

Ἀριθ. πρ . 15530

ΠΡΟΣ

ΤΟΝ Κ. ΖΑΧΑΡΙΑΝ ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

---

*Γνωστὸν ποιοῦμεν ὑμῖν, ὅτι δι' ἡμετέρας πράξεως τῇ 19 τοῦ λήξαντος μηνὸς ἐκδοθείσης καὶ τῇ 28 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς καταχωρισθείσης ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμὸν 33 φύλλῳ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως ἐνεκρίθη τὸ ἐν χειρογράφῳ ὑποβληθὲν ὑμέτερον βιβλίον «**Νεοελληνικὰ Ἀναγνώσματα**» διὰ τὴν Β΄ τάξιν τῶν ἑλληνικῶν σχολείων καὶ τὴν ἀντίστοιχον τάξιν τῶν ἄλλων σχολείων τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως, εἰσακτέον εἰς τὰ εἰρημένα σχολεῖα ἀπὸ τοῦ ἐρχομένου σχολικοῦ ἔτους 1923 - 1924.*

ΕΝΤΟΛΗ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΟΥ

Ὁ Τμηματάρχης τοῦ Γ΄ Τμήματος

ΙΩ. ΓΡΥΠΑΡΗΣ

Π. ΖΑΓΑΝΙΑΡΗΣ

Δετικὰ τοῦ παρόντος τόμου λεπτὰ 90